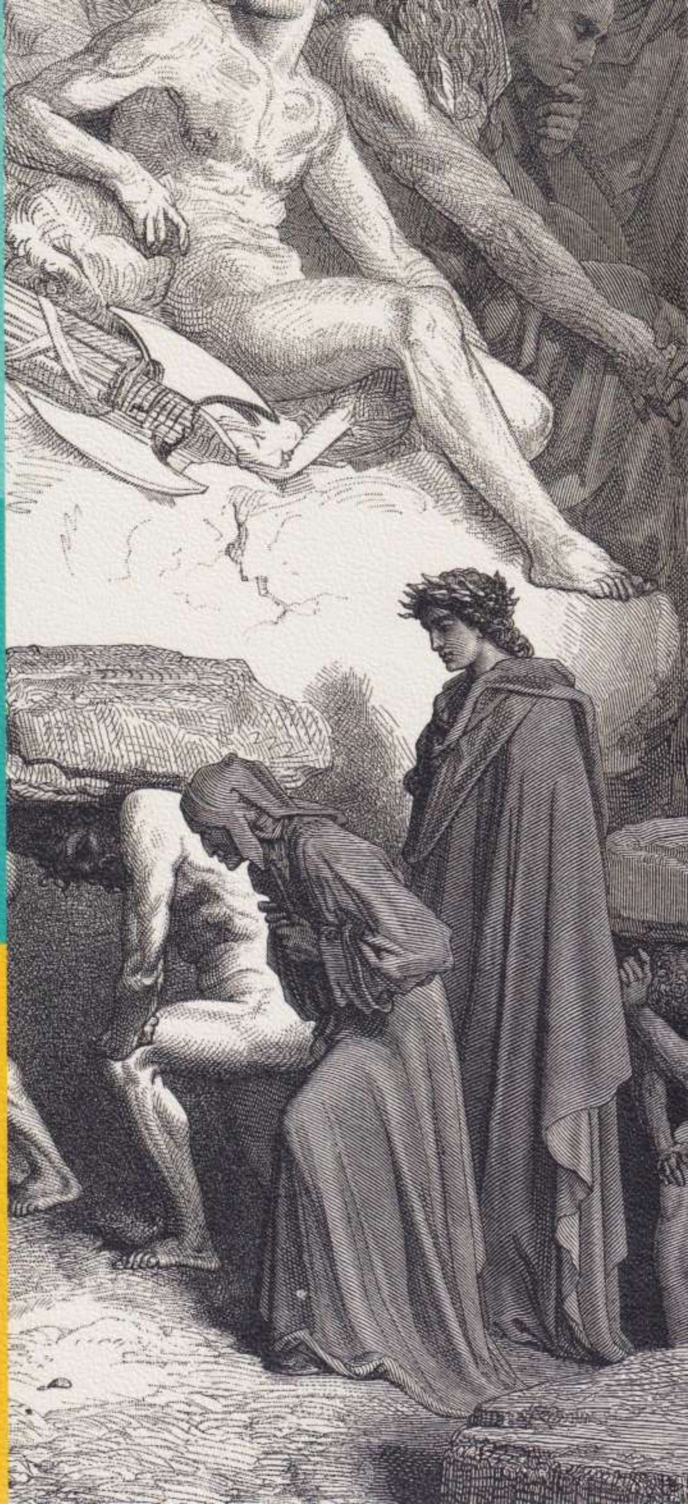
DANTE ALIGHIERI

İLAHİ KOMEDYA

ARAF

ALFA

3720 ALFA KLASİK 140

Dante Alighieri

İLAHİ KOMEDYA

ARAF

GÖRSELLER
Gustave Doré

İTALYANCA ASLINDAN ÇEVİREN
Sevinç Elpida Kara

ÇEVİRİ İHYA VE NOTLAR
Seçkin Erdi

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-038-058-3
ISBN 978-605-038-062-0 (takım)
1. Baskı: Eylül 2020

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

Dante Alighieri

İLAHİ KOMEDYA

ARAF

ALFA

ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMENİN ve YENİDEN DOĞMANIN YOLCULUĞU: Dante'nin *Komedya*'sı

1265'te Floransa'da doğup,[1] elçi olarak gittiği Venedik'ten dönerken hastalanıp 14 Eylül (ya da 13 Eylül gecesi) 1321'de Ravenna'da sürgündeyken ölen Dante Alighieri'nin çağları aşan eseri *Komedya* (yahut bir diğer 14. yüzyıl şairi olan Giovanni Boccaccio'nun eklediği sıfatla yaygınlaşmış ismiyle *İlahi Komedya*) çağdaş İtalyan şair Eugenio Montale'nin sözlerini alıntılayacak olursak "dünya şiirinin son mucizesi" dir. Cehennem (*Inferno*), Araf (*Purgatorio*) ve Cennet (*Paradiso*) yolculuklarını içerecek biçimde, üç kitaptan (*cantica*/neşide) oluşan, toplamda (mükemmel sayı olan) 100 kanto (*canto*/manzume) ve 14.233 dizeden müteşekkil *Komedya*, Dante'nin 1300 baharında gerçekleştiğini söylediği ve başkahramanın kendisi olduğu yolculuğundan –bu üç ölüler âlemini aştıktan sonra dünyaya dönen şairin daha sonra– hafızasın-

1 Dante'nin doğum tarihi bilinmemektedir, ancak *Komedya*'da pek çok kez vurguladığı şekilde kendisine şairlik ve entelektüel kabiliyet yönünde etki eden İkizler burcunun altında doğmuştur, böylece doğumu Dante'nin dönemindeki takvim itibariyle 12 Mayıs ila 12 Haziran arasına tarihlenebilir. 1265 senesine ise *Komedya*'nın açılış cümlesinden, yani "Yarılamışken ömrümüzün seyrini"den ulaşılır; zira *Mezmurlar* 90:10'nun insan ömrünü 70 yıl olarak belirlemesiyle Dante yolculuğun gerçekleştiğini söylediği 1300'de 35 yaşında olmalıdır.

da kalanları şiire döktüğü bir anlatıya sahiptir; yani Dante hem olay örgüsünü kurar, hem muhayyilede tanıklık eder, hem de kâğıda döker. Modern edebiyatla haşir neşir zihnimize gayet doğal görünen bu kurgulama faaliyeti, *Komedya*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen tarih ile yazımının bittiği tarih arasındaki neredeyse yirmi yıllık fark da göz önüne alındığında, metinde pek çok anlatı yönteminin, yeniliğin, katmanın ve izleğin kullanılmasına imkân sağlar: geçmişin muhasebesi yapılabilir, okuyucunun özdeşleşmesi sağlanıp hem sorular hem uyarılar sunulabilir, bir yandan bir yolculuk anlatısı sürerken bir yandan tarih, teoloji, estetik, felsefe, anatomi, kozmoloji ve sair ilimler ve sanatlar üzerine etkin bir sorgulama yürüyebilir, ama en önemlisi doğrudan tanıklık vurgusu/kurgusu hayal olanı olabildiğince gerçek gibi hissettirir ve böylece okur Dante'nin ahlaki ve dini uyarı ve telkinlerine daha da uyanık olur, daha da içtenlikle kaygılanır ve benimser.

Komedya teoloji, mitoloji, tabiat ve edebiyat göndermeleriyle bezeli mistik bir maceranın içinde neredeyse ansiklopedik bir tarih anlatısıdır da, bu nedenle olayların ve yazımın gerçekleştiği zamanın şemasını akılda tutmak önemlidir. Genellikle 1308-1320 yılları arasında tamamlandığı ve tamamının sürgünde yazıldığı kabul edilir; bitişinin Dante'nin ölümüne yani 1 yıl sonraya tarihlenmesi de vaki olmakla birlikte, *Cehennem*'in ilk yedi kantosunun Floransa'da yazılıp sürgününden en az dört yıl sonra şaire ulaştırıldığı da iddialar dahilindedir. Her halükârda kritik nokta yolculuğun başlangıç tarihi, yani 1300 senesi baharı, genel kabule göre de Paskalya Haftasının Kutsal Cuma günü olan 8 Nisana bağlanan 7 Nisan gecesidir. Bu zaman farkı Dante için siyasi, ahlaki, günaha

düştüğü ve yoldan çıktığı geçmişiyle bir hesaplaşma vasıtasıdır. Gerek Dante'nin gerekse de İtalyan şehirlerinin/kişilerinin/ailelerinin/Kilisenin geleceğindeki (aslında geçmişinde kalmış) tarihi vakalar ve gelişmeler metnin pek çok yerinde karşımıza çıkan, Dante'nin ruhların ağzından sunduğu –elinizdeki kitabın notlarında bizim (uzak) geçmişten (o an için gelecek olan, yakın) geçmişe kehanet olarak adlandırdığımız– öngörülerle sunulur. Bu geleceğe doğru anlatıya kapsamlı bir geçmişe doğru anlatı da, yine ruhların ağzından eşlik eder. Dante detaylı, silsileli, tutarlı bir biçimde ve değerlendirmesinin ölçütü olan erdemli ve imanlı idareciler/ruhaniler olma hasletleri itibariyle neredeyse 11. yüzyıldan yaşadığı 14. yüzyıla dek Avrupa'nın (ağırlıklı olarak İtalyan toprağıyla kurdukları ilişki itibariyle) tarihi figürlerini, hanedanlarını, ailelerini anar ve anlatır. Bu isabetli tarihi referans ve anıştırmalar, *Cennet*'te Roma İmparatorluğu'nun bütün tarihini, imparatorlar üzerinden anlatmaya kadar varacaktır. Elbette senyörler, markiler, kontlar, tiranlar, krallar ve imparatorlar bu anılma, yargılanma, muhtelif cezalara çarptırılma yahut Araf'ta arınma ve Cennet'te kurtulma anlatısında yalnız değildirler. Onlara *Komedya*'nın bir diğer önemli karakterler grubu, yani keşişler, ruhbanlar, piskoposlar ve papalar eşlik etmektedir.

İdarecilerin erdemli, adil ve imanlı olup olmama kriteri gibi bu ruhbanların da yozlaşmış, tamahkâr ve dünyevi iktidar peşinde olup olmamaları ölçütü mevcuttur ve görünen o ki çağdaşı hiçbir din adamı Dante'nin bu imtihanını geçemiyor gibidir. Dante cesurdur, sözünü sakınmadan yoldan çıktığı ve insanları da kötü yolu sevk ettiğini düşündüğü Papalığın mevcut ruhani ve siyasi tutumuna, özellikle de döneminin üç

papasına sert eleştiriler sunar ve onları Cehennem'de, yahut oraya varacak şekilde tasvir eder. 1300 yılında Papalık tahtında oturan VIII. Bonifacius'u merkeze alan *Komedya*'daki papalara eleştiriler izleği, onun selefi –beş ay görevde kalıp istifaya zorlandığı rivayet edilen– V. Celestinus ve halefi –Dante'nin İtalya'yı ıslah edeceği yönünde büyük umutlar beslediği İmparator VII. Heinrich'in seferine ve imparatorluğuna önce destek verip sonra hilafına davranan, ayrıca Papalığı tarihi şehri Roma'dan Avignon'a taşıyan– V. Clemens'e doğru genişleyerek, en azından 1294-1314 yılları arasının siyasi ve ruhani gelişmelerini kayıt altına alır, hatırlatır ve yargılar. Papalığın hem ahlaken hem siyaseten yozlaşması, papaların ve din adamlarının açgözlülüğü, paraya düşkünlüğü, alışverişini yaptıkları sahte aflıklar, endüljanslar, imtiyazlar ve rüşvetle gelinen ya da verilen makamlar günahlarının görünen yüzü olmakla birlikte, en vahim hataları, yani dünyanın ve kendilerinin yoldan çıkmasına neden olan şey, Dante'ye göre, kendi ruhani iktidar ve yargı sınırları içinde kalmak yerine dünyevi iktidara ortak olmaları, yani İmparatorun yetkilerini ve yargı salahiyetini gasp etmeleridir. Dante *Komedya*'da bu gaspı Papalığın armasında da yer alan, İsa Mesih'in Resul Petrus'a[1] verdiği Dünyevi Kilise'nin Tanrı adı-

---

1 Burada "resul" kullanımına dair bir not düşmeyi zaruri görüyoruz; öncelikle bugün Türkçede "peygamber" anlamıyla daha çok kullanılıyor olsa da "resul," risalet, "mektup ve elçi göndermek" kökünden türeyerek "elçi" manasına gelir; *Matta* 10:1-4, *Markos* 3:13-9 ve *Luka* 6:13-6 uyarınca İsa'nın kudretini temsil, müjdesini tebliğ ve irşat için tayin ettiği oniki öğrencisi –yani Simun Petrus, Andreas, Yakub (Zebedi'nin oğlu), Yuhanna, Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta, Yakub (Alfeus'un oğlu), Taddeus (Lebbeus ve Yakub'un oğlu Yahuda olarak da anılır), Gayyur Simun ve hain olacak Yahuda İskariyot– *apostolos* olarak anılır, ki bu kelime "gönderilen kimse; elçi" manasına gelir; Türkçede mevzubahis onikileri anmak için havari, yani "yardımcı" tanımı yerleşmiştir, ancak teolojik olarak bu kullanım hatalıdır, dolayısıyla

na icra ve yargı –aforoz ve af– vekaletinin simgesi olan iki anahtar, Papalığın dünyevi ve ruhani vekalet vurgusuyla iki kılıç taşır halde tasvir ettiği melekleri tek kılıçla tasvir etme, çobanın kılıç değil asa taşıması gerektiği gibi simgesel örneklerle sürekli olarak vurgular ve bizzat Petrus'un ağzından Bonifacius'u Şeytan'ı feraha kavuşturmakla suçlayacak kadar cesurca kınar. Dante'nin ilerleyen yaşamında değiştirdiği siyasi pozisyonunun bir özeti olan ve *Komedya*'yla paralel olarak yazdığı *Convivio* (1304-7; *Şölen*) ve özellikle de *Monarchia* (1312-3; *Monarşi*) eserlerinde ele aldığı bu düşüncesi/inancı, Tanrı tarafından dünyevi adalet, sulh ve toplumsal düzeni tesis etmek için vazifelendirilmiş bir İmparator ve ruhani adalet ve selametin idarecisi/çobanı olacak bir Papa ayrımına dayanmaktadır; yani İmparatorluk dünyevi, Papalık ruhani hükümdarlıktır ve hem İmparatorların dünyevi sulh, adalet ve düzen vazifelerini ihmali hem de Papaların dünyevi hırs, servet, güç arzusuyla ruhani vazifelerini kötüye kullanmasıyla dünya (İtalya) şu an olduğu günahkâr ve yoldan çıkmış haline düşmüştür. Halbuki Tanrı –elbette Dante'nin Cennet'te karşılaşacağı yahut haklarında malumat alacağı– Kilisenin ve dünyanın müdafisi olmaları, insanlığa doğru yolu göstermeleri için Aziz Francesco, Aziz Domingo, Aziz Benedikt, Aziz Tommaso gibi din adamlarına yahut Iustinianus ve VII. Heinrich gibi imparatorlara ilham ve inayet sunmuştur. Onların eylem ve telkinlerini takip etmemek, "hayırlı başlangıçların tez vakitte sol-

---

İncil'in eski Türkçe çevirilerine sadık kalıyor ve onları resul olarak anıyoruz. Ayrıca bu noktada yine *Komedya* boyunca mevcut bütün Eski ve Yeni Ahit alıntı ve referanslarında Kitabı Mukaddes eski çevirisini (Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997); dua, liturji ve teolojik kavramların isimlendirilmesi için ise genel yaklaşım olarak Türkçedilli Rum Ortodoksların, yüzyıllardır dilimizde mevcut *İbadetname*'lerini rehber aldığımızı belirtmeliiz.

ması," insanlığın hatası ve imansızlığıdır ve daha sonra anlatacağımız gibi simgesel isimler ve örneklerle bu suçun hangi ebedi yahut geçici cezalarla yanıtlandığı *Cehennem* ve *Araf*'ın konusunun –en az buralarda karşılaşılan bedene, akıla, tabiata, komşuya, topluma ve Tanrı'ya karşı işlenen suçlar kadar– önemli bir kısmını teşkil eder. Lakin bu noktada Dante'nin bu gerçek ile gerçeküstünü iç içe örmüş şiirini ve elbette şair, siyasetçi, filozof ve ilahiyatçı olarak Dante'yi oluşturan koşulları, onun *Komedya*'sının anafikirleri ve izleklerini anlamak için anmamız elzemdir.

Dante, Ghibellino ile Guelfo hizipleri arasındaki 13. yüzyıl boyunca süren çekişmenin nihayetinde, 1289 senesinde Campaldino Muharebesinde, kendisinin de saflarında savaştığı Guelfolar lehine zaferle sonuçlandığı dönemde, ticari ve kültürel olarak zengin Floransa'da aktif bir figürdür. Floransa'nın köklü ve –eski gücünü kaybetmiş– aristokrat ailelerinden birinin ferdi,[1] daha sonra kendisinin *dolce stil novo* (yeni ve ahenkli üslup) olarak geliştireceği yaklaşımla Dante'yi ahlaki asalet ve erdemli sevgi şiirlerine sevk edecek bir şairler çevresi/silsilesinin parçası ve (izleyen dönemlerde çıkan bir yasa uyarınca soyluların kamu görevlerine gelebilmeleri için bir zanaat loncasına üye olmaları zorunluluğu itibariyle Hekim ve Eczacılar Loncasına –o dönem kitapların eczanelerde satılması itibariyle– eczacı olarak kaydolarak) muhtelif kamu görevleri ifa eden bir siyasetçidir. Dante'nin içine doğduğu ve ilerdeki yaşamını/sürgününü şekillendirecek

1 Muhtemelen tefecilik/sarraflık yapan babası Alighiero Alighieri 1273'te ölmüştür; Dante, Cennet'te karşılacağı büyük büyükdedesi Cacciaguida'nın ağzından hem ailesinin hem de Floransalı diğer soylu ailelerin tarihine dair sunduğu anlatı da babası hususuna girmez, olasılıkla Floransa'nın yozlaşmasının nedeni olarak gördüğü palazlanmış ticaret ve tefecilik faaliyetinin içinde olmasından rahatsızdır.

Ghibellino ile Guelfo ayrımı ve Floransa'ya hâkim olmalarının akabinde Guelfoların ikiye bölünmesiyle oluşan Ak ve Kara hiziplerini kabaca anlatmak gerekirse, 12. yüzyıla, Kutsal Roma (Cermen) İmparatoru I. Friedrich'in İtalya üzerindeki hak iddiasıyla yaptığı seferlere dönmek gerekir. Friedrich, Svabya Dükleri olan Hohenstaufen hanedanındandır ve bu bölgedeki Waiblingen/Wibellingen kalesinin isminin İtalyanca uyarlamasıyla, imparatorun seferlerinin ve izleyen yıllarda Kutsal Roma (Cermen) İmparatorluğunun İtalya'daki destekçileri Ghibellino adını alırlar. Bu imparatorluk yanlıları genellikle taşra kökenli, tarımsal üretimle para kazanan aileler/şehirlerdir ve bu küçük halleriyle Papalık Devletinin genişlemesinin tehditi altındadırlar. Guelfolar ise adlarını Hohenstaufen Hanedanın rakibi ve Bavyera Dükleri olan Welf Hanedanından alırlar. Papalık yanlısı olan Guelfolar genellikle imparatorun seferleri ve yayılmasıyla mahalli çıkarları tehdit altında olan zengin tüccar aileler ve büyük şehirlerden müteşekkildir, ki 1176'da Legnano Muharebesinde I. Friedrich'i mağlup edip, onun kâğıt üzerindeki hükümdârlığı altında tam özerklik hakkı kazanan –Papalık destekli– Lombard Birliğini oluşturan şehirlerin birçoğu önemli Guelfo şehirleri olarak kalırken, bazı şehirler o tarihten başlayarak iki grup arasında el değiştirmeyi sürdürür. Floransa da bu şehirlerden biridir; tarihsel olarak yakınındaki küçük ve bir Ghibellino şehri olan Sieana'nın aksine büyük ve zengin Floransa bir Guelfo şehridir. 1215'teki bir cinayetle başlayan iç çatışmanın da bahanesiyle Floransalı aileler Ghibellino ve Guelfolar olarak ikiye bölünür. Floransa Ghibellinoları Pisa, Arezzo, Siena gibi çevre şehirlerin de desteğiyle Guelfoları muhtelif defalar Floransa'dan kovar, ancak güç dengeleri

değiştikçe, –özellikle Napoli ve Sicilya Krallıklarının Papalık destekli Fransız seferleri ve buraların Kutsal Roma İmparatorlarıyla akraba Alman krallarının mağlubiyetleriyle– Guelfolar şehre dönmekte, idari ihtilaf ve çatışma sürmektedir ve Ghibellinolar da pek çok kez sürgüne gönderilir, hatta en son geri dönemeyen onlar olur. Bu neredeyse yüz yıla yayılan çatışma nihayetinde en başta andığımız gibi Toskana Guelfolarının kati ve nihai zaferiyle sonuçlanır. Ancak Floransa'da çatışma durulmaz, 1300 senesinde bu kez de Guelfolar kendi aralarında, Papalığın destek ve nüfuzunun sürmesini talep eden Karalar ile bu nüfuza, Roma'ya, özellikle de Papa VIII. Bonifacius'a bağımlılığa karşı çıkan Aklar olarak bölünür. Dante Akların önemli bir üyesi, hatta 1301 senesinde Aklarda olan şehir yönetiminin, üzerlerindeki tehditi görüşmek için Papalığa gönderdiği heyette delegedir. Ancak henüz bu görüşme sürürken ve Dante Roma'dayken, Bonifacius'un asayişi sağlamak bahanesiyle Floransa'ya yolladığı Valoislı Charles'ın silahlığı desteğiyle Karalar 1 Kasımda darbe yapar. 1302 Martında yeni Kara idaresi hâlâ Floransa dışında olan Dante'yi, 1300 yılında 2 ay sürdürdüğü kamu görevinde yolsuzluk/fesat suçlamasıyla gıyabında 2 yıl sürgün ve yüksek bir para cezasına çarptırır; zaten bütün mal varlığına el konulduğu –ve Dante suçsuzluğundan emin olduğu– için bu para cezasını ödemez ve cezası süresiz sürgüne çevrilir. Böylece Dante Verona, Liguryadaki Sarzana, büyük umutlar bağladığı İtalya seferindeki İmparator VII. Heinrich'e 1311'de yazdığı mektuptan anlaşıldığı kadarıyla o yıllarda tekrar Toskana, akabinde Bologna, tekrar Verona ve nihayetinde Ravenna gibi İtalyan şehirlerinde sürgün hayatını sürdürür. Bu sırada değişen siyasi görüş ve yaklaşımları nedeniyle

1304'teki büyük karşı saldırı ve bozgunlarından evvel kendi hizbi olan Ak Guelfolarla yollarını ayırır. Az önce bahsettiğimiz mektup nedeniyle 1311 senesinde Floransa'da Aklar için çıkan affın dışında bırakılır ve 1315'te halk önünde suçunu ikrar ve yüklü bir para cezası karşılığı Floransa'ya dönmesi affını da işlemediği bir suçu kabul etmek istemediğinden reddeder; böylece cezası oğullarını da kapsayacak şekilde ölüm cezasına çevrilir.[1] Lakin Dante, *Komedya*'da da okuyacağımız biçimde Floransa'ya bir gün onurlu şartlarda döneceği umudunu hep taşır.

Dante'nin nerede eğitim aldığı muamma olmakla birlikte muhtemelen iyi bir evde öğrenime ve bir kilise/manastır okulu eğitimine sahiptir. Ortaçağın klasik tedrisatının yedi beşeri ilmine –yani gramer, mantık, retorik, aritmetik, geometri, müzik ve astronomi– hâkimdir; Toskana şiirini, figürleri, ekolleri ve geleneklerini iyi bilmektedir; bu edebi ilgisiyle hem bir önceki dönemden hem de çağdaşı olan trubadur ve şairleri çalışmış, ayrıca Latincenin Cicero, Ovidius ve özellikle Vergilius gibi antik dönem klasik yazarlarını derinlikle tetkik etmiştir. Kendisine sevgiyi öğreten kadın olarak andığı, *Vita Nuovo*[2] (1295; *Yeni Hayat*) ve *Komedya*'nın odağında yer alan Beatrice'nin 1290'daki ölümünün akabinde, Latin edebiyatı ve felsefede teselli bulur; bir Dominiken okulunda

1 Dante, çocukken aileleri tarafından aralarında söz kesilen Gemma di Manetto Donati'yle sürgününden önceki bir tarihte evlenmiş, çiftin Jacobo ve Pietro adında iki oğlu, Antonia isimli de bir kızları olmuştur; Giovanni isminde üçüncü bir oğlun varlığı da muhtemeldir.

2 Dante'nin bizzat içindeki ilk şiirin 1283'te yazıldığını söylemesi itibariyle yazımının 10 yıllık bir süreye ve Dante'nin hayatının muhtelif aşamalarına yayıldığı anlaşılmakla birlikte, Beatrice'nin ölümünden sonra, muhtemelen 1291-93 arasında tamamlanarak kitap olarak bir araya getirilip 1295'te basılmıştır.

felsefe ve teoloji eğitimi alır; Fransisken ve Dominiken tarikatları arasında bu hususlarda yapılan halka açık ve kapalı münazaralara katılır; eski dönem mistik ve teologlarının fikir, metin ve doktrinlerine dair bilgisi derinleşir ve *Komedya*'da karşılaşacağımız iki figür olan, 1200'ler ortasında eser vermiş Fransisken Aziz Bonaventura ile Dominiken Aziz Aquinolu Tommaso'nun felsefi ve teolojik çalışmalarına vâkıf olur. Özellikle Tommaso'nun Aristoteles tefsiri Dante için belirleyicidir; *Komedya*'da benimsediği kâinat ve mahlukat kabulleri, fizik, metafizik ve felsefi yaklaşım ile muhakemeler bu temele oturur. Sürgün hayatı esnasında Dante sonuçlarını hususen bu alanlarda yazılmış kitaplar dışında, *Komedya*'da gözlemleyebileceğimiz felsefe, teoloji, ahlak, siyaset ve edebiyat eğitimini/çalışmalarını sürdürür. Siyasi tutumundaki değişim, *Monarchia*'dan okuyabileceğimiz gibi onu dünyevi ve ruhani iktidarların katı bir ayrımına kabul edip savunmaya vardırmıştır. *Komedya*'da mevzubahis ayrımın ihmal edilip ortadan kalkmasını hem tenkit mevzusu hem de dünyanın günaha savrulmasının müsebbi olarak doğrudan anar yahut ima eder; bu mevcut gaflet ve ihanet onu gerçek hayatta da dizginleri tekrar ele alıp, bölünmüş, kötü idarenin elinde acı ve günaha düşmüş İtalya'yı Roma Hukukuyla ıslah edecek adil bir kurtarıcı/İmparator ile Resul Petrus başta olmak üzere yoksul ve selim papaların selamete ulaştıran yolunda toplumu yürütecek imanlı, faziletli ve kadim kiliseye sadık bir Papa beklemeye götürür. 1310 senesinde İtalya seferine çıkan İmparator VII. Heinrich'e, 1313'te Verona'da hizmetine girdiği hamisi Can Francesco (Cangrande) della Scala'ya yahut *Komedya*'da kehanet düzeyinde, simgelerle andığı diğer müphem kurtarıcılara bağladığı böyle umuttur.

Benzer bir teoriyi pratiğe dökme geçişliliği özellikle dil üzerine tartıştığı, sürgünün hemen başında, 1302-1305 arasında kaleme aldığı *De vulgari eloquentia*[1] [*Halk Belagatı Üzerine*] kitabında da mevcuttur. Bu kitapta sunduğu dilin evrimi ile felsefesinin yanı sıra İtalyadaki halk dillerinin Latinceyle ilişkisi ve dönemin trubadurları arasında kabul gören Oksitanca, şiirdeki ekolüyle malum Sicilya lehçesi ve kendi Toskana lehçesinde Latince kadar etkileyici edebiyatın mümkün olup olmadığı sorusuna yanıtını, Toskana lehçesinde, üçlükler halinde ve ilk kez kendisinin kullandığı *terza rima*, yani "aba bcb cdc" uyak düzeniyle yazdığı *Komedya*'yla yanıt verir gibi görünmektedir.[2] Ayrıca *Komedya*'da, Cehennem'den Araf Dağının zir-

---

1 Aslında Dante'nin dört kitap olarak yazmayı planlayıp, ikinci kitabın ortasında yarım bıraktığı bir eserdir.

2 Dante *Komedya*'nın dilini Toskana lehçesi, Latince ve bazı yöresel lehçelerinin bir bileşimi olan İtalyanca olarak anar; ki gerçekten de bugünkü İtalyanca, Toskana lehçesinin bir devamıdır. *De vulgari eloquientia*, *Monarchia*, *Epistulae* [*Mektuplar*], Vergilius'un aynı isimli kitabına atıfla bukolik/pastoral üslupta 1319-1320 arası yazdığı *Eclogae* [*Egloglar*] ve 1320 senesinde Verona'da yaptığı bir konuşmanın metni olan *Quaestio de aqua et tera* [*Su ve Toprak Hususlarında Tahkikat*] eserleri dönemin hâkim edebi ve akademik dili olan Latincede üretilmiş olsa bile, Dante İtalyancanın da "yüksek" bir dil olabileceğini kanıtlama, epik yapıda yahut felsefi ve teolojik tartışmaları içeren eserlerinin eğitimli sınıflara olduğu kadar halktan okuyucuya da ulaşabilme kaygısını –*Komedya*'da zirveye ulaşmakla birlikte– Toskana lehçesinde kaleme aldığı, daha sonra *Komedya*'da kurtuluşun yegâne simgesi ve yol göstericisi olacak Beatrice'den sevgiyi öğrenişinin hikâyesi olan *Yeni Hayat*, Dante'nin kitaplaştırmadığı, ancak ölümünden çok daha sonra bir araya getirilen muhtelif lirik şiirlerinden oluşan, bir *donna pietra*'ya [taşın hanımı] hitap eden ve Dante'nin sevgi temasını daha semavi bir bağlama doğru genişlettiği şiirinde bir geçiş aşaması olan *Rime* (y. 1284 ve sonrası), *Convivio* ve Fransızca yazılmış *Gül Romansı*'nın bir versiyonu olup Dante'ye atfedilen *Il Fiore* (*Çiçek*) kitaplarında da güder. Ayrıca bu noktada belirtmeliyiz ki okuyacağınız Türkçe çeviride, ne yazık ki iki dilin tamamen farklı gramer yapısı ve ses dünyası nedeniyle bu kafiye düzeni yerine, Türkçede daha alışkın olduğumuz aaa bbb ccc düzeni tercih edilmiş, Dante'nin Türkçe çevirilerinde ilk kez olmak üzere eksiksiz uygulanmış, böylece okuyucuya bir şiir lezzeti verilmeye çabalanmıştır.

vesindeki Dünyevi Cennet'e kadar kendisine rehberlik eden kişi olarak MÖ 1. yüzyıldan meşhur klasik şair Vergilius'u takdim etmesiyle –ve Araf'ta kendilerine katılan MS 1. yüzyıldan bir diğer klasik şair olan Statius figürüyle– yüksek dil olan Latince ile kendi dili ve şairliği arasında bir silsile kurar, klasik şairler geleneğinin, Hıristiyan erdemleri ve gerçek imanla donatılmış bir halefi olmaya çalışır; yine de alegorik eserini, bu yüksek dilin ürünü saydığı tragedya yerine, daha alt bir tür olan komedya sınıfına sokar. Ancak yolculuk devam edip Cennet'in insaüstü âlemi içinde gezinmeye başladıkça bu örtük tevazusunu bir kenara bırakıp dizelerini Tanrı'nın yardımı/ilhamıyla kaleme alınan "kutsal şiir" olarak anacaktır. Bu ilham, zaten Dante'nin *dolce stil novo*'sunu da en başta klasik aşk şiirlerinden farklılaştıran şeydir; Dante dünyevi sevginin aldatıcılığı, şerri ve karamsarlığını, yani maddi bir sevgiyi değil İlahi Sevginin ilham –neredeyse dikte– ettiği soylu/nazik, erdemli, ahlaklı, Cennetlik, neredeyse melekvari bir hanımın iyiye/kurtuluşa/selamate doğru manevi rehber olduğu bir sevgiyi anlatmaktadır.

Rime'de ilk kez karşımıza çıkan, pek çok meşhur Dante *canzone* ve sonesinin kendisine adandığı ve *Yeni Hayat*'ta onu ilk kez gördüğü andan ölümünün yası ve semavi mukaddesliğine kadar hikâyesine yer verilen, sevginin yol göstericisi Beatrice'yle birlikte anılan bu soylu/nazik hanım mefhumu, bir ilk adım olan romantik sevgiden, manevi bir gelişimle kavranıp kabul edilmeye hazır olunacak ilahi sevgiye rehberlik eden, Tanrı'nın inayeti ve ulaşılması gereken dünyevi ve semavi selametin ulvi örneği, bir anlamda kadınlar arasında mübarek, yegâne şefaatçi Bakire Meryem'in bir temsilidir. Bu bağlamda Beatrice'nin Dante'nin

sevgisinden haberdar olup olmadığı, hatta gerçekten yaşayıp yaşamadığı bile Dante biyografi yazarları ve yorumcuları tarafından tartışılmıştır. Her ne kadar artık Beatrice'nin gerçek bir figür olduğu kesinleşmiş olsa da önemli olan onun üzerinde cisimleşen bu mucizevi mevcudiyet, bu rehberlik, bu ilahi sevgiyi fark, talim ve tedris ettirme, selamet yolunda yürütme hasletleridir. Zaten *Komedya* da tam bu vurguyla, yani Dante, Beatrice'nin ölümünden sonra odağını kaybetmiş, farklı ilgiler ve dünyevi aldatıcılara yönelmiş, günah yoluna sapmış, böylece kasvetli/karanlık bir ormanda kaybolmuş haldeyken başlar. Yardıma gelen yine Beatrice'dir; Dante onu tekrar görebilmek, böylece doğru yola girebilmek, siyaseti, ahlakı, dini, felsefesi, toplumsal düzeniyle yaşadığı hayatın hayır ve şerlerini kavrayıp ıslah olabilmek için ölmeden önce ölmeli, Cehennem'i, Araf'ı ve nihayetinde Cennet'i katederek yeniden doğmalıdır.

Dante'nin yolculuğu malum olduğu üzere vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) günahlarından nedamet getirmeden/tövbe etmeden ölmüşlerin ebediyen cezalandırıldığı nihai adalet menzili olan Cehennem'le başlar. Cehennem'in dahi kabul etmediği bitaraf kimselerin bulunduğu giriş mıntıkasından sonra Cehennem dokuz daireden oluşmaktadır. Birinci daire, Dante'nin açıkça ayrıcalıklı bir konum atfettiği, Cehennem'de olmalarına rağmen sadece görece hafif umutsuzluk cezası çeken çocuklar ve erdemli fakat vaftiz olamamış kimselere ayrılmış Limbus'tur (burada Dante hususiyetle, ağırlıklı antik çağın şair, filozof, kahramanları ile biri kral, ikisi filozof olmak üzere üç Müslümanı takdim eder). İkinci dairede şehvet düşkünleri, üçüncü dairede oburlar, dördüncü dairede cimriler ve müsrifler, beşince dairede ise

hiddetliler cezalandırılmaktadır. Bu dairelerde cezalandırılan iradenin ihtiraslara boyun eğmesinin, yani nefse hâkim olamamanın neticesi olan günahlardan daha ağırı iradenin kasten kötüyü seçmesiyle işlenen suçlardır ve izleyen dairelerde yine müebbet yanıtlarını bulurlar. Böylece altıncı daire Cehennem'in mimarisinde Dis şehrinin hemen surları içindedir, burada sapkınlar cezalandırılmaktadır. Şeditlerin bulunduğu yedinci daire kendi içinde üç halkaya sahiptir, sırasıyla komşularına, kendilerine ve –küfür, sodomi ve tefecilik, yani temelde doğaya karşı suç işleyerek– Tanrı'ya şiddet uygulayanlar buralarda cezalandırılır. Sekizinci daire muhtelif hilekârları barındıran on vadiye/hendeğe sahiptir; birinci vadide pezevenkler ve ayartıcılar, ikincide dalkavuklar, üçüncüde din tacirleri, dördüncüde kâhinler, beşincide rüşvetçiler ve fesatçılar (yolsuzluk yapanlar), altıncıda riyakârlar, yedincide hırsızlar, sekizincide hilekâr müşavirler/kılavuzlar, dokuzuncuda nifakçılar, onuncuda ise –metalde, kimliklerinde, parada ve sözde– sahtecilik yapanlar cezalandırılır. Bu silsileyle Cehennem'in dibine, en sonunda –yani arzın merkezinde– Lucifer'in sabit olduğu dört mıntıkaya ayrılmış ve hainleri ihtiva eden dokuzuncu daireye varılır. Birinci mıntıkada akrabalarına, ikinci mıntıkada ülkelerine/şehirlerine, üçüncü mıntıkada misafirlerine, dördüncü mıntıkada ise velinimetlerine ihanet edenler cezalandırılır. Vergilius'la birlikte yeryüzünün insanların yaşadığı kuzey yarıküresinin merkezinde yer alan Kudüs'ün altında kurulu Cehennem'i aşan Dante, sularla kaplı güney yarıkürenin merkezinde yer alan, Tanrı'nın merhametiyle ruhların selamete kavuşmak için tırmandıkları Araf Dağının eteğine ulaşır. Vahim bir günah işleyip ölmeden önce nedamet getirmeyenler Cehennem'in

ebedi ateşinde mahkûm edilirken, Araf ehven, yani affedilebilir, özrü kolay günahların izlerini taşıyan ve niyet etmelerine rağmen ömürleri kefarete yetmeyen ruhlar için geçici ateş ve cezalar çekilip arınılan, akabinde de Cennet'e yükselinebilen bir süreçtir. Böylece Araf sadece bir ceza âlemi değil, ruha günahtan uzağa ve iyi/doğru istikametinde müspet talim ve terbiye verilen bir mekândır. Bu dağın aşağı yamaçları, ruhların giriş izinlerini beklediği Evvelaraf'tır; sonra bir meleğin nâzırlık ettiği kapı geçilir ve yedi ceza taraçasının akabinde Âdem ile Havva'nın ilk günahı işleyene kadar yaşadığı Dünyevi Cennet'e varılır. Birinci taraçada kibir, ikincide haset, üçüncüde gazap, dördüncüde gaflet, beşincide tamah, altıncıda oburluk, yedincide ise şehvet günahlarının cezası çekilir. Tüm arınmaların sonunda varılan Dünyevi Cennet'te Vergilius vaftizsiz olması nedeniyle buraya giremeyeceğinden rehberlikten ayrılır ve Dante'yi burada Semavi Cennet'e –Arş-ı Âlâ'ya– doğru Göğün katları/küreleri boyunca rehberi olacak Beatrice karşılar. Günahı unutuş ırmağı olan Lethe ve iyiyi hatırlayış ırmağı olan Eunoe'den geçen Dante böylece göğe yükselmeye hazırdır. Dante'nin Cennet şeması 2. yüzyılda Ptolemaios (Batlamyus) tarafından kurulan astronomik sisteme dayanır, ki bu tasarım şöyledir: Kainat'ın merkezinde sabit yeryüzü vardır; içinde gözle görülebilen göksel cisimler, yani Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn ve Sabit Yıldızları barındıran dokuz saydam semavi küre onun etrafında döner, ki bu kürelerin en sonuncusu olan *Primum Mobile*'nin (İlk Hareket Ettirici Gök) ötesinde ise bitimsiz gök, yani Arş-ı Âla mevcuttur. Cennet'teki tüm ruhlar kurtarılmış/halas bulmuşlardır; ancak taşıdıkları bazı kusurlardan etkilenen fazilet ve liyakatleri uyarın-

ca mevkileri, Tanrı'yı ne kadar yakından gördükleri, onun inayetine ne nispette nail oldukları değişmektedir. Böylece Dante'nin insani kavrayış ve duyularını aşan bu hali gösterebilmek için kendisine, muhtelif tesirlere sahip –bu tesirin zaafları ya da müspet etkilerini taşıdıkları– başka başka gök kürelerinde/katlarında zahir olurlar. Bu tesirlerin oluşumu kabaca şöyledir: Arş-ı Âlâ'nın, yani Tanrı'nın, tüm doğal şeylere mevcudiyet verme kudretini ihtiva eden *Primum Mobile*, bir sonraki gök olan Sabit Yıldızlar'a bu kuvveti taşır, Sabit Yıldızlar bunu pek çok farklı kuvvete/tesire çoğaltır ve aşağıya aktarır; bu suretle silsile halinde semavi katlar/küreler kuvveti teslim ve tesellüm ederek çeşitlendirir ve nihayetinde farklı farklı tesir ve akisleri en altta bulunan dünyaya ulaştırır. Böylece Dante'nin yolculuğu Ay'da, Tanrı'ya verdikleri yemini bozmaya zorlananları görerek başlar; Merkür'de dünyada şöhret arzusuyla heveslenen ruhlar yer alır; Venüs'te sevginin tesiri altındakiler vardır; hikmet tesiriyle Güneş bilgeleri, cesaretle Mars iman savaşçılarını, adaletle Jüpiter adil hükümdarları, tefekkürle Satürn mütefekkirleri ihtiva eder. Sabit Yıldızlar'a vardığında, ulaşacağı Arş-ı Âla'da kendisini bekleyen Meryem, İsa Mesih ve mübarekler Dante'ye görünür, lakin henüz gözleri görmeye hazır değildir; böylece burada Aziz Petrus tarafından iman, Aziz Yakub tarafından umut ve Aziz Yuhanna tarafından da sevgi hususlarında imtihandan geçirilir. Üç Hıristiyan erdemine dair bu sınavı başarıyla veren Dante, bu üç Resulün ruhlarına eşlik eden Âdem'i görmesinin akabinde *Primum Mobile*'ye yükselir. Cennet, yolculuk boyunca Dante'nin duyularına galip gelen bir ışık âlemidir. Her bir yükseliş keskin ışık değişimleriyle olur ve Dante aşama aşama bu insanüstü nura alışır; bu

bir kemâle erme temsilidir. Lakin *Primum Mobile*'de Tanrı'yı merkezinde, melekleri ve kâinatı çevresinde döner halde keşfettiği "Nokta" öylesine parlaktır ki artık tasviri aşar. Burada Dante Tanrı'dan aldıkları vekalet ve tesirle kâinatı hareket ettiren meleklerin nizamına vâkıf olur; son bir kez nur ırmağında gözlerini daha kâmil bir bakışa yükselttikten sonra artık Arş-ı Âla'dadır ve tahtındaki Meryem'in en tepesinde oturduğu, yapraklarına sıra sıra mübareklerin/kurtulmuşların yerleştiği içi ve çevresinde melekler uçuşan bir gül biçiminde Semavi Cennet'i görür. Burada Aziz Bernard rehberliği Beatrice'den devralır, Gül'ün yapısını anlatıp, bazı kadim figürleri tanıtmasının akabinde Dante'nin Nihai Selameti, yani Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'la Üçte Bir, Birde Üç olan Tanrı'yı görebilmesi, bu inayete nail olabilmesine himmet etmesi için Meryem'den Dante adına duacı olur. Böylece Dante gözlerini Ebedi Nur'a çevirebilir, bu hatırlanamaz ve tasvir edilemez müşahede, Teslis'in sırrına vâkıf olma ve Tanrı'yı görme anında Dante'nin anlatısı son bulur. Yolculuk tamamlanmış, Dante, tüm insanlara ruhu bizzat veren ve zaten ruhun yegâne hedefi olan Tanrı'ya yeniden kavuşmuş, yeniden doğmuştur.

Dante'nin *Komedya*'nın hikâyesini, mimarisini ve tasvirlerini inşa ederken beslendiği kaynaklara dair pek çok yorum vardır. Ağırlıklı olarak Hıristiyan teolojisinin günah doktrini ve Aristotelesçi etiğin insan, toplum ve kâinata dair yaklaşımını yansıtmakla birlikte, mesela Araf'ın fiziksel kurgusu bir aykırılık teşkil eder; Cennet'te yükseliş de hakeza İslami geleneğin anlatılarına ve bazı eserlerine yakın görünür, ancak Doğu ve Batı kültürlerinde nüsanslarıyla birlikte müşterek olan bir kozmolojiyi temel almasının yanı sıra Pavlus'un Cennet'e götürülmesine de sıklıkla atıf-

ta bulunur. Bunları tek tek anmayı ve pozisyon belirlemeyi doğru görmüyoruz. Sadece insanlığın coğrafi ve kültürel olarak kesintisiz tarihi boyunca bir ölüler dünyası inancının mevcudiyetinin, birbirlerine ödünç veren, etkilenen, tasdikleyen yahut derinleştiren uzun bir tasvirler silsilesi yarattığının unutulmaması gerektiğini ve mesela neredeyse MÖ 15. yüzyıldan MÖ 5. yüzyıla kadar kadim Mısır mezarlarında pek çok örneği mevcut Ötedünya Kitaplarının da, oldukça aşina olduğumuz ölünün yolculuğu sahneleri, günahın sorgulanması mefhumu, ceza yahut ödül mekânları, ateş çukurları, cennetvari çayırlar, ışıkla –ya da temiz giysiyle– giydirme anları, melekvari yardımcılar, iblisler ve yılanlar ihtiva ettiğinin hatırlanmasını elzem görüyoruz.[1] Dante'nin *Komedya*'sının önemi bu mekânların mimarisini, ceza, arınma ve saadetteki ruhların tasvirini, gerçekliğinden neredeyse şüphe edilmeyecek bir eminlik ve tutarlılıkla hayal edip, kurgusunun gerçeküstü anlatısını hakikatle beslemesinde, mitolojik ve çağdaş referansları, bilgi birikimi ve edebi yeteneğiyle bunu kaleme alabilip, okuyucuya çağları aşacak şekilde, suretini ve hissini aksettirebilmesinde yatar. Bu gerçeklik hissi, yolculuğun vardığı tarif edilemez noktalarda kademe kademe azalmakla birlikte tanık olunan fevkalade, tabiatüstü, mucizevi vaka, his ve halleri tabiattan örneklerle anlatma, mutat hava olayları yahut belli yörelere ait pastoral sahnelerle tasviri besleme, duyulardaki işleyiş ve karmaşayı yine insani tecrübelere benzetme ve tercüme etmeyle katmerlenir. Daha evvelinde görülüp anlatılmamış, yeryüzüne ait olmayan şeyleri tasvir edilemez deyip bir kenara bırakmaz; aksine tasvirin/anlatının

---

1 Erik Hornung, *Kadim Mısır Ötedünya Kitapları*, çev. Zehra Aksu Yılmazer, ed. Seçkin Erdi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

sınırına kadar onları resmetmeye koyulur, Tanrı'nın nuruna yaklaşıp, insanın idrak hudutlarının dışına çıktığında, yani bu anlatı sınırı ulaşılamayacak kadar uzaklaştığında dahi bu kez anlatılamazlığı anlatmak suretiyle sahnelerinin gerçekliğini perçinler. Dante *Komedya*'nın gerek seçtiği halk diliyle gerekse de salt bir felsefe/teoloji tartışması olmak yerine yukarıda andığımız gibi tanıdık referanslarla dünyevileşmesini, –ve mesela kendi kendini doğal olarak günahkârların çektiği işkencelere üzülür, onlara mermahet edip gözyaşı döker hale sokup, sonra tenkit etmesiyle yahut kendi suçlarını itiraf sahneleriyle– insanileşmesini, ulaşılabilir olmasını arzular. Zira Dante'nin muradı, önceki ve aynı dönemlerde yazdığı eserlerinde teorize edip, *Komedya*'nın da merkezini oturttuğu, sunduğu müspet ve menfi örnekler, sıklıkla başvurduğu ironi, anlatısını keskinleştirmek ya da yumuşatmak vasıtasıyla muhakemeyi canlandırarak, yahut açık açık eleştirip, doğrudan sorular yönelterek okuyucu da uyandırmaya, yanıt vermeye zorlamaya çalıştığı şey içtimai, siyasi, ahlaki bir yasa, daha doğrusu yasaya dönüş çağrısıdır. Bu yasa antikçağların erdemi ile gerçek imanın fazilet ve hakikatlerinin bir bileşimi, dünyevi iktidar ile semavi salahiyetin hudutları ve sorumluluklarıyla birlikte faaliyetidir. İnsanlık adil bir toplum ve ruhani selamet için doğal ve Hıristiyanlığa has faziletleri araç ve gerçek imanın dünyevi ve semavi seyrini amaç kılarak şerrin yerine iyiyi/sevgiyi koymalıdır.

* * *

Dante'ye ve *Komedya*'ya dair tarihi, siyasi, edebi ve meali bir çerçeve çizmeye çalıştığımız bu naçizane girişte andığımız hususlara dair daha derin bilgiyi

ve daha pek çok hususu okumaya elinizdeki kitabın notlarında devam edeceksiniz. Bu notlar muhtelif *İlahi Komedya* tefsir ve çalışmalarından karşılaştırmalı olarak derlenip, benim Dante'nin ve *Komedya*'sının dünyasına dair mesaim, ayrıca özellikle Hıristiyan teolojisine dair önceki çalışmalarım ve tercümelerimle son halini almış olup, hususen Londra Üniversitesi Royal Holloway College'de İtalyanca profesörü, müteveffa Peter Armour'un notlarını, Colombia Üniversitesi'nde İtalyanca profesörü olan Teodolinda Barolini'nin tefsirini, Dante çalışmalarında çığır açıcı kitabı *The Ladder of Vision*'la Irma Brandeis'i ve Kansas Üniversitesi sabık Klasik Yunanca ve Latince profesörü Stanley Lombardo'nun çeviri ve yorum çalışmasını anmak elzemdir. Elinizdeki *Komedya* çevirisi Dante'nin orijinal Toskana lehçesinde İtalyanca metnini temel almakla birlikte, insanlığın ortak kültürel ve entelektüel birikiminin gelişimini takip edebilmek, farklı dönemlerin farklı tefsirlerine hâkim olabilmek ve en önemlisi yazımının üzerinden geçen 700 yıldan sonra muammaya dönüşebilecek manada hata yapmamak ya da basitçe kelimelerin gündelik kullanımlarının değişmesi yahut ölmeleri sebebiyle yanlış anlamalardan kaçınmak için 18., 19. ve 20. yüzyıllardan üç ayrı İngilizce çeviriyle kelime kelime, dize dize karşılaştırılarak son halini almıştır. *İlahi Komedya*'nın Türkçedeki macerası 1938 gibi oldukça geç bir tarihte başlamış olsa da bugüne dek ikisi nesir biçiminde olmak üzere beş ayrı çeviri okuyucuyla buluşmuştur. Bu çalışma dolayısıyla editör ve çevirmen gözüyle inceleme şansına eriştiğimiz, Dante'nin Türkçede okunması ve anlaşılmasında her biri başka bir dönemi ve yaklaşımı temsil eden bu çevirilere, emeklerine ve araştırmalarına elbette şükran borçluyuz.

Biz de elinizdeki çeviriyle, bizden önceki çevirmenlerin bıraktığı yerden, onların hataları yahut başarılarından öğrenerek, Dante'yi ve *Komedya*'sını Türkçedilli okura sarihlikle sunma, bu başyapıtın berrak bir görüntüsünü dilimize yansıtma gayretindeyiz. İnceleme ve araştırma olanaklarının daha gelişkin olduğu çağımızda böylece *Komedya*'nın tam manası, bütünlüğü, derinliği, hissi, inancı ve edebi gücüyle okunabilmesini, anlaşılabilmesini, değerlendirilebilmesini murat ediyoruz. Sabır, ihtimam ve sıkı mesaiyle gerçekleştirdiğimiz bu çeviri faaliyeti Türkçedilli okuru Dante'ye daha da yaklaştırabilir, onun muhayyilesinin enginliğini, tarihi, siyasi, mitolojik, dini, felsefi ve insani hareket noktalarının ve göndermelerinin kapsamını aktarabilirse ve en önemlisi özgün ritmini olmasa bile şiir duygusunu yaratabilirse ne mutlu bize.

Son olarak Dante'nin Latince kadar yüksek şiir yazmaya müsait bir İtalyancanın mevcut olduğunu kanıtlama çabasına saygıyla, Türkçenin de onun şiirini anlamaya, aktarmaya, hissetmeye ve keyif almaya yetecek kadar köklü ve edebi olduğuna inanıyor ve bu sunuşu Dante'nin çağdaşı ve zannımca hisdaşı, büyük Anadolu ozanı Yunus Emre'den ödünçle bitiriyorum: "Beğler azdı yolundan, bilmez yoksul halinden/Çıktı rahmet gölinden, nefs göline dalmışdur/Yunus sözi âlimden, zinhâr olman zâlimden/Korka durun ölümden, cümle doğan ölmişdür."

Seçkin Erdi
Ağustos 2020, Şehir

ARAF

KANTO I

Daha hayırlı sularda yol almak için şimdi,
Marifet teknem açtı yelkenlerini,
Ardında bırakarak amansız bir denizi;
4 Ve bu ikinci kralllığı söyleyeceğim artık,
İnsan ruhunun günahtan arınıp,
Göğe yükselmeye olduğu layık.[1]
7 Şimdi şiirim kıyam etsin ölümden,

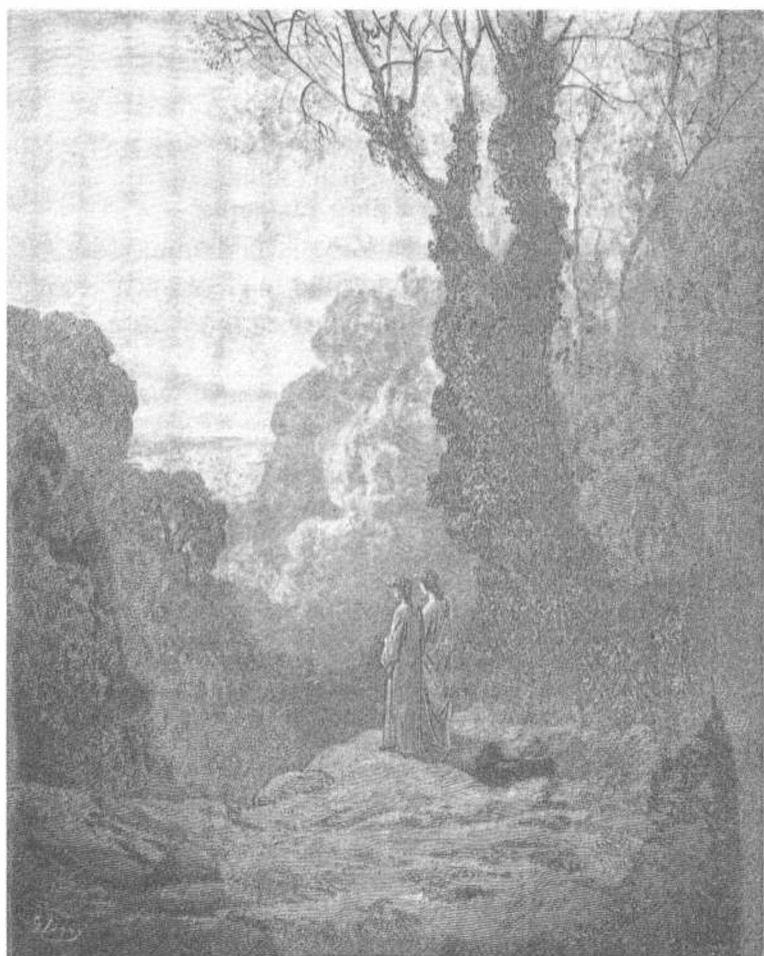
1 Dante'nin ölüler dünyası kurgusunun ikinci âlemi Araf'tır. Şimdi Cehennem'i ve Tanrı'nın günahkârlara verdiği münasip cezalarının tasvirini geride bırakmış, yolculuğunda yeni ve daha müspet bir bölgeye, Tanrı'nın merhametiyle ruhların selamete kavuşmak için tırmandıkları Araf dağına ulaşmıştır. Bu müspet hal şiirinin anlatı biçimine ve diline de yansıyacaktır. Hıristiyanlığın geleneksel Araf doktrini, ortaçağ ilahiyatçıları tarafından dillendirildiği biçimle, Tanrı'nın hilafına işlenmiş her günahın, bir kefaret ya da ceza çekme suretiyle tadil edilmesinin de mümkün olduğu ilkesine dayanıyordu. Ayrıca günahlar vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) ve ehven (affedilebilir, özrü kolay) günahlar olarak ikiye ayrılıyordu. Vahim bir günah işleyip ölmeden önce nedamet getirmeyenler Cehennem'in ebedi ateşinde mahkûm edilirken, ehven günahların izlerini taşıyanlar ve niyet etmelerine rağmen ömürleri kefarete yetmeyenler önce Araf'ın geçici ateş ve cezalarını çekip ardından Cennet'e yükselebilirlerdi. Dante'ye kadar Araf, Cehennem'e oldukça yakın ve yine bir ateş diyarı olarak kurgulanırken, Dante onu tırmanması meşakkatli, ruhların günahlarının muhtelif cezalarını çektikleri ve Cennet'e varmaya layık olmaya çalıştıkları bir dağ olarak tasvir etmiştir. Her şeyin değişmeden kalacağı Cehennem'in aksine Araf geçici cezaların mekânıdır; bir süreçtir ve her ruhun nihayetinde Cennet'e ulaşacağı umudu vardır. Araf üç ana bölümden oluşur: Evvelaraf olarak da bilinen ve ruhların Araf'a giriş izinlerini beklediği aşağı yamaçlar (*Araf* III-VIII, yolculuğun 1. günü); Araf'ın yedi ceza taraçası (*Araf* X-XXVII, yolculuğun 2 ve 3. günü); ilk günahı işleyene kadar Âdem ile Havva'nın yaşadığı Aden Bahçesi, yani Dünyevi Cennet (*Araf* XXVIII-XXXIII, yolculuğun 4. gününün sabahı).

Ey kutsal Musalar, sizinim madem,
Kalliope yürüyüp bir nebze önden,
Eşlik etsin neşideme,
Aman vermeyen talihsiz Pierideslere,
O tesirli müziğiyle.[1]
Şarkın canım safir rengi,
Kaplamış göğün sakinliğini,
Ufka kadar pirüpak çehresi,
Yeniden ışıldattı gözlerimi neşeyle,
Ölü havayı bırakır bırakmaz geride,
Nazarımı ve ciğerimi dolduran kasvetiyle.
Sevginin hamisi olan o güzel seyyare,
Tüm doğu göğünü kesbetmişti tebessüme,
Kervanındaki Balıklar'ı örtmesinin akabinde.
Döndüm sağa sonra, diğer kutup aklımda,
Ve dört yıldıza rastgeldim orada,
Ki görülmemiştir ilk insanlardan bu yana.
Gök onların alevleriyle mest olmakta adeta;
Ah zavallı kuzey toprakları mahrumsun da,
Bakamadığından bu manzaraya!
Bunları takdirden gözlerimi alıp da,
Dönünce biraz diğer kutba,
Ki şimdi Araba çoktan gözden yitmişti orada,[2]

---

[1] Dante, klasik şairlere esin veren dokuz peri (bkz. *Cehennem* II:7, XXXII:10-12) ve içlerinde epik şiirin perisi sayılan Kalliope'den (ki Ovidius'a göre Musalara şarkı söylemekte meydan okuyup, yine dokuz kız kardeş olan Pierideslerin saksağana dönüşmesine neden olmuştu) şiirini Cehennem'den çıkartıp diriltmek için destek istemektedir.

[2] Dante'nin kederden neşeye doğru içsel dönüşümüne eşlik edecek biçimde *Araf* neşidesi de gündoğumuna gebe mavi-sarı doğu şafağının, huzurun ve boşluğun tasviriyle başlar. Sabit ve yıldızsız Cehennem'in aksine göksel kürelerin sonsuz devinimi, geçen zaman ve umut aşikârdır. Sevginin tesirini yeryüzündeki insanlara ileten gezegen (seyyare) olan Venüs (bkz. *Cennet* VIII:1-12), yani sabah yıldızı, bahar zamanı güneşin doğduğu burç olan Koç'tan önce gelen Balıklar'ın yıldızlarını görünmez kılmıştır. Araba, yani Büyük Ayı da gökten silinmiştir. Bunlar Dante'nin alışkın olduğu kuzey göğündeki manzaralardır, güneydeyse, Aden Bahçesinden kovulup kuzeye

31 Bir pir gördüm yanımda,
Bir oğulun babasına borçlu olduğundan fazla,
Hürmete şayan simasıyla
34 Sakalları uzun, aralarında beyazlar,
Ve aynıyla vaki saçlar,
İki yandan lüle lüle omuzlarına iniyorlar.
37 Dört kutsal yıldızın şuaları,
Işıkla öyle tezyin etmişti ki suratını,
Sanki güneş tam karşısında duruyordu.[1]

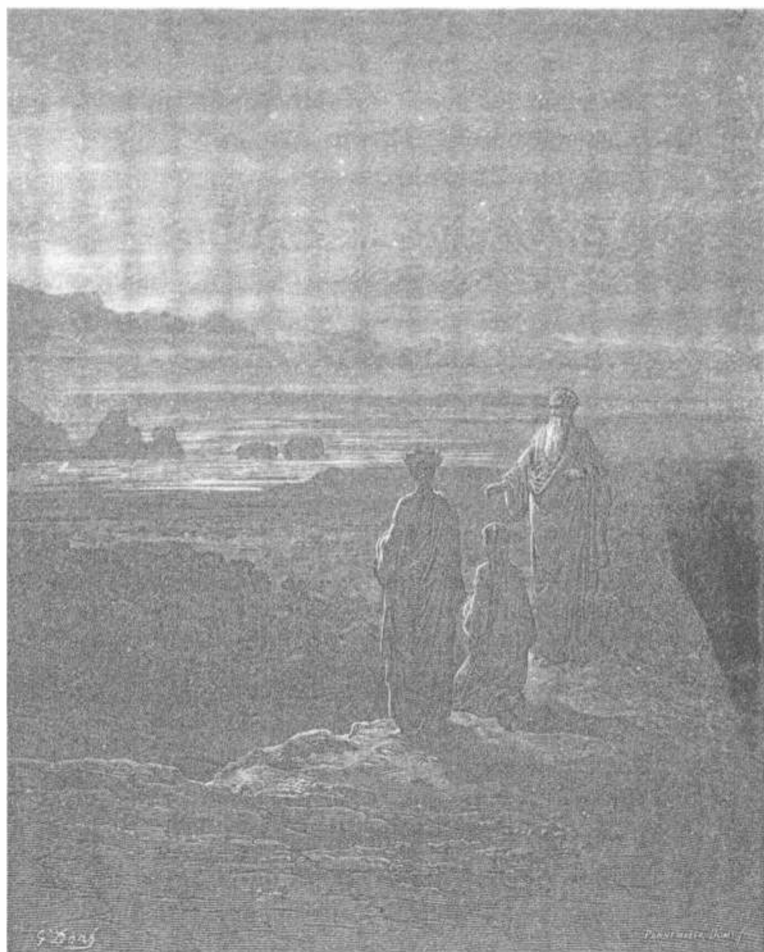
sürülen Âdem ile Havva'dan beri hiçbir insanın görmediği dört yıldız vardır. Bu dört yıldız Hıristiyanlık öncesi ahlak felsefecilerinin de dillendirildiği ve doğal etiğin temelini tesis eden dört ana erdemi, yani basiret, adalet, metanet ve itidali simgeler (ayrıca bkz. *Araf* VII:34-6, VIII:89-93).

1 Bu sakallı, saygı ve itimat uyandıran, ayrıca yüzü Sina dağından inen Musa'yı andıracak şekilde parıldayan (*Çıkış* 34:29-35) figürün Genç Cato (MÖ 95-46) olduğu ilerleyen dizelerde söylenecektir. Lucanus'un aktarımına göre Iulius Caesar'a karşı Pompeius'un yanında yer almış ve Roma Cumhuriyetini savunmuş, ayrıca Cumhuriyetin düşmesi nedeniyle tuttuğu yasın bir ifadesi olarak da beyazlamış saçlarını ve sakallarını kesmemiştir. Pompeius'un yenilgisinin akabinde Afrika'ya geçmiş ve Libya çöllerinde, Utica'ya dek orduya kumanda etmiş, nihayetinde Caesar'ın eline geçeceğini anlayınca kendi hayatına son vermiştir. İlahi yasalara ve erdeme bağlı biri ve sadece memleketi Roma'ya değil tüm dünyaya hizmet etmeyi vazife bilen bir kişidir. Vergilius onu ölüler dünyasında, iyilerin ruhlarına adalet sunan biri olarak tasvir eder. Dante de onu erdemin ve metanetin yüce bir örneği olarak görür ve intiharını özgürlüğün bedeli ve öneminin, bir tiranın tutsaklığında yaşamaktansa kendini feda etmenin simgesi olarak yorumlar. Dante'nin şemasına göre Cato, Yahudi atalarla birlikte (*Cehennem* IV:46-63) Limbus'tan çıkartılmış ve Nihai Hüküm Günü'ne kadar bekçilip edip sonra Cennet'e yükseleceği Araf'a getirilmiştir. Buradaki varlığı *Komedya*'nın bazı temel ilkelerini boşa düşürür gibi görünmektedir, zira erdemli bir pagan olarak yeri Limbus olmalıdır; ayrıca intihar da etmiştir, neden bu günaha münasip düşen halkada değildir (*Cehennem* XIII); son olarak da Iulius Ceasar'a düşmandır, dolayısıyla Roma İmparatorluğunun düşmanı olarak Brutus ve Cassius'un yanında da yer alabilir (*Cehennem* XXXIV:64-7). Oysa bu kuraldışılık, bizzat başka bir kuralın temsilidir: Tanrı mutlak ve kavranamaz hikmetiyle istediği herkesi kurtarabilir. Cato hem ahlaki (kişinin iyiyi arayışı) hem de içtimai (toplumsal iyiye, Roma yurttaşlarının özgürlüğüne adanma) saiklerle kendini feda etmenin yüce örneği, bir özgürlük timsalidir; dolayısıyla Dante'nin günahlardan özgürleşme ve böylece iradenin hakiki özgürlüğüne nail olmaya dair Araf tırmanışının başında yer alması münasiptir. Sevgi ve özgürlük, Araf'ın en önemli mevhumlarıdır (71. dize ve *Araf* XVIII:49-75).

40 "Kimsiniz ey siz, geçen mahfuz nehirden,[1]
Buralara kadar gelen kaçarak müebbet esaretten?"
Dedi, kuştüyü misali sakalları salınırken,
43 "Cehennem vadisini her dem,
Kapkaranlık kılan engin geceden,
Kimdir fener olup size rehberlik eden?
46 Yasaları mı çiğnendi Cehennem'in?
Yoksa yeni, değişmiş bir hükmümü var Göğün,
Bu yamaçlara gelmesine izin veren siz lanetlilerin?"
49 Rehberim göstereyim diye hürmeti,
Sözleri, elleri ve işaretleriyle münasip hale getirdi,
Çehremi ve dizlerimi.
52 Sonra cevap verdi: "Kendim gelmedim buraya;
Gökten indi bir hanım ve onun ricasıyla,
Refaketimle yardım ediyorum bu adama.
55 Lakin madem ki isteğin bilmek halimizi,
Ayan beyan ve hakiki,
Bunu senden saklamak olamaz benimki.
58 Bu adam görmemişti henüz son gecesini;
Fakat çok yaklaştırmıştı onu divaneliği,
Kalmıştı çok az vakti.
61 Ben de gönderildim söylediğim gibi,
Kurtarmak üzere kendisini;
Tutabileceğim tek yol yürüyüp geldiğimizdi.
64 Azap çeken suçluları görmesine ettim delalet;
Şimdi isterim buradaki ruhları göstermek,
Senin himayen altında ödeyen kefaret.
67 Anlatması uzun sürer onu nasıl getirdiğimi;
Yukarılardan inen bir kuvvet yardım etti,
Rehberlik etmeme buraya, gösterip işittirmeyi seni.

---

1 Cehennem'e doğru akıp sesi Dante ve Vergilius'a Araf'ı bulmaları için rehberlik eden nehir (bkz. *Cehennem* XXXIV:129-132).

70 Sen de münasip gör lütfen şimdi gelişini,
Bu adam aramakta hürriyeti,
Hürriyeti için canını verenler bilir ne kadar da kıymetli.
73 Sen de bilirsin elbet, Utica'da ölümü
Kucakladın savunmak için özgürlüğünü,
Terk ettin Büyük Gün gelince parıldayacak dünyevi giysini.[1]
76 Kutsal yasalar çiğnenmedi,
Canlı hâlâ yanımdaki ve Minos veremez benim hükmümü,
Masum gözleriyle senin Marcia'nın da olduğu dairedenim ben çünkü,
79 Ki orada sana hâlâ dua etmekte,
Ey kutsal sine, tut diye kendisini içinde;
Marcia'nın sevgisi hürmetine, sen de meylet bize.
82 Müsaade et de girelim yedi katına,
Lütfuna duyduğum şükranı sunacağım ona da,
Aşağıda adının anılmasına gösterirsen rıza."
85 "Marcia çok mutluluk verdi gözlerime,
Ben mukimken diğer âlemde," dedi bunun üzerine,
"Rıza gösterirdim benden ne lütuf isterse.
88 Ama şimdi o şer ırmağının ötesinde,
Hiçbir tesiri olamaz artık işlerimde,
Ben oradan kurtarıldıktan sonra hükmolan yasa bu yönde.[2]
91 Ancak Gökten gelen bir hanım sevk ve idare ediyorsa seni,
Anlattığın gibi, yaltaklanmanın yok gereği,

---

1 Hüküm Günü'nde ruhunun tekrar giyeceği ve Cennet'te izzetleneceği Cato'nun bedeni.

2 Cato'nun ikinci eşi Marcia da Limbus'tadır (bkz. *Cehennem* IV:128). Cato, Mesih'in ölümüyle birlikte ("yeni yasa") kurtarıldığı için artık Akheron ırmağının öte yakasına geçemez (bkz. *Cehennem* III:70-129), dolayısıyla eşine duyduğu dünyevi sevginin de bir hükmü kalmamıştır.

Onun hatırı için bunu istemen kâfi.
94 Tırman madem; ama önce
Sazdan bir kuşak yap bunun beline, ve yıka yüzünü de,
Temizle şu kirleri iyice;
97 Yakışık almaz zira,
Pustan bulanık gözlerle hâlâ,
Çıkması Cennet'ten gelen nâzır meleğin huzuruna.[1]
100 Bu münferit adanın kıyılarında,
Dalgaların dövdüğü yumuşak ve çamurlu toprağında,
Saz biter çokça;
103 O aşağılarda yaşamaz başka bitki,
Yapraklı ya da kabukla kaplı gövdesi,
Zira eğilemezler alırken darbeleri.
106 Dediklerimi yapınca, aynı yoldan geri dönmeyin ama;
Güneş yükselmekte artık semada,
Aydınlatır yamacı, görürsünüz en kolay yolu tırmanmak için yukarıya."
109 Kayboldu bunun akabinde; etmeden hiçbir kelime,
Kakıp yerden iyice sokuldum Rehberime,
Ve gözlerimi çevirdim kendisine.
112 Başladı konuşmaya: "Oğul, takip et adımlarımı;
Geri dönelim, inersek şu geniş bayırı,
Buluruz aşağıdaki kıyıyı."
115 Şafak mağlup ediyordu karanlığın son anlarını,
Önüne katıp kovaladığı,
Böylece fark edebiliyordum uzaktan denizin kımıltısını.
118 Yürüdük o ıssız geniş bayır boyunca,
Dönen biri misali kaybettiği yola,
Ve tekrar bulana kadar dolanmış boşuna.[2]

---

1 Araf dağının taraçalarına açılan kapının nâzırı olan melek (bkz. *Araf* IX:78)

2 Rehberlik eden ve doğru yolu gösteren güneş Tanrı'nın nuru ve inayetinin

121 Çiğ tanelerinin güneşin sıcağı altında,[1]
Denizden esen hafif serinlikte ferah bulup da,
Buharlaşmadan kalmayı başardığı o yere vardığımızda,
124 Üstadım açarak her iki elini,
Otların üzerinde nazikçe gezdirdi;
Bilip bu hareketindeki niyeti,
127 Uzattım ona yanaklarımı gözyaşlarımla lekeli;
O da ortaya çıkardı tekrar yüzümün rengini,
Cehennem'in gizlediği.
130 Sonrasında vardık ıssız kıyıya,
Suları aşıp buraya varsa da,
Geri dönebilen kimseyi görmeyen daha.[2]
133 Orada kuşak sardı belime, diğerinin arzu ettiği gibi;
Ah mucizevi! Eline alır almaz bu sıradan bitkiyi,
Bitiyordu hemen tıpatıp aynı yenisi,
136 Koparttığı yerden ilkini.[3]

---

simgesidir. Dante'nin yolculuğunun başındaki tepeyle (*Cehennem* I:1-60) oluşturduğu tezat, o yolun yanlışlığını ve insanı kayba götürdüğünü akla getirir.

1 Yine inayet ve umudun bir simgesidir, Vergilius bu çiğ taneleriyle Dante'nin yüzünden Cehennem'in kir ve gözyaşlarını temizleyecektir.

2 Araf'ı görüp geri dönemeyen pagan kâşif Ulysses (bkz. *Cehennem* XXVI:133-142).

3 Vergilius'un destanında Aeneas'a ölüler dünyasında eşlik edecek olan Sybylla'nın yolculuğun başında kopardığı altın dalı andırır biçimde mucize eseri yeniden büyümektedir. Araf tabiatüstü bir yenilenmenin âlemidir.

KANTO II

Güneş alçalıyordu şu anda,
Zeniti Kudüs semalarında
Olan meridyenin ufkunda;
Gece çarktaydı güneşin zıttına,
Ganj'dan çıkmıştı yola, karanlık uzayıp günler kısalıncaya
Kadar koynunda yatacak Terazi'yle bir arada;
Böylece ulaştığım kıyının semasında,
Güzel Aurora'nın pembe beyaz yanakları,
Turuncuya çalıyordu yaşlanmışcasına.[1]
Denizin kıyısındaydık hâlâ,
O kişiler misali seyahatleri geldiğinde akıllarına,
Kalpleri yola çıkan, vücutları dururken daha.
İşte bu lahza, yayılan şafak sisine,
Mağlup olup alçalarak batıda suların üzerinde,
Kızıla kesen Mars misalince,
Denizi geçen bir ışık göründü bana,

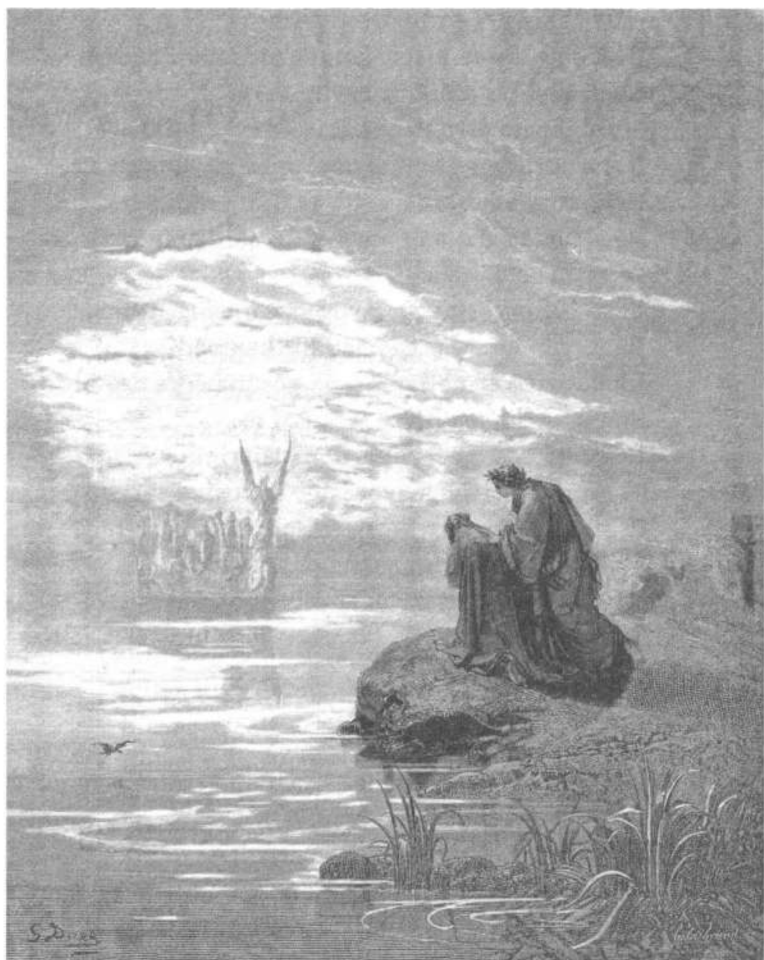
1 Zenit (*semt el-re's*), yeryüzündeki bir gözlem noktasından geçen düşey doğrultusunun (şakuli) gökyüzünü deldiği iki noktadan ufkun üzerinde olanı, yani başucu noktasıdır (ufkun altında olanıysa nadir/*semt el-kadem*, yani ayakucu noktasıdır). Göksel meridyen (*nısf el-nehâr*), bir gözlem noktasının zenit ve nadir noktalarından ve göksel ekvator ve ekliptiğin kutuplarından geçen dairedir. Güneş insanların yaşadığı, merkezi Kudüs olan (bkz. *Cehennem* XXXIV:112-5) kuzey yarıkürenin batı ufkuna doğru hareket etmektedir, yani Kudüs'te günbatımı, Uzakdoğu'da (Hindistan'daki Ganj'da) geceyarısı ve Kudüs'ün tam zıttında bulunan Araf'ta gündoğumu yaşanmaktadır. Bahar zamanı, sonbahar ekinoksuna kadar, Terazi gecededir. Aurora (Eos) ise şafak tanrıçasıdır ve güneşin renklerini kuşanmaktadır.

–Kısmet olsun görmek bir daha–
Ki hiçbir kuşun uçuşu karşılaştırılamaz hızıyla.[1]
19 Gözlerimi bir anlığına çevirmemin akabinde,
Sorabileyim diye Rehberime,
Daha parlamış gördüm onu, daha büyümüş halde.
22 Her yanından bir beyazlık yayıldı sonra,
Ve altından da, ama ne beyazı olduğunu söyleyemem asla,
Yavaş yavaş ortaya çıkıyorlardı birbiri ardına.
25 Rehberim henüz etmemişti bir kelime,
İlk beyazlık kanatlar olarak görülünceye dek bize,
Sonra serdümeni iyice fark etti de,
28 Bağırdı: "Çabuk, çabuk, çök dizlerinin üzerine,
Tanrı'nın meleği geliyor işte! Kavuştur ellerini de;
Rastlayacağın nâzırların emsalidir bundan böyle.[2]
31 Bak insan aletlerini nasıl hor görmekte,
Muhtaç değil kürek ya da yelkene,
Sadece kanatlarıyla, iki uzak kıyı arasını katetmekte.
34 Bak nasıl doğrulmuşlar Göğe,
Yarıyor havayı ebedi tüyleriyle,
Dökülüp değişmez bunlar fani olanlar misalince."
37 Sonra bize gitgide yaklaştıkça,
Bu ilahi kuş sanki daha da parladı da,
Gözlerim dayanamadığından bu mesafede ona bakmaya,
40 Çevirdim aşağıya; ve yanaştı kıyıya teknesiyle,
Öylesine hafif, süratliydi ki öylesine,

---

1 Dante'nin yolculuğu onun gerçek hayatta kötüden iyiye doğru dönüşümünün bir tasvirini sunmaktadır; dolayısıyla Dante inayete nail olmuş olarak ölmeyi ve Cennet'e giden yolunda tekrar Araf'a gelmeyi beklemektedir.

2 Araf'taki faaliyetlere Tanrı adına nâzırlık eden bir dizi meleğin ilki olan bu kayıkçı, ilahiyatçılara göre saf hikmetten ibaret, ama genellikle insan formunda, cüppe ve kanatla tasvir edilen ölümsüz varlıklar olarak Cennet'e ait ve Tanrı'nın nuruyla parlayan meleklere bir örnektir.

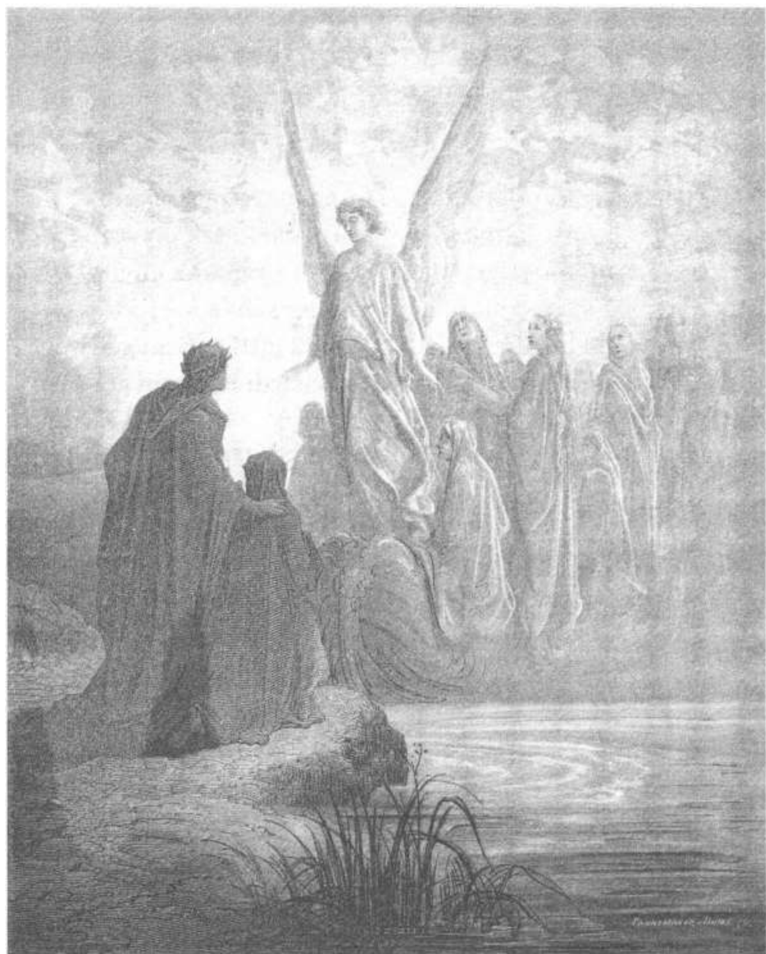

Batmıyordu hiçbir yeri suyun içine.
43 Semavi dümenci duruyordu pupada,
Mübareklik damgalanmış sanki simasına;
Güvertede yolcusuydu yüzden fazla ruh da.
46 *In exitu Isräel de Aegypto* olan ilk sözleri,[1]
Mezmuru bir ağızdan terennüm etmektelerdi,
Tüm bu ruhlardan yükselen sanki tek bir sesti.
49 Serdümen kutsal haç işaretini yaparak eliyle,
Uğurladı onları, hepsi indiler sahile,
O da geldiği gibi hızla döndü gitti gerisin geriye.
52 Kıyıda kalan ahali, yabancısıydı bu yerin görünen o ki;
Zira dört dönüyordu etrafta gözleri,
Yeni bir şeyi tecrübe etmeye çalışan biri gibi.
55 Güneş filizlendirmişti günü her yanda,
Başucundan pırıl pırıl oklarıyla
Defetmişti Oğlak'ı halihazırda,[2]
58 Bekleşen ahali döndüğünde bize diyerek,
"Biliyorsanız dağa tırmanacağımız yolu şayet,
Gösteriverin, olmazsa zahmet."
61 Vergilius cevapladı: "Bildiğimizi düşündünüz bu kıyıyı,
Sandınız bizi buraların aşinası,
Lakin biz de yabancıyız, sizin gibi tıpkı;
64 Şimdi geldik, sizden az önce,
Lakin başka yoldan, sarp ve zahmetliydi ki öylesine,
Bu tırmanış şimdi eğlence gibi görünüyor bize."

---

1 114. Mezmur'un ilk dizesi olan "İsrail Mısır'dan çıktığı zaman." Bu mezmur dizisi Dante'nin şiirindeki çıkışa, Cehennem'in geride kalışı, Araf'tan Cennet'e giden, günahtan inayete varan yolculuğa yankı olacak biçimde "Ölüler ve bütün sükût diyarına inenler Rabbe hamdetmez. Fakat biz şimdiden ebede kadar Rabbi takdis edeceğiz. Rabbe hamdedin," dizeleriyle biter.

2 Güneş Koç'ta yükselmektedir ve Oğlak takımyıldızı artık görünmez olmuştur.

67 Ruhlar soluk aldığımı görünce,
Hâlâ canlı olduğumu fark ettiler de,
Benizleri attı hayretle;
70 Zeytin dalıyla bir ulak geldiğinde,
Haberleri almak için insanlar üşüşür ya çevresine,
Çekinmez bu izdihama girmekten kimse de,
73 İşte bu mesut ruhlar da toplaşıp hepsi bir araya,
Bakakaldılar bana,
Sanki unutmuş gibi gittiklerini arınmaya.
76 Gördüm aralarından biri çıktı öne,
Beni kucaklamak niyetiyle, ve ilgisi büyük ki öyle,
Beni de teşvik etti aynıyla muameleye.
79 Ah boş gölgeler, suretleri var yalnızca!
Üç kez buluştu da ellerim arkasında,
O kadar kez geri gelip vurdular bağrıma.[1]
82 Sanıyorum hayret tasvir olmuştu yüzümde,
Gölge gülümseyip bunun üzerine, çekildi geriye;
Ve ben hâlâ yakalamaya çalışıp onu, çıktım ileriye.
85 Kibarca söyledi artık uzaklaşmamı,
O vakit anladım kim olduğunu,
İstirham ettim biraz durup konuşmayı.
88 Cevapladı: "Nasıl seviyorsam seni fani bedenimin içindeyken,
Ondan özgürleşmiş haldeyken, aynıyla seviyorum halen;
Duracağım buna binaen; ama neden bu yolculuktasın sen?"
91 "Casellam, dönebilmek için yine olduğum yere,
Yolculuktayım bu minvalde; peki sen niye,"
Dedim, "vakit kaybettin böylesine?"[2]

1 Araf'taki ruhlar havadan ibarettir (bkz. *Araf* XXV:88-108). Vergilius'un destanında da Aeneas, ölüler dünyasında buluştuğu babası Ankhises'i üç kez kucaklamaya çalışmıştır.

2 Casella muganni, besteci ve Dante'nin yakın arkadaşıdır. Dante'nin sorusu

94 Dedi ki: "Bir hakaret gelmedi başıma,
İstediğini alan, istediği zamanda,
Çok kereler reddetti geçirmeyi beni buraya,
97 Adil bir iradeden hasıldır onun hükmü zira.
Gerçi üç aydır sükûnla,
Kim binmek isterse onu aldı kayığa.
100 Böylece tekrar vardığımda,
Tiber ırmağının tuzla buluştuğu kıyıya,
Seçti beni de ihsanıyla.[1]
103 O ırmağın ağzına doğru yine açtı kanatlarını,
Orasıdır zira toplanma mekânı,
Boylamayacak ruhların Akheron'u."
106 Dedim ki: "Eğer yeni bir hükümle mahrum bırakılmadıysan,
Hatırasından ya da icrasından,
O sevgi şarkılarının, vaktiyle gamımı dağıtan,
109 Lütfet biraz ferahlığı bunlardan biriyle,
Ruhuma, ki buraya gelirken bedeninin içinde,
O da sıkıntı çekti ziyadesiyle!"
112 "Sevgi, benimle konuşan içimde"yi,[2]
Söylemeye başladı öylesine ahenkli,
Ki hâlâ duruyor kulağımda hoş sesi.
115 Üstadım, ben ve oradaki tüm ahali,
Toplanmış etrafına, öyle tatmin olmuştuk ki,

---

itibariyle uzun vakit önce öldüğü, ancak Araf'a varmakta geciktiği anlaşılmaktadır.

1 Üç aydır uygun görülenlerin yoğun bir şekilde kayığa biniyor ve Casella'nın da nihayetinde bekleyişinin bitip Araf'a götürülüyor olması 1300 yılı 22 Şubatında Papa VIII. Bonifacius tarafından ilan edilen, –Jübile olarak da anılan– Büyük Af'fa göndermedir (bkz. *Cehennem* XVIII:28). Cehennem'e lanetlenen ruhlar Akheron ırmağının kıyısına düşerken, kurtarılacak ruhlar Roma'nın merkez nehri olan Tiber'in ağzında toplanır.

2 Dante'nin 1290'larda kaleme aldığı bir şiirin ilk dizesi. Bu şiirde Dante sevdiği bir hanımın ilahi ve eşsiz güzelliklerini ve erdemlerini metheder. Daha sonra bu hanımın, Beatrice'den sonra sevdiği Felsefe'nin alegorik anlatımı olduğunu belirtecektir [*Convivio*].

Aklımız başka hiçbir şeyle meşgul değildi sanki.
Sakin ve suskunduk ki şarkının nağmesiyle,
İşte, pir bağırıyor ciddiyetle bize:
"Sizi uyuşuk ruhlar, bu ne?
Neden gaflettesiniz, bu oyalanmanız neden?
Koşun hemen dağa, soyunun kisvenizden,
Men eden sizi Tanrı'yı bizzat görmekten."
Arpa ve buğdayla yemlenirken,
Hep yaptıkları gurgurlamayı unutuveren,
Toplanmış güvercinler kabilinden,
Hani fark edince korktukları bir şeyi,
Bırakırlar ya hemen yemlerini yemeyi,
Çünkü daha mühim bir meseleye yöneltmeliler ilgilerini,
Bu ruhlar da daha yeni gelen,
Şarkıyı bırakıp yamaca yöneldiler hemen,
Yürüyen, ama nereye olduğunu bilmeyen kimseler gibiydiler giderken.
Bizim telaşımızsa daha az değildi peşlerinden seyirtirken.

KANTO III

Ruhlar dağılarak kıyı boyunca,
Tezlikle koşmaya başladıklarında Dağ'a,
Çaptırıldığımız yere adil cezalara,
4 Yaklaştım iyice sadık refiğime;
Onsuz nasıl devam ederdim ki seferime?
Kim yardım ederdi dağı tırmandığım müddetçe?
7 O ise kendini paylıyor gibi görünüyordu;
Ey vicdan saf ve soylu,
Ufak bir hatanın acısı bile sende ne yakıcı!
10 Ayaklarının telaştan vazgeçmesinin ardından,
Yani vakardan mahrum bırakan davranıştan,
Benim de aklım evvelinde mahdut olan,
13 Genişledi, arttı ilgisi ve dikkati;
Sulardan göklere doğru azametli,
Tırmanan bayıra çevirdim gözlerimi.
16 Güneş parlıyordu arkamızda kızıllığıyla,
Ama önümde kırılıyordu endamımca,
Vücudum istirahatgah olduğu için şualarına;
19 Döndüm hemen yanıma terk edildim endişesiyle,
Yerin kararmış olduğunu görünce,
Benim önümde sadece;
22 Tek tesellicim "Niye kuşkudasın hâlâ"
Diye konuşmaya başladı dönerek bana,
"İnanmıyor musun seninle ve rehberlikte olduğuma?
25 Bir vakit bana da gölge veren bedenimin gömülü olduğu,

Yerde akşam oldu;
O gövdem ki Brindisi'den alındı, Napoli'ye konuldu.[1]
28 Şimdi burada gölgemin olmayışına
Şaşırdığın kadar şaşırma,
Göklerin birbirlerinin nuruna ket vurmamasına.
31 Çeksin diye hem soğuk hem sıcak eziyetlerin sıkıntısını,
Kudret böyle bedensiz bedenler yarattı,
Ve bunu nasıl yaptığını bize açıklamadı.
34 Aptaldır uman kişi,
Sadece üç Zat'ta bir Cevher olanın yürüdüğü,
Bu namütenahi yolun sonuna idrakimizin erişebileceğini.
37 İnsanlar, kanaat edin *quia*'yla,
Kadir olsaydınız her şeyi anlamaya,
Ne lüzum vardı Meryem'in doğurmasına;[2]
40 Gördün akim arzuları içindeki adamları,
Akıl yetseydi sadece memnun olurlardı,
Halbuki çekmekteler sonsuz bir acı;
43 Aristoteles ile Platon ve daha niceleri sözlerimin muhattabı."
Bu noktada eğdi başını,
Ve başka söz etmeyip sıkıntısıyla kaldı.
46 Böylece vardık dağın ayağına;
Öyle dikti ki önümüzdeki kaya,
Çevik bacaklar bile kâfi gelmez tırmanmaya.
49 Lerici ile Turbia arasındaki en tenha,[3]

---

1 MÖ 19'da Brindisi'de öldükten sonra Vergilius'un naaşı Napoli'ye götürülmüştür. Araf'ta gündoğduğuna göre Kudüs'ün kırk beş derece batısındaki İtalya'da akşam olmaktadır.

2 *Quia*, nedenlerden ziyade olguyla yetinmektir, zira Tanrı'nın ilahi sırrı insan zekâsı tarafından asla kavranamaz sadece fark ve kabul edilmelidir.

3 Monaco ile La Spezia arasındaki Kuzeybatı İtalya sahili boyunca uzanan yalçın dağlar.

En sarp patika bile bununla kıyaslandığında
Benzer geniş ve zahmetsiz çıkılan basamaklara.
52 “Kim bilir bu tepenin neresinde buluruz yokuşu?”
Dedi Üstadım durdurup adımlarını,
“Nereden tırmanabilir, olmayanlar bizim gibi kanadı?”
55 O dikmişken gözlerini yere,
Hangi yolu tutacağımız üzerine düşünür halde,
Ben de bakınıyordum kayanın çevresine,
58 Ki bir güruh göründü sol cihette,
Ruhların ayakları bize doğru gelmekte,
Ama o kadar yavaş ki hareket etmiyorlar neredeyse.
61 “Kaldır gözlerini,” dedim Üstadıma,
“Bak, gelenler var bu yanda, danışabiliriz onlara,
Eğer sen bulamadıysan cevabı kendi aklında.”
64 Baktı o vakit ve cevapladı ferahlamayla:
“Biz gidelim yanlarına, adımları yavaş zira;
Ve sen, nazik oğlum, sebat et umutta.”
67 Bu ahaliyle aramızdaki mesafe,
Bin adım kadar atmamızın akabinde,
Hâlâ denkti de mahir bir atıcının menziline,
70 Toplaştılar dik yamacın dibinde,
Sürü gibi sokulup birbirlerine, durdular hareketsizce,
Şüphelendiğinde durup gözleyen biri misalince.
73 “Ey seçilmiş ruhlar, ey ulaşanlar hayırlı nihayete;”
Diye başladı Vergilius söze, “O selametin hürmetine,
Ki inanıyorum hepinizi beklemekte,
76 Söyleyin bize, dağın bayırı nerede,
Tırmanmaya eden müsaade;
Kaybettiğinde üzülen bilir zamanın kıymetini ziyadesiyle.”

G. Doré
H. PISAN

79 Ötekiler beklerken ürkek, sinmiş, başları öne eğili,
Nasıl çıkarsa ağıldan koyunun biri,
Sonra iki, derken üçü,
82 Yani taklit edip diğerlerinin ilkini,
Ve eğer durursa, etrafında toplanmaları gibi,
Sessiz ve alıkça, bilmeden niye yaptıklarını dahi;
85 Aynı misal bu kısmetli sürünün lideri de,
Gördüm çıkıp öne, yaklaştı bize,
Çehresi mütevazı, yürüyüşü şayan takdire.
88 İlerleyenler onunla gördüğü lahza,
Güneş ışığının kırıldığını sağ yanımda,
Böylece benden bir gölge düşüyor yere ve yamaca,
91 Durdular ve çektiler kendilerini biraz geriye,
Onların ardından gelen diğerleri de,
Aynısını yaptılar bilmeden niye.
94 "Siz sormadan soruyu, edeyim ikrarı,
Baktığınız bir insan vücudu;
Bu sebeple eksiktir yerde güneş ışığı.
97 Bırakın şaşkınlığı, kalın itimatlı,
Göklerden bir kuvvet ona destek olmasaydı,
Teşebbüs etmezdi aşmaya bu duvarı."
100 Üstadımın kelamı böyleydi ve dedi ki o muhterem ahali,
"Dönün ve yürüyün önümüzde ileri,"
İşaret ediyorlardı bu sırada sallayarak ellerinin tersini.
103 Ve bir tanesi başladı konuşmaya: "Her kimsen,
Dön ve bak bu minvalde yürürken,
Düşün diğer âlemde de gördün mü beni sen."
106 Dönüp kendisine ve baktım dikkatli,
Sarışın, yakışıklı ve asil çehresi,
Ancak bir kaşını yarmış kılıç darbesi.
109 Acizane, hiç görmediğimi belirtince onu evvelinde,
"Gör şimdi öyleyse!"

Diyerek yarasını gösterdi göğsünde.
Sonra dudağında tebessümle, bana şunları anlattı:
“Ben Manfred, İmparatoriçe Konstanza’nın torunu;
Senden istirhamımdır, tekrar gördüğünde dünyayı,
Güzel kızımı bulman mümkün mü;
O, Aragon ve Sicilya krallarının annesi,
Başka şeyler duymuş olsa da sen anlat hakikati.
Yaralandıktan sonra vücudum iki ölümcül darbeyle,
Kendimi emanet ettim gözyaşları içinde,
O’na, memnuniyetle affedene.
Dehşetti gerçekten de günahlarım;
Ancak o başı ve sonu olmayan Rahman’ın,
Aguşunda yeri vardır O’na dönen ve yakaranın.
Şayet doğru okumuş olaydı,
Clemens’in peşime taktığı Cosenza’nın papazı,
Tanrı’nın mağfiret kitabını,
Vücudumun kemikleri hâlâ,
Olacaktı Benevento yakınındaki köprübaşında,
Ağır taşların altında.
Şimdi yağmur ıslatıyor, rüzgâr sürüklüyor etrafta,
Krallığın dışında, Verde’nin kıyısının yakınında,
Söndürülmüş mumlarla onları taşıtmıştı oraya.
Lanetleseler bile kaybolmaz kimse asla,
Ebedi Sevgi’nin ona ulaşmayacağı kadar bir daha,
Umut bir nebze de olsa yeşil kaldıkça.
Doğrusu kim ölürse Kutsal Kilise’yle ihtilaf halinde,
Son anında bile tövbe etse,
Bu kıyıda beklemesi gerekmekte,
Küstahlık ettiğinin otuz katı müddetince,
Bu hüküm kısalmadığı sürece,
Ona edilen hayırduaları vesilesiyle.
Anlatırsan ruhumun mevkisini ve hükmedilen engeli bana,

İyi yürekli kızım Konstanza'ya,
Mutlu edersin beni, çünkü geride kalanlar vasıtasıyla,
Daha fazla ilerleyebiliriz burada."[1]

---

1 Manfred, İmparator II. Friedrich'in (bkz. *Cehennem* X:119) gayrimeşru oğlu ve dolayısıyla İmparatoriçe Konstanza'nın (bkz. *Cennet* III:118) torunudur. Babasının 1250'deki ölümü üzerine Sicilya'nın ve güneyin idaresini ele alır ve 1258'de kral olur. Bir Ghibellino olduğu için sapkınlık suçlamasıyla iki kez aforoz edilir ve Anjoulu I. Charles tarafından Benevento Savaşında (bkz. *Cehennem* XXVIII:7) bozguna uğratılıp öldürülür. Aforoz edilmiş bir günahkâr olarak ölmesine rağmen Cehennem'de olmayışı Dante'nin insanlara ve Kiliseye verdiği bir mesajdır, ki Tanrı merhametiyle ölüm anında tövbe etmiş olsa bile bir günahkârı kurtarılmışlar arasına kabul edebilir ve Kilisenin aforoz kararı Tanrı'nın bağışlayıcılığından daha hükümlü değildir. Manfred'in kızı da Konstanza adını taşır, Kral Aragonlu III. Pere'nin (Pierre) eşidir ve 1300 senesinde bir oğlunun Sicilya, bir oğlunun Aragon kralı olmasıyla Ana Kraliçedir (bkz. *Araf* VII:119-129). Manfred'in Dante'den isteği *Araf*'ın önemli bir temasının ilk örneğidir, Dante dünyaya döndüğünde bu ruhların Cennet'e daha hızlı yükselebilmeleri için yaşayan akrabalarının dualarını istemelidir. Manfred'in ölümünden sonra Papa IV. Clemens, bir güney şehri olan Cosenza'nın piskoposuna, naaşın askerlerinin gömdüğü taş yığınının altından alınıp, mekruh bir şey olduğu için krallığın dışına çıkarılması talimatını verir. Yine Manfred'in Kilisenin yanlış hükmüyle yabanda terk edilmiş bedeni, ruhunun Tanrı tarafından kurtarılmasıyla ibretlik bir tezat oluşturur.

KANTO IV

Ne zaman ki haz ya da acı,
Zapteder herhangi duyumuzu,
Ruhun bütünüyle bu olur mihrağı,
4 İhmal eder diğer melekelerini,
Ve bu tekzip eder o hatanın düşüncesini,
Yani üst üste muhtelif ruhların içimizde işlediğini.[1]
7 Ve böylece ruh sımsıkı pençesinde,
Tutsak olduğunda gördüğü veya duyduğu şeyin biçare,
Zaman hızla akar, insan anlamadan geçer biteviye;
10 Zamanın akışını idrak eden irade,
Aynı değildir zihni esir edenle;
İlkinin menfi tesiri yoktur, ikincisi raptetmekte.
13 Tasdiklerim bunu bizzat tecrübemle,
Dinlerken o ruhu hayretle,
Güneş elli derece yükselmişti de neredeyse,
16 Ben fark etmemiştim, gelene dek o yere,
Ruhların birlikte ve bir sesle,
"Aradığınız burada işte," diye ilan ettiği bize.
19 Daha geniş bir deliği kapatır çitinde,
Ve az çatallı bir dikenli çalıyla sadece,
Çiftçi, üzümlerin karardığı mevsimde,[2]

---

1 Platon'un insan ruhunun her biri farklı işlevlere sahip muhtelif katmanlardan oluştuğuna dair görüşü.

2 Bu ziyadesiyle dar geçit, *Matta* 7:13-14'ü hatırlatır: "Dar kapıdan girin, zira helake götüren kapı geniş ve yol enlidir ve ondan girenler çoktur. Çünkü hayata götüren kapı dar ve yol sıkışıktır ve onu bulanlar azdır."

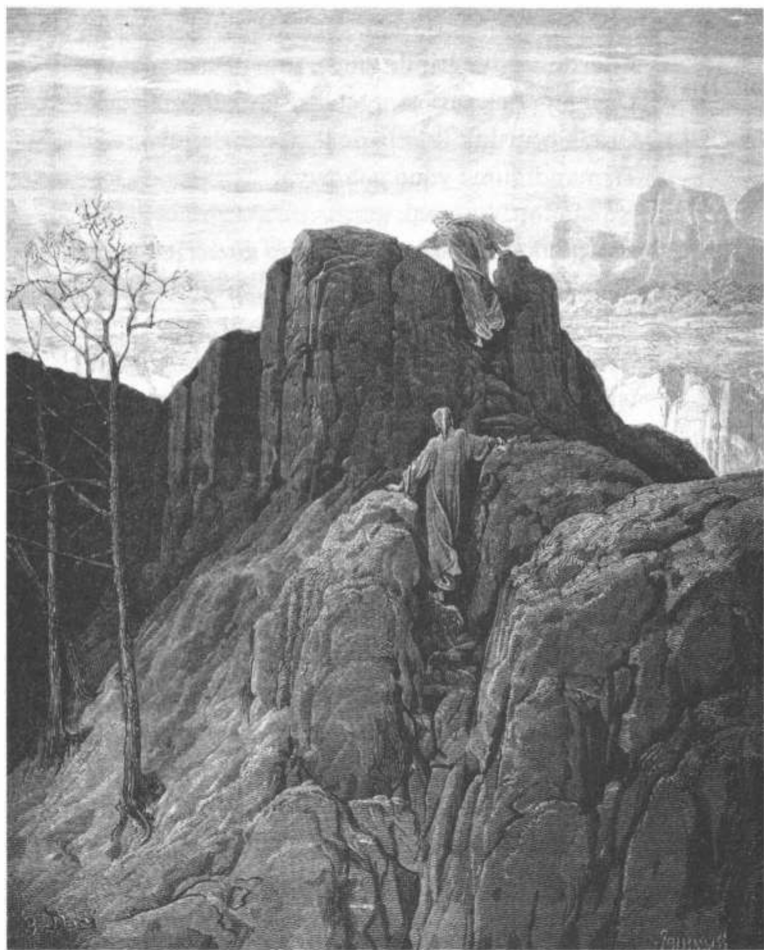
22 Bu geçitten ki yalnız ikimiz tırmandık içinde,
Rehberim önde ve ben peşinde halde,
O ruh kafilesi bırakıp gidince.
25 İnsan, sadece ayağı olup vasıta, tırmanabilir San Leo'ya,
İnebilir Noli'ye, çıkabilir Cacume ve Bismantova'ya, doruklarına,[1]
Ancak benim uçmam gerek burada,
28 Teçhiz olup büyük arzunun çevik kanatlarıyla,
Işığım ve umudum olan daima,
Rehberimin ardında.
31 Yükselirken kayanın gediğinin içinde,
İki yanımızda iki yar, abanıyordu üzerimize,
Bastığımız yer hem ayaklara hem ellere muhtaç etmekte.
34 Bu sarp kayalığın nihayetine ulaştığımızda,
Geniş bir bayır belirdiğinde karşımızda,
Sordum: "Üstadım, hangi yolu tutacağız acaba?"
37 Dedi ki bana: "Boşa atma hiçbir adımını geriye;
Devam dağa tırmanmaya peşimde,
Denk gelene dek buraları bilen bir refakatçiye."
40 Zirve öyle yüksekti ki, bakışım kâfi gelmedi;
Ve fazlaydı bayırın eğimi,
Çeyrek dairenin ortasından merkeze çizilen doğrudan dahi.
43 Şuydu istirhamım, tükenmişken yorgunluktan:
"Nazik babam, dönüp bir baksan,
Yapayalnız kalacağım, eğer durmazsan."
46 "Oğlum," dedi, "dayan varana dek şuraya,"
Bir taraçayı gösteriyordu bu sırada, az yukarımızda,
Kuşatan boydan boya tepeyi geldiğimiz yanda.

1 San Leo, Urbino yakınlarındaki sarp bir tepenin üzerinde ve sadece yürüyerek ulaşılabilen bir kasabadır. Noli, Ligurya kıyısında dik bir bayırdan inilerek varılan bir köydür. Cacume ve Bismantova ise Apeninlerdeki iki dağdır.

49 Sözleri teşvik etti beni, zorlukla,
Ellerim ve dizlerimle süründüm arkasında,
Uzanana dek taraça ayaklarımın altında.
52 Orada oturduk ikimiz de dönerek doğuya,
Tırmandığımız yöne yukarıya;
Ne saadetti bakmak geride bıraktığımız yola.
55 Aşağıdaki kıyılara çevirmiştim gözlerimi önce;
Sonra güneşe doğru kaldırdım ve düştüm hayrete,
Zira sol taraftan vuruyordu bize.
58 Ozan afalladığımı isabetle fark edince,
Işığın arabasına bakarken hayretle,
Kuzey ile bizim aramızdan geçmesine,
61 Dedi ki: “Şayet Kastor ve Polluks eşlik etseydi o aynaya,
Işığı sevk eden sırasıyla,
Bir yukarıya bir aşağıya,
64 Görmen gerekirdi zodyağın kızıl unsurunun da,
Hâlâ daha yakın döndüğünü Ayılara,
Şayet kadim seyrinden çıkmadıysa.
67 Topla aklını, kavramak için bunun nasılını,
Tasavvur et Sion dağını ve bu dağı,
Her ikisinin de dünyada durduğu yer aynı,
70 Paylaşıyorlar aynı ufku, yarıküreleri olsa bile ayrı ayrı;
Böylece göreceksin iyice yorarsan aklını,
Nasıl Phaethon’un arabasını,
73 Süremediği yol zorunlu,
Güneyde geçmeli bu dağı,
Kuzeyde ise Sion dağının doruğunu.”[1]

---

1 Yengeç Dönencesinin kuzeyinde olan ve yüzü doğuya dönük biri güneşin (ışığın arabası) doğduktan sonra kendi sağına, yani güneye doğru hareket ettiğini görmelidir; ancak Araf, Kudüs'ün (Sion dağının) tam zıttındadır, böylece Dante güneşi solunda ve kendisi ile kuzey arasında görmektedir. Güneş yazın İkizler'den (yani Kastor ve Polluks) yükselir, dolayısıyla kuzey yarıkürede bahar değil yaz yaşansaydı, iki dönence arasında hareket eden güneş

76 Dedim ki: "Üstadım daha önce,
Herhalde aklımın yetmemesi hasebiyle,
İdrak edememiştim şimdi olduğu sarihlikte,
79 Ki göksel hareketteki orta daire,
Ekvator denilen belli bir ilimde,
Yaz ile kış arasında kalan her seferinde,
82 Bu açıkladığın nedenle, kalıyor buradan kuzeyde,
Yahudiler görmekteyken onu güneyde,
Sıcak bölgede.[1]
85 Bir de, memnun edecekse seni arzuluyum bilmeye,
Daha ne kadar katedeceğimiz mesafe;
Yamaç uzanıyor gözlerimin kâfi gelmediği kadar yükseğe."
88 Dedi ki bana: "Bu dağın nev-i hususisi,
Tırmanmak en zoruyken eteklerini,
Yükseldikçe davranır daha şefkatli.
91 Böylece, bayır sana çok keyifli geldiğinde,
Öyle ki tırmanmak zahmetsiz olacak neredeyse,
Akıntıda ilerlemek kadar bir tekneyle,
94 Ulaşacaksın, bu patikanın nihayetine,
Orada umabilirsin yorgun nefesinin dinlenmesini de;
Cevabım kâfi ve hakikate dair bildiğim bu minvalde."
97 Bitirdiğinde bu sözlerini,
Yakınımızdan bir ses geldi: "İhtimal ki,
Oturman icap eder o menzile varmadan evveli!"
100 Bu sesi duyunca, ikimiz de döndük o yana,
Ve gördük solumuzda yekpare iri bir kaya,

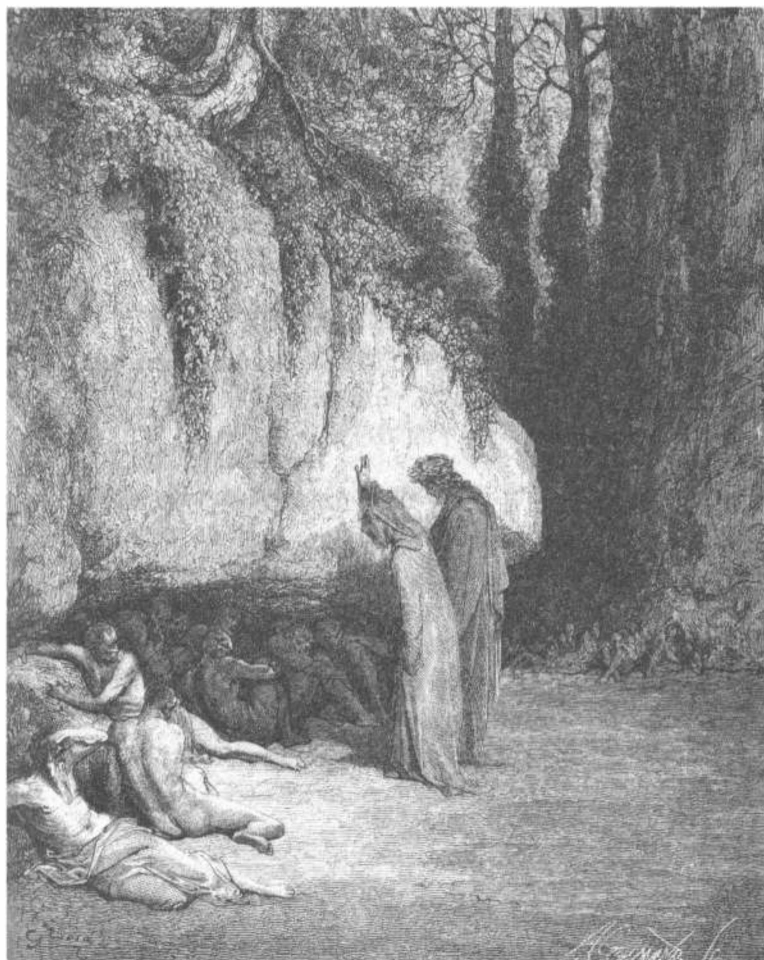
(elbette kadim seyrinden, yani yörüngesinden tamamen sapmadıysa) ayırt edici yıldızları olan Büyük ve Küçük Ayı'yla anılan kuzeyde daha çok parlardı. Phaethon'un arabasıyla süremediği yol (bkz. *Cehennem* XVII:107) güneşin yörüngesidir.

1 Göksel ekvatordan güneş her bir ekinoksta geçer, böylece her zaman güneş ile hangi yarıkürede kışsa onun arasında yer alır.

Ne o ne ben daha önce varmıştık farkına.
103 İlerledik kayaya doğru ve insanlar vardı altında,
Gölgesinde yayılmış oturmakta,
Rehavet çökmüş kimselerin tavrıyla.
106 İçlerinden biri tükenmiş göründü bana,
Dizlerine sarılmış oturmakta,
Başını da eğmiş onların arasına.
109 "Ey Güzel Rabbim," dedim "şu adama çevir gözlerini,
Öyle ihmalkâr gösteriyor ki kendini,
Gaflet bizzat olabilir kız kardeşi."
112 O vakit adam ilgiyle döndü bize,
Azıcık kaldırdı gözlerini, olsa olsa omuz seviyesine,
Ve dedi ki: "O kadar zindesin madem, sen git tırman işte!"
115 O vakit bildim kim olduğunu;
Ve yorgunluğum hâlâ biraz kesen soluğumu,
Ona gitmeme mâni olmadı;
118 Yanına vardığımda yine güçbela kaldırıp başını,
Sordu: "Bari anladın mı güneşin arabasını,
Nasıl senin solundan koşturduğunu?"
121 Uyuşuk tavırları, sarsak kelamı,
Tebüsssümvari kımıldattı dudaklarımı;
Sonra dedim ki: "Belacqua, artık tutmuyorum yasını;[1]
124 Ama söylesene bana, neden oturuyorsun burada?
Rehber mi bekliyorsun yoksa?
Yahut yine mi tutuldun mutat mizacına?"
127 Dedi ki: "Ah kardeşim, tırmansam ne fayda?
Tanrı'nın meleği, bekleyen kapıda,
Geçirmez beni gidebileyim diye cezama.
130 Beklerken o kapının dışında, sema dönmeli etra-

---

1 Kesin olmamakla beraber Duccio di Bonovia olması muhtemeldir. Tembelliğiyle ünlenmiş bir müzisyen ve enstrüman yapımcısıdır.

fımda,
Döndüğü sefer kadar yaşadığım sırada,
İhmal ettiğim için hayırlı nefesleri varana dek en sona,
133 Medet bulmazsam şayet hayırduasıyla,
İnayete nail bir kalpten edilen bana;
Göğün itibar etmediği diğer dualardan gelir ne fayda?"
136 Ozan önümde tırmanmaya başladı bu veçhile,
Diyerek: "Haydi vakittir! Güneş değdi meridyene,
Diğer yerde okyanus boyunca yükselen gece,
139 Bastı şimdi ayağını Fas üzerine."[1]

1 Gece en batıya, Fas'a ulaşmıştır, dolayısıyla bütün kuzey yarıkürede ("diğer yerde") gece ve Araf'ta gün ortasıdır.

KANTO V

O gölgeleri halihazırda bırakmıştım arkamda,
Ve takipteydim uyarak Rehberimin adımlarına,
Biri aşağıda, işaret ederek beni, bağırdığında:
4 "Bakın, şu yürüyenin arkada,
Güneş parlamıyor sanki sol yanında,
Ve yürüyüşü, yaşayan birininki adeta!"
7 Duyunca bu sözleri, çevirdim gözlerimi,
Gördüm gölgeleri, hayretle izleyen beni,
Beni ve kırılan ışıktan gölgemi!
10 "Neden karıştırdın da aklını,"
Dedi Üstadım: "Ağırlaştırdın adımlarını,
Neden umurunda olsun burada ne fısıldandığı?
13 Gel sen, izle beni, bırak konuşsun ahali,
Dur muhkem bir kule misali,
Rüzgâr ne kadar sert esse de sallanmayan tepesi;
16 Düşüncesinin üzerine devamlı düşünce filizlenen biri,
Uzaklaştırır kendinden hedefini,
Çünkü birinin tesiri zayıflatır diğerininkini."
19 Ne diyebilirdim ki cevaben "Geliyorum"dan başka?
Ve söyledim bunu, o renge çalan suratımla,
Ki bazen kişiyi layık kılar bağışlanmaya.
22 Bu esnada yamaç boyunca yürüyen enine,
İnsanlar geldi az ötemizde,
Miserere terennüm etmekteydiler dize dize,[1]

---

[1] Pişmanlık ilahilerinden biridir; 51. Mezmur'dan (Latince 50. Mezmur) sözle-

25 İmkân vermediğimi fark edince,
Vücudumdan güneş ışıklarının geçmesine,
İlahileri dönüştü uzun ve boğuk bir “Aaa” ünlemesine.
28 Ulak kabili aceleyle geldi yanımıza ikisi,
Tahkik eder gibi dediler ki:
“Nasıl bir mevcudiyet sizinkisi, lütfen bilgilendirin bizi?”
31 Üstadım cevap verdi: “Dönebilirsiniz geri,
Ve sizi yollayanlara götürebilirsiniz şu havadisi,
Filvaki, etten bu adamın bedeni.
34 Şayet durdularsa gördükleri için gölgesini,
Sanırım bu cevabım gelir kâfi;
Fayda görür nazikçe selamlayanlar kendisini.”[1]
37 Alacakaranlığın berrak göğünü yırtan tutuşmuş buhardan,[2]
Yahut ağustos bulutlarını yaran,
Günbatımının şualarından,
40 Daha hızlı döndü geriye ulaklar;
Oraya varınca diğerleriyle beraber çark edip koştular,
Sanki üzerimize geliyordu başsız ordular.
43 “Çok kalabalık bu ahali başımıza toplanan,
Ve senden edecekler istirham,” dedi Ozan,
“Durma, hem yürü hem de dinle bir yandan.”
46 “Ey ruh yürüyen kıvanca,
Doğduğunda sahip olduğu uzuvlarla,”
Diye bağırdılar gelirken, “Biraz istirahat ver adımlarına.

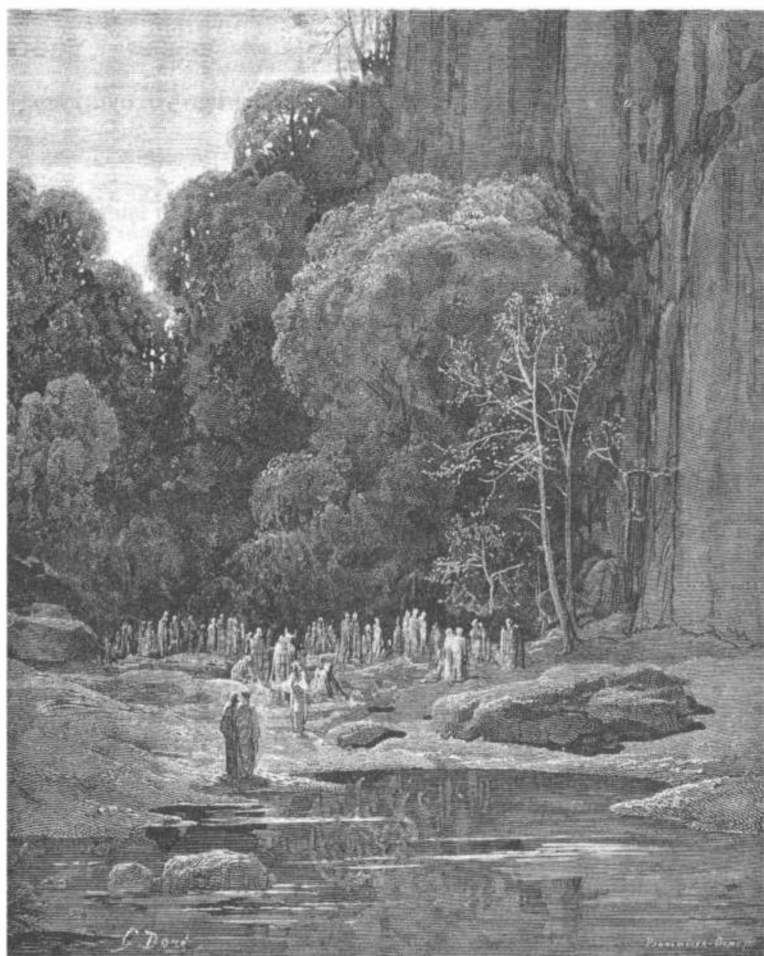
---

rini (ve ilk cümlesinden de adını alır): “Ey Allah inayetine göre *miserere*/bana acı; rahmetinin çokluğuna göre isyanlarımı sil. ...”

1 Buradaki fayda, Dante'nin dünyaya dönüp, onların vaziyetlerini anlatarak haklarında hayırduası isteyebilecek olmasıdır.

2 O çağlarda yıldız kaymasının, gökteki buharın bir anda tutuşması olduğu düşünülürdü.

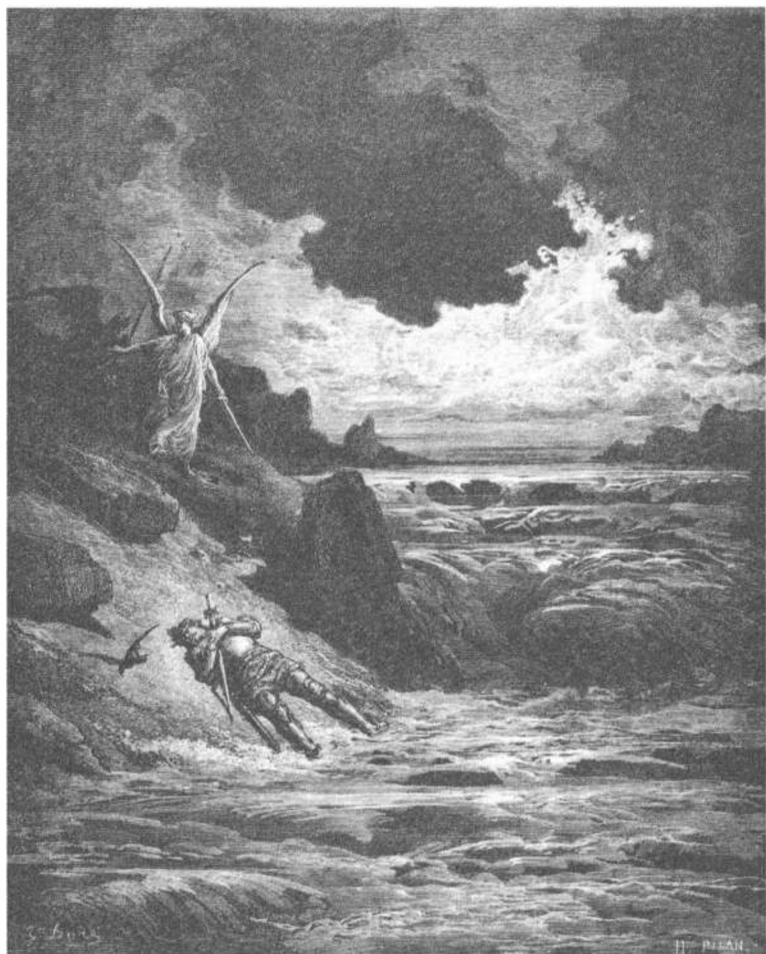
Bak evvelinde gördüğün biri var mı aramızda?
Böylece götürebilirsin onun kelamını öte tarafa;
Ah, neden durmuyorsun? Ah, neden yürüyorsun hâlâ?
Hepimizin ölümü geldi şiddet eliyle,
Ve devam ediyorduk son saate dek günah işlemeye;
Neyse ki Göğün nuru izan bahşetti de bize,
Nedamet ve affetmeyle,
Tanrı'yla sulh içinde veda ettik ilk ömrümüze,
Onu görme hasreti zerk oldu içimize."
Dedim ki: "Yüzlerinize dikkatle baksam dahi,
Maalesef tanımıyorum hiçbirinizi;
Siz ihsana doğmuş ruhları hoşnut edecek bir işi,
Yapmaya kadirsem söyleyin de,
Diyar diyar aradığım Rehberimin peşinde,
Aynı selamet hürmetine yapacağım, ant olsun size."
Ve biri başladı söze: "Yemin etmesen de,
Hepimiz inanıyoruz hayırlı vazife göreceğine,
Takatin yetmeyip iraden dizginlenmedikçe.
Nitekim ben de, tek başına konuşan, diğerlerinden önce,
Ricacıyım senden, görürsen Romagna ile
Charles'ın krallığı arasındaki diyarı yine,
Benden esirgeme hürmetini,
Dilerken Fano'dakilerden hayırdualarını bahşetmelerini,
Vahim günahlarımdan arındırmak için beni.
Memleketim orasıydı ama,
Hayatımı muhtaç olduğum kanımın aktığı derin yaralara,
Maruz kaldım Antenor'un soyunun topraklarında,
Ziyade güvende olduğumu sandığım yerdi ora;
Esteli o kişi, nefreti ilahi adalet korkusuna
Baskın gelen, etti bu işi bana.

79 Şayet kaçsaydım Mira tarafına,
Oriacio'da yakalandığımda,
Hâlâ nefes alıp verebilirdim insanlar gibi dünyada.
82 Bataklığa seğirttim aksine,
Sazlar ile çamurlar engel oldu düştüm yere,
Akan kanımın gölü çevremde, hâlâ gözlerimin önünde."[1]
85 Sonra dedi ki başka biri: "Ah, dilerim ki,
Arzun rıza görür bu yüce dağa sürükleyen seni;
Sen de nazik şefkatinle, esirgeme benimkinden himmeti!
88 Montefeltro'dandım, ben Buonconte;
Giovanna ve diğerleri beni ihmalde;
Bu sebeple, yürüyorum bunların arasında kederle."
91 Dedim ki ona: "Hangi cebir, hangi kaza,
Sürükledi seni Campaldino çayırının bunca uzağına,
Bilinmiyor mezarın nerede bulunmakta."
94 "Ah," dedi cevaben, "Casentino'yu çaprazlama geçen,
Bir ırmak var Archiano denilen,
Apeninlerde doğan, yukarıda Münzevihane'den.
97 Irmağın adının değiştiği yere vardığımda,
Delik deşik boğazımla,
Yayan kaçıyordum ve kan dökmüştüm tüm ovaya,
100 Orada karardı gözlerim ve veda ettim kelimelere,

---

1 Konuşan ruh Jacopo del Cassero'dur; kendisi Orta İtalya'daki, kuzeyinde Romagna ve güneyinde –1300 senesinde Anjoulu II. Charles'ın yönettiği– Napoli Krallığı bulunan Ancona bölgesinin, Adriyatik kıyısındaki Fano şehrinden asker ve siyasetçi bir Guelfodur. 1298'de Milano'ya doğru seyahatteyken Padova sınırlarında (ki Troialı Antenor'un soyunun burada devam ettiği düşünülür, bkz. *Cehennem* XXXII:88) düşmanı Esteli VIII. Azzo'nun (bkz. *Cehennem* XII:111-2) tuttuğu suikastçilerin pususuna düşer. Pusu, Brenta nehri kıyısındaki Oriacio Kalesi yakınlarında gerçekleşir, ki Mira şehri de bu noktaya çok uzak değildir.

Sonuncusu 'Meryem' oldu dilimde,
Düştüm ve bıraktım yalnız bedenimi geride.
103 Hakikati söyleyeceğim, yaşayanlara anlat sen;
Tanrı'nın meleği aldı beni, fakat bağırdı o Cehennem'den,
'Sen Gökten gelen, beni mahrum ediyorsun, neden?'
106 Götürüyorsun baki kalacak kısmını,
Alıyorsun benden, döktü diye bir damla gözyaşı;
O vakit başka türlü olacak geriye kalanının layığı!'
109 İyi bilirsin nasıl nemli buhar havada,
Birikir ve tekrar döner suya,
Yükselip, soğuk onu sarınca.
112 O da sadece kötülük peşindeki şerli iradesini,
Zekâsıyla birleştirip buharı ve rüzgârı hareket ettirdi,
Kuvvetiyle, tabiatının bahşettiği.
115 Ve böylece gün erdiğinde nihayete,
Pratomagno'dan dağ silsilesine, bütün vadiyi doldurmuştu sisle;
Üzerimdeki sema doymuştu da bütünüyle,
118 Yüklü hava döndü suya;
Yağmur yağdı ziyadesiyle, birikti sel yataklarına,
Toprak kaldıramadığı için daha fazla;
121 Ve sonra yağmurun suları döndüğünde taşkınlara,
Öyle hızlı aktı ki nehirlerin kralına,
Hiçbir şey engel olamazdı ne varsa söküp taşımasına.
124 Donmuş bedenimi ağzında
Buldu azgın Archiano; tükürdü onu Arno'ya,
Ve çözdü göğsümdeki haçı da,
127 Kollarımla yaptığım, acıya mağlup olduğumda;
Yuvarladı beni dibinde ve kıyısında,
Sonra biriktirip üzerime, örttü tortusuyla."[1]

---

1 Konuşan ruh Montefeltrolu Guido'nun (bkz. *Cehennem* XXVII:30) oğlu Buan-

"Ah, dünyaya döndüğünde,
Ve uzun yolculuğundan sonra dinlendiğinde,"
Dedi üçüncü ruh ikincinin akabinde,
"Beni de yâd eder misin, ben Pia;
Siena'da doğdum, öldüm Maremma'da,
Bilir bunu söz verip bana,
Nikâh yüzüğünü de takan parmağıma."[1]

---

conte'dir (Bonconte). Bir Ghibellino komutanıdır ve Floransalılar ile Arezzolular arasında 1289 senesinde gerçekleşen Campaldino Savaşında ölmüş, ama cesedi bulunamamıştır. Karısı Giovanna'nın ilgisizliğinden yakınır ve cesedinin başına ne geldiğini anlatır. Elbette bu anlatı Dante'nin savaşı ve coğrafyasını tasvirinin önemli bir parçasıdır. Ayrıca Buanconte'nin ruhunun nereye gideceğine dair çekişme, sonucu tam zıttı olacak biçimde, babasının ruhunun başına gelenleri anımsatır (bkz. *Cehennem* XXVII:112-129), Guido tövbekâr olmasına rağmen tekrar günaha bulaştığı için Cehennem'dedir. Buanconte ise, tıpkı Manfred gibi (bkz. *Araf* III:118-123) son nefesinde nedamet getirse dahi Tanrı'nın sonsuz affediciliğine nail olmuştur.

1 Dante yorumcuları geleneksel olarak bu ruhun Sienalı bir soylu olan Pia de' Tolomei olduğu hususunda uzlaşmışlardır. Burada ismi verilmeyen koca Nello de' Pannocchieschi'dir ve büyük bir mirasın sahibi olan başka bir kadınla evlenebilmek için Pia'yı şatosunun penceresinden atıp öldürmüştür.

KANTO VI

Zar oyunu bitip de masa dağıldığında,
Yenilen kederli yalnız kalır arkada,
Şu zarı atsaydım diye hayıflanmakta;
4 Kalabalık toplanır kazananın etrafında,
Biri önünden yürür, biri arkasından asılmakta,
Biri de yanında bahşiş koparmaya çalışmakta;
7 Yenense durmadan yürür sesleri kulağında,
Elini uzatıp verdikçe kalabalık azalmakta,
Böylece çevresine üşüşenlerden kurtulmakta.
10 Ben de bu misal yürüdüm ısrarcı kalabalığın içinde,
Yüzümü çevirerek onlara, bir o yöne bir bu yöne,
Sıyrıldım aralarından verdiğim vaatlerle.
13 Oradaydı Arezzolu eceli gelen,
Ghino di Tacco'nun vahşi ellerinden,[1]
Ve o boğulan, kaçarken peşindekilerden.[2]
16 Oradaydı, açılmış elleriyle duada,[3]
Federico Novello ve o Pisalı da,
Metanetini kanıtlama imkânı veren iyi Marzucco'ya.[4]

---

1 Yargıç olarak görev yapan ve kardeşini veya iki akrabasını ölüm cezasına çarptırdığı Sienalı haydut Ghino di Tacco tarafından 1285'te intikam için öldürülen Arezzolu Benincasa da Laterina.

2 Bu kişinin Arezzolu bir Ghibellino olan ve sürgün edilmiş bir Guelfo kafilesinden kaçarken 1289'da Arno nehrinde boğulan Guccio Tarlati da Pietramala olduğu kabul edilir.

3 Kont Guido Novello'nun oğludur, 1290 senesinde, muhtemelen Arezzolu bir Guelfo tarafından öldürülmüştür.

4 Kont Ugolino'nun (bkz. *Cehennem* XXXIII:13) hizbi tarafından 1287'de Pisa'da

19 Gördüm Orso kontunu ve o ruhu kopartılan bedeninden,[1]
Garez ve haset yüzünden,
Söylendiği gibi suçlu olduğundan değil gerçekten;
22 Pierre de la Brosse'tur bahsedilen – hâlâ mukimken yeryüzünde,
Brabant'ın Hanımı dikkat etmeli işlerine,
Yoksa nihayet bulacak daha beter bir sürüde.[2]
25 Kurtulur kurtulmaz bu gölgelerden,
Başkasının hayırduası için dua eden mütemadiyen,
Bu veçhile mübarekliğe kavuşabilecekler daha tezliklen,
28 Başladım konuşmaya: "Ey nurum, sanki,
Bir metninde tekzip etmiştin hususi,
Duaların Göklerin hükmünü değiştirebiliceğini;
31 Mamafih değiştirmek için duada bu ahali;
Umutları, o halde, beyhude mi,
Yoksa doğru anlamadım mı yazdığın şeyi?"
34 Dedi ki: "Yazdıklarım sarih ve de,
Umutları da değil nafile,
Şayet akılla mütalaa edilirse;
37 Alçalmaz asla adaletin zirvesi,
Yaşayan herkesin borçlu olduğu bu dağda sevginin ateşi,

öldürülen Gano degli Scornigiani. Burada metanetiyle övülen babası Marzucco, oğlunun ölümünden sonra Fransisken keşişlerine katılmış ve ömrünün son günlerini, Dante'nin onunla bizzat tanıştığı Floransa'da geçirmiştir.

1 Miras kavgasına tutuşmuş Alberti ailesinden (bkz. *Cehennem* XXXII:51-60) Napoleone degli Alberti'nin oğludur ve tahminen 1286'da kuzeni tarafından öldürülmüştür

2 Pierre de la Brosse, Fransa Kralı III. Phillippe'in mabeyincisidir; kralın ikinci eşi Brabantlı Marie'yi, ilerde kral olacak IV. (Güzel) Philippe lehine kralın ilk çocuğu Louis'yi öldürmekle suçlar; 1278'de vatana ihanet suçuyla idam edilir. Dante açıkça Pierre'in masum olduğu söylemekte, Güzel Philippe'in krallığının bir suçun üzerinde yükseldiğini ve 1300'de halen kraliçe olan Marie'nin Cehennem'e gitmekten kurtulmak için nedamet getirmesi gerektiğini ima etmektedir.

Tutuşturduğunda bir anda kefareti;
40 Ben o teyiti yaptığımda,
Suçlar ıslah edilemiyordu dualarla,
Zira o dualar ulaşmıyordu Tanrı'ya.[1]
43 Lakin bu derin tereddütle varma bir sonuca,
Bekle onun anlatmasını sana,
Aydınlatacak olan yolu aklın ile hakikat arasında.
46 Anlamamışsındır belki, bahsettiğim Beatrice;
Göreceksin onu bu dağın zirvesinde,
Tebessüm ve saadette."
49 Dedim: "Daha ivedi gidelim Efendim,
Şimdi önceki gibi yorgun değilim;
Bakınız düştü bile gölgesi tepenin."
52 "Yürüyeceğiz gün müddetince,"
Diye cevap verdi, "Gidebildiğimiz kadar ileriye,
Ama tırmanışımız o kadar süratli olacak zannetme.
55 Varamayacaksın zirveye, güneşin döndüğünü görmeden önce,
Şimdi saklanıyor yamacın gerisine,
Kıramıyorsun ışığını bu nedenle.
58 Şimdi baksana şu öteye, oturan ruha tek başına,
O da bize doğru bakmakta;
Gösterecek bize çıkılacak yolu hızla."
61 Gittik o ruhun yanına; ey Lombardiyalı,
Duruşun nasıl ihtişamlı, nasıl bir gururlu,
Gözlerindeki bakış itibarlı, vakarlı!
64 Hiçbir şey demedi bize,
İzin verdi gelmemize, bakıyordu lakin dikkatle,

---

1 Vergilius *Aeneis* destanının bir dizesinde "Umut etmeyin tanrıların hükmünü, dualarla değiştirebileceğinize" diye yazmıştır. Dante sanki bir ikileme düşmüş gibi yaparak *Komedya*'da düzenli olarak vurguladığı iki ilkeyi tekrarlar: ancak gerçek Hıristiyanların duaları bir ve hakiki olan Tanrı'ya ulaşır ve Tanrı Cehennem'de cezalandırarak ya da pişmanlık neticesi Araf'ta, –dünyadakilerin hayırdualarıyla kefaret çektirerek– mutlaka günahın bedelini ödetir.

Dinlenen bir aslan misalince.
67 Dahası Vergilius yanına ulaştığında,
Ve rica ettiğinde göstermesini en münasip yolu yukarıya,
Cevap vermeyip bu müracaata,
70 Sordu memleketimizi ve vaziyetimizi aksine;
Nazik Rehberim "Mantovalıyım..." diye
Başlamıştı ki cevaba, o münzevi gölge,
73 Yöneldi ona kalkıp yerinden, bir yandan derken:
"Ey Mantovalı, ben de Sordello, aynı memleketten!"[1]
Ve kucaklaştılar hemen.
76 Ey perişan İtalya, kederler hanı,
Serdümensiz bir gemi aşan azgın fırtınayı,
Vilayetlerinin değil, kerhanelerin hanımı!
79 O soylu ruh nasıl da şevkliydi,
Memleketinin tatlı ismi bile geldi kâfi,
Bağrına basmak için orada hemşerisini;
82 Lakin koynunda yaşayanlar şimdi,
Bırakmıyorlar harbi ve ısırıyor birbirlerini,
Aynı surun ve hendeğin kuşattıkları dahi.
85 Sefil İtalya, bak bakalım kıyılarına, bütün sahillerine,
Ve bağrına, iç kesimlerine,

---

1 İtalya'nın kuzeyindeki Lombardiya bölgesinde, Mantova'ya yakın Gaito köyünden olan Sordello, ömrünün çoğunu İtalya dışında geçirmiş ve pek çok sarayda hizmet vermiş Oksitanca (Oc dili) söyleyen meşhur bir trubadurdur. Özellikle Provence Kontu IV. Raimond'un himayesinde geçirdiği dönem, kontun damadı Anjoulu I. Charles'ın Sicilya seferi sayesinde 1265-6'da İtalya'ya geri dönmesiyle önemlidir. Şiirlerinde feodal ruhun ahlaki ve saraylı ideallerini över ve bunlar uyarınca yaşamayan idarecileri yerer. En meşhur şiiri derebeyinin ölümüne ağıt olarak başlayıp Avrupa'nın imparator ve krallarını korkaklıkları ve soylu vazifelerini ihmal etmeleri nedeniyle bir silsile halinde sert bir biçimde eleştirdiği eseridir. Dante bu figürden hem bir şair (*Araf* VII:16-17) hem de Avrupa krallarının yer aldığı vadide, onlara dair eleştirileriyle bir siyasi ahlakçı (*Araf* VII:91-136) olarak faydalanmaktadır.

Görüyor musun barışla teskin tek bir yöre?
Iustinianus dizginlerini onardıysa ne fayda,
Eyerde kimse oturmayınca?
Daha az olurdu utancın, hiç yuların olmasa.
Ah siz, bilseydiniz şayet Tanrı'nın takdirini,
O zaman ruhani meselelere verirdiniz dikkatinizi,
Ve Caesar'a bırakırdınız eyere oturma vazifesini;
Bakın hayvan nasıl da vahşileşti,
Artık mahmuzla bildirilmediğinden haddi,
Siz elinizi dizgine attığınızdan beri.
Ey Alman Albrecht, terk ettin de küheylanı,
Yabanileşti ve inatçılaştı,
Halbuki sıkıca tutmalıydın eyer topuzunu;
İnsin yıldızların adil hükmü senin kanının üzerine,
Yeni ve apaçık bir ifadeyle,
Haleflerin hissetsin dehşeti böylece!
Sen de, baban da tamahınızla,
Size daha yakın diyarlara,
İzin verdiniz imparatorluk bahçesinin mahvına.
Gel de gör şimdi Montecchileri, Cappellettileri,
Monaldileri, Filippeschileri, sen gafil kişi;
Korku içindeler hanidir, kederli!
Gel, zalim, gel de gör soylularını
Nasıl sıkıntılı, iyileştir onların yaralarını,
Ve göreksin nasıl onulmaz Santa Fiora'nın acısı!
Gel ve gör Roma'nı, gözyaşlarıyla,
Dul, yalnız, gece ve gündüz sürmekte feryadı,
"Caesar'ım, neden boş bıraktın başımı?"
Gel gör halkın nasıl da birbirine sevgi dolu!
Eğer bize acımayıp atmıyorsan adımı,
Bari şanından utan da at onu.
Müsaade varsa sorarım yüce Iuppiter'e,[1]

---

1 Tanrı ve bu bağlamda da Tanrı'nın oğlu İsa Mesih.

Bizim için haça gerilmiştin yeryüzünde,
Adil gözlerini şimdi çevirdin mi başka yere?
121 Yahut hükmünün enginliğinde,
Bir hayır mı tasarlamaktasın bizlere,
İdrak edebileceğimizin külliyen ötesinde?
124 Tiranlar doldu İtalya'nın şehirlerine,
Bir hizbin tarafını seçen kimse,
Hemen yeni bir Marcellus kesilmekte.[1]
127 Floransam sen rahat ol bu arasözde,
Muafsın bu ağıttan gerçekten de,
Halkının basireti ve çabaları sayesinde.
130 Diğerlerinin varsa da adalet kalbinde,
Yavaş çekerler bu oku, fırlamasın diye yaydan birdenbire,
Oysa senin halkının adalet hep dilinde.
133 Diğerleri kaçar kamu hizmetinin ağırlığından,
Oysa senin halkın cevap verir can atan,
"Ben yaparım," diye bağırarak daha sorulmadan.
136 Sevin sen şimdi, var nedenin;
Zenginsin, salimsin, bilgesin!
Hadiseler gösterecektir doğru mu söylediklerim.
139 Medeni şehirler olan kadim yasalarıyla,
Atina ve Lakedaimonia seninle kıyaslandığında
Yalnızca taslaktır salih bir hayatın nasıl olacağına;
142 Zira öyle inceliklidir ki öngörülerin,
Ekimde eğirdiğin iplerin,
Kasım ortasını kadar bile dayanmaz kesin.
145 Hatırla ne çok değiştiğini yönetiminin,
Yasanın, paranın, geleneklerinin,
Ve yenilendiğini sakinlerinin!
148 Ve şayet zihnin biraz berraksa,

1 MÖ 51-49 yılları arasında konsül olan, Caesar'a karşı sert ve tarafgir muhalefetiyle bilinen Marcus Claudius Marcellus kışkırtıcı ve laf ebesi hatipliğin bir örneği olarak sunulmaktadır.

Göreceksin ki benziyorsun hasta bir kadına,
Rahat bulamayan kuştüyü yatağında,
151 Dönen, kıvranan, çare arayan ağrısına."[1]

---

1 Dante'nin İtalyası, imparatorluğun hükümranlık alanını, yani kuzeyi, Toskana'daki idareyi, Orta İtalya'yı ve Roma'yı kapsıyordu. Dante'nin zamanında Alman Kralı aynı zamanda Kuzey İtalya ve Romalıların Kralıydı (İmparator), ancak 1250 ila 1310 arasında hiçbir imparator İtalya'ya gelip bu iki tahta oturmadı. İşte Dante'nin 76. dizeden itibaren *Komedya*'nın yolculuk anlatısına ara verip öfke, umutsuzluk ve finalinde ironiyle aktardığı İtalya ve Floransa'nın durumu ve bu durumun çözümüne dair kendi siyasi görüşleri bu yönetim boşluğunun eseridir. 1300'lerde mutlakiyetçi tiranlar İtalya'nın şehir devletlerini ele geçirip sivil yönetimleri feshetmekte (bkz. *Cehennem* XXVII:40-54), 106. ve 107. dizelerde isimleri anılan ve aynı şehirde yaşayıp birbirine düşman olan aileler gibi, Guelfo-Ghibellino çatışması her yerde ihtilaf ve katliamları beraberinde getirmektedir. 1298'de İmparator seçilen Habsburg Hanedanından Albrecht, tıpkı babası Rudolf gibi İtalya'ya gelip taç giymemiştir. Doğu Roma İmparatoru Iustinianus tarafından yenilenip kanunlaştırılan Roma Hukuku, İtalya'nın yasama ve yürütmesine temel oluştururken şimdi kimse buna sahip çıkmıyor, umursamıyor gibidir. Böylece Dante açıkça olan bitene ve İtalya'nın nasıl yöneltilmesi gerektiğine dair (elbette bu günahları işleyenleri Tanrı'ya havale ettikten sonra) siyasi görüşlerini sunar. İmparator bir binici, İtalya bir attır; binici dizginlerle (Roma Hukuku) bu atı yönlendirmelidir, yoksa at vahşileşip yoldan çıkar. Kilise *Matta* 22:21'i, yani "Kayser'in şeylerini Kayser'e, Allah'ın şeylerini Allah'a" ödemeyi hatırlıyorsa bu atın eyerine oturmaya çalışmamalı, yönetme işini en yüce dünyevi hükümdar olması gereken İmparatora bırakmalı ve İmparator da bu vazifelerini, sorumluluğu ve erdemleri ihmal etmemelidir. Dante nihayetinde İtalya'daki savaşlar ve adaletsizliğin temel nedeninin Konstantin'in Bağışı'na (*Cehennem* XIX:115-17) dayanarak Papaların, Tanrı'nın iradesiyle İmparatora ait olan (*Araf* XVI:94-114) iktidar, toprak ve yasal hakları kendilerine talep etmeleri olduğunu savlar.

KANTO VII

Bu nazik ve samimi karşılama merasimi,
Üç dört kez daha yinelendi,
Sonra Sordello geri çekilip dedi “Sen kimsin peki?”
4 “Layık olan ruhlar Tanrı’ya yükselmeye,
Bu dağa tevcih edilmeden önce,
Kemiklerim gömüldü Octavianus himayesinde.
7 Vergilius’um ben, mahrum olan Cennet’ten
Başka suçtan değil yalnız imanımın eksiğinden.”
Dedi Üstadım cevaben.
10 Gözlerinin önünde aniden bir şey beliren biri şaşırır da,
İnanıp inanmamak arasında,
“O... O değil...” der ya,
13 Böyle göründü ruh da, sonra alnını eğdi aşağıya,
Ve tekrar yönelip Vergilius’a tevazuyla,
Sarıldı ona, sarılması gibi olanların daha alt konumda.
16 “Ey Latinlerin izzeti,” dedi,
“Senin vesilenle gösterdi lisanımız yapabildiklerini,[1]
Ey şehrimin ebedi şerefi,
19 Hangi fazilet, hangi inayet gösterdi bana seni?
Eğer hak ettiysem duymayı sözlerini,
Söyle Cehennem’den mi ve hangi dehlizinden geldiğini.”

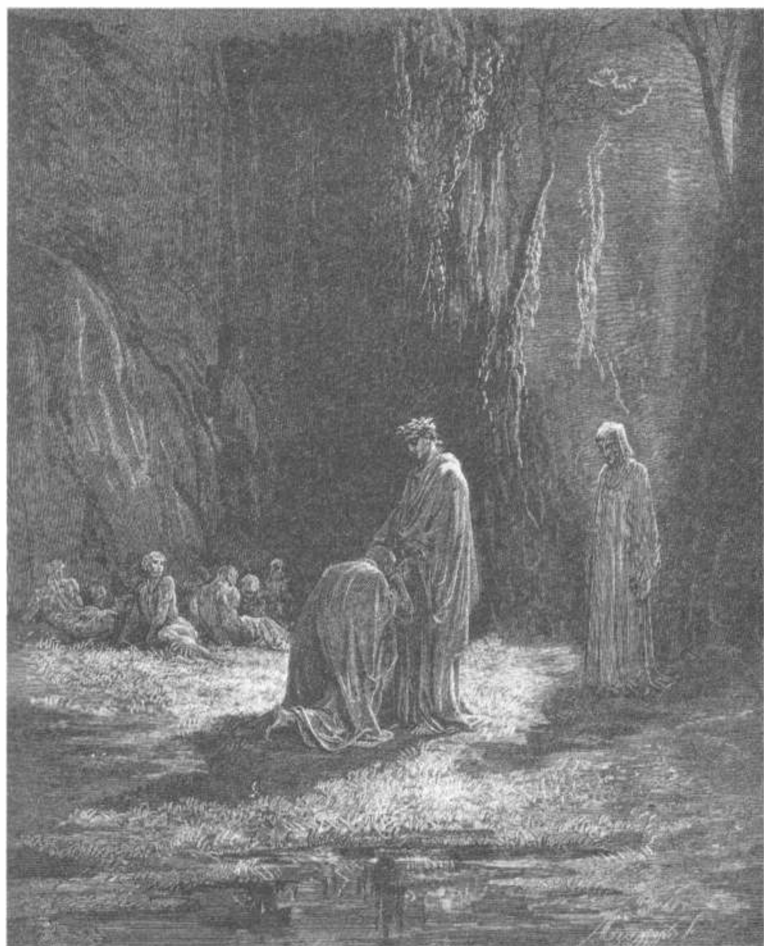
1 Vergilius'un Latincesi ve kökünü bu dilde bulan Sordello'nun Oksitancası ve Dante'nin İtalyancası

22 "Geçip o kasvetli diyarın bütün dairelerini,"
Dedi Üstadım, "Buraya ulaştım; bir kudret ki
Gök sahibi, sevk etti beni ve yanımdakini.
25 Yaptığım değil, yapmadığım için,[1]
Yitirdim senin de dilediğin çehresini o yüce Güneş'in,
Zira onu çok geç ikrar ettim.
28 Bir yer var aşağıda kederli, işkenceden değil ama,
Kasvetten yalnızca; ağıtlar orada,
Feryat değil, bir iç çekme olsa olsa.
31 Orada mukimim masum çocuklarla,
Ölüm daha önce yapıştığı için yakalarına,
Fırsat bulamadılar ilk günahtan arınmaya;
34 Orada mukimim diğer ruhlarla,
Üç kutsal erdemin cübbesini giyemeyenlerle sırtlarına,[2]
Diğer bütün erdemleri bilmiş ve izlemiş olsalar da.
37 Eğer biliyor ve yapabiliyorsan,
Gösterir misin bize yolu daha çabuk ulaşan,
O yere ki Araf'ın asıl girişi olan."
40 Cevap verdi: "Bize tayin edilmedi sabit bir mıntıka,
Caizdir dolaşmam etrafta, çıkmam yukarıya;
Gidebildiğim yere kadar rehberlik edeyim sana.
43 Ama bak gün nasıl da alçalıyor şimdi,
Ve tırmanamayız geceleri; dolayısıyla en iyisi,
Bulalım güzel bir dinlenme yeri.

---

1 Vergilius MÖ 19'da yani Augustus'un (Octavianus, bkz. *Cennet* VI:73) imparatorluğu sırasında ölmüş, dolayısıyla İsa'nın insanlığı kurtarışı ve Hıristiyanların Cennet'e ulaşmaları için Araf'ın kapılarını açmasına nail olamamıştır. Günahsız olsa bile hak dinden olmadığı için Cennet'e ulaşamayacak, diğer erdemli paganlar ve vaftiz olmadan ölmüş çocuklarla birlikte Limbus'ta kalacaktır (bkz. *Cehennem* I:70-2, 124-9; IV:28-42).

2 Hıristiyanlığın teolojik erdemleri: İman, Umut ve Sevgi (ayrıca bkz. *Araf* VIII:89-93).

46 Şurda sağda ruhlar var yerleri tahsis edilen,
Onlara götüreceğim seni müsaade edersen;
Memnun olacaksındır kendilerini görmekten."
49 "Neden," diye sordu, "gece tırmanmak isteyen birini,
Engeller mi birileri,
Yoksa sebep kendi kifayetsizliği mi?"
52 Cömert Sordello parmağını götürüp yere,
Çizerken dedi ki: "Bak bu çizgiyi bile,
Geçemezsen güneş gidince;
55 Ve başka bir şey değil kasvetli karanlık sadece,
Engel olur yukarı gitmene;
İradeni bulandırıp güçten düşürür gece.[1]
58 Lakin ufuk hapsederken günü,
Doğrusu inebiliriz aşağılara geri,
Ve yamaçlarda gezinebiliriz serseri."
61 Bunun üzerine Efendim, şaşırmış sanki, dedi ki:
"Götür bizi öylese o yere, söylediğin gibi,
Memnuniyetin olabileceği vakit kaybımıza telafi."
64 Çok az ilerlemiştik daha fark ettiğimde,
Açılmış oyukları dağın üzerine,
Burada olan oyuklar gibi vadilerde.
67 "Oraya doğru," dedi gölge, "gideceğiz şimdi,
Yamacın bir kucak gibi ehlileştiği,
O yerde bekleyeceğiz yeni günün gelişini."
70 Bir dik bir düz dolambaçlı bir patika,
Ulaştırdı bizi vadinin yanına,
Tam da yamacın yarısının kesik olduğu sınırına.
73 Altın ve saf gümüş, üstübeç ve kırmız kırmızısı
Çivit mavisi ve ahşap, pürüzsüz ve cilalı,
Yeni kesilmiş zümrüdün parlaklığı,

---

1 Güneş, yani Tanrı'nın Nuru ve inayeti olmadan ruhlar tırmanmaya devam edemez.

76 Çimen ve çiçekten ibaret bu vadiye koyulsa,
Hepsi renk bakımından uğrar bozguna,
Artının eksiden büyük olması gibi açıkça.
79 Tabiat yalnızca ressam değilmiş orada,
Binlerce tatlı kokunun karışımıyla,
Yaratmış bilinmeyen bir rayiha.[1]
82 Yeşil çimenler ve rengârenk çiçeklerin üzerinde,
Gördüm oturmuş ruhları, *Salve Regina* terennümünde,[2]
Varlıkları vadinin dışından fark edilmemekte.
85 "Cılız güneş bulmadan evvel yuvasını,
Diye konuşmaya başladı bizi oraya götüren Mantovalı,
"İstemeyin benden yanlarına gitmeye kılavuz olmamı.
88 Daha hâkim olursunuz bu kenarda,
Her birinin yüzlerini ve tavırlarına,
Vadide aralarına katılmaktansa.
91 En yüksekte oturan, belli eden sureti,
Yapması gerekeni ihmal ettiğini,
Dudakları kıpırdamayan, diğerleri söylerken ilahi,
94 İmparator Rudolf'tur, şifa olabilirdi,
İtalya'nın yaralarına getiren ölümünü,
Şimdi başka biri onu geç de olsa diriltmeli.[3]

1 Bu sahip olduğu renkler ve kokular dünyada bilinenleri aşan çimenli, çiçekli vadi, dünyada saraylarının ihtişamı ve lüksü içinde yaşarken ruhani ve idari vazifelerini edip ve bu nedenle karmaşa ve savaşın sorumlusu olan Avrupalı kral ve imparatorlarına Dante'nin münasip gördüğü mekândır.

2 Yüksek ihtimalle 11. yüzyılda Alman keşiş Reichenaulu Hermann tarafından bestelenmiş, Katolik inancının en bilinen ilahilerinden olan, "Yüce, kutsal kraliçe, merhametin annesi..." dizeleriyle başlayan Meryem Ana ilahisi.

3 Habsburglardan I. Rudolf 1273'te imparator seçildi ve tıpkı oğlu I. Albrecht (*Araf* VI:97-105) gibi Alplerin öte yanına, İtalya'ya inip tahta oturmadı. Bu nedenle İtalya'da imparatorluk hukuku tadil edilmedi, nihayetinde karmaşa ve iç savaş galip geldi. Diğer krallardan ayrı ve yüksekte oturmaktadır, çünkü Dante'ye göre onlar Evrensel İmparatorun altında ve hizmetinde olması gereken sosyal organizasyonun birer parçasıdır. Vadide izleyen dizelerde

97 Komşusu, teselli eder gibi varlığı,
Moldau'nun Elbe'ye, Elbe'nin denize taşıdığı suları,
Doğuran toprakların kralı;
100 Otakar'dır adı, kundaktayken dahi,
Oğlu sakallı Vaclav'dan daha iyiydi,
Zevk ve sefa olan tek derdi.[1]
103 Şu hokka gibi burunlu, yakın görünen divanda,
Sevecen simalı arkadaşıyla,
Kaçarken öldü, leke sürerek zambağa;[2]
106 Bak nasıl göğsünü dövüyor burada!
Diğerine de bakın ahüvahla,
Avcunu yatak yapmış yanağına.
109 Babası ve kayınbabası onlar Fransa'nın illetinin;
Ve biliyorlar hayatı nasıl ahlaksız ve çirkin;
Bu nedenle içlerine işleyen kederleri daha derin.
112 Şu iri yapılı olan, ilahiyi söylemekte,
Heybetli bir burnu olan adamla uyum içinde,
Her erdemin kemerini takmıştı beline;
115 Ve eğer kral olarak kalsaydı ondan sonra,
Yalnızca şu delikanlı oturan arkasında,
Yiğitlik dökülebilirdi kaptan kaba;
118 Diğer varisler için söylenemez bu ama;

---

anılacak bu ihmalkâr ve hatalı krallar Dante'den bir önceki dönemin işlevsiz yöneticileridir ve haleflerinin elinde Avrupa, 1300'lerde çok daha kötü bir hal almıştır.

1 Moldau (Vitava) nehrini Elbe'ye taşıyan topraklar Bohemya'dır; II. Otakar (1233-78) Bohemya Kralı ve şimdi Araf'ta ahenk içinde yanında durduğu I. Rudolf'un amansız rakibidir, hatta onunla savaşırken ölür. Yerine –babasının oldukça genç yaşta çıktığı tahttaki ilk yıllarından bile daha kötü bir hükümdar olan– oğlu II. Vaclav (1271-1305) geçer.

2 Sevecen simalı kişi Navarra Kralı I. Henri (1244-1274), yanındakiyse Fransa Kralı III. (Cesur) Philippe'tir (1245-1285); Aragonlulara yenilmiş ve ricat ederken Fransa yolunda ölmüştür, ki ricatını Dante korkaklık ve amblemi *fleur de lys*, yani zambak olan krallığına utanç getiren bir eylem olarak anmıştır. I. Henri'nin kızı, III. Philippe'in oğlu IV. (Güzel) Philippe'le (1268-1314) evlidir; Güzel Philippe'in taşıdığı leke (bkz. *Cehennem* XIX:85-7, *Araf* XX:70) bu iki kralın Araf'taki kahır ve acısının nedenidir.

Jaume ve Frederic sahip şimdi krallıklarına,
Ancak değiller en iyi mirasına.
Nadiren aktarılır insandaki salah daldan filize,
Ve ihsan eden Tanrı isterse,
Niyaz etmeliyiz ondan bu nedenle.
Sözlerim o koca burunluyu etse de ima,
Bir o kadar Pere'ye de, ilahi söyleyen onunla;
Varisi acı getirdi sadece Provence ve Puglia'ya,
Bitki güdük kaldı tohumuna kıyasla;
Tıpkı Beatrice ve Marguerite'den daha fazla,
Konstanza'nın kocasıyla iftihar etmesi gibi hâlâ.[1]
Bakın mütevazı bir hayat yaşayan krala,
İngiltereli Henry, oturuyor tek başına;
Daha iyi sürgün çıktı onun dalında.[2]
Yerde oturan, en aşağıda,
Marki Guglielmo'dur, bakıyor yukarıya;
Alessandria ve bu şehrin savaşı, onun uğruna,
Hâlâ Monferrato ve Canavese'yi ağlatmakta."[3]

---

1 İri yarı zat Aragon Kralı III. Pere (Pierre; 1239-1285), koca burunluysa Anjoulu I. Charles'tır (1228-1285). I. Charles, III. Pere idaresindeki Aragonlular 1282'de geri alana dek, III. Pere'yle evli Konstanza'nın babası Manfred'i 1266'da mağlup ederek sahip olduğu Sicilya Kralı unvanını taşımaktadır (bkz. *Araf* III:110-145). Bu iki kral amansız rakipler olmalarına rağmen şimdi Araf'ta yan yanalardır. III. Pere'nin arkasında oturan genç adamsa kısa bir süre tahtta kalan oğlu III. Alfons'tur (1265-1291). 1300 senesinde III. Pere'nin diğer iki oğlu tahttadır, II. Jaume (Jacques, 1267-1327) Aragon Kralı ve II. Frederic (1272-1337) Sicilya Kralıdır. Tıpkı idaresi altındaki Puglia, Anjou ve Provence'ta fena suçlar işlemekle itham edilen I. Charles'ın halefi II. Charles (1254-1309) gibi kötü yöneticilerdir. III. Pere'nin eşi Konstanza yine de, memleketini geri alan kocasının erdemlerinin daha yeğ olduğunu, I. Charles'ın eşleri Burgonyalı Margaret ve Provencelı Beatrice karşısında iddia edebilir.

2 İngiltere Kralı III. Henry (1207-1272) diğer ihmalkâr krallardan ayrı oturmaktadır, çünkü daha yalın bir hayat sürmüş ve arkasında daha hayırlı bir halef, yani I. Edward'ı bırakmıştır.

3 Kuzeybatı İtalya'daki Monferrato ve Canavese Markisi VII. Guglielmo bir Ghibellino lideridir, 1292 senesinde Alessandria şehrine saldırır, ancak esir alınır ve bir kafeste ölüme terk edilir. Oğulları intikam için Alessandria'ya savaş açarlar, ancak yenilirler ve toprakları işgal edilir.

KANTO VIII

Günün bu saatlerinde denizcileri,
Sarar sıla hasreti, yürekleri kasvetli,
Hatırlarlar o günü, can dostlarına elveda dedikleri;
4 Bu saatlerdir seyyahın, yuvasından yeni ayrılan,
Solan güne ağıt gibi çan sesini duyunca uzaktan,
Sevgiyle yüreğini burkan;
7 İşte ben de bu vakit duymaz olup anlatılanı, seyre daldımdı,
Ruhlardan birini ki ayağa kalktı,
Dikkatimizi çekmek için elini salladı.
10 Birleştirip avuç içlerini kaldırdı yukarıya,
Gözlerini sabitledi doğuya,
Sanki der gibi Tanrı'ya: "İptilam yok senden başka."
13 Döküldü dudaklarından *Te lucis ante*,[1]
Öyle bir takva ve öyle latif bir nağmeyle,
Ki götürdü beni kendi zihnimin ötesine;
16 Ve sonra diğerleri de katıldı ona,
İmanlı, ahenkli ve ilahi boyunca
Gözleri dalmış halde semaya.
19 Şimdi, okur, nazar et dikkatlice hakikate,
Örten tül inceldi iyice,
Nüfuz etmek kolaylaştı kesinlikle.[2]

---

1 Kilisede günün son duası olarak okunan ilahi, ilk dizesinin sözleriyle anılır ("*Te lucis ante terminum*/Gün nihayete ermeden önce").

2 *Cehennem* IX:61-3'te sunulan derin hakikat temasının bir tekrarıdır. Dante ilerleyen dizelerde anlatacağı melekler ve yılan hikâyesinde gizli olan me-

22 Gördüm bu asil ruhlar topluluğu,
İlahiden sonra susmuş, yukarı bakıyordu,
Solgun ve saygılı, sanki bekler gibi bir şey olmasını;
25 Ve gördüm ki ortaya çıktı orada ve inmekte aşağı,
İki melek, parıldıyor kılıçları,
Ki kırık, yok uçları.
28 Yeni açmış yaprak gibi yeşil giysilerini,
Uçuşturuyordu yeşil kanatlarının hareketleri,
Ve süzülüyordu arkalarında kuyruk gibi.
31 Neredeyse üzerimizde vaziyet aldı meleklerden biri,
Ortalarına alacak biçimde bu ruhlar cemaatini,
Diğer kenara alçaldı diğeri.
34 Ayırt edebiliyordum sarışın başlarını açıkça,
Ama gözlerim kamaşıyordu yüzlerine bakınca,
Her hissimiz karıştığı için haddinden fazlasında.
37 "İkisi de Meryem'in sinesinden geldi,"
Dedi Sordello, "Vadiye bekçi olmak vazifeleri,
O yılana karşı, birazdan edecek tecelli."[1]
40 Bunun üzerine, nereden geleceğini bilmediğimden,
Bakındım çevreme ve buz kesmiş halde endişeden,
O emin omuzlara iyice yaklaştırdım kendimi ben.
43 Sordello devam etti: "Şimdi inelim aşağıya,
Asil gölgelerin arasına ve konuşalım onlarla;
Memnun olacaklardır sizinle tanıştıklarına."
46 Yalnızca üç adım atmıştım aşağıya,
Gördüğümde birini, bilhassa bakmakta bana,
Çabalıyor gibi tanımaya.

---

sajın, yani Şeytan'ın ayartı ve hücumları karşısında insanın daima Tanrı'nın yardımıyla donanmış olduğununun ayırt edilmesini ister.

1 Yılan'a, yani Şeytan'a karşı Cennet'ten yollamış meleklerin yeşil renkleri umudu, kör ve kırık kılıçlarıysa Tanrı'nın adaletinin her zaman affediciliğiyle yumuşamış olduğunu simgeler.

49 Hava kararıyordu da şimdi,
Mahrum edecek kadar değil benim gözlerim ve onunkileri,
Görmekten daha önce göremediklerini.
52 Bana doğru yürüdü, ben de ona;
Asil Hâkim Nino, öyle sevinç verdi ki bana,
Rastlamamak sana melunların arasında!
55 İhmal edilmedi hiçbir nazik selamlaşma,
Sormadan önce bana: "O engin suları aşıp da
Ne zaman geldin bu dağın ayağına?"
58 "Ah!" dedim, "Suları değil kasvetli diyarları aştım,
Bu sabah ulaştım; hâlâ ilk yaşamımdayım,
Ki bu yolculukla ikincisini kazanmaktayım."
61 Ve cevabımı duydukları lahza,
Sordello ve O, çekildiler benden biraz uzağa,
İnsanlar gibi afallayan bir anda.[1]
64 İlki döndü Vergilius'a, diğeri de dönüp bağırdı
Oturan bir arkadaşına: "Corrado, gel yukarı!
Gel de gör Tanrı'nın irade ettiğini lütfunu."[2]
67 Sonra dönüp bana: "Asıl maksadını saklayıp da,
İnsan aklına geçit bırakmayan ermeye manasına,
Tanrı'ya borçlu olduğun müstesna şükranla,
70 Engin dalgaların ötesine tekrar ulaştığında,
Benim için dua etmesini söyle Giovanna'ma,
Masumların niyazına cevap veren makama.

---

1 Karanlıktan dolayı Dante'nin gölgesi kaybolmuştur ve canlı olduğu anlaşılmamaktadır. Bunu beyan edince ruhlar arasında şaşkınlık yaşanır.

2 İlerleyen dizelerde konuşacak olan (Genç) Corrado Malaspina, Villafranca Markisi ve 12. yüzyıl İtalya'sının gelişiminde önemli bir figür olan I. (Yaşlı) Corrado'nun torunuydu. 1294 senesinde hayatını kaybetmesine rağmen Malaspina ailesi, Dante için, bu bölümün teması olarak sunduğu ihtilaflar ve sürgünlere yol açan geleneksel feodal değerlerin kaybı ve idarecilerin yozlaşması eğilimine bir istisna teşkil eder; çünkü eski erdemleri korumaktadırlar ve sürgününde Dante'yi misafirperverlik ve kadirşinaslıklarıyla onurlandırmışlardır.

73 Sanmıyorum annesinin beni sevdiğini hâlâ,
Zira beyaz başörtüsünü bıraktı bir kenara,
Ki, zavallı, tekrar takmayı dilemek zorunda!
76 O örtüyle ki anlaşılır kolayca,
Sevginin ateşi bir kadında ne kadar yanmakta,
Tutuşturulmadan sıkça bakış ve dokunuşla.
79 Güzelleştirmeyecek kabrini,
Milanoluların ordugâhlarında sallanan engereği,
Gallura’nın horozunun güzelleştireceği gibi.”[1]
82 Bu sözlerle konuştu,
Çehresi dinmez hareretinin izini taşıyordu,
Yüreği yansa bile, hâlâ itidalini koruyordu.
85 Hevesli gözlerim semaya dikiliydi şimdi,
Hususen o kısmına, yıldızların daha yavaş hareket ettiği,
Tekerlek dingile yakınlaştıkça olduğu gibi.
88 Rehberim dedi ki: “Oğlum neye diktin gözlerini?”
Cevapladım: “İzliyorum şu üç meşaleyi,
Tutuşturmuş bu taraftaki kutbu alevleri.”
91 Ve o da: “Dört parlak yıldız sabah baktığın,
Alçaldılar şimdi ötesine kutbun,
Bu üçü aldı yerini onların.”[2]
94 O konuşurken Sordello yaklaşıp yanına,
Dedi ki: “Bakın, düşmanımız orada.”

1 Nino Visconti (1265-1298) Sardinya’nın yargı bölgelerinden biri olan Gallura’nın idarecisidir. Anne tarafından büyükbabası Kont Ugolino’yla (bkz. *Cehennem* XXXIII:1-90) birlikte Pisa’daki Guelfo hükümetinde yer almış, ancak Ghibellinolar iktidara gelince sürgün edilmişti. 1288-93 arasında pek çok kez Floransa’da bulunmuştu ve muhtemelen Dante onunla bizzat tanışmaktaydı. 1300 senesinde kızı Giovanna dokuz yaşındaydı ve dul karısı Beatrice d’Este o yıl Milanolu Galeazzo Visconti’yle evlendi (yas simgesi olan beyaz örtüsünü çıkarttı ve Gallura’nın simgesi horoz yerine, Milano’nun simgesi engereğe tâbi oldu).

2 Şafakta görülen (bkz. *Araf* I:23) ve paganlar için de bilinir olan dört erdemi simgeleyen dört yıldızın yerine Hıristiyanlığın teolojik erdemlerinin –iman, umut ve sevgi– simgesi olan yıldızlar doğmuştur.

Ve işaret etti parmağıyla.
97 Savunmasız kenarında küçük vadinin,
Bir yılan vardı, bu olması mümkün
Havva'ya acı meyveyi verenin.
100 İlerledi habis iz otlar çiçekler arasında,
Başını çevirip sırtını yaladı ara sıra,
Tüylerini yalayan ve parlatan bir canavar edasıyla.
103 Görmedim, bu nedenle anlatamam ki,
Semavi şahinlerin nasıl hamle ettiğini,
Sadece gördüm her ikisinin süzülüşlerini.
106 Duyunca havayı yaran yeşil kanatları,
Yılan kaçtı; melekler de daireler çizerek uçup yukarı,
Nöbet yerlerine geri çıktı.
109 O ruh, yargıç çağırdığında yanına gelen,
Bu saldırı sürerken,
Bir an bile çevirmedi gözlerini benden.
112 "Seni götüren o fener yukarılara,
Rastgelsin iradende muhtaç olduğu muma,
Ulaşabilmek için o yeşil mineyle kaplı doruğa."
115 Diye başladı konuşmaya: "Hakiki bir malumat duydunsa,
Val di Magra'ya dair ya da komşu diyarlarına,
Anlat bana, eskiden kudretliydim oralarda.
118 Adım Corrado Malaspina;
Yaşlı olan değilim, onun varisiyim ama;
Soyuma olan sevgim burada arınmakta."
121 "Ah," dedim ona, "hiç bulunmadım diyarlarınızda,
Ancak mevcut mudur Avrupa'nın tamamında,
Bir insan bile bigane oralara?
124 Öyle bir şan onurlandırıyor ki hanenizi,
Övüyor sinyorlarınızı, ülkenizi,
Oraya hiç gitmeyenler dahi.

Yemin ederim size tırmanışımı tamamlamak adına,
Şerefli haneniz mükâfata layıktır hâlâ,
Parayı ve kılıcı izzetinefsle kullanmada.
Örfleri ve tabiatları temin ediyor onları,
Fesat idareciler bozsa da dünyada huzur ve sükûnu,
Soyunuz bir başına yürüyor dosdoğru,
Ayakları tutmuyor günahın yolunu."
Şu oldu kelamı: "Git şimdi, ama bil şunu,
Güneş, Koç'un boylu boyunca kaplayıp dört ayağıyla bastığı
Yatağa girmeden yedi kereden fazla,
Nazikçe ifade ettiğin bu fikirler hakkımda,
Başkalarının laflarından daha sağlam çivilerle mıhlanacak aklına,
Eğer hakkındaki ilahi hüküm bozulmazsa."[1]

[1] Kuzeybatı Toskana'daki Magra vadisinin etrafındaki Lunigiana bölgesi, Malaspina ailesinin unvan ve emlak sahibi olduğu topraklardı. *Komedya*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen 1300 senesinde, Dante henüz sürgüne gitmemiş, bu toprakları görmemiş ve Malaspina ailesinin misafirperverliğiyle onurlandırılmamıştı. Dolayısıyla Dante, bu ailenin kendisine gösterdiği ilgiye şükran ve övgüsünü önce Corrado'yla karşılaşma, sonra da onun, Dante'nin sürgünü ve övdüğü değerleri bizzat tecrübe edeceği kehanetiyle dolaylı olarak sunmaktadır. Güneş'in Koç'tan doğduğu yedi ilkbahar sonrası kehanetin tarihidir, ki Dante 1306'da Lunigiana'da, Corrado'nun kuzenlerinin konutundadır.

KANTO IX

Şimdi Yaşlı Tithonos'un odalığı,
Terk edip tatlı aşığının kollarını,
Doğunun balkonundan parıldamaya başlamıştı;
4 Gökler karşılıyordu onu ışıldayan mücevherlere,
Dizilmiş soğukkanlı bir hayvan suretinde,
İnsanlara saldıran iğnesiyle;
7 Bizim bulunduğumuz mahal de ise,
Tırmandığı adımların ikisini atmıştı da gece,
Kanatlarını eğiyordu şimdi üçüncücüsüne;[1]
10 Ben, Âdem'den bir yadigârı da taşıyan kendiyle,
Malup olup uykuya, yattığımda çimenlerin üzerine,
Şimdi beşimizin oturduğu birlikte.
13 Sabaha yakın olan saat ki,
Kırlangıç başlar şakımaya hüzünlü ezgisini,
Eski ıstırapları aklına geldiğinden belki,[2]
16 Ve insanın zihni terk edebilir bedeni,
Zira endişelerle daha az ketli,
Neredeyse kehanet gibi olur tahayyülleri,[3]

---

1 Şafak tanrıçası Aurora (Eos), her sabah –ölümsüzlük bahşedilen, ama gençlik bahşedilmeyen ve artık yaşlanmış– sevgilisi Troia Kralı Laomedon'un oğlu Tithonos'la birlikte olduğu yataktan kalkar ve doğudan ışıldamaya başlar [Ovidius, Vergilius]. Baharda zıt ufukta Akrep takımyıldızı vardır, İtalya'da şafak vakti, (Dante'nin "bulunduğu mahal" olan) Araf'taysa gece dokuz sularıdır, çünkü gecenin sahip olduğu düşünülen on iki saatin ikisi geçmiş, üçüncüsüyse bitmek üzeredir.

2 Ovidius'un aktardığı biçimiyle Prenses Philomela tecavüze uğrar, dili kesilir ve kırlangıça dönüştürülür.

3 Dante daha önce de (bkz. *Cehennem* XXVI:7) rüyaların, özellikle sabaha kar-

19 İşte o vakit, bir kartal girdi düşüme,
Havada süzülen altın rengi tüyleriyle,
Kanatları açık, hazır aniden aşağıya hamle etmeye;
22 Ganymedes'in yakınlarını bırakıp geride,
Kapılıp kaçırıldığı yüce meclise,
O yerdeydim ben de;
25 Düşünüyordum kendi kendime: 'Belki de
Kartalın avlanmak âdeti sadece bu mevkide,
İstemiyor başka yerin avını almak pençesine.'
28 Biraz daha dönüp akabinde,
Yıldırım gibi azametle daldı birdenbire,
Kapıp beni yükseldi varana dek ateşe.
31 Yanıyorduk orada o da ben de;
Bu hayali alevler kavuruyordu ki beni öylesine,
Kaldım uyanmak mecburiyetinde.
34 Akhilleus'un uyanışı gibi tıpkı,
Kalktı ve süzdü etrafı,
Bilmiyordu zira nerede olduğunu,
37 Annesi Kheiron'dan kaçırdığında onu,
Skyros'a götürürken kollarında uyuyordu;
Daha sonra oradan Yunanlarla ayrılacaktı;
40 Uyandım ben de bakarak çevreme,
Uyku gözlerimi terk edince,
Attı benzim, korkudan buz kesen bir adam misalince.[1]

şı görünenlerin, zihnin bilinçten ve duyguların dış dünyadan özgürleşmesiyle gelecekten kehanetleri, gizli hakikatleri aktarma vesilesi olabileceği temasını işlemişti. *Araf*taysa bu rüya sekanslarını sistemli bir şekilde, her üç gecenin sonunda yolculuğunun manasına dair içgörüler sunan, göklerin bahşettiği simgesel ve örtük mesajlar olarak kullanır (bkz. *Araf* XIX:1-33, XXVII:91-108).

1 Kartal hem Iuppiter'in hem de *Mezmurlar* 103:5 uyarınca ("Ve gençliğin kartal gibi tazelenir") yenilenmenin ve adaletin simgesidir. Ovidius'un aktardığına göre kartal biçimine giren Iuppiter, genç ve yakışıklı Ganymedes'i Troia'daki bir tepeden kaçırıp tanrıların evi Olympos'a götürmüştür. Dante'nin rüyasıysa, ateşlerde arınıp sevgide ve göklerde yenilenmeye dair Araf

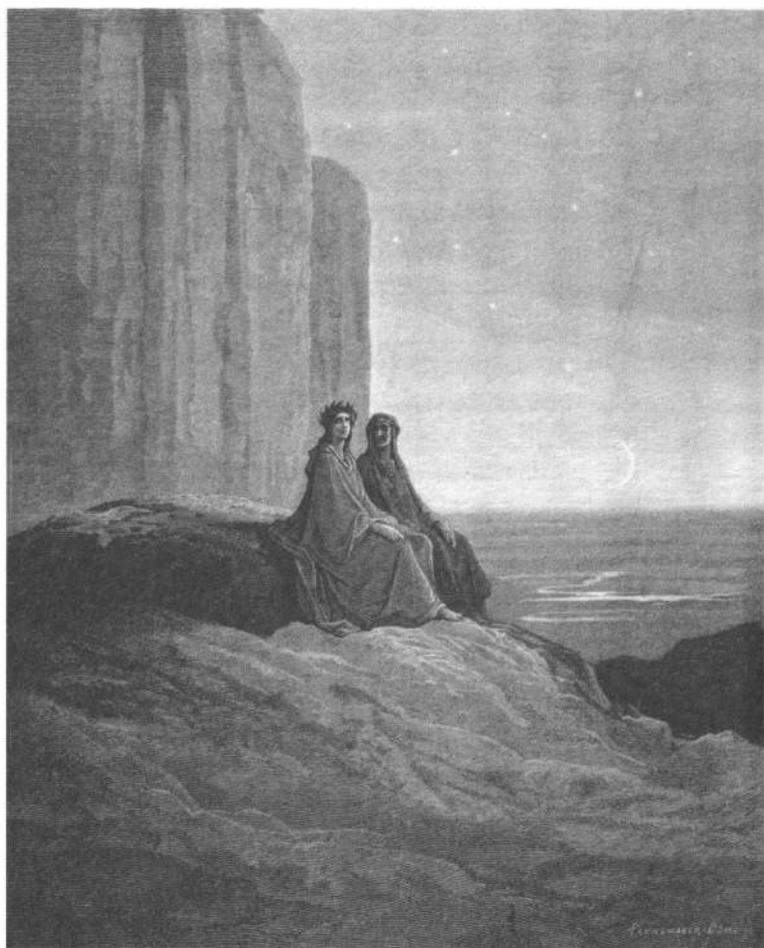

43 Yanımda tesellicim tek başına durmaktaydı,
Güneş, doğalı iki saat geçmiş kadar yukarıdaydı;
Denize çevirdim bakışlarımı.
46 "Korkma," dedi Efendim bana,
"Emin ol, salimen devam ediyoruz yolumuza;
Sal dizginlerini aksine, takatına gem vurma.
49 Çoktan ulaştın Araf'a;
İşte kuşatan surları duruyor karşında,
Gediğinde giriş kapısı bulunmakta.
52 Güne yol gösteren şafaktan önce,
Ruhun uyurken bedeninin içinde,
Aşağıdaki yeri süsleyen çiçeklerin üzerinde,
55 Bir hanım indi ve dedi ki: 'Adım Lucia;[1]
Müsaade et şu uyuyanı alayım da;
Yardım edeyim hızlanmasına yolunda.'
58 Sordello ve diğer asil ruhlar kaldı orada;
Aldı seni ve gün ışıyınca,
Tırmandı yukarıya, ben de adımlarında.
61 İndirdi seni buraya, ama önce sevgi dolu bakışı,
İşaret etti bana kapıyı;
Ve uyku ile o birlikte senden ayrıldı."
64 Şüpheleri tazelenen güvene bırakan yerini,
Emniyete tahvil olan dehşeti,
Fark edebilince artık hakikati,
67 Biri gibi değiştim ben de;
Rehberim tereddütten azat olduğumu görünce,
Yürüdü zirveye doğru, ben de peşinde.

---

yolculuğunun simgesel bir anlatısını teşkil eder. Akhilleus'un Troia Savaşında öleceği kehanetinden sakınmak için hocası Kheiron'un (bkz. *Cehennem* XII:64-71) yanından alınıp götürüldüğü Skyros adasında, Ulysses ve Diomedes tarafından kandırılışı hikâyesi daha önce de alıntılanmıştır (bkz. *Cehennem* XXVI:55-63).

1 Dante'nin karanlık ormandaki müşkülünü görüp ona yardım eden Göklerin üç hanımının ikincisi (bkz. *Cehennem* II:97-107). Burada bizzat aydınlanmanın, inayetın ve Dante'nin Araf'ta ilerleyişinde yardımın uygulayıcısı olur.

70 Ey okur, görüyorsun mevzumun suudunu,
Yadırgama bu nedenle taşımak için ağırlığı,
Daha sanatkârane bir dile başvuruşumu.[1]
73 Gittikçe yaklaşmıştık da artık,
İlk bakışta bir yarık,
Duvarı ikiye ayıran bir açıklık
76 Gibi görünen bir kapı mevcuttu şimdi karşımda;
Farklı renklerde üç basamak var çıkmak için altında,
Ve bir nâzır, ki konuşmadı bizle daha.[2]
79 Gözlerimi daha fazla açabilince,
Gördüm oturmakta en üst basamağın üzerinde,
Sürdüremedim lakin yüzü nurlu ki öyle;
82 Yalın bir kılıcı elinde tutmakta,[3]
Ondan da nuru yansıtmakta,
Ki uğraşıyordum boşuna, bakmaya çalışırken defalarca.

---

1 Dante'nin anlatısının özne ve temasının daha ilahi bir merci olması ve şiirsel dilinin de daha narinleşmesiyle dikkat çeken bu kantonun izleyen dizeleri geleneksel olarak Hıristiyanlığın Günah Çıkarma (Uzlaşma) Kutsal Töreni'nin (*sakrament*) mecazi bir anlatısı olarak kabul edilir. Üç basamak nedamet (günahlardan pişmanlık), itiraf (bir papaza anlatma) ve kefaretin ödenmesi (günahı ıslah etmek için ilgili cezayı çekme) olan üç aşamayı; melek adalet sağlama, temyiz ve af (iki anahtar) yetkisine sahip papazı; yedi 'P' harfi Yedi Ölümcül Günahı temsil eder.

2 Araf'ın, yani içindeki kurtarılmışlar cemiyetiyle Yeni Kilisenin (Araf Kilisesinin) kapısını bekleyen ve nihayetinde Cennet'e ulaşan bu yolun Aziz Petrus'tan devraldığı anahtarlarını kullanma salahiyetine sahip nâzır melek (bkz. *Cehennem* I:134, *Araf* XXI:54).

3 Göklerin nuruyla parlaması ruhani salahiyetin bir işaretidir ve Âdem ve Havva Aden Bahçesinden kovulduktan sonra Hayat Ağacı'nın yolunu korumak için yerleştirilen meleklerin alevli kılıcını akla getirir (*Yaratılış* 3:24). Dante'nin meleği tek kılıçlı olarak tasviri ortaçağ papalarının ve elbette VIII. Bonifacius'un, meleklerin, biri en yüce ruhani iktidarı, diğeri de İmparator ile dünyanın diğer kral ve idarecilerine hükmetmeyi sağlayan en yüce dünyevi iktidarı temsil eden iki kılıç taşıdıkları iddiasına açık bir karşı çıkıştır. Zira dünyevi meselelere dair bu ikinci kılıç Dante'ye göre tam da Kilisenin dünyevi hırs, servet ve güç arzusuyla yozlaşmasının nedenidir (bkz. *Araf* XVI:106-12, 127-9).

85 "Olduğunuz yerden söyleyiniz, nedir isteğiniz?"
Diye başladı konuşmaya, "Nerede refakatçiniz?
Dikkat ediniz, buraya tırmanmakla zarar görmeyesiniz."
88 "Göklerden bir hanım, bu hususlara aşina,"
Diye Üstadım girişti cevaba, "Az evvel daha,
Dedi ki bize, 'Oraya gidin, kapı orada.'"
91 "Hayra doğru yolunuzu açık etsin o hanım!"
Dedi hürmetkâr nâzırı kapının,
"Buyurun, ilerleyin, basamakları tırmanın."
94 Yaklaşıp beyaz mermerden ilk basamağa attık adımımızı,
Ziyadesiyle pak, ziyadesiyle perdahlı,
Üzerinde simam nasılsa tam öyle yansıdı.
97 İkinci basamak patlıcan morundan daha kara,
Yanmış ve pürüzlü bir taştan yapılma,
Çatlaklarla dolu enine boyuna.
100 Üçüncü ve en üstteki heybetli,
Bana somaki mermerden yapılmış gibi geldi,
Rengi kıpkızıl, damardan fışkıran kan gibi.
103 Ayaklarını basmış bu basamağın üzerine,
Tanrı'nın meleği, oturan eşikte,[1]
Ki elmastan yapılmıştı o da bence.
106 Rehberim bu üç basamaktan yukarı,
Çıkarttı beni hüsnüniyetle, bir yandan da buyurdu:
"Tevazuyla istirham et kilidi açmasını."

---

[1] Birinci basamak daha yüksek bir ahlaki mevkiye çıkmanın ilk aşaması, kendini bilmenin aynasıdır, ikinci basamak günahkârın karanlığı ve günahın ruhunda açtığı yaraları ayırt etmesi aşamasını barındırır, üçüncü ve son basamak kan kırmızı kıymetli somaki mermeriyle, İsa'nın haçta kendini feda etmesi örneğini takip eden günahkârın, Araf'ta günahlarının kefaretini ödemeye dair kıymetli arzusunu yansılar. Elmastan eşik, *Matta* 16:18'in sözleri ("Sen Petrus'sun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım") hatırlanırsa, Araf Kilisesinin İsa'nın sonsuz liyakatı üzerine bina olduğunun simgesidir.

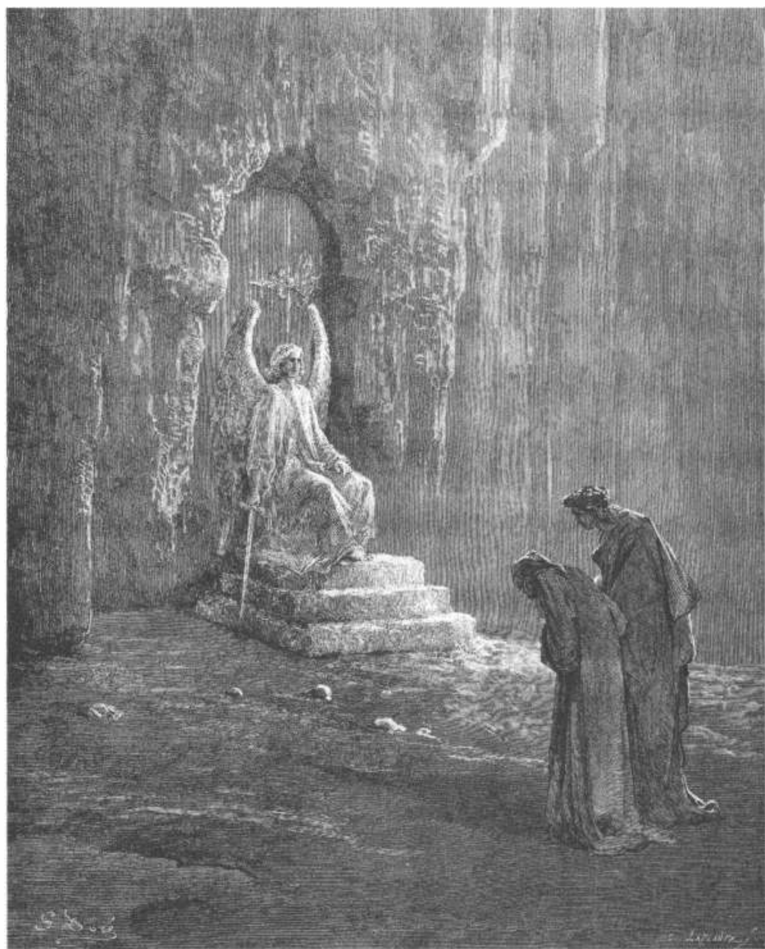
109 Kapandım mukaddes ayaklarına takva ile,
Niyaz ettim açsın diye merhameti hürmetine;
Ama önce, göğsümü dövdüm üç kere.
112 Alnıma yedi tane P çizdi[1]
Kılıcının ucuyla ve "Girince içeri,
Bu yaraları silmeyi ihmal etme." dedi.
115 Kül yahut yeni kazılmış kuru toprakla,
Aynı renkti üzerindeki urba,[2]
Ki içinden iki anahtar çıkarttı dışarıya;
118 Biri gümüş, diğeri altındandı da,
Önce beyaz, sonra sarı anahtarla,
Açtı kapıyı, memnuniyet vererek bana.
121 "Ne vakit bu anahtarlardan biri uğrar da akamete,
Tam dönmezse kilidin içinde,"
Dedi bize, "Bu kapı açılmaz kesinlikle.
124 Biri daha kıymetli ama, diğeri daha fazla
Marifet ve maharete muhtaç kilidi açmada,
Ki bu anahtar çözmeli düğümü mutlaka.
127 Bunları Petrus'tan aldım, ve tembihledi ki bana,
Kapalı tutmaktansa, açmakla yap hata,
İnsanlar ayaklarım önüne kapanıp yakarırsa."[3]

---

1 Yedi 'P,' Yedi Ölümcül Günah'ın işaretidir ve Araf'ın kapının ardındaki yedi taraçası boyunca yapılacak yolculuk boyunca bu yaralar bir bir iyileşecektir. 'P' harfi, *Peccatum* (günah) ve *Poena*'yı (kefaret) temsil eder.

2 Kül ve toprak yine kefaret ve Batı Kiliselerinde Büyük Perhiz'in ilk günü icra edilen Kül Çarşambası'nın *Yaratılış* 3:19'u ("çünkü topraksın ve toprağa döneceksin") alıntılayan duası hatırlanırsa ölümlü insanların acizliğini simgeler.

3 Aziz Petrus'un meleğe verdiği anahtarlar, İsa'nın Aziz Petrus'a verdiği, Dünyevi Kilisenin vekaletinin simgesi olan anahtarları akla getirir (bkz. *Cehennem* XIX:90-92). Altın anahtar Kilisenin, Tanrı'nın inayetini ifa etmeye dair tabiatüstü salahiyetini temsil eder, dolayısıyla daha değerlidir. Ancak gümüş anahtar Kilisenin ve tahtında oturan papanın yargılama yetkisini temsil eder; bu yargı yetkisinin –aforoz ve af– siyasi ve iktisadi kazanç için genellikle suistimal edilmesi nedeniyle bu anahtarı kullanmak daha fazla basiret ve ihtimam gerektirir. *Matta* 16:19'un ("Göklerin melekûtu anahtarlarını sana vereceğim; yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde bağlanmış olur ve yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde çözülmüş olur.") sözlerine uygun

130 İterek açarken bab-ı kutsiyi,
Dedi ki: "Gir; lakin uyarıyorum seni,
Kim ardına bakarsa, dışarı döner geri."
133 Ve mübarek geçidin kanatları kapanırken ardımda,
Menteşelerinde dönerken bu iki yekpare levha,
Madeni gıcırtısını duydum da,
136 Mert Metellus götürülüp uzağa,
Hazinesi bağrından koparıldığında,
Böyle inat etmemiş, kükrememiştir Tarpeia.[1]
139 Ama bu sestense, verdim dikkatimi içerdeki bir diğerine,
"*Te Deum laudamus*" duydum sanırım sözlerde,[2]
Karışan tatlı bir nağmeyle.
142 Duyduklarımın tesiri aynı tıpkısıyla,
Her insan aşinadır buna,
Hani orgla eşlik edilen bir şarkıda,
145 Güfteyi bir duyarız, bir duymayız ya.

---

düşecek şekilde anahtarlar nihai af ve günahın kefaret âlemi olan Araf'ın düğümünü çözer.

1 Antik Roma'nın hazineleri Tarpeia tepesinde saklanırdı. MÖ 49'da Rubicon'u geçen Iulius Caesar, güvenliği sağlayan Metellus'un direnişini kırarak kayalıkların altında saklanan hazineye el koyar [Lucanus].

2 Tatlı ilahi ya da Kilisenin Şarkısı olarak da bilinen *Te Deum* ilahisinin "Hamd olsun sana Allahımız" şeklindeki ilk dizesi. Bu hamd ve şükran ilahisi Dante'nin yolculuğunda yeni bir aşamayı, Göklere ulaşan yolda Araf Kilisesine ulaştığını müjdeler.

KANTO X

Kapının eşiğini aştığımızda,
Kullanılamayan sevgisi dalalete düşen ruhlarca,[1]
Bu sevgi eğri yolu doğru gösterir zira,
4 Sesinden anladım, kapandığını arkamızda;
Çevirseydim gözlerimi ona,
Ne mazeret bulabilirdim ki bu hatama?
7 Kayadaki bir yarık boyunca tırmandık yukarı,
Bir o yana, bir bu yana kıvrılıyordu,
Geri çekilen ve tekrar gelen bir dalga gibi tıpkı.
10 "Biraz maharet sergilemeliyiz burada,"
Diye başladı Rehberim konuşmaya, "Yakın durmada,
Hep kayanın meyillendiği tarafa."
13 Bu minvalde yürümek tutuklaştırdı adımlarımızı,
Böylece alçalan ay yatağına ulaştı,
Ve dinlenmek için uzandı,
16 Biz çıktığımızda nihayet bu iğne deliğinden dışarı,[2]
Kurtulup bulduğumuzda bir açıklığı,
Ki geri çekilmişti burada dağın yamacı,
19 Bitaptım ve bilmiyorduk ikimiz de,
Gitmeli ne yöne, durduk bir düzlükte

---

1 "Dalalete düşen sevgi" günah, yani sevginin kudretinin yanlış emeller için kullanılmasıdır (bkz. *Araf* XVII:91-139).

2 *Matta* 19:24'ün sözleri ("Devenin iğne deliğinden geçmesi, zengin adamın Allah'ın melekûtuna [göklerdeki krallığına] girmesinden daha kolaydır") hatırlanırsa ahlaki arınmaya giden dar ve çetin yol.

Tenha, çöldeki patikalardan bile.
22 Düzlüğün boşluğa komşu kenarı ile,
Durmadan yükselen dik yamacın eteği arasındaki mesafe,
Üç insan boyu mesafe vardı bence;
25 Ve gözlerimin görebildiği yere kadar baktım da,
Hem solda hem sağda,
Aynı genişlikte gibiydi her yerinde bu taraça.
28 Ayaklarımız üzerinde ilerlemişti daha,
Fark ettiğimde taraçanın sırtını dayadığı kaya,
Öyle dik ki imkân yok tırmanmaya, ak mermerden yapılma,
31 Ki süslenmiş oymalarla, değil Polykleitos'u sadece,
Bizzat tabiatın kendisini bile,
Mahcup hissettirecek incelikte.[1]
34 Yüzyıllardır yakarılıp beklenen gözyaşlarıyla,
Selam hükmünü getiren dünyaya,
Bu selam ki açtı Cennet'in nicedir kapalı kapılarını da,
37 O melek tam karşımızda duruyordu işte;
Lütufkâr tavrı yontulmuş ki öyle bir hakikatle,
Sessiz bir suret gibi görünmemekte.
40 Yemin edebilirdiniz "*Ave*" dediğine;
Ve tasviri vardı bu sahnede,
En yüce Sevgi'nin kilidini açan anahtarı çevirenin bir de;
43 Ve edasına mühürlenmişti,
"*Ecce ancilla Dei*" sözleri,

---

1 Bu oymalar Antik Yunanistan'ın en namlı heykeltıraşlarından Polykleitos'un (MÖ 5. yy) işlerinden bile daha yetkin, hatta insan sanatının kendine model olarak alıp taklit etmeye çalıştığı doğadan (bkz. *Cehennem* XI:103-5) daha gerçekçi olmasıyla Tanrı'nın doğaüstü sanatının temsilidirler. Öyle ki insan duygularını bile aşacaklar ve Dante'yi sahneleri gerçekten duyup koklayabildiği hissine sevk edeceklerdir.

Besbelli, balmumuna basılan bir suret gibi.[1]
46 "Yalnızca tek bir kısımla meşgul olmasın aklın,"
Dedi nazik Üstadım, yanında duruyordum,
Olduğu tarafta kalbinin insanın.
49 O vakit çevirdim gözlerimi ve
Gördüm ki Meryem'in tasvirinin gerisinde,
Bana rehberlik edenin durduğu cihette,
52 Kayaya nakşolmuş başka bir hikâye;
Yaklaştım ona, Vergilius'u geçmek suretiyle,
Böylece aşikâr olsun diye iyice gözlerime.
55 Aynı mermere incelikle süslenmişti,
İnsanların vazifeleri olmayan işlerden çekinmelerini,
Sağlayan kutsal sandığı taşıyan öküz arabasının tasviri.
58 Arabanın önünde yedi koro gibi, ayrı ayrı cem olmuş insanlar vardı,
Gözlerim "Evet" dedi, "söylüyorlar şarkı,"
Kulaklarım "Hayır"cıydı, "sesleri duyulmadı;"
61 Tasvirdeki tütsüden yükselen dumanda da aynısı,
Gözlerim ile burnum çekişip durdu,
Koku var mı, yok mu?
64 Orada kutsal sandığın önünde raks ediyordu,
Cüppesini beline kaldırmış alçakgönüllü mezmurcu,
Bir kraldan aşağıydı ve de daha fazlası.

---

1 Başmelek Cebrail Tanrı'nın emrini alır ve Göklerden dünyaya inerek Bakire Meryem'e İsa'nın validesi olacağı müjdesini/tebliği verir, ki bu müjde Âdem ile Havva'nın günahından beri insanlığın beklediği kurtuluşun da müjdesidir. Araf'ın her bir taraçasında, Meryem'in hayatının bir bölümünden yapılan alıntıyla, günahı ıslah eden bir müspet erdem örneği sunulacaktır. Alçakgönüllüğe dair üç meselin ilki olan bu Cebrail ile Meryem heykeli, *Luka* 1:28-38'i takiple bu olayı tasvir eder: Melek, Meryem'in yanına giderek "Selam, ey nimete eren kız (Lat. *Ave gratia plena*, 40. dize)" der; Meryem, Tanrı'nın insanlığa olan sevgisinin vahyindeki vazifesini alçakgönüllülükle kabul eder (kilidi açar) ve Melek'e "İşte, Rabbin kulu, bana dediğin gibi olsun (Lat. *Ecce ancilla Dei*, 43. dize)" diye karşılık verir.

67 Büyük sarayın penceresinden bakmakta
Tasvir edilmiş Mikal, nazır bu manzaraya,
Kederli ve hor gören bir kadının ifadesi asılı suratında.[1]
70 Attım adımımı durduğum yerden ileriye,
Beyaz ışıltılar saçan, Mikal'in ötesinde,
Başka bir oymaya bakayım diye.
73 Orada asil lütfu hikâye edilmekte,
Romalı prensin, ki kıymeti sayesinde,
Gregorius'u teşvik etti büyük zaferine;
76 İmparator Traianus'tan bahsediyorum da,
Zavallı bir dul duruyor dizginlerinin yanında,
Kederi ve gözyaşlarıyla.
79 Süvariler toplanmış hıncahınç dört yanında;
Tepelerindeki altın rengi bayraklarda,
Zahir olan kartallar uçuşuyor rüzgârda.
82 Perişan kadın kalabalığın arasında,
Diyor gibi, "Efendim, intikamını alsana,
Öldürülen oğlumun, yüreğim parçalanmakta."
85 Cevaplamakta kadını: "Ben dönene kadar bekle."
Kadınsa, yasın sabırsızlaştırdığı biri misalince:
"Efendim, ya dönmezsen geriye?"
88 O: "Alacak olan yerimi, alır senin de öcünü."
Kadın: "Başkalarının iyi amelleri,
Ne fayda eder sana, ihmal edersen kendininkileri?"
91 Sonra o: "Müsterih ol, gitmeden evveli,
Yerine getireceğim vazifemi;

---

1 İsraillilerin içinde On Emir'i sakladığı Kutsal Sandık'a dokunan Uzza çarpılır ve ölür, bu Rabbin kâhinlere mahsus vazifelere diğer insanların karışmamasına dair açık bir uyarısı olarak kabul edilir (*II. Samuel* 6:6-8). Kutsal Sandık'lı sahne alçakgönüllü mezmurcu Kral Davud'u, *II. Samuel* 6:14-22 uyarınca sandığın önünde ayin giysisi *"efod"* kuşanmış halde, onun bir kral olarak gerçek büyüklüğünü gösterecek biçimde, Tanrı önünde kendini hakir görerek raks ederken, kibirli karısı Mikal'i ise Davud'u bu halinden dolayı hor görürken tasvir eder.

Adalet böyle emreder ve merhamet de salmıyor beni."[1]
94 Nazarında hiçbir şeyin yeni olmadığı,
O yaratmıştı böylesi görerek duyulan konuşmayı,
Lakin benzeri olmadığından dünyada, bize yeni geliyordu doğrusu.
97 Yaratıcısı bizzat O olduğu için de bakması kıymetli,
Bu gerçek alçakgönüllük tasvirlerini,
İzlemeye dalmışken sevinçli,
100 Ozan fısıltıyla dedi ki: "Bak ağır adımlarla,
Bu taraftan pek çok insan yaklaşmakta;
Yönlendirecekler bizi daha yüksek basamaklara."
103 Gözlerim özlemini çektileri hevesle,
Bu yeni şeyleri görmekten dolmuş memnuniyetle,
Hiç vakit kaybetmeden döndü Rehberime.
106 İstemem, okur, hayırlı gayelerinden yüz çevirmeni,
Duyunca benden şimdi,
Tanrı'nın borcumuzu nasıl ödettiğini.
109 Çok düşünme cezanın biçimi hususunda,
Düşün asıl ne gelecek sonrasında; hiç olmazsa,
Nihai Hüküm gününde son bulacak mutlaka.
112 "Üstadım," dedim, "bize doğru gelirken gördüklerim,
Ben onları insana benzetemedim,
Ne olduğunu da bilmiyorum lakin, bocalıyor gözlerim."
115 Dedi ki: "Bu ağır eziyeti çekmelerinin sebebi neyse,
Eğiyor onları böyle yere,
En başta emin olamamıştım ben de.
118 Nazar et dikkatlice oraya ve bakışlarınla

---

[1] Papa Gregorius'un dualarını cevapsız bırakmayan Tanrı, İmparator Traianus'un (MS 53-117) ruhunu kurtarır (bkz. *Cennet* XX:43-48, 106-17). Bu kantonun üçüncü alçakgönüllülük sahnesi imparatorla bizzat konuşup ondan intikamını almasını isteyen ve talebine yanıt bulan zavallı dul tasviridir.

Çöz ne var yaklaşan taşların altında,
Görüyorsundur şimdi nedir çarptırıldıkları ceza."
Ey mağrur Hıristiyanlar, bezgin, zavallı,
Kör, marazlı aklın gördüğü yolu,
Emin bilip geriye atan adımlarını,
Anlamıyor musunuz bizler tırtılız,
Meleksi kelebekler olmak için doğmuşuz,
Hükmüne doğru uçacak savunmasız.
Nasıl vehmettiniz şimdi uçabileceğinize?
Henüz benzerken sürfelere,
Daha ulaşamamışken bile tırtılın nihai şekline.[1]
Çatıyı ya da tavanı desteklesin diye,
Bir tasvir yerleştirilir bazen dirsek yerine,
Dizleri dayanmış göğsüne,
Bu ezici hal gerçek değilse de,
Gerçek bir üzüntü verir görene;
İşte böyle olduğunu gördüm vaziyetin, bakınca iyice.
Filvaki, kimi az kimi çok, eğilmişti yere,
Sırtlarında taşıdıkları yükün ağırlığına göre;[2]
Ve aralarında çehresi en sabırlı görünen bile,
Ağlayarak der gibiydi: "Artık dayanamıyorum bu çileye."

1 Sürfelerin (larvaların) oldum demeye, gururlanmaya hakları olamaz çünkü, kaderleri sadece bir sonraki biçimlerine, bir sonraki hayatlarına geçmekten ibarettir.

2 Sırtta taşınan ağırlıklarla çile çekmek, Dante'nin kibir/gurur günahına münasip gördüğü cezadır.

KANTO XI

"Ey Babamız göklerdedir yerin,
Orada hudutlu olduğundan değil, sevgin
Yücelerdeki ilk işlerine büyük olduğundan senin;
4 İsmine ve her şeye kadrine hamdüsena etmeli,
Cümle mahlukatın dili,
Tatlı nefesine şükranın budur münasibi.
7 Gelsin üzerimize krallığının selameti,
Nasip etmezsen ne mümkün kendimizin kuvveti,
Vasıl olmaya gelsin kâfi.
10 Meleklerinin dillerinde *Hoşana*'yla[1] iradelerini,
Sana kurban misali sunması gibi,
İnsanlar da yapsın aynı takdimi.
13 Ver bugün de bize gündelik ekmeğimizi,
Onsuz bu çetin çölde ileri
Gitmeye çabalayan yürür geri.
16 Bağışladığımız gibi bize kötülük edenleri,
Sen de, ey gaffar, bağışla bizi,
Layığımıza bakmadan ver hükmünü.
19 Kolayca mağlup olan salabetimizi,
O kadim düşmanla imtihan etme, halbuki
Yoldan çıkarandan azat et bizi.
22 Bu son niyazımız, sevgili Rabbimiz,
Geride bıraktıklarımız içindir, değil kendimiz,

---

1 *Hoşana* yahut *Osanna* Aramice kökenli, İbranice ve Yunancaya geçmiş, Eski Ahit'in *Mezmurlar*'ında ve Yeni Ahit'te rastlanan, "Kurtar bizi!" manasına gelen bir dua sözüdür.

Bizim ihtiyacımız yok biliriz."[1]
25 Kendilerine ve bize dileyerek böyle muvaffakiyeti,
O gölgeler yürüyordu sırtlanmış yüklerini,
Rüyalarda taşınan ancak eşi benzeri;
28 Her biri çekerek haddine düşen çileyi,
Döne döne ilk taraçayı, bitkin cümlesi,
Dünyanın kirinden arındırıyorlardı kendilerini.
31 Şayet daima bizim için dua ediliyorsa orada,
Ne denmeli, ne yapılmalı burada, dünyada,
İradelerinin kökü hayırda olanlarca?
34 Pekâlâ medet etmeliyiz lekelerini temizlemelerine,
Buradan taşıdıkları o âleme; arınıp nurlansınlar da böylece,
Yükselsinler yıldızlı feleklere.
37 "Yâ adalet ve mağfiret tez zamanda,
Yüklerinden halas buldur bu ruhlara; siz de muradınızca,
Kanatlarınızın sizi yukarı taşıması hatırına,
40 Gösterin bize en kısa yol ne tarafta,
Ulaşan basamaklara; şayet birden fazla geçit varsa,
Söyleyin o vakit hangisinin meyli daha azsa;
43 Zira bu benimle gelen kişi,
Amade olsa da iradesi, zor tırmanıyor ne yazık ki,
Âdem'in etinin ağırlığından menkul olduğu için giysisi."

---

1 Bu kantonun 1-21. dizeleri *Matta* 6:9-13'te anılan ve İsa'nın havarilerine bizzat öğrettiği Rabbin Duası'nın dizelerine atıfta bulunup, Dante'nin yorumuyla zenginleştirilmiştir (özgün dua şöyledir: "Ey Göklerde olan Babamız; İsmin mukaddes olsun; Melekûtun [krallığın] gelsin; Gökte olduğu gibi yerde de senin iraden olsun; Gündelik ekmeğimizi bize bugün ver; Ve bize borçlu olanlara bağışladığımız gibi bizim borçlarımızı bize bağışla; Ve bizi iğvaya [ayartılma] götürme, fakat bizi şerirden [şeytanın işleri, kötülük] kurtar; Çünkü melekût ve kudret ve izzet ebedlere kadar senindir. Amin") Artık ayartılamaz ve günah işleyemez oldukları için ruhlar dualarını, yaşayanlar için ederler; dünyadaki hayırlı insanlarsa onlar için dua edip cezalarının hafiflemesini sağlayarak buna mukabele etmelidir.

46 Bu sözlere, ki Rehberimin ettiği,
İşittik başka sözlerle cevap verildiğini,
Ancak sesin kime ait olduğu belli değildi:
49 "Bu taştan duvar boyunca,
Sağa doğru ilerleyeceğiz, katılın kervanımıza,
Canlı bir kişinin bile tırmanabileceği geçit orada.
52 Şayet alıkoyulmasaydım bu taşla,
Mağrur boynum eğiliyor onunla,
Mecbur bırakıyor yüzümü aşağıda tutmaya,
55 Bu canlı ve ismini söylemeyen kimseye,
Bakardım tanıdığım biri mi diye,
Ve uyandırmak için biraz merhamet şu yüküme.
58 Latindim ben, doğdun büyük bir Toskanalıdan;
Guglielmo Aldobrandesco'ydu babam,
Bilmiyorum var mı aranızda adını duyan.
61 Ceddimin kadim kanı ve görkemli işlerinden,
Pek kibirlendiğimden,
Unuttum hepimizin geldiğini aynı anneden.
64 Tüm insanları hor gördüm ki öylesine,
Bu tahkir sebep oldu ölümüme;
Sienalılar bilir bunu ve Campagnatico'daki her çocuk bile.
67 Omberto'dur ismim,
Sadece bana halel getirmedi kibrim,
Felaketi oldu tüm ailemin.
70 Ve burada, ölülerin arasında taşımalıyım bu ağırlığı,
Hoşnut edene dek Tanrı'yı,
Zira taşımadım yaşayanların arasında onu."[1]
73 Dinlerken eğmiştim öne yüzümü,
Ve bu konuşan değil, ruhlardan başka biri,

---

1 Konuşan ruh Toskana'daki Maremma'nın idarecileri olan Aldobrandeschi ailesinden Guglielmo'nun oğlu ve bir Guelfo olan Omberto'dur; 1259 senesinde muhtemelen Campagnatico kalesini savunurken ölmüştür.

Onu ezen yükün altında büküldü;
76 Beni gördü, bildi, seslendi
Gayretle tutarak üzerimde gözlerini,
Yürürken ben de onlarla eğmiş halde belimi.
79 "Ah," dedim ona, "sen Oderisi'sin değil mi,
Gubbio'nun izzeti, şimdi Parislilerin tezhip dediği
O sanatın övüncü?"[1]
82 "Kardeş," dedi, "Franco Bolognese'nin[2] renkleriyle
Bezenmiş sayfalar daha bir ışıldıyor tebessümle,
Cümle şan onundur benimki ancak bir nebze.
85 Gerçekten de çok nazik olamadım yaşarken,
İtibara olan imrenmem,
Çıkmadı kalbimden.
88 Böyle kibrin bedeli, ödenmekte böyle cezayla;
Gerçi olamazdım da burada,
Hâlâ günah işleyebilecekken dönmeseydim Tanrı'ya
91 Ah insani yeteneğin ihtişamı ne beyhude!
Ne kadar kısa kalır yeşil zirvesinde,
Arkasından kültürü yavan bir dönem gelmediği müddetçe!
94 Cimabue, bahçenin sahibi olduğunu düşünürdü resimde,
Giotto alıyor alkışları şimdiyse,
Gölgelenmiş bir şöhret kaldı ilkine.[3]
97 Bir Guido'nun diğerinden aldığı gibi,[4]
Lisanımızın iftiharı olma mertebesini,
Ve ihtimal ki, doğmuştur yuvadan atacak olan her ikisini.

---

1 Umbria bölgesinin Gubbio şehrinden, 1290'ların sonlarında vefat etmiş meşhur bir tezhip sanatçısı olan Oderisi da Gubbio.

2 Oderisi'nin öğrencisi olduğu da söylenen, tezhibini yaptığı elyazmaları halen Vatikan Kütüphanesi'nde bulunan sanatçı.

3 Floransalı ressam ve mozaikçi Cimabue 1300'lerde hâlâ hayattadır, ama öğrencisi Giotto di Bondone'nin (1266-1337) ünü kendisini gölgede bırakmıştır.

4 Şair Guido Cavalcanti'nin (bkz. *Cehennem* X:63) şöhreti, kendinden önceki Guido Guinizzelli'ninkini aşar (bkz. *Araf* XXVI:92).

100 Şöhret dediğin olsa olsa bir rüzgârdır dünyada,
Eser bir o yana bir bu yana,
Ve yönü değiştikçe değişir adı da.
103 Diyelim ki ölmektense "agu" demeden daha,
Terk ettin bedenini iyice ihtiyarladığında,
Şöhretin daha mı büyük olacak bin yıl sonra?
106 Ki kıyaslandığında ebed ve ezelle,
Bu süre denk gelmez bile,
Göz kırpmaya göğün en yavaş küresinde.[1]
109 Önümde yürüyen şu adamın yavaşça,
İsmi yankılanırdı bütün Toskana'da,
Şimdi bir fısıltı bile zor bulunur ona dair Siena'da,
112 Ki oranın idarecisiydi,
Mahvettiklerinde Floransa'nın öfkesini;
O Floransa ki şimdi adi olduğu kadar o vakitler kibirliydi.
115 Çimendir şan şöhret dediğin,
Onu ilkin topraktan taze yeşil boy verdiren güneşin
Elinden yine solup gidecektir bitkin."
118 Dedim ki ona: "Samimi konuşmanla doldurdun kalbimi
Hayırlı tevazuyla ve yatıştırdın şişkin kibrimi;
Peki kim o bahsettiğin şimdi?"
121 "O," dedi, "Provenzano Salvani,[2]
Burada çünkü olmaya cüret etti,
Tüm Siena'nın efendisi.

---

1 "Göğün en yavaş küresi," Ptolemaios astronomisi uyarınca sekizinci gök katı olan Sabit Yıldızlar Küresi'dir (bkz. *Cennet* I, 1. dipnot) ve yüzyılda bir derece döner. 36.000 yıl süren yıldızların bir tam dönüşüyle karşılaştırıldığında insanlığın bin yılı, bir andan ibarettir; dolayısıyla ihtiyarlayıp meşhur biri olarak ölmek ile bebekken ölmek arasında bir fark yoktur.

2 Provenzano Salvani, Floransalıların ağır bir bozguna uğradığı Montaperti Savaşında Sienalı Ghibellinoların komutanlarından biridir; 1269'da Colle Savaşında (bkz. *Araf* XIII:115) bu kez Floransalılar üstün gelir, esir düşer ve öldürülür.

124 Bu halde yürüdü ve yürüyor vermeden fasıla,
Ölümünden bu yana; çok küstah olanlar dünyada,
Böyle sikkeyle bedelini öder burada."
127 Sordum: "Bir ruh hayatın sınırına ulaşmadan önce,
Tövbe etmekte geciktiyse,
Hayırduaları imdadına yetişmedikçe,
130 Yaşadığı ömür kadar bir süre,
Beklemeli aşağıda, gelememeli bu yükseklere,
Peki nasıl izin verildi onun buraya girmesine?"
133 "Yaşarken şanının görkemli günlerini," dedi,
"Hür iradesiyle kucaklayıp mahcubiyeti, çekinmedi,
Campo di Siena'da ayağa düşürmekten kendini;
136 Charles'ın zindanlarında çeken çileyi,
Bir arkadaşını kurtarmak içindi,
Titreyerek tüm bedeni, kendini tahkir etmesi.[1]
139 Konuşmam daha fazla, biliyorum sözlerim müphem;
Ama çok yakında öğretecek sana komşuların fiilen,
Gerek benden duymaktansa tecrübe etmen.[2]
142 İşte bu ameliydi kendisini o tahditlerden azat eden."

---

1 *Araf* IV:130-32'den hatırlanacağı üzere geç pişman olanlar aşağıdaki yamaçlarda, dünyada geçirdikleri süre kadar bekleyip öyle içeri alınıyordu. Ancak Provenzano Salvani bu kadar beklememiştir, çünkü dünyadayken büyük bir alçakgönüllülük ameli yapmış ve Anjoulu I. Charles tarafından esir tutulan bir arkadaşının fidyesini toplayabilmek için sokaklarda dilenmiştir.

2 Dante'nin komşuları, Floransalı hemşerileri onu sürgüne yollayacaktır/yollamıştır. Oderisi'nin ağzından yine bir kehanet görünümlü tarihsel anlatı yapan Dante, sürgünde hayatta kalmak için dilenmek zorunda bile kalsa, bu aşağılanmayı kabul edeceğini, çünkü bunun kibrini törpüleyip kendisini Araf'ta rahat ettireceğini vurgular.

KANTO XII

Boyunduruktaki öküzler gibi aynı safta,
İlerledim bu ağır yükünü taşıyan ruhla,
Nazik Mürebbimin müsade ettiği süre boyunca;
4 Lakin demesiyle birlikte, “Bırak onu ve ilerle;
Burada doğrusu kürekle ya da yelkenle,
Herkesin yol aldırmasıdır teknesine tüm gücüyle,”
7 Doğrulttum bedenimi tekrar dikine,
İnsana en münasip duruş biçimine,
Lakin aklım düşüncelerin ağırlığıyla büküktü yine de.
10 Yolumdaydım şimdi ve gönülden razı,
Takip ediyordum Üstadımın adımlarını,
Gösteriyorduk birlikte, yürünebilir ne kadar hızlı,
13 Dediğinde bana: “Ayağının bastığı yere çevir gözlerini!
Yol sunabilir sana teselli,
Zemine verirsen dikkatini.”
16 Toprağa gömülü lahitlerin kapakları,
Oymaları, kabartmalarıyla anlatır nasıldı içinde yatanın hayatı,
Böylece ölünün yâd edilir hatırası.
19 Ve insanın uyanır hafızası,
Hayırla anıyorsa müteveffayı,
Canlanır yası, akıverir gözyaşları;
22 İşte bu nevi bezeliydi dağı dönen yol boyunca,
En münasipleri seçilmiş, işlenmiş daha da ustaca,

Taşa oyulu tasvirler, ayaklarım altında.[1]
25 Gördüm suretini bir yanda onun,
Cümle varlıktan daha asil yaratılanın,
Göklerden düşmekte şimdi, sanki bir yıldırım.[2]
28 Briareus'u gördüm diğer tarafta
Çarpılmış semavi okla,
Ölümle donmuş. hareketsiz yatıyor toprakta.[3]
31 Gördüm Thymbraios'u, Mars ve Pallas'ı da,
Müsellahlar hâlâ, Iuppiter'in, babalarının etrafında,
Seyretmekteler devlerin paramparça bedenlerini o savaş meydanında.[4]
34 Nemrud'u gördüm, şaşkın, görkemli çabasının ayağında,
Halkı, Şinarlılar, huzurunda,
Paylaşmışlardı aynı kibri onunla.[5]
37 Ey Niobe, müteessir gözlerimle,
Gördüm seni işlenmiş o yolun üzerine,
Öldürülen yedisi kız yedisi oğlan evladınla birlikte![6]

---

1 İzleyen dizelerdeki sahneler, kibir günahının cezalandırıldığı birinci taraçanın taş zeminine oyulmuştur ve izleyen diğer taraçalarda da görebileceğimiz şekilde günahı ıslah eden erdem örnekleriyle ("kamçı") birlikte cezalandırılan günahın örneklerinin de ("dizgin") sunulması örüntüsünün ilk temsilidir (bkz. *Araf* XIII:37-42). Dante 13 kibir sahnesini, 13 üç mısralık kıtada sunar (25-63. dizeler arası) ve İtalyanca orijinal metinde her kıtanın ilk dizesinin başharfleriyle "V.O.M." (*"uomo,"* insan) düzeninde bir akrostiş yapar, çünkü kibir insanlığın temel günahıdır.

2 Sabık başmelek Lucifer'in Tanrı'ya isyanı ilk ve en büyük kibir eylemidir ve Cehennem'e, dünyanın merkezine atılarak cezalandırılır (bkz. *Cehennem* XXXIV:34-6, 121); ayrıca *Luka* 10:18 uyarınca "Ve İsa onlara dedi: Şeytan'ın gökten şimşek gibi düştüğünü gördüm."

3 Briareus, Olympos'a hücum edip Iuppiter'in yıldırımıyla öldürülen devlerden biridir (bkz. *Cehennem* XXXI:98-99).

4 Devlerin saldırısını püskürttükten sonra savaş meydanında tasvir edilen Mars, Pallas (Athena) ve Thymbraios, yani Thymbreli (bugünkü Hisarlık, Troia) lakabıyla Apollon.

5 Babil Kulesini bina eden Nemrud (Nimrod) ve Şinar (Sümer) halkı, Tanrı kuleyi yıkmış ve kibirlerinin cezası olarak dil karmaşasıyla onları cezalandırmış olarak tasvir edilmektedir (bkz. *Cehennem* XXXI:67-81).

6 Thebai kraliçesi Niobe'nin on dört çocuğu vardır, doğurganlığıyla övünür ve

40 Ey Saul, sen de tasvir edilmişsin burada,
Kendi canını aldın kendi kılıcınla,
Senden sonra ne çiğ ne yağmur gören Gilboa'da![1]
43 Ey çıldırmış Arakhne, gördüm seni yarı örümcek halinle,
Sefilane duruyordun edilmiş lime lime
O kumaşın üzerinde, işlediğin kendi musibetine.[2]
46 Ey Rehoboam, suretin hiç de tehditkâr değil orada,
Korku içinde aksine kaçarken arabayla,
Kimse peşine düşmemiş olsa da.[3]
49 Sergilenmekte keza o taş zeminde,
Alkmaion'un ne bedel ödettiği annesine,
O uğursuz gerdanlık sebebiyle.[4]
52 Sergilenmekte Sanherib'in çocukları,
Tapınakta babalarına nasıl saldırdıkları,
Ve ölüsünü bırakıp orada kaçmaları.[5]
55 Sergilenmekte kıyım ve yıkım Tomris'in gerçekleştirdiği,

---

kendini bu hususta tanrıça Leto'dan üstün görür; Leto'nun çocukları olan Apollon ve Diana da (Artemis) bu kibri çocuklarını öldürüp Niobe'yi de taşa çevirerek -ki hâlâ çocukları için ağlamaktadır- cezalandırır [Ovidius].

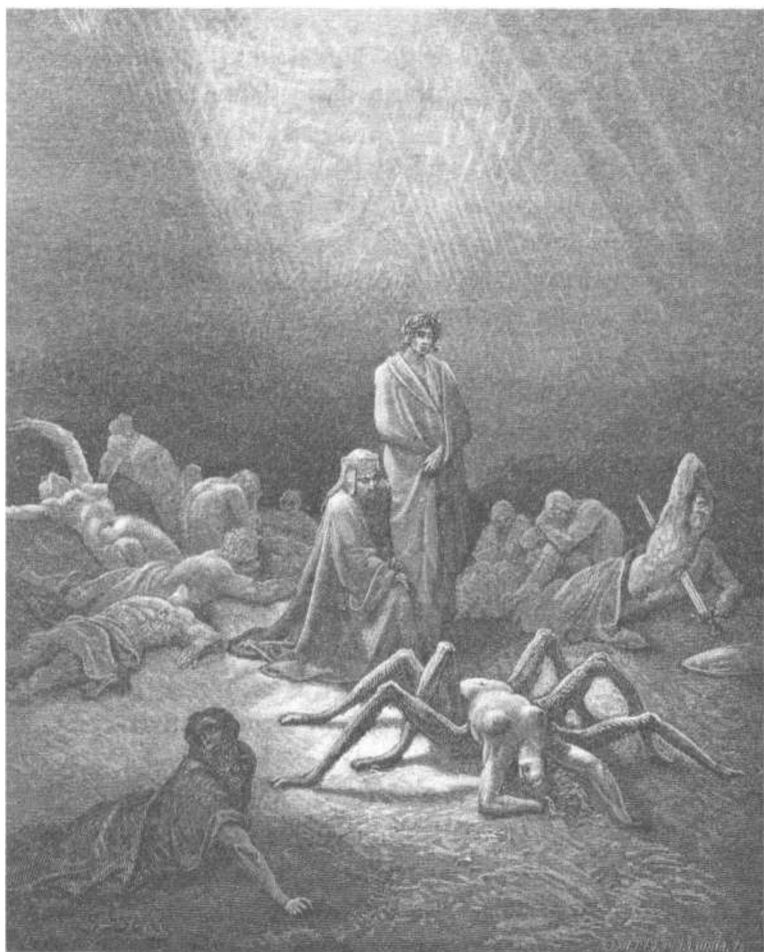
1 Saul, İsrail'in ilk kralıdır; Tanrı'ya itaatsizlik eder ve cezası Gilboa dağında Filistîlere yenilip, kendi kılıcının üzerine düşerek intihara teşebbüs etmek olur. Davud da bu savaşın geçtiği dağı ebediyen verimsiz olsun diye lanetler (*II. Samuel* 1:21).

2 Arakhne, tanrıça Minerva'ya (Athena) nakış işlemede/kumaş dokumada meydan okur; gerçekten de işi mükemmeldir, ki bunun üzerine tanrıça, Arakhne'nin eserini parçalar; kız kendini asar ama Minerva'nın öfkesi dinmemiştir, onu bir örümceğe dönüştürür [Ovidius].

3 Rehoboam, Süleyman'ın oğlu ve İsraillilerin Kralı olarak halefidir; babasından daha baskıcı bir yönetim sergileyeceği tehditleri Şekem şehrinde bir isyana neden olur ve savaş arabasına binerek Kudüs'e kaçar (*I. Krallar* 12:1-18).

4 Kocası Amphiaraos'a (bkz. *Cehennem* XX:34) ihanet etmenin rüşveti olarak bir tanrıçanın gerdanlığını alan Eriphyle'yi, oğlu Alkmaion öldürür; bu gerdanlık ona sahip olan her kadına uğursuzluk getirmiştir [Vergilius, Ovidius, Statius].

5 İsrail'i işgal eden ordusu yok edilen Asurluların Kralı Sanherib geri çekilir, kendi ilahı Nisrok'a ibadet ederken çocukları onu öldürür ve Ararat diyarına kaçarlar (*II. Krallar* 19:37).

O vakit ki Kiros'la alay ettiği:
"Kana susamıştın, ben de kanla doldurdum seni."[1]
58 Sergilenmekte Asurluların darmadağın kaçışmaları,
Holofernes'in katli sonrası,
Ve keza onun vücudunun kalanı.[2]
61 Gördüm Troia'yı dönmüş küle ve yıkıntılara;
Ey Ilium suretin taşta,
Nasıl perişan, nasıl fena![3]
64 Hangi fırça yahut keski ustası,
Tasvir edebilmiş böylesi gölgeleri ve hatları,
Şaşkına çevirebilecek cümle ferasetli akılları.
67 Ölüler ölü, canlılar canlı gibi;
Kafam önde yürürken tasvirini gördüğüm sahneleri,
Benden farklı izlememiştir bizzat şahitleri.
70 Şimdi burnunuzu havada tutun, sürdürün kibrinizi,
Siz Havva'nın evlatları,[4] indirmeyin sakın gözünüzü,
Yoksa görürsünüz, yürüdüğünüz şer tarikinizi!
73 Dönmüştük dağı neredeyse tamamen,
Ve daha fazlasını tüketmiştik güneşin seyrinden,
Benim dalgın zihnimin zannettiğinden,
76 Yürürken daima dikkatle bakan ileri,
Rehberim girdiğinde söze: "Kaldır gözlerini;
Böyle düşünceli düşünceli ilerleme vakti geçti.

---

1 İskitlerin (Sakaların) kraliçesi Tomris, oğlunun ölümünün intikamını almak için Pers Kralı II. Kiros'u yakalar, başını keser ve bu başı kan dolu bir şarap tulumuna atarak alay eder [Orosius].

2 Asur komutanı Holofernes'in çadırına sızan Yehudit bu kibirli adamı, ona kaçmış bir dul olduğu hikâyesiyle ikna edip kafasını keser; Asur ordusu sabah başsız cesedi görüp telaşa kapılıp dağılır ve Yehudit'in şehri Bethulia'nın (Kudüs olduğu da söylenir) etrafındaki kuşatma dağılır.

3 Troia, Mağrur Ilium/Ilion diye de anılırdı.

4 Havva'nın evlatları bütün insanlıktır.

79 Bak bir melek hazırlanıyor bize doğru gelmeye,
Ve gör günün altı hizmetçisiyse,
Bitirmiş mesailerini geri dönmekte.[1]
82 Hürmetle süsle hareketlerini ve yüzünü,
Yukarı çıkmamıza müsaade etmeye olsun gönlü;
Unutma, bugünün şafağı gelmeyecek bir daha geri!
85 Alışıktım onun ısrarlı ikazlarına,
Asla vakit kaybetmemem hususunda,
Bu sözleri de dolayısıyla müphem değildi bana.
88 O güzel mahluk bize doğru geldi,
Beyazdı elbisesi,
Ve titreşen seher yıldızına benziyordu çehresi.
91 Açtı kollarını ve sonra da kanatlarını,
Dedi: "Yaklaşın, hemen burada bulacaksınız basamakları,
Ve sonra kolaydır tırmanması.
94 Çok azı icabet eder bu davete;
Ey insanlık, doğmuşken uçmaya yücelere,
Neden hafif bir rüzgârla itiliyorsunuz geriye?"
97 Götürdü bizi kayadaki bir yarığa,
Vurdu sonra alnıma kanatlarıyla,
Ve sağ salim bir yolculuğu vaat etti bana.
100 Rubaconte Köprüsünden ileride,
Sağda yükselir ya tepe, kaim üzerinde,
Bu iyi yönetilen şehre nazır kilise,
103 Ki kayıt defterleri ve terazilere,
Henüz itimat edilebilen devirlerde
Merdiven yapmışlardır dik yamaçtan rahat çıkılsın diye ibadethaneye;[2]

---

1 Günün altıncı saati geride kalmıştır, yani öğleden hemen sonradır. Yaklaşan melek, Dante'nin bir taraçadan diğerine geçişinin nişanesi olacak bir dizi meleğin ilkidir. Her bir melek Dante'nin alnındaki 'P' harflerinden birini silecek ve İsa'nın Dağdaki Vaazı'nda dua olarak verdiği Kutlulamalardan birini (*Matta* 5:3-10) terennüm edecek ya da dile getirecektir (bkz. 110. dize)

2 Rubaconte Köprüsünden başlayan dik merdivenlerle ulaşılan ve Floran-

106 İşte burada da aynıyla ehlileşmekte,
Üst taraçanın dik yamacı önümüzde,
Ancak iki yanımızda iki yalçın kaya yine de.
109 Tutup yürüdüğümüz lahza yukarı istikameti,
"*Beati pauperes spiritu*" terennüm edildi,[1]
Öyle ahenkli ki, kelimelerle mümkün değil nakli.
112 Oh, bu girişler Cehennem'inkilerden nasıl da farklı!
Burada ilahilerle atarken içeri adımı,
Aşağıda duyar kişi vahşi feryatları.
115 Mübarek basamakları çıkıyorduk da işte,
Sanki ilk taraçaya nispetle,
Daha rahat yürüyordum gittikçe.
118 Sordum bunun üzerine: "Üstadım, söylesene,
Üzerimden hangi yük eksildi de,
Yürürken hiç yorgunluk hissetmiyorum neredeyse?"
121 Cevap verdi: "Alnında hâlâ duran P harfleri,
Ki gittikçe silikleşiyor renkleri,
İlk P gibi tamamen silindi miydi,[2]
124 Hayırlı irade hükmedecek tümüyle ayaklarına,
Ve o zaman artık eziyet çekmemek bir yana,
Keyif alacaklar tırmanmaktan yukarıya."
127 Bunları duyunca, olmadan farkında,
Başında bir şeyle devam ederken yoluna,
Başkalarının işaret ve ifadeleriyle düşüp kuşkuya,

---

sa'nın kuşbakışı izlenebildiği tepede San Miniato al Monte Kilisesi yer alır. Floransa'nın iyi yönetildiği vurgusu elbette ironiktir ve geçmiş devirlere yapılan gönderme 1300'lerde yaşanan iki büyük skandalı, hukuki kayıtların değiştirilmesi ve hileli terazi kullanan bir tüccarın mahkemesini hatırlatmak içindir.

1 Kutlulamaların ilki, *Matta* 5:3'ün aktarımıyla, "*Beati pauperes spiritu*/Ne mutlu ruhta fakir olanlara; çünkü göklerin melekûtu onlarındır." Kibir ve günahının cezalandırıldığı taraçayı terk ederken Dante, mütevazı olana ebedi mükâfatlar vaat eden sözlerle uğurlanır.

2 Araf'ın kapısını bekleyen nâzır melek tarafından çizilen 'P' harflerinin (bkz. *Araf* IX:112-14) her yeni taraçaya geçişte birer birer silinmesiyle Dante bir günahtan, yani ahlaki yükten özgürleşeceği için hafifleyecektir.

130 Elinden yardım alan biri gibi davrandım da,
Hani bakışları ulaşamadığı, etmediği için fayda,
Parmaklarıyla arar ve bulur ya;
133 İşte bu minvalde açılmış sağ elimin parmaklarıyla,
Dokundum yalnızca harflerin altısına,
Anahtarları muhafaza edenin çizdiği alnıma;
136 İzlerken yaptıklarımı, Rehberim gülümsüyordu bana.

KANTO XIII

Ulaşmıştık şimdi zirvesine basamakların,
İkinci kez girinti yaptığı yere bu dağın,
Ki tırmanışını temizlenmesi olan günahın.
4 Orada tıpkı ilki gibi,
Bir bir taraça dolanıyordu dağın çevresini,
Ancak biraz daha keskindi bunun kavisi.
7 Ne bir tasvir vardı orada ne de bir çizgi,
Hem yamaç hem yol çıplak gibi,
Yalnızca taşın kurşuni rengi.
10 "Eğer burada beklersek sormak için ahaliyi,"
Dedi Ozan, "Korkarım ihtimal ki,
Çok gecikecek yol seçimi."
13 Akabinde güneşe dikti gözlerini;
Sağ omzu takip ederken sadece hareketi,
Soluna çevirdi yönünü, seslendi:
16 "Ey nazik ışık senden emin yeni sefer eylerim,
Sen de bize yol gösteresin,"
Dedi, "Zira kılavuza ihtiyacı var burada kişinin.
19 Sensin dünyayı ısıtan ve aydınlatan;
Aksine sevk etmedikçe Kudret-i Azam,
Şuaların rehberimiz olmalı her zaman."
22 Burada bir mil olarak hesaplayacağımız mesafeyi,
Orada kısa zamanda çoktan aşmıştık ki
İrademiz ziyade hevesli,
25 Duyduk bize doğru gelenleri,

Göremesek de kendilerini, bildiriyordu ruhların dilleri,
Sevginin ziyafetine nazik daveti.[1]
28 Havada süzülüp kulağımıza ulaşan ilk ses ki,
"*Vinum non habent*," demekteydi,[2]
Hemen arkamızdan aynen tekrarlanıp pekişti.
31 Bu ses uzaklaşırken iyice zayıflamadan önce,
Başka bir ses yükseldi "Orestes benim," diye,[3]
O da yankılanıp durdu, ermedi nihayete.
34 "Ah," demişken, "Baba, bu sesler de ne?"
Üçüncü bir sesi duydum, şöyle demekte:
"Sevin size eza edenleri de!"[4]
37 Nazik Üstadım dedi ki: "Bu daire,
Kamçılamakta haset günahını; ve bu nedenle,
Kamçının ipleri sevgiden eğirilmekte.[5]
40 Dizginlenen hasetler benzemez birbirine,

---

1 Şimdilik sadece sesleri duyulan bu ruhlar haset günahının cezasını çekmekte ve hasetin tezatı olan erdemin, başkalarına duyulan sevginin lehine cümleler tekrarlamaktadırlar.

2 "*Vinum non habent*/Şarapları yok." *Yuhanna* 2:1-91'in anlatısı uyarınca Kana şehrinde bir düğüne çağrılan İsa'ya, Meryem kederli bir biçimde düğün sahiplerinin şarabı olmadığını söyler, bunun üzerine İsa Mesih suyu şaraba dönüştürme mucizesini sergiler.

3 Dante'nin Cicero'dan alıntıladığı bu kalıp, arkadaşı Orestes'in yerine ölüme gitmek için Dilades'in söylediği sözlerdir, gerçek Orestes de bunun üzerine arkadaşını kurtarmak için aynı sözleri tekrarlar. Bu ikili Antik Yunan'dan bu yana fedakârlık ve dostluğun simgeleridir.

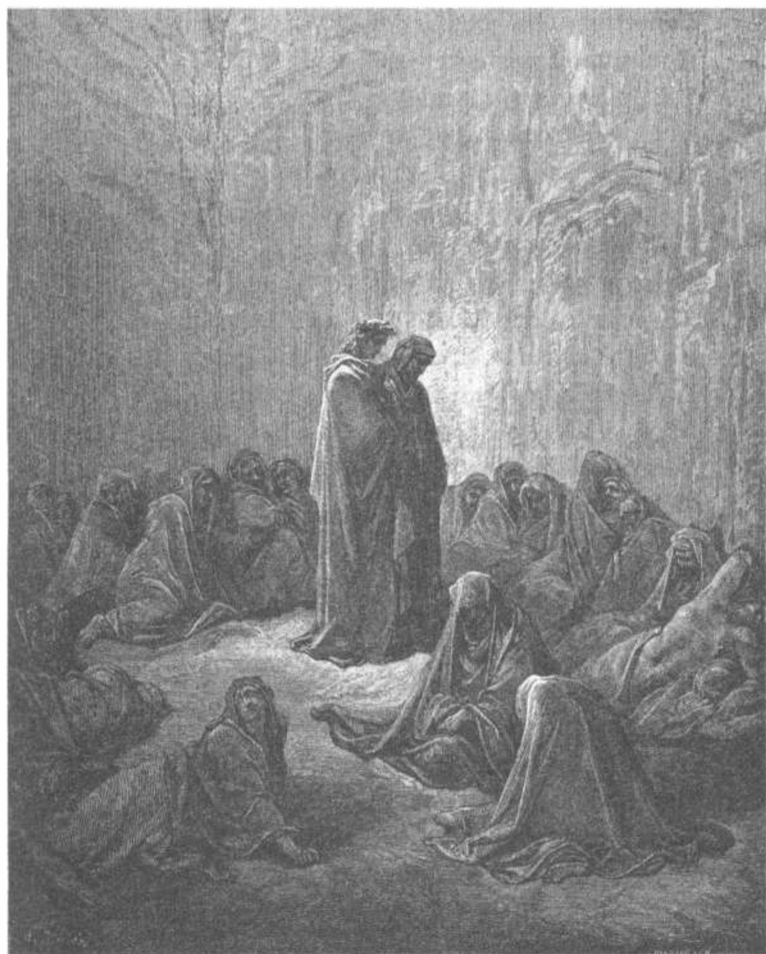
4 İsa'nın Dağdaki Vaazı'ndan, "Düşmanlarınızı sevin ve size eza edenler için dua edin..." (*Matta* 5:44)

5 Ahlaklı bir yaşam sürmek, yani irade ve inanç marifetiyle ihtirasları ve günaha sevk eden arzuları dizginlemek bağlamında binici ve atı metaforu Dante tarafından daha önce de kullanılmıştır. Burada da atı idare etmek için gereken bir diğer donanım olan kamçı, ipleri sevgiden yapılmış olarak anılır; yani günaha karşılık sevgi meselleri, sevgi cümleleri telkin edilir. Araf'ın her bir taraçasında cezalandırılan günaha tezat oluşturan erdemin örnekleri, ruhları (ve Dante ile okuyucuları) iyiye ve güzele teşvik eden "kamçı"lardır; cezalandırılan günahın örnekleriyse ruhun geri durmasını sağlayan, şerli bayırlar ve tabiattan yönünü çevirmesi işlevi gören "dizgin"lerdir (bkz. *Araf* XIV:143). Araf sadece bir ceza âlemi değil, ruha günahtan uzağa ve iyiye yönelik müspet talim ve terbiye verilen bir mekânıdır.

Farklıdır cezanın sesi de böylece; yanılmıyorsam tahminimde,
Duyacaksın bağışlanma eşiğine varmadan önce.[1]
43 Ama sen şimdi boşluktan gözlerini sakın ayırma,
Ve oturmuş insanları göreceksin karşımızda,
Hepsi yamacın altında."
46 Daha da açtım gözlerimi ben de,
Baktım çevreme ve gördüm gölgeleri nihayetinde,
Taşlarla aynı renkte örtülerin içinde.
49 İşittik nidalarını biraz daha yürüyünce,
"Meryem, şefaat eyle!"
Ve devam ettiler: "Mikail'in, Petrus'un, cümle azizlerin şefaatiyle..."
52 Sanırım yaşamıyordur bugün yeryüzünde,
Öyle katı bir kimse ki, gördüğüm karşısında akabinde,
İçi parçalanmayacak merhametle;
55 Cezalarını nasıl çektiklerini görecek kadar sarihlikle,
Yaklaşınca onlara, hissettiğim kederin tesiriyle,
Aniden yaşlar doluşuverdi gözlerime.
58 Kaba çuhadan urbalara sarılmışlar gibi geldi bana,
Oturuyorlar omuz omuza birbirlerine payanda,
Ve hepsi yaslamış sırtını yamaca.
61 Böyle bekler körler de kilise kapısında af günlerinde,
Rızıkları için sadaka istemekte,
Ve başları yana bükük, değiyor diğerininkine,
64 Bir acıma uyanır ya hemen gelip geçenlerde,
Değil sadece tesirli sözleriyle,
Görünüşleri de yalvarır yeterince.
67 Ve yine, güneşin ulaşmaması gibi körlere,

---

[1] Dante'nin bu taraçayı terk edeceği ve haset günahından arınıp bağışlandığının bir alameti olarak alnındaki 'P' harflerinden bir diğerinin daha silineceği geçit.

Bahsettiğim bu gölgelerden de,
Göklerin nuru kendini esirgemekte;[1]
70 Telle dikilmiş göz perdeleri,
Hani uçmaya can atan şahinleri,
Sakinleştirmek için kapatırlar ya gözlerini, tıpkı bunlar gibi.
73 Görülmeden görüp de,
Geçip gitmek hakaretti bence;
Bu nedenle döndüm bilge Müşavirime.
76 İyi bilirdi suskun kimsenin ne diyeceğini,
Dolayısıyla talebimi beklemedi ve dedi ki:
"Konuş, kısa ve isabetli."
79 Vergilius sağımdaydı, dışarda,
Taraçanın düşülebilecek tarafında,
Zira bir korkuluk yoktu orada;
82 Ve mütedeyyin ruhlar diğer yanımda,
Gözlerindeki korkunç dikişlerden akıtmakta,
Gözyaşlarını yanaklarına.
85 Döndüm onlara ve "Ey siz, mutlaka,
Diye başladım söze, "Bakacak olanlar o yüce nura,
Hasretinizin yegâne menzili olana,
88 Dilerim mağfiret vicdanınızda,
Tortulanmış tüm kiri çözer tez zamanda,
Böylece akabilir hafıza ırmağınız berrakça;
91 Memnun ve minnettar olurum söylerseniz bana,
Latinlerden bir ruh varsa şayet aranızda,
Bilirsem belki yardım edebilirim ona."
94 "Kardeşim benim, her biri buradakilerin,
Yurttaşıdır tek hakiki şehrin; senin demek istediğin,[2]

---

1 Haset, *invidia*, kelimesi Latince *video*, yani "görmek" (Türkçeye yaklaştırırsak "gözü kalmak") fiilinden türemiştir; dolayısıyla haset edenler, dünyada gözlerini başkalarına ait olandan alamayanlar, burada münasip ceza olan körlüğe, görememeye alçaltılmışlardır.

2 Ölüler dünyasındaki kurtarılmışlar cemaati, dünyadaki yolculuklarında geçici olarak taşıdıkları milli, memleketli kimliklerinden sıyrılmış, tek bir

İtalya'da seyyah olmuş biri lakin."
97 İşittiğimden çıkardığım kadarıyla,
Bu cevap gelmişti az ilerimde bir noktadan da,
Daha iyi duyurayım diye kendimi ilerledim oraya.
100 Diğerleri arasında gördüm bir ruhu beklentili,
Ve şayet soran olursa "Nasıl anladın ki?"
Çenesini yukarı kaldırmıştı körlerin yaptığı gibi.
103 "Ruh," dedim, "Yükselebilmek için alçaltan kendini,
Sensen cevaplayan beni,
Memleketinle ya da isminle tanıt kendini."
106 "Sienalıydım," diye cevapladı, "Ben ve diğerleri,
Arıtıyoruz hayatın kirini,
Ağlayıp yakarıyoruz O'na, bahşetsin bize diye kendini.
109 İsmim Sapia olsa bile sahip değildim zekâya,[1]
Kendi açık bahtımdan daha fazla,
Mutluluk buldum başkalarının başına gelen fenalıklarda.
112 Seni kandırdığımı düşünme diye, anlatıyorum, dinle
Ve karar ver dönmemiş miyim deliye,
Ömrümün yayının aşağı doğru seyre geçtiği günlerde.
115 Hemşerilerim düşmanlarıyla,
Colle yakınında savaşa tutuştuğunda,

mekânın hep birlikte yurttaşı olmuşlardır.

1 Sapia ismi Latincede "bilmek, vâkıf olmak" anlamına gelen *sapio* fiiliyle irtibatlıdır. Sienalı Salvani ailesinden Sapia isimli kadın (ki 1289'dan önce ölmüş olmalıdır) şehrindeki Ghibellinoların azılı bir muhalifiydi. Aralarında kendi yeğeni Provenzano Salvani'nin de bulunduğu (bkz. *Araf* XI:121-38) Sienalı Ghibellinoların 1269'daki Colle mağlubiyetini nasıl karşıladığına dair bu anlatısı, haset günahının başka bir biçimini, başka insanların sahip olduklarına olan imrenmenin değil, diğerlerinin bir şeyler kaybetmelerinin verdiği coşku ve hazzın bir örneğini sunar.

İrade ettiği şeyin olması için dua ettim Tanrı'ya.
Tarumar oldular orada, amansızdı ricatları;
Seyrederken bu bozgun sonrası kovalamayı,
Hissettim eşi benzeri olmayan bir hazzı;
Böylece cüretkâr suratımı kaldırıp yukarıya,
Bağırdım Tanrı'ya: 'Korkmuyorum senden bundan sonra!'
Böyle yapmıştı azıcık güneş gören karatavuk da.[1]
Vakidir ömrümün sonlarında,
Nail olmak istedim Tanrı'nın selamına,
Hafiflemezdi de günahımın cezası pişmanlıkla burada,
Anmasaydı ismimi şayet imanlı temennilerinde,
Pier Pettinaio, içindeki sevgisiyle,
Benim için kederlenmeyip de.[2]
Ama sen kimsin, ahvalimizi soran
Yürürken bir yandan, ve gözleri dikili olmayan
Doğru anladıysam, ve konuşmak için nefesini kullanan?"
"Gözlerim," dedim, "burada alınacak benden, yine de,
Sadece kısa bir süre,
Zira haset cürmünü işlemedim onlarla umumiyetle.
Alt taraçadaki cezadan korkuyòrum daha ziyade,
Ruhumda kesif bir endişe, hissediyorum şimdi bile,
Oradaki yükün ağırlığını üzerimde."
Dedi ki bana: "Kim getirdi seni yukarıya, aramıza,

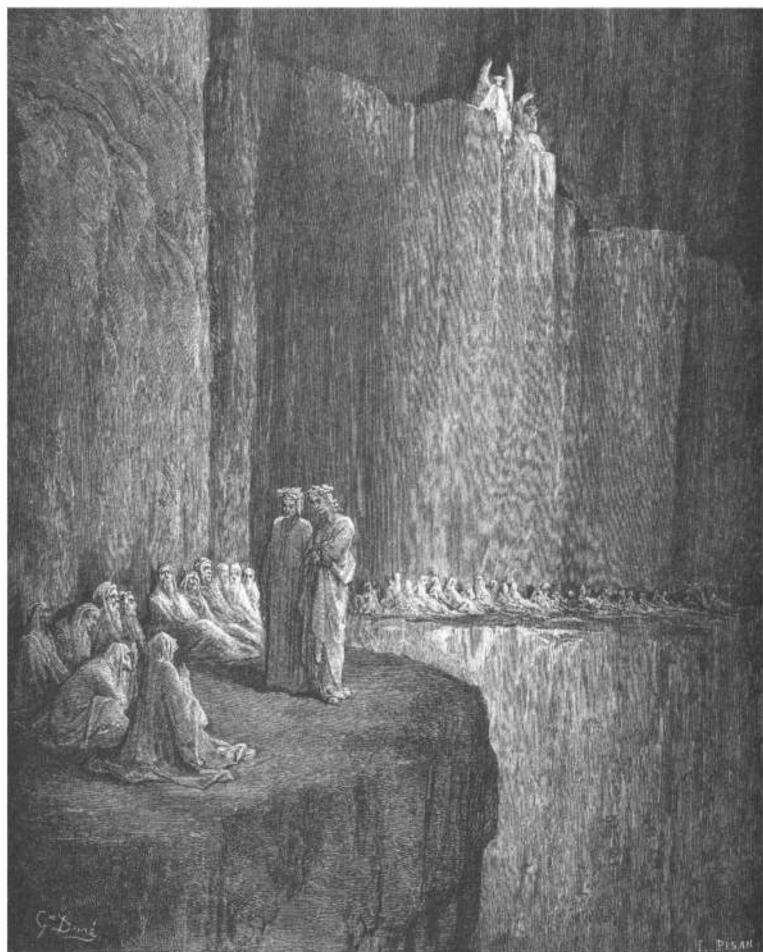
1 Dönemin bir fablı, ocak ayında güzel bir havaya uyanan ve kış bitti zannedip "Tanrım etmem sana minnet, kara kışı atlattım çekmeden zahmet," diye şarkı söyleyen karatavuğun hikâyesini anlatır.

2 Pier Pettinaio (ö. 1289) Sienalı muhterem ve azizvari bir kişidir; soyadından (*pettini*) anlaşıldığına göre kumaş üretiminde kullanılan tarakları yapıp satan basit bir adamdır. Sapia neredeyse son günlerinde nedamet getirdiği için, onun duaları olmasa hâlâ dağın eteklerinde bekliyor olacaktır (*Araf* IV:130-35).

Eğer tekrar döneceğini düşünüyorsan aşağıya?"
Dedim ki: "Getiren yanımda, ama konuşmamakta;
142 Ve sağım ben hâlâ; söyleyebilirsin dolayısıyla,
Seçilmiş ruh, fani adımlarımı senin adına,
Atmamı istersen dünyada."
145 "Oh," dedi, "çok acayip bu duyduğum,"
Müthiş bir alameti Tanrı'nın sevgisine nail olduğunun.
O halde bana da dualarınla bazen yardımcı olasın.
148 Dileğim senden en çok arzuladığının hatırına,
Adım atarsan Toskana topraklarına,
Namımın tadil edilmesidir hısımlarımda.
151 Onları göreceksin kifayetsizlerin arasında,[1]
Talamone'ye bağlamışlar umutlarını boşa,
Diana'dan bile çok hayal kırıklığına uğrayacaklar sonunda,
154 Ama amiraller kaybedecek en fazla."

---

1 Savurganlık ve kibirleriyle nam salmış Sienalılar (bkz. *Cehennem* XXIX:121-2) oldukça maliyetli ve başarısız iki büyük kamu inşaatına girişmişlerdi. Bunların ilki şehre su sağlamak için, aslında var olmayan ve Diana adını verdikleri bir yeraltı ırmağını aramak, diğeri neredeyse bataklık halinde ve sıtma yuvası olan Talamone sahiline bir liman yapmaktı.

PISAN

KANTO XIV

“Kim bu ölüm bahşetmeden daha bu seyri,
Yürüyebilen dağımızın çevresini,
Ve isterse, açıp kapayabilen gözlerini?”
4 “Kim olduğunu değil ama, biliyorum yalnız olmadığını;
Daha yakınsın, sen sorsana bunu,
Ve nazik ver selamını ki cevaplasın soruyu.”
7 Böyle konuşuyordu iki ruh hakkımda,[1]
Birbirlerine dayanmış, sağ yanımda;
Sonra kaldırdılar yüzlerine kelam etmek için bana;
10 Ve biri dedi ki: “Ey ruh, mazruf olup hâlâ vücutta,
Çıkan Göklere yolculuğa,
Teselli et bizi sevgi hatırına,
13 Ve söyle, kimsin, nereden geldin;
Çok şaşırttı bizi nail olduğun inayetin,
Görülmemiştir asla olduğu böyle bir şeyin.”
16 Dedim: “Akar Toskana’nın ortasında,
Bir dere ki doğan Falterona’da,
Ve yüz mil kâfi gelmez akışının son bulmasına.
19 Bu vücudu getirdim o ırmağın kıyılarından;
Kim olduğumu söylemek taşımaz anlam,
Namım henüz fazlaca şan kazanmadığından.”

---

1 Konuşan ruhlar 13. yüzyılın ilk yarısında Romagna’da yaşamış etkin bir Ghibellino siyasetçisi ve hukukçu olan Guido del Duca (ö. 1249 sonrası) ile 13. yüzyılın ikinci yarısında ve yine Romagna’da yaşamış, önde gelen bir Guelfo siyasetçisi olup 1296’da Ghibellinolar Forli’yi tekrar ele geçirdiğinde öldürülen Rinieri da Calboli’dir.

22 Şayet bu aklımla, kastettiğini doğru anladımsa,"
Diye cevap verdi ilk konuşan ruh bana,
"Arno'yu ediyorsun ima."
25 Bu sırada diğer ruh dedi ki ona:
"Neden ırmağın adını söylemekten sakınmakta,
Korkunç bir şeyi gözlerden ırak tutmak ister gibi adeta?"
28 Gölge, muhatap olan bu soruya, karşılık verdi:
"Bilmiyorum, ama öyle bir vadinin ismi,
Gerçekten topyekûn silinse olur münasibi;
31 Zira başlayarak kaynağından,
–Hani Pelorus'ta kırılana dek silsile halinde uzayan,
O dağların en yalçın olduğu noktadan,
34 Gökyüzünün buharla aldığı suları
Akıntısıyla tekrar denize ulaştırdığı–
Son durağına kadar düşmanı
37 Erdemin, o yörelerin insanları;[1]
Ya kötü âdetleri kışkırtıyor onları,
Ya bahtsız toprakları, ama erdem onlar için andırır yılanı;
40 Bu nedenle öyle bir değiştirdiler ki tabiatlarını,
Bu perişan vadinin insanları,
Sanki yuvaları Kirke'nin merası.
43 İnsanlara uygun yemekler değil, meşe palamudu olan layığı,
İğrenç domuzların arasındadır kaynağı,

1 Arno nehrinin kaynağı, Pelorus (Peloro/Faro) burnunda, yani Sicilya'ya geçit olan Messina boğazında kırılana dek bütün İtalya yarımadası boyunca uzanan Apenin dağ zincirinin kuzeydeki yüksek noktalarından olan Falterona dağlarıdır. Arno, Toskana boyunca akar ve Dante'nin memleketi Floransa'dan da geçerek denize dökülür. İzleyen anlatıda Guido del Duca'nın ruhu Arno'nun Toskana'daki seyrini takip ederek, bu ırmağın kıyılarında yaşayan ve erdemleri yitirmiş insanları, sanki Ulysses'in adamlarını domuza çeviren büyücü Kirke'nin (bkz. *Cehennem* XXVI:93) canavarlaştırdığı habis mahluklarmış gibi sıralar: Casentinolular domuz, Arno'nun yön değiştirdiği Arezzo'nun halkı köpek, Floransalılar kurt ve nihayetinde Pisalılar tilkidir.

Böylece başlar sefil akışı.
46 Sonra inerken aşağı, rastgelir itlere,
Hırlayıp ısıran, bakmadan güçsüzlüklerine;
Burnunu kıvırır orada, bunları küçümsemeyle.
49 Ve akarken daha aşağılara,
Bu melun ve meşum ırmağın genişler yatağı da,
Daha da fazla köpek görür dönüşmüş kurtlara.
52 Alçalırken sonra derin ve karanlık koyaklarda,
Tilkilere rastlar, hilekârlıkla müsemma,
Korkmazlar yakalanmaktan hiçbir tuzağa.
55 Yanımdaki yoldaşım kulak vermeli lafıma,
Sen de bana gelen kehaneti tut aklında,
Bunlar ona olduğu kadar sana da.
58 Torununu görüyorum, azgın ırmağın kıyılarında,
Bir avcı olmuş, dadanmış kurtlara,
Cümlesini düşürüyor korkuya.
61 Satıyor etlerini canlılarken hâlâ;
Sonra kadim bir canavar gibi başlıyor katliama,
Kıyıyor pek çok hayata ve kendi onuruna.
64 Kanlar içinde çıkıyor talan ettiği ağaçlıktan,
Arkasında bıraktığı viran, bin yıl geçse de aradan,
Tekrar olmayayacak asla o eski orman."[1]
67 Bu tehdit kimi etkilerse etkilesin,
Haberini alan ziyanın ve elemin,
İnsanın yüzü olur ya tedirgin,
70 Bu misal diğer ruhta da,
Endişe ve keder belirdi bir anda,
Yoldaşının sözlerini duyunca.
73 Birinin konuşması, diğerinin çehresi,
Merak ettirdi bana isimlerini,

† Guido del Duca'nın yanındaki ruh olan Rinieri da Calboli'nin torunu Fulcieri da Calboli Floransa'da kalan Ak Guelfolara zalimce misillemeler yapıp şehri harap etmiştir; zaten Dante'nin sürgüne yollandığı 1303 senesinde de Floransa'nın Kara Guelfolar tarafından tayin edilmiş *podesta*'sıdır (vali).

Sundum temennilerimle birlikte bu isteğimi,
Ki benimle ilk konuşan ruh cevap verdi:
"Benden esirgediğini,
Şimdi istiyorsun sana vermememi,
Ama Tanrı böyle parlamasının inayetin sende,
İrade ettiğine göre, ben de davranamam cimrice;
Guido del Duca'yım ben, bil öyleyse.
Kanım öyle tutuşmuştu ki hasetle,
Birinin mutlu olduğumu gördüğümde,
Sen de solgunluğu görürdün yüzümde.
Kendi ektiğiminden biçiyorum böylesi çerçöpü.
Ey insanoğlu, neden kalbinde tutarsın bitevi,
Paydaşlığın yasak olması gereken şeyleri?[1]
Rinieri'dir yanımdaki,
Calboli hanesinin övüncü, izzeti,
Ama ondan sonrakiler miras almadı erdemlerini.
Reddi miras eden onun hısımları değil sadece,
Po ile dağ, Reno ile deniz kıyısı arasındaki yörede,[2]
İtidalin kıymeti ve hakikatin iyiliğini bilmiyor artık
kimse;
Bu yörelerde arsızca,
Zehirli kökler sarmış toprağı etmez fayda,
Çok geç kaldık çapalamakta.
Nerede cömert Lizio ve Arrigo Mainardi?
Pier Traversaro ve Guido di Carpigna hani?
Ah Romagnalılar, hepsi piç oldu şimdi!
Ne vakit bir Fabbro doğacak Bolonya'da,
Ne vakit bir Bernardin di Fosco Faenza'da,
Asil bir dal olan mütevazı ağaca?
Şaşırma, Toskanalı, ağlarsam hatırladığımda,

---

1 Paydaşlığa imkân vermeyen, yani paylaştıkça çoğalmayan ve zaten paylaşılamayan bu şeyler dünyevi nimetlerdir; (bkz. *Araf* XV:44-78).

2 Po ile Reno ırmakları ve Apeninler ile Adriyatik denizinin sınırlarını teşkil ettiği Romagna bölgesi.

Ugolino d'Azzo'yu, beraber Guido da Prata'yla,
Yaşayan aramızda,
106 Federigo Tignoso'yu ve refakatini,
Traversari hanesini ve Anastagileri,
Ve her ikisinin de kalmadı hiç varisi;
109 Hanımları ve şövalyeleri, meşgaleleri ve eğlenceleri,
Bir vakitler nezaket ve sevgiyle ram olduğumuz halleri,
Taşımıyor artık yürekler, ağırlıyor kötülükleri.
112 Ey Bretinoro, neden kaybolmuyorsun sen,
Kaybetmişken aileni zaten,
Ve insanlarının çoğu lekelenmemek için kaçmışken?
115 Bagnacavallo iyi yapıyor artık çoğalmamakla;
Castrocaro marazlı, Conio daha fena,
Israr ediyor böylesi melun kontlar doğurmakta.
118 Doğru yapar Paganiler içlerindeki iblisten kurtulursa,
Ama yine de etmez o kadar fayda,
Kimse anmayacak onları erdem ve saflıklarıyla.
121 Ey Ugolino de' Fantolini, senin ismin güvende,
Artık bir varis beklemediğine göre,
Fesadıyla ona sürecek leke.
124 Lakin Toskanalı git şimdi;
Ağlamak konuşmaktan daha çok memnun edecek beni,
Zira kendi kelamım eziyor içimi."[1]

---

1 Guido del Duca, Romagna'nın eski, güzel çağlarını meşhur ve erdemli kişilerinin bir listesini sunarak hatırlar ve hatırlatır. Bu liste Romagna'dan bir Guelfo siyasetçisi olan Lizio (ö. 1279 sonrası), Guido'nun yakın arkadaşı ve müttefiki olan Arrigo Mainardi (ö. 1228 sonrası), Ravennalı bir Ghibellino reisi olan Pier Traversaro (ö. 1225), Ravennalı bir asil ve 1251'de *podestà* olan Guido di Carpigna (ö. 1280), Bolonyalı nüfuzlu bir Ghibellino olan Fabbro de' Lambertazzi (ö. 1259), mütevazı Faenzalı Bernardin di Fosco (ö. 1249 sonra-

Biliyorduk bu asil ruhların ayrıldığımızı duyduğunu;
Bu nedenle suskunlukları,
Anlamamızı sağladı doğru yolu tuttuğumuzu.
İlerleyip yalnız kaldığımızda,
Havayı yaran bir şimşek edasıyla,
Bir ses çarptı kulaklarımıza,
Bağırmakta: "Katledecek beni her kim bulursa!"[1]
Ve sonra sustu gök gürlemesi misali, hani zayıflar ya,
Bulut aniden yok olduğunda.
İlk ses verir vermez fasıla,
Bir diğerini işittik büyük bir cayırtıyla,
Gök gürlemesi de zaten üst üste gelir ya:[2]
"Ben Aglauros'um, çevrilen taşa!"[3]
Ve sonra yaklaşmak için Ozana,
Önüme değil de adım attım sağıma.
Şunları dediğinde, her yan bürünmüştü yine sessizliğe:
"O sağlam gemin sesidir bu işte,
Tutması lazım gelen her insanı sınırları dahilinde.

---

sı), Romagna'da yaşayan bir Toskanalı ve barış taraftarı olan Ugolino d'Azzo (ö. 1293), Faenzalı ayrıksı kişilik Guido da Prata (ö. 1228) ve yiğitliğiyle nam salmış Riminili Federigo Tignoso'yu kapsar. Romagna'nın ahlaki gayri meşruluğa sürüklenmesiyle geçmişin soylu ve şövalyece idaellerini temsil eden Ravennalı Traversari ve Anastagiler gibi aileler yok olmuştur, Bagnacavallo kontlarının soyu devam etmemektedir. Guido del Duca'nın kendi şehri olan Brettinoro'nun kontları da, zaten şehrin iyi insanları suçlara ortak olmamak için göçtüğünden yok olsa yeğdir. Ve bazı aileler de soylarını ve aile ünlerini lekeleyen mirasçılar çıkardıkları için hitam bulmalıdır: Castrocaro ve Conio kontları, Faenza'dan Paganiler (ki habis Maghinardo dei Pagani'nin 1302'deki ölümü isabetli olsa da, artık aile adı kurtarılamayacak kadar kirlenmiştir). 1300 itibariyle Ugolino de' Fantolini'nin her iki oğlu da ölmüştür, dolayısıyla mirasçısı ve adının lekelenmesi ihtimali yoktur.

1 *Yaratılış* 4:14 uyarınca Kabil'in, Habil'i öldürdüğünü anlayan Tanrı'ya sarf ettiği cümle.

2 Kaynağı belli olmayan bu sesler, cezalandırılan haset biçiminin ilksel örneklerini dillendirmektedir (*Araf* XIII:40-42).

3 Ovidius'un aktarımıyla Aglauros, Mercurius'la (Hermes) aşk yaşayan kız kardeşine haset ettiği için bu tanrının taşa dönüştürdüğü Atinalı prensestir.

145 Ama yemi yutuyorsunuz da,
Kadim düşman çekiyor sizi oltasıyla,
Ne mahmuz ne dizgin kurtulmanıza etmiyor fayda.
148 Oysa Gök döne döne sizi davet etmekte,
İzhar ettiği nihayetsiz güzellikleriyle,
Mamafih gözünüz yeri görüyor sadece,
151 Böylece, O her şeyi gören, kırbaç vuruyor sizlere."

KANTO XV

O, oyunbaz çocuk gibi hareketli küre,
Tan vaktinden üçüncü saate,
Ne kadar sürede erişirse,
4 O kadar hükmü kalmıştı ışığın bu yerde,
Günbatıma varmadan önce;
Akşam duasına erişmişti orası, gece yarısıyken bizde.[1]
7 Ve güneşin şuaları doğrudan vuruyordu yüzümüze,
Zira neredeyse tamamen dönmüştük dağın çevresinde,
Ki ilerliyorduk şimdi batı yönüne,
10 Bir parlaklık görüşüme baskın geldiğinde,
Daha parlak tecrübe ettiğimden bir önce,
Ve bu meçhul karşısında kaldım hayretle;
13 Böylece götürdüm ellerimi alnımın tepesine,
Ve siperlik yaptım onları kendime,
Bu ziyade ışıltıyı biraz hafifletsin diye.
16 Hani sudan veya aynadan şua,
Aksi yöne yansır ya,
Geldiği açıya denk bir açıyla,
19 Ve böylece şakuliden mesafesi,[2]
Her iki yanda da olur müsavi,

1 İtalya'da gece yarısı, Araf'ta günbatımı öncesine tekabül etmektedir; tan vaktinden, yani yaklaşık sabaha karşı üçten Kilise saatine göre üçüncü saate, yani yaklaşık sabah dokuza kadar olan vakit boyunca Araf'ta güneş alçalacaktır; böylece Araf'ta saat akşam duası vakti, yani yaklaşık altıdır.

2 Şakuli, yerçekimi doğrultusunda olan hat, yani düşeydir.

Deney ve ilmin gösterdiği gibi;
22 Bana da yansıyan bir ışık önümdeki,
Yüzüme vuruyor gibi geldi,
Bu nedenle hızla çevirdim başka yere gözlerimi.
25 "Bu nedir, nazik babam, çabalıyorum boşa,
Işığından gözlerimi sakınmaya,"
Dedim, "Bize doğru da yaklaşıyor galiba?"
28 "Şaşırma kamaştırıyorsa hâlâ gözlerini,
Gök hanesi," diye cevapladı beni,
Bir ulak erişti, yukarıya davet etmeye bizi.
31 Yakında bu nevi şeylere bakınca,
Zorluk çekmeyecek gözlerin, tabiatın sana
Mümkün kıldığı kadarıyla, bulacaksın onlarda sefa."
34 Mübarek meleğin yanına varmamızla birlikte,
Sevinçli bir sesle dedi ki bize: "Buradan girin içeriye,
Diğerlerine göre daha az dik merdivenlere."
37 Tırmanıyorduk, yanından ayrılmıştık ki halihazırda
"*Beati misericordes,*" terennümünü duyduk arkamızda,[1]
"Sevin, günahı yendin!" dedi sonra.
40 Üstadım ile ben kalınca baş başa,
Yürürken bir yandan yukarıya,
Sözlerinde bulayım diye düşündüm fayda,
43 Böylece dönüp sordum ona:
"Romagnalı ruh ne ima etti acaba,
Paydaşlık, yasak ve kalpte tutmakla?"[2]

---

1 Dante'nin haset günahının cezalandırıldığı taraçadan çıkışının nişanesi olarak melek ikinci Kutlulamayı, *Matta* 5:7'den "*Benti misericordes*/Ne mutlu merhametli olanlara; çünkü onlara merhamet edilecek," cümlesini terennüm eder.

2 Romagnalı Ruh, yani Guido del Duca, hasetin nedeni olarak, sınırlı dünyevi nimetlere yönelik arzuyu ve paylaşıldıkça bu nimetlerin daha azının insan-

46 Dedi ki bana: “En büyük zaafının sonunda,
Getirdiği zararın farkında; dolayısıyla şaşırma,
Daha az pişman olalım diyedir, bizi azarlıyorsa.
49 Arzularınız o nimetlere yönelttiğinde nefsinizi,
Paylaşmanın küçülttüğü her birini,
Haset yakıp kavuruyor yüreğinizi.
52 Lakin o Küre-i Azam’ın mündemiç sevgisi,
Size imkân veriyor, açın diye semavi nimetlere kalbinizi,
Böylece kaybolacak tortulanmış endişesi;
55 Orada ‘bizim’ derse ne kadar çok kişi,
O kadar artar beherinin haiz olduğu nimetlerin cüssesi,
Sevgiyle yanan kalpler büyütür cemaati.”
58 “Daha da açım şimdi tatmine,”
Dedim, “Dilimi tutmayıp sorduğum halimden evvelinde,
Daha derin tereddütler belirdi zihnimde.
61 Bir nimet nasıl daha fazla kişi tarafından bölüşülüp de,
Daha fazla zenginlik verebilir her birine,
Az insanın sahip olmasına nispetle?”
64 Dedi ki bana: “Hâlâ ısrar ediyorsun aklını sabitlemekte,
Dünyevi şeylerin haddinde, böylece
Karanlık devşiriyorsun saf ışıktan bile.
67 Bu bitimsiz ve tarifsiz İyi, her şeyin üzerinde,[1]
Işığın yönelmesi gibi kendini yansıtacak yüzeye,
Yönelir sevgiye.
70 Görürse şevki, o kadar fazla verir kendini,
Böylece büyüdükçe sevgi,

---

larda kalmasını göstermişti (bkz. *Araf* XIV:86-7).

1 Azami, tarifsiz ve bitimsiz İyi, Tanrı'dır; ebedi niyeti ve hedefi olan sevgiyi Gökten yansıtır.

Artar ebedi kıymeti.
Ve ne kadar çok ruh taşırsa yukarıda sevgiyi,
Her ruh yansıtıp bir diğerini, ayna gibi,
Çoğaltır sevgiyi, böylece olur azami.
Eğer sözlerim gidermediyse açlığını,
Beatrice'yi göreceksin, tatmin edecek bunu,
Ve diğer bütün arzularını.
Şimdi sen sadece didin,
İlk ikisi gibi kalan beşi de silinsin
Yaraların, iyileştirdiği kefaretin."
Demek istesem de "Memnun ve tatmin ettin beni,"
Gördüm o sıra yeni bir daireye eriştiğimi,
Ve hevesli gözlerim bastırdı sesimi.
Bir rüyet ki vecd edici,[1]
Aniden kuşatıp sardı hakikatimi,
Ve gördüm bir tapınakta pek çok kişiyi;
Ve bir kadın önünde girişinin,
Nazik tavrıyla bir annenin,
Diyordu ki: "Ey oğul, neden bize böyle ettin?
"İşte, babanla ben yüreğimiz çok sıkılarak,
Seni aradık." ve burada susarak,
Gözden yitti ilk belirenlerle birlikte apak.[2]
Sonra orada başka bir kadın göründü bana;
Hissettiği teessürden damıttığı yaşlar yanaklarında,
Başkasını hakir gördüğü için zamanında.
Dedi ki: "Eğer sensen bu şehrin efendisi,
Ki ismi için tanrıların bile bir vakit çekiştiği,
Ve yine burasıdır her ilmin nurunun menşei,

---

1 Sakin ve selim olmanın üç örneğini sunacak olan üç rüyet Dante'nin zihninde belirir. Benzer bir şekilde gazap günahının örnekleri de hayalde görülecektir (bkz. *Araf* XVII:13-45).

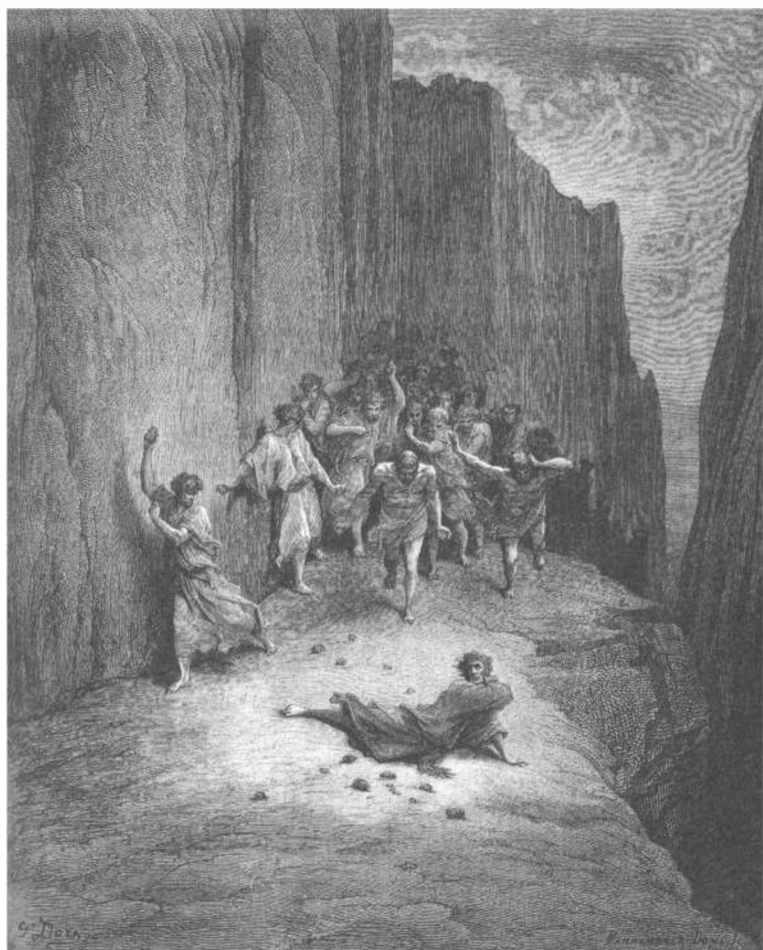
2 Kadın Bakire Meryem, alıntılanan İncil hikâyesi de İsa Mesih'in on iki yaşındayken ailesiyle Kudüs'teki Mabet'e gittiğinde kaybolması ve sonra orada muallimlere sorular sorup, yanıtlar verir halde bulunmasıdır. Meryem'in sakin sitemi *Luka* 2:48'den alıntıdır.

O küstah kollardan al öcünü,
Ey Pisistratus, kızımızı sarılan bilmeden haddini.”
Daha uysal ve merhametli görünen efendi,
Mutedil tavrıyla cevap verdi:
“Ne olacak zarar görmemizi isteyenin muamelesi,
Eğer mahkûm ediyorsak bizi seveni?”[1]
Sonra gördüm o insanları tutuşmuş gazap ateşiyle,
Taşlayarak katlediyorlardı bir delikanlıyı ve
“Öldürün, öldürün!” diye bağırıyorlardı hâlâ birbirlerine;
Çöktüğünü gördüm toprağa, sanki sırtında ölümün ağırlığı,
Fakat gözlerini ayırmadan Göğe bakıyordu,
Sanki bizzat onlardı Göğün kapısı;
Bu büyük işkenceye rağmen niyaz etmekte yüce Rabbine,
Bu zalimleri affetsin diye,
Merhametin kilidini açan bir çehreyle.[2]
Ruhum çevirdiği vakit kendini dışarı,
Gerçek ve orada olana doğru,
Fark ettim kat’a yalan olmayan rüyete daldığımı.
Rehberim görünce davrandığımı sanki,
Uykudan uyanmış biri gibi,
Dedi ki: “Nedir derdin, ayakta duramıyorsun belli,
Yürüyorsun, yarım fersahı geçmişizdir de şimdi,
Bacakların sallanıyor, gözlerin sisli,
Şarabın ya da uykunun tesirindeki biri gibi?”

---

1 MÖ 6. yüzyılda Atina tiranı olan Peisistratos (Latince Pisistratus) ile karısına ait bu hikâye Valerius Maximus’tan alıntılanmış olmalıdır. Atina şehrine kimin adının verileceği hususunda Athena ile Neptunus (Poseidon) rekabete girmiştir.

2 İlk Hıristiyan şehidi Aziz Stefanos Yahudileri tenkit eder ve dine uymalarını salık verir: “İşte Gökleri açılmış ve İnsanoğlunu (İsa’yı) Allah’ın sağında durmakta görüyorum” dediğinde infial oluşur ve recm edilerek öldürülür. Şehadeti anında İsa’ya ruhunu alması için dua eder ve “Ya Rab, onlara (kendisini taşlayanlara) bu günahı yükleme” diyerek ölür (*Resullerin İşleri* 7:54-60).

“Ey sevgili babam, dinlersen beni,
Anlatacağım,” dedim “bana görünenleri,
Yitirdiğim sıra da yürüme yetimi.”
Dedi ki: “Taksan da yüzüne yüz maskeyi,
Saklamaya yetmez benden düşüncelerini,
En cılızını dahi.
Gördüklerin gösterildi sana, etmeyesin diye imtina
Kalbini açmaktan selamet sularına,
Ebedi pınardan akan daima
‘Nedir derdin’ diye sormadım sana,
Ruh sıyrılınca bedenden kalan âmâ,
Dünyevi gözlerle bakan birinin yordamınca;
Sordum kuvvet bulabilsin diye ayakların daha da,
Miskini dürtmeli böyle mahmuzla,
Uyanma vakti gelip de hâlâ ağırdan alıyorsa.”
Yürüdük akşam duası vakti hitam bulasıya,
Oldukça geç olmuştu da gözümüzün görebildiği boyunca,
Hâlâ parlayan şuaların yoldaşlığıyla.
Ve bakın yavaş yavaş bir duman, karanlık gece gibi,[1]
Sarmaya başladı çevremizi;
Hiçbir yer de yok sakınalım diye kendimizi.
O duman aldı bizden pak havayı ve gözlerimizi.

---

1 Bu duman gazap günahının taraçasındaki cezadır.

KANTO XVI

Ne Cehennem'in ne de gecenin karanlığı,
Bulutlar kaplayınca semanın her yanını,
Cümle seyyareden mahrum kaldığı,
Orada her yanı bürüyüp örten üstümüzü,
Duman kadar kalın, dokusu böyle pürüzlü,
Bir örtüyle kapatmadı gözümü.
Açık tutmak mümkün değildi onları daha fazla;
Dolayısıyla arif ve sadık Refakatçim yaklaşıp yanıma,
Omzunu teklif etti bana.
Kör bir adamın yürümesi gibi rehberinin ardında,
Şaşmamak ve bir şeye çarpmamak için yolda,
Zarar ve hatta ölüm getirebilecek ona,
İlerledim ben de bu habis ve haşin havanın ortasında
Dinleyerek Rehberimi, şöyle tekrarlamakta,
"Dikkat et benden ayrılmamaya!"
Sesler duydum, her biri sanki duada,
Günahlarımızı kaldıran Tanrı'nın Kuzusu'na,
Selamet ve merhamet niyazıyla.
Peşrev kabiline, *Agnus Dei*[1] söyleniyordu defaatle;
Kelimelerin terennümü aynı makamda ve hep birlikte,

---

1 Roma Katolik Kilisesinde Massi Ayini olarak anılan, Ortodoks Kilisesinin Efkaristiya (Şükran) kutsal töreni biçiminde icra ettiği ayinde tekrarlanan duanın *Yuhanna* 1:29'dan alınma ilk sözleri: "*Agnus Dei*/Tanrı'nın Kuzusu, dünyanın günahını kaldıran, merhamet eyle..."

Aralarında mükemmel bir ahenk oluşuyordu böylece.
22 "Üstadım, ruhlar mı bu duyduklarım?"
Diye sordum. Cevapladı: "Doğru kavradın,
Böyle ilerlerken çözüyorlar düğümlerini gazabın"[1]
25 "Peki sen kimsin yarıp geçen dumanımızı,
Ve bahsediyorsun bizden tıpkı,
Biri gibi hâlâ aylara bölen zamanı?"[2]
28 Bir sesin bu oldu hitabı; Üstadım duyunca
Dedi ki bana: "Cevap ver ona,
Ve sor bu yol ulaştırır mı yukarı giden patikaya."
31 Dedim ki: "Ey mahluk, temizleyen kendini
Güzel dönmek için O'na, yaratan seni,
Hayret verici şeyler duyacaksın takip edersen beni."
34 "İzin verilen yere kadar geleceğim seninle,"
Diye cevap verdi, "Ve duman mani olursa görmemize,
Duymak birlikte tutar bizi onun yerine."
37 Başladım bunun üzerine: "Çözeceği ölümün,
Kundağıma sarılıyken hâlâ yukarı gitmekteyim,[3]
Buraya Cehennem'in cebrinden geçip geldim.
40 Ve Tanrı inayetiyle kucakladıysa beni,
Öyle bir minvaldeki asri zamanların hiç bilmediği,
İstiyorsa sarayını görmemi,
43 Sen de gizleme benden ölmeden evvelki kimliğini ve söyle,
Doğru yoldan mı gidiyoruz geçide;
Sözlerin kılavuz olacak bize."
46 "Lombardiyalıydım ve Marco diye çağırılırdım;[4]

---

1 Onları Cennet'e ulaşmaktan alıkoyan gazap günahlarının ödedikleri kefareti (bkz. *Araf* IX:126).

2 Araf'ta dünyevi zaman ölçüleri yoktur, burada zaman sadece iradenin arınıp arınmadığıyla ölçülür (bkz. *Araf* XXI:61-66).

3 Kundak ruhun giydiği giysi, yani bedendir.

4 Konuşan ruh olan Lombardiyalı Marco, 13. yüzyıl başlarında yaşamış, hak-

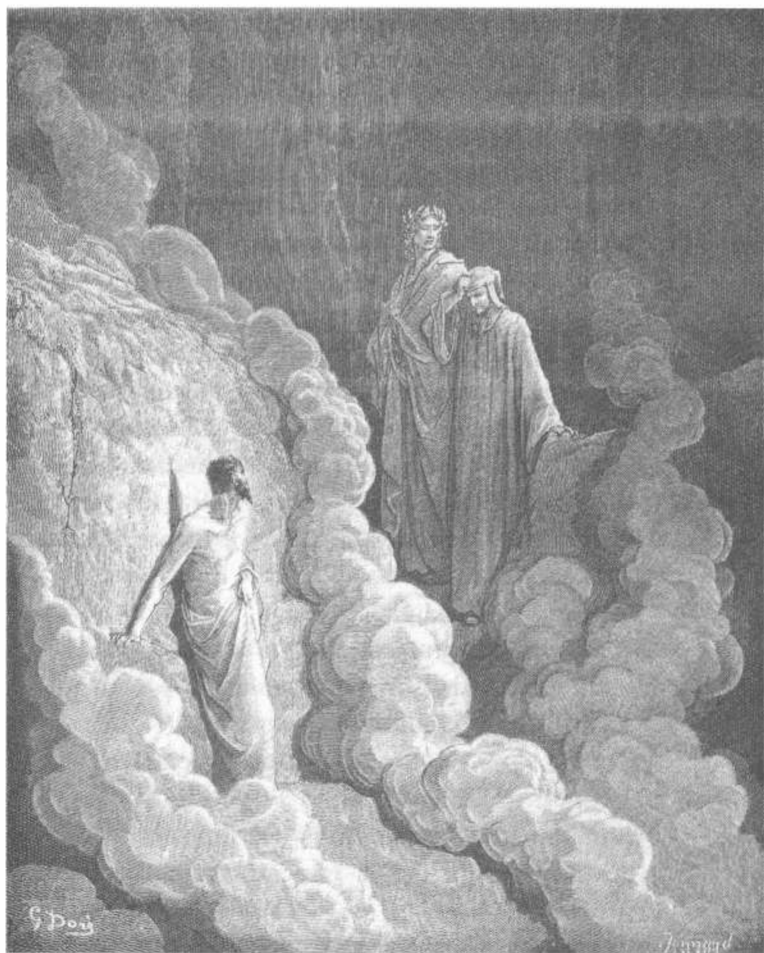
Dünyanın usulleri olmuştu da malumum,
Artık insanların yaylarını germediği değerlere sevdalandım.
49 Yukarı tırmanmak için doğrudur yol tuttuğun."
Diye oldu cevabı ve ekledi: "Duacınım,
Benim için de dua et yukarısı olunca konağın."
52 Dedim ki: "Teminat olsun ki sana imanım,
Benden istediğini yapacağım; lakin aklım,
Bir kuşkunun istilasında, ondan kurtulmazsam patlayacağım.
55 Önceleri bu tereddüt cılızdı, şimdi ikiye katlandı
Duyunca beyanını ve beni şundan emin kıldı,
Seninkiler ile başkasınınkiler arasında kurunca bağlantı.[1]
58 Dünya hakikaten, ayrıldı bütün erdemlerden tamamıyla,
Ve senin de söylediğin gibi bana,
İçi dolu, dışı kaplı fesatla;
61 Lakin yalvarırım işaret et sebebine,
Görürsem, gösterebiliim diğerlerine;
Zira kimi göklere, kimi yeryüzüne atfetmekte."[2]
64 Derin bir iç çekme, ki kederiyle çıktı "Ah!" sesi,
Oldu ilk nefesi ve sonra cevap verdi:
"Kardeş, kördür dünya ve senin oradan geldiğin belli.
67 Siz yaşayanlar göklere atfediyorsunuz hâlâ her sebebi,

---

kında çok az şey bilinen Kuzey İtalyalı bir saray nedimidir. Eski günlerin ahlaki ölçütleri ve erdemlerinin, bugünün habis ve umursamaz dünyasıyla tezatını sergilemek için Dante'nin başvurduğu bir figürdür.

1 Guido del Duca'nın anlattıkları (bkz. *Araf* XIV:91-123)

2 Gökler, gök küreleri, buralarda yer alan yıldızlar ve gezegenler, bunların birbirleriyle konumları ve etkileri, astrologların iddia ettiği gibi dünyadaki olayları etkileyip kötülüğün nedeni olabilir mi, yoksa bizzat insanlar mı dünyada kötülüğe neden olur? Bu sorgulama izleyen satırlarda da sürecektir.

G. Doré

Sanki oymuş gibi,
Her hareketin zaruri menşei.
70 Şayet böyle olsaydı, kaybederdiniz hür iradenizi,
Ve adalet de tecelli edemezdi,
Seçemeseydiniz iyi ameldeki sevinci, kötüdeki musibeti.
73 Gökler harekete geçirir meyillerinizi,
Hepsini değil gerçi; ama öyle olduğunu varsaysak dahi,
Işık verildi size görün diye kötüyü ve iyiyi,
76 Ve hür iradeniz bitap düşse de,
Göklerle olan ilk muharebelerinde,
Hepsini fetheder akabinde, iyi terbiye edilirse.
79 Siz özgür olanlar iyi bir tabiatı,
Ve büyük bir yetkiyi haizsiniz, zira Kudret yarattı
Aklınızı, böylece göklerin tesirine yalnızca değilsiniz bağlı.[1]
82 Böylece mevcut dünya kaybetmişse yolunu,
Sizsiniz sebebi, siz de aranmalı;
Tefsir edeceğim hakikatle şimdi sana bunları.
85 Yaratmadan önce sevgiyle tasavvur eden,
O'nun ellerinden çıktığında ruh aynen,
Bir çocuk gibidir ruh, oyunbazca ağlayan ve gülen;
88 Saftır, bihaber, yalnızca
Sevinç dolu Yaradan verdiğinden ilk hareketi ona,
Zevk aldığı şeylere yönelir gönül hoşluğuyla.

---

1 Dante'ye göre insan sadece dışsal eylem/hareketlerle değil, içsel eylemler olan tercihler, meyiller, arzular, iştahlarla da donatılmıştır. Bu içsel eylemlerin yıldızların tesiriyle belirlendiğini söylemek iyi (ve beraberinde gelen Cennet ödülü) ile kötü (ve beraberinde gelen Cehennem cezası) arasında tercih yapabilen insanın iradi hürriyetini inkâr etmektir. Yıldızların konumu elbette insan bedeninde bazı etkilere neden olabilir, ama ruhta olamaz; çünkü ruh her şeyi aşkın Tanrı tarafından bizzat yaratılmıştır, iyi ile kötüyü, doğal ayartıcıları ve zor da olsa bunlardan nasıl kaçınılacağını tefrik, tercih ve tevdi etmeyi sağlayan akıl, ruhun hizmetindedir.

91 Önce ufak tefek nimetlerdir ona zevk veren,
Burada aldanır hemen, başlar koşmaya arzularının peşinden,
Yoksa bir dizgin ya da rehber, sevgisini sevk ve idare eden.
94 Bir yasa gerekir bu yüzden gem niyetine,
Bir de hükümdar elbette,
Tek hakiki şehrin kulesini kerteriz alacak kendine.
97 Yasalar mevcut, ama kim tatbik etmekte?
Hiç kimse, hatta sürüyü güden çoban bile,
Sahip değil çatal tırnağa, geviş getiriyor sadece;
100 Ve böylece ahali, gören rehberini,
Sadece uğraşmakta ele geçirmeye arzu duyduğu nimeti,
Bununla beslendi ve aramıyor daha ötesini.
103 Açıkca görüyorsundur ki kötü idare,
Sebep oldu dünyanın dolmasına şerle,
Ve doğanızın fesatlığı değil mesele.[1]
106 Vaktinde Roma dünyayı kılmıştı muntazam,
İki güneşi vardı, iki ayrı yolu aydınlatan,
Biri dünyayı katedendi, biri Tanrı'nın olan.
109 Amma velakin söndürdü biri diğerini,
Şimdi kılıç, çobanın asasıyla birleşti,
Bu ikisi bir arada, kaçınılmaz, şerde nihayet edecekti,
112 Zira öylesine iç içe geçtiler ki, birinin diğerinden yok çekincesi;
Şüphe ediyorsan sözlerimden, hatırla çiçek ile meyveyi,

---

1 Evrensel bir kaide olarak Roma Hukuku dizgin vazifesi görmeli, İmparator da tek hakiki şehri, yani Göklerdeki Krallığı kendine rehber alarak insanlara dünyada iyi ve adil liderlik etmeli, Papalar, yani çobanlar da insanların ruhani olarak o şehre ulaşmasını sağlamalıdır. Ancak 1300 itibariyle İtalya'da etkin bir İmparator yoktur (bkz. *Araf* VI:88-116). Papalıksa tamaha ve yozlaşmaya boğulmuş, İmparatorluk yetkilerini ele almış ve kötü bir idare sergilemektedir.

Tohum neyse biter o bitki.[1]
115 Adige ve Po'nun suladığı yörede,[2]
Cesaret ve nezaket egemendi vaktinde,
Ta ki Friedrich'le yaşanıncaya kadar çekişme;[3]
118 Mütereddit bir yolcu varsa rastlarım da yolda erdemli birine,
Konuşuruz, hicap duyarım diye,
Geri durmasın, o diyardan rahat rahat geçebilir şimdilerde.
121 Doğru, üç ihtiyar kaldı geriye orada,
Eski zamanlar kınıyor yenileri onlar vasıtasıyla,
Adamlarsa bekliyorlar Tanrı'yı, çağırsın diye kendilerini daha iyi bir hayata;
124 Currado da Palazzo ve Gherardo, ne hayırlı kendisi,
Ve Guido da Castello, ki ona Fransızlar gibi,
Samimi Lombardiyalı demek daha iyi.[4]
127 Diyebilirsin ki artık, sonuç niyetine, Roma Kilisesi,
Toplayıp karıştırdığından bünyesinde iki idareyi,
Pisliğe saplanmış kirletiyor hem kendini hem de yükünü."
130 "Marcocuğum," diye cevapladım, "Ne güzel açıkladın;

---

1 İki güneş, her ikisi de Roma'da olan ve yetkilerini doğrudan Tanrı'dan alan dünyevi ve ruhani âlemin iki rehberidir. Dante bu güneş vurgusuyla Papalığın, İmparatoru aslında güneşin ışığını (yani Papalığı) yansıtan (yani bağımlı olan) Ay olarak tanımlamasına açıkça karşı çıkmaktadır. Benzer bir itiraz Papalığın her iki âlemin de kılıcını elinde taşıdığı iddiası karşısında Papa'nın, yani çobanın, eline sadece asa vermesinde de söz konusudur. Bir tohumdan başka bir bitki çıkamayacağı, çiçeğin aşikâr ki meyveye döndüğü somut hakikatlerinde olduğu gibi Papalığın bu dünyevi yetki gaspı sadece kötü sonuçlar doğurmaktadır.

2 Kuzey İtalya.

3 İmparator II. Friedrich (ö. 1250) ile Papalık arasındaki ihtilafla birlikte bölge yozlaşmaya başlamıştır.

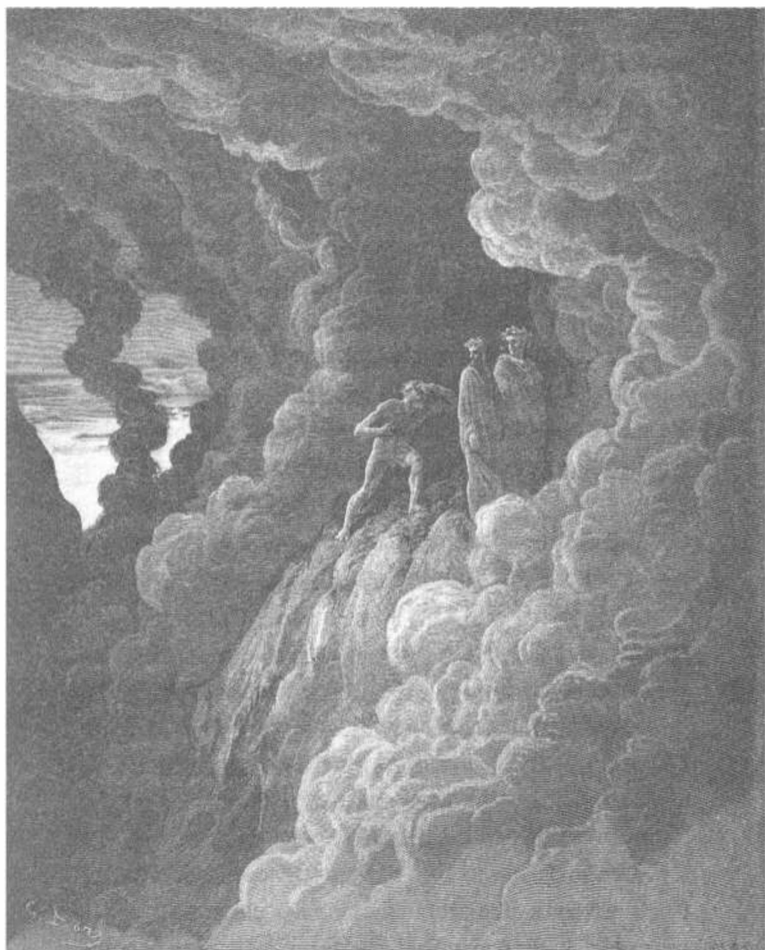
4 1300'lerin başında hâlâ hayatta olan, geçmişteki erdemli dönemlerin bu temsilcileri Brescia'dan bir Guelfo olan Currado da Palazzo, Trevisolu kumandan Gherardo da Camino (ö. 1306) ve kuşkucu Fransızların gözünde bile dürüst bir İtalyan olan Guido da Castello'dur (ö. 1315).

Ve şimdi esaslıca anladım neden Levioğullarının,
El çektirildiğinden payından dünyevi mirasın.[1]
133 Fakat hangi Gherardo bu andığın,
Bir örneği olarak mazinin insanlarının,
Varlıkları bile bizzat reddiyesi olan bu zalim çağın?"
136 "Ya kandırıyor beni sözlerin ya da kışkırtmak niyetin,"
Diye cevapladı, "Zira Toskana ağzı hitabetin,
Ama iyi ve selim Gherardo'yu bilmiyor gibisin.
139 Başka bir ismi yok bildiğim,
Ancak Gaia'nın babası diye tanıtabilirim.[2]
Tanrı sizinle olsun, ben daha öteye gelmeyeceğim.
142 Bak şualara dumanı yarıp geçen,
Ağardı bura şimdiden ve ayrılmalıyım ben,
Melek orada, ona görünmeden."
145 Böylece döndü arkasına ve duyamazdı beni artık giderken.

---

1 Yakub'un soyundan gelen Levioğulları kabilesi, Rab tarafından kâhinlerin, mabetin (çadırın) ve ayinlerin bekçisi olarak tayin edilir ve dünyevi mal ve mülke sahip olmaları yasaklanır (*Sayılar* 18).

2 Gherardo'nun kızı hafifmeşrepliğiyle kötü bir üne sahipti; burada babasının kuşağından bir sonraki kendi kuşağına nasıl da sert bir ahlaki çöküşün yaşandığının örneği olarak sunulmaktadır.

KANTO XVII

Hatırlarsan, okur, yakalandıysan dağda sise,
Bir köstebek kadar görürsün ancak içinde,
Deriyle kapanmış gözleriyle,
4 Ve kesif ve boğucu buhar akabinde,
Başlayınca incelmeye, güneş küresi de
Nasıl sızmaya başlar arasından belli belirsizce,
7 O vakit muhayyilen süratle kavrayacaktır o yerde,
Nasıl tekrar gördüğümü güneşi, ki batıyordu neredeyse,
İçinde yürüdüğümüz duman ererken nihayete.
10 Böylece benimkileri uydurup Üstadımın emin adımlarına,
Çıkıp o buluttan dışarıya, ulaştım ışığa,
Çoktan yitmiş olan aşağı yamaçlarda.
13 Ey muhayyile ara sıra,[1]
Öyle kopartırsın ki bizi olan şeylerden dışarıda,
Fark etmeyiz etrafımızda bin boru çalsa da,
16 Duyular kışkırtmıyorsa seni ne harekete geçirmekte?
Canlandırır seni bir ışık biçimlenen gökte,
Kendi kendine ya da onu aşağı gönderen bir iradeyle.
19 Dönüşüp kuş olan sureti,

---

1 Daha önce görülen sakin ve selim tutumun üç örneğinin (bkz. *Araf* XV:85) tezatı olan ve gazap günahının örneklerini sunan üç rüyet semavi bir tesir ve dış dünyadan bütünüyle kopuşla Dante'nin zihninde belirecektir.

Şakımaktan alan en büyük zevki,[1]
O kadının vahşeti hayalimde belirdi;
Ve böylece zihnim kapandı kendi içine,
Sadece hayalin getireceklerine,
Dışarıdan gelen hiçbir şey giremedi akabinde.
Sonra sökün etti görüntüsü derin düşüme,
Çarmıha gerilmiş birinin, ölürken bile,
Acımasızlık ve kibir var çehresinde.
Çevresinde büyük Ahaşveroş ile,
Karısı Ester ve adil Mordekay bir de,
Hani dürüst olan hem kelamında hem amelinde,
bekliyorlardı birlikte.[2]
Ve bu hayalin kendi kendine dağılmasıyla,
Tıpkı bir kabarcık gibi bir anda,
İçinde oluştuğu sudan çıkınca,
Bir genç kız belirdi hayalimde,
Ağlıyor için için ve demekte: "Ey kraliçe,
Neden kendinden vazgeçtin gazabına yenilip de,
Aldın kendi canını Lavinia gitmesin diye;
Lakin kaybettin beni işte! Kederlenen benim anne,
Başkasınınkinden önce senin ölümüne."[3]
Tıpkı uykunun dağılması gibi yeni bir ışıkla,
Vuran aniden kapalı gözkapaklarına, ve bölünmüş
olsa da

1 *Araf* IX:15'te anılan, tecavüze uğrayıp dili kesilen Prenses Philomela'nın kardeşi Prenses Prokne, kocası Tereus'tan kız kardeşine yaptıklarının intikamını almak için, tek oğulları İtys'i öldürüp etinden yaptığı yemeği ona yedirir; Prokne de bülbüle dönüştürülmüştür.

2 Kral Ahaşveroş'un sarayında mevki sahibi olan Haman, kendisinin önünde eğilmeyen Yahudi Mordekay'a öfkelenir, onun ve bütün Yahudilerin öldürülmesini emreder. Ahaşveroş'un karısı ve bir Yahudi olan Kraliçe Ester'in şefaatiyle Mordekay ve Yahudilerin canları kurtulur ve Mordekay için hazırlanan çarmıha Haman gerilir (*Ester* 3-7).

3 Vergilius'un aktarımıyla Latin prensesi Lavinia'nın annesi Amata, kızının evleneceği Aeneas'tan o kadar nefret etmektedir ki kızını vazgeçirmek için kendini asar.

Biraz daha çırpınır ya, son bulmadan önce tamamıyla;
43 Benim de muhayyilem cılızlaşıp söndü,
Bir ışık, alışkın olduğumuzdan keskin ve güçlü,
Bulur bulmaz yüzümü.
46 Nerede olabileceğimi anlamak için bakındım etrafıma,
Ama diyen o sesi duyunca “Yukarıya çıkış burada,”
Diğer bütün gayelerimi bıraktım kenara;
49 Bu ses arzuma öyle bir şevk verdi ki,
Bakıp görmek için sahibini, bu hevesi
Ancak tatmin eder yüz yüze gelmesi.
52 Ama nasıl güneş baskın gelirse gözlerimize,
Kendi aşırılığıyla kendi suretini perdelerse,
Orada kesildi böyle benim bakışımın takati de.
55 “Ulvi bir ruh bu, kendisinden istenmeden bile,
Yukarıya giden yolu işaret ediyor bize,
Ve saklıyor zatını bizzat nuru içinde.
58 Kendine gösterir gibi gösteriyor bize ilgi;
Fark eden zarureti, ama bekleyen istenmesini,
Zaten düşünüyordur sinsice geri çevirmeyi.
61 Şimdi uysun adımlarımız böyle davete,
Tırmanmaya gayret edelim gece çökmeden önce,
Sonra durmamız gerekecek gün dönünceye dek geriye.”[1]
64 Böyle dedi Rehberim, o ve ben beraberce,
Çevirdik adımlarımızı merdivenlere;
Ve ilk basamağa varmamla birlikte,
67 Bir hareket hissettim kanat çırpışı gibi,
Ve rüzgârla birlikte çarptı yüzüme “*Beati pacifici*,

---

1 Meleğin henüz hiçbir talep gelmeden sergilediği nezaket, kantonun izleyen temasına da uygun düşecek biçimde İsa'nın "Komşunu kendin gibi seveceksin" (*Matta* 22:39) emrini hatırlatır.

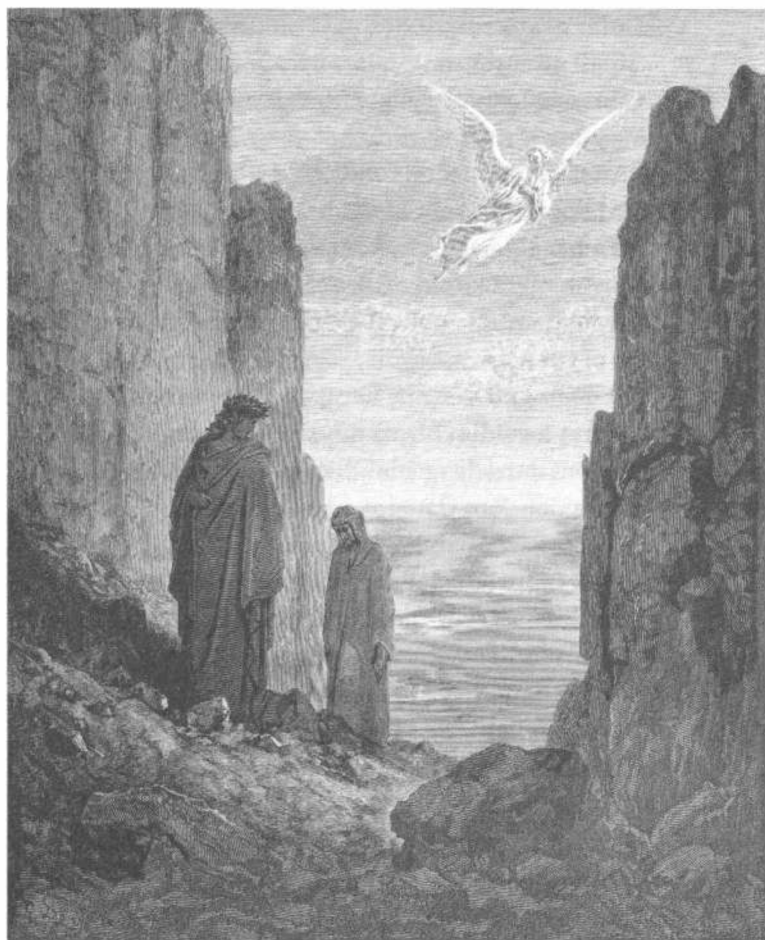
Onlar azabın şerrinden azat olmuşlardır!" sözleri.[1]
70 Şimdi güneşin son şuaları üzerimizde,
Çıkmıştı çok yükseklere, kovalıyordu onları gece,
Ve yıldızlar beliriyordu her yerde.
73 "Ah mecalim neden tükenmekte!" diye,
Hayıflandım kendi kendime,
Zira bacaklarımın hükmü uğruyordu kesintiye.
76 Vardık merdivenin artık daha fazla,
Tırmanmadığı noktaya, ve durduk hareketsiz orada,
Bir gemi gibi ulaşmış karaya.
79 Dikkat kesildim biraz, duyarım diye belki
Bu yeni dairede ne olabileceğini;
Sonra döndüm Üstadıma ve dedim ki:
82 "Söyle, nazik babam, hangi hata,
Ulaştığımız bu yeni dairede arınmakta?
Ayaklarımız zorunda olsa da, konuşmanı durdurma."
85 Dedi ki bana: "İyiyi sevmekte kifayetsizlik gafleti,[2]
Bihakkın burada ediliyor telafi;
Sıkıca asılıyor şimdi küreklere tembel kürekçi.
88 Daha sarih anlayabilmek için bana yönelt zihnini,
Böylece burada biraz oyalanıyor olsak dahi,
Toplayabilirsin iyi meyveyi.
91 Ey oğlum, hem Yaradan hem de yarattıkları,
Olmamıştır hiçbir vakit sevgiden ayrı,[3]

---

1 Dante'nin gazap günahının cezalandırıldığı taraçadan çıkışının nişanesi olarak melek üçüncü Kutlulamayı, *Matta* 5:9'dan "*Beati pacifici*/Ne mutlu sulh edicilere; çünkü onlar Allah oğulları olarak çağırılacaklar," cümlesini ikinci kısmını değiştirerek, daha önceki meleklerin aksine terennüm etmeden söyler.

2 Bu dördüncü taraçada Tanrı'nın sevgisi uyarınca dünyevi meşgalelerini sürdürme hususunda miskinlik, aymazlık yani gaflet günahının bedeli, münasip ceza olan ivedi hareket etmeyle cezalandırılır.

3 Sevgi iyiyi arzulamaktır, Tanrı'nın özüdür ve tüm yarattıklarının hayattaki gayelerinde takip etmeleri gereken ilkedir. İzleyen anlatı, Dante'nin iradenin

Bu sevgi bazen fıtrattan gelir,[1] bazen gerektirir akli kararı,[2]
Fıtrattan gelen, kişinin tabiatı olan sevginin olmaz hatası,
Ama akıl yön verdiğinde sevgiye, vardır yanılma payı,
Şer dolu bir şeye yönelebilir yahut hak edilenin verilebilir çoğu ya da azı.
Yöneltildiği müddetçe Asli İyi'ye,
Dünyevi nimetlere de yaklaşırsa ölçülülükle,
Sebep olmaz şer zevklere;
Lakin kötüye doğru döner ya da
İyilikle iştigal etmezse ölçüsü kadarıyla,
Yarattığı bizzat iş görmektedir Yaratıcısının hilafına.
Dolayısıyla idrak edebilirsin ki, zaruri,
Her erdemimizin tohumu olmalı sevgi,
Ve bütün işlerimizin hak eden müeyyideyi.
Şimdi, sevgi asla yüz çevirmediğinden,
Hedefinin esenliğinden, buna binaen,
Tüm varlıklar arınmıştır nefret etmekten kendilerinden;[3]

---

hizmetinde olan sevginin yalnızca erdemli şeylere değil günaha da neden olabileceği nazariyesinin sunumudur. Araf yedi aşamalı bir süreç olarak sadece tövbekâr ruhun ölümden sonra dünyadaki hatalı tercih ve kusurlu arzularının kefaretini ödediği mekân değil, okurlara iradelerini nasıl terbiye edeceklerini anlatan bir modeldir.

[1] İnsan ruhunun tabiatında, insiyaki olarak iyiye ve güzel olana sevgiyle karşılık vermek vardır, çünkü nihayetinde doğduğu andan itibaren Tanrı'ya, Asli İyi'ye dönmeyi arzular (bkz. *Araf* XVI:85-90, XVIII:19-33).

[2] İnsana özgü iradi özgürlük, kişinin neyi ve nasıl seveceğini seçmesini sağlar. Ancak bu sevgi izleyen dizelerde de vurgulandığı gibi günaha götürebilir. Şöyle ki, a) Sevginin odağında şer vardır; b) Odakta iyi (Tanrı) vardır, ama sevgi kusurludur; c) Odakta Tanrı, yani Âli İyi yerine, ölçülükle sevilmesi gereken ikincil, dünyevi iyi şeyler, yani nimetler vardır.

[3] Sevgi muhatabından asla yüz çevirmemekse ve en başta insan doğasına içkinse sevginin ilk muhatabı varlığın kendisidir; dolayısıyla varlıklar önce

109 Ve hiçbir varlık oluşmadığı için kendiliğinden,
Ezeli ve Ebedi Olan'dan ayrı düşünülemeyeceklerinden,
Tüm varlıklar korunmuştur Yaradan'dan nefret etmekten.
112 Eğer doğru muhakeme ettiysem meseleyi,
Komşusunun kötülüğünü ister marazlı sevgi,
Sizin çamurunuzda neşet eder böylesi sevginin üç biçimi.
115 Kimi üstün olma ümidiyle,
Bel bağlar başkasının zilletine,
Bekler arzuyla komşusunun izzeti sürünsün diye yerlerde.
118 Kimi ulaşınca üstünlüğe, korkmaya başlar bu kez de,
Şanı, imtiyazı, kudreti ve şöhreti elden gidecek diye,
Komşusunun uğradığı felaketlere sevgi duyar bu endişelerle.
121 Ve kimi de aldığı darbenin akabinde,
İntikam hırsıyla dolar, içinde kin ve öfkeyle
Uğraşır başkasının kötülüğüne.
124 Sevginin bu üç biçimi, ağlatıyor burada, aşağılardakileri;
Dinlemeni istediğimse şimdi,
Çarpık bir biçimde iyiliğe yönelen sevgi.[1]

---

kendilerinden ve elbette oluşlarının kaynağındaki Tanrı'dan nefret etmekten sakınılmışlardır. Ancak izleyen dizelerde aktarıldığı gibi varlığın dışındaki şeylere yönelirken sevgi marazlanabilir, önceki üç taraçada cezalandırılan kibir, haset ve gazap günahlarına yol açacak şekilde, diğer insanların başına kötü şeyler gelmesini isteyebilir.

1 Çarpık biçimli, yani marazlı sevgi, kusurlu bir nispete sahip sevgidir. Marazlı sevginin iki biçiminden ilki, Tanrı'nın sevgisine eksik mukabele, yani gaflet bu dördüncü taraçada cezalandırılır; diğer biçimi olan, asla hakiki saadeti getirmeyen dünyevi nimetlere (Dante'nin keşfedeceği gibi paraya, yeme içmeye ve cinselliğe) yönelik olan aşırı/müsrif sevgiyse sonraki üç taraçada cezalandırılmaktadır. Dante'nin Araf'ı böylece insan iradesinin,

127 Herkesin idrakinde vardır muğlak da olsa bir İyi,
Zihnine huzur getireceğini düşündüğü ve hasretini çektiği,
Böylece ulaşmaya gayret eder o İyi'ye her kişi;
130 Ancak gelmezse kâfi, bilmek için bu İyi'yi,
Ermek için ona kişiyi sevk eden sevgi,
Münasip bir pişmanlık akabinde, bu taraçada ödenir kefareti.
133 Sonra bir iyilik daha vardır ki mesut olmaz insan onunla,
Ne hakiki saadete varır da,
Ne de sahiptir her iyiliğe kök ve meyve olan Hayırlı Tohum'a.
136 Sevgisini müsrifçe harcayanlar iyiliğin bu çeşidine,
Kederdeler üç taraçada, yükselen üzerimizde;
Ama bu sevginin hangi üç biçimi aldığını ise,
139 Söylemeyeceğim, ayrımı kendin ara ve bul diye."

---

sırasıyla, içtimai ahengin hilafına olan arzular (kibir, haset, gazap), ruhani ihmal (gaflet) ve maddi takıntılardan arındığı ve insan ruhunun fıtrat itibariyle ulaşmaya çalıştığı tam ve ebedi saadeti getiren Tanrı'nın Sevgisi'ne ıslah olduğu bir işleyişe sahiptir.

KANTO XVIII

Yüce Âlim sözlerini bitirdi de,
Dikkatle bakıyordu gözlerime,
Görmek için, tatmin oldum mu diye.
Ve ben, hâlâ yeni bir susuzlukla heveslenen,
Sessizdim haricen, ama diyordum ki içimden:
"Çok fazla sual edersem usandırırım onu muhtemelen."
Lakin o hakikatli baba getiremediğim dile,
Bu mahçup isteğimi fark etti de,
Konuşmak suretiyle, beni de yüreklendirdi kelam etmeye.
Dedim ki: "Üstadım ışığın aydınlattı gözlerimi,
Anladım söylediklerini,
Hem ilan ettiklerini hem tetkiklerini.
Senden istirhamım şimdi, ey nazik baba, çok değerli,
Öğretmendir bana mezkur sevgiyi,
Atfettiğin ona hem iyi ameli hem de aksini."
Dedi ki: "Aklının keskin gözleriyle takip et beni,
Aşikâr olacak sana, rehber sanan kendini,
Körlerin nasıl da yanlış yola sevk ettiği.[1]
Ruh sevgi için yaratıldığından,

---

[1] *Matta* 15:14'ün "Onları bırakın, onlar körlerin kör kılavuzlarıdır; eğer kör körü yederse, her ikisi de çukura düşer," sözlerinden hareketle, sevginin her daim iyi olduğu yanılgısında olan (bkz. 34-39. dizeler) hatalı rehberler.

Meyleder her şeye hoşlanılan,
Onu harekete geçirir geçirmez güzel olan.[1]
İdrakle vâkıf olunur bir nesnenin suretine,
Bu suret ki zihne yerleşir de,
Ruhun dikkatini celbeder böylece,
Bu celp cezbe dönerse, ruh meyleder biteviye,
Sevgidir işte bu sabit yönelme,
Güzelliğe bağlanmasıdır ruhun yeniden, tabiatı itibariyle.
Nasıl ki ateşin tabiatı yükselmekse,
Yukarıya uzatıyorsa alevlerini, daima ulaşmak için kendi küresine,
Bu cevherin ait ve daim olduğu yere,
Ruh da tıpkı böyle, bir kez büyülendiğinde,
Dahili eylemi olan arzunun rehberliğinde,
Sevilen şeyin fasılasız düşer peşine, varana dek keyfine.
Anlamışsındır artık bence,
Her sevgi bizatihi layıktır övgüye diye,
Telakki edenler nasıl da bigâneler derin hakikate.
Onları hataya götüren özünde,
Sevginin her daim iyi görünmesidir de,
Mum ne kadar âlâysa da, her mühür güzel değildir vurulan üzerine."[2]
"Sözlerin ve onları takip eden zekâmla,
Dedim ona: "Sevgi zahir oldu bana,
Ama bu da yeni bir tereddütle doldurdu beni daha fazla;
Zira sevgi bize dışarıdan sunuluyorsa,

1 Güzel olan şey, önce duyularla fark edilip, sonra zihinde bir imajı oluşan ve sonuç olarak da iradede sahip olma ve zevk alma arzusu uyandıran hoşlanılan şeydir. Bu süreç ateşin yukarı, dünya ile ay arasında yer alan kendine özgü ve kalıcı ateş küresine (bkz. *Araf* IX:30) doğru yükselme eğiliminde olması kadar doğaldır.

2 Sevginin genel mahiyeti iyi olsa bile belirli sevgiler günaha götürür.

Ve ruhun yürüdüğü biricik ayaklarsa,
Ruhun bir meziyeti yok, doğru yolu da adımlasa, yanlış yolu da."[1]
46 Dedi ki bana: "Muhakemeyle varılan sonuç kadardır kelamım,
Bunun ötesindeki izahatlar için arzuladığın,
Beatrice'yi beklemelisin, zira bunlar işleridir imanın.[2]
49 Her cevher hem müstakildir maddeden,[3]
Hem de iştirak etmektedir ona, kendinden
Ve bizzat kendine ait bir kudrete binaen,
52 Bu kudret bizim için meçhuldur görmeyince fiilen,
Ve sadece tesirleridir aslında görülen,
Bitkilerdeki hayatı anlamamız gibi yeşilliğinden.
55 Buna mukabil insan, neden asli mefhumlara dair mevcuttur idrakı,
Ve neden yöneliyor asli şeylere arzusu,
Bilemez nedir bunların kaynağı;
58 Nasıl arılar bal yapma şevkine sahipse,
Bunlar da mevcut sende; bu asli irade,
Azadedir övgüden de, yergiden de.
61 Böylece tüm diğer istekler de,

1 Dışsal bir nesneye ruh bildiği tek yol olan sevgiyle mukabele ediyorsa eğer, diye sorgular Dante, sevginin erdeme mi günaha mı götüreceği neticesi sadece ruhun odağına ne koyulduğuna bağlı değil midir, ruhun iyi ile kötü arasındaki seçme özgürlüğüne ne olmuştur?

2 Vergilius ancak insan felsefesinin temelini oluşturan muhakemeyle ulaşılan yanıtları verebilir. İradenin özgürlüğünün doğası ise ancak Hıristiyanlığın hakikatlerinin tecellisine dayanan teolojiyle kavranabilir (bkz. *Cennet* V:19-24).

3 Cevher insan ruhudur; hayattayken maddeye, yani insan bedenine mündemiçtir ve iki müstesna melekeyi haizdir: İdrak ve irade. Bu iki melekenin varlığı ve tabiatıysa sadece tesirleri ve fiilleriyle tanımlanabilir. İnsiyaki olarak müdrike, üzerine daha fazla muhakeme yapmanın mümkün olmadığı, insanın kendinin ve dünyanın varlığına dair farkındalığı gibi temel fikirlere sahiptir, bununla birlikte irade de tabiatı itibariyle ve günahtan azade mutluluğu arzular.

İntibak etmeli bu ilk iradeye,
Fıtratında olan o kuvvete.
64 Ki hem nasihatçı hem de bekçidir rıza eşiğinde;
Odur senin faziletinin değerlendirilebileceği kaide,
Zira iyi veya kötü isteklerini, kabul veya reddedebilirsin sayesinde.
67 Muhakemeyle ulaşanlar köklere,
Müdrik oldular bu fıtri hürriyete, böylece
Ahlak ilmini miras bıraktılar fani âleme.
70 Her sevginin yanan içinde,
Zaruri olduğunu varsayarsak bile,
Bu sevgiyi dizginlemek hâlâ senin elinde.
73 Beatrice'nin kastettiği hür irade diye,
Bu asil kuvvettir; ve emin ol hatırladığına bu nedenle,
Eğer bu husustan bahsederse."
76 Gece yarısı kalmıştı geride, ay tepemizde,
Yıldızları gölgelercesine,
Işıl ışıl parlıyordu, yeni kalaylanmış bir bakır çanak suretinde;
79 Koyulmuştu tam aksi doğrultuda,
Güneşin tutuşturduğu yola,
Roma'nın batarken gördüğü Sardinya ile Korsika arasında.
82 O lütufkâr ruh, ki şahsına hürmeten,
Pietola meşhurdur Mantova'nın diğer şehirlerinden,[1]
Kurtarmıştı beni taşıdığım tereddütün yükünden;
85 Sorularıma sade ve aşikâr cevaplarını topladığımdan,
Uyku ile uyanıklık arasında duran
Biri haline geldim, sonunda muhtelif rüyetlere nail olan.

1 Mantova'nın Pietola köyünden olan Vergilius.

88 Ama çıkartıldım mahmurluktan,
Aniden bir ahali tarafından,
Arkamızdan, bize doğru yönelmişlerdi çoktan.
91 Ve eskiden İsminos ve Asopos ırmakları,
Nasıl gördüyse Bakkhos'tan yardım isteyen Thebai halkını,
Vaveylalı kalabalıklar halinde tutmuş kıyılarını,[1]
94 Bu gelenler de salih irade ve sevgiyle zannımca,
İlerliyorlardı tez adımlarla,
Bu taraçanın kavisli yolunda.
97 Devasa kalabalık çok geçmeden ulaştı yanımıza,
Uygun adım koşuyorlardı vermeden fasıla,
Ve önlerinde ağlayan iki kişi bağırmakta:
100 "Meryem aceleyle varmıştı dağlığa;[2]
Caesar Lerida'yı fethetmek uğruna,
Marsilya'ya hücum edip sonra hemen koşmuştu İspanya'ya."[3]
103 Onları takiben bağırdı diğerleri: "Süratli, süratli,
Kifayetsiz sevgiyle harcamayalım vakti,[4]
İyiye hevesli olan yerde büyür inayet çiçeği."
106 "Ey ahali, şevk dolu gayretiniz şimdi,
Telafi eder umarım ihmal ve gafletinizi,
İyiye layığını verememeye sevk eden vaktinde sizi;
109 Yanımdaki kişi ki yalan söylemiyorum kat'a, sağdır daha,

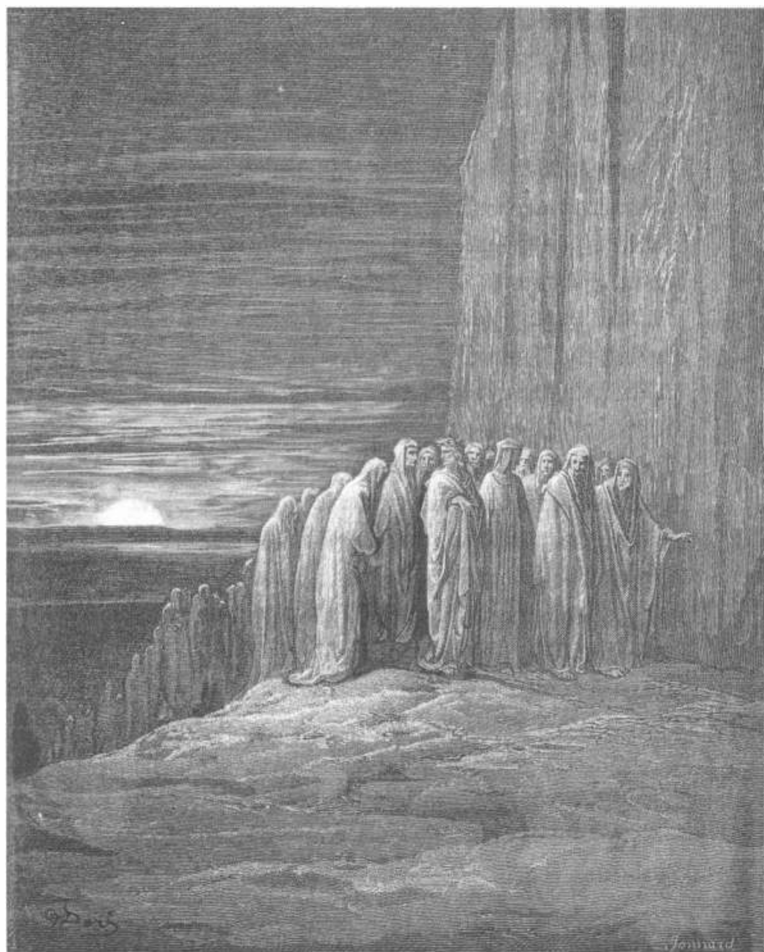
---

1 Statius'un aktarımına göre Thebai halkı, tanrı Bakkhos'a (Dionysos) yakarmak için Antik Yunanistan'daki bu iki ırmağın kıyılarında toplanırdı. Ruhani gaflet günahının cezalandırıldığı bu taraçada münasip gelen ceza, Tanrı'yı sevme iradesini coşkuyla ve yüksek sesle bağırarak büyük bir hızla koşmaktır.

2 *Luka* 1:39 uyarınca kuzeni Elisabet'in hamileliğini öğrenen Meryem aceleyle dağlığa gider. Bu gafletin zıttı bir erdem olan şevk dolu bir ivediliğin ilk örneğidir.

3 MÖ 49'da Iulius Caesar Marsilya'yı kuşatır, ama orada bizzat kalmayarak İspanya'ya geçer ve bir cumhuriyetçi ordusunu bozguna uğratır [Lucanus].

4 Kifayetsiz sevgi gaflet, yani Tanrı'nın sevgisine kusurlu muameledir.

Çıkmak arzusunda yukarıya, güneş tekrar paraldığında,
En yakın geçit nerede, söyleyin bize dolayısıyla."
112 Bunlardı sözleri Rehberimin;
Ve o ruhlardan biri dedi ki: "Gelin,
Bulacaksınız yarığı bizi takip edin.
115 İlerlemek arzusuyla doluyuz nitekim,
Durmamız namümkün; dolayısıyla bizi affedin,
Kabalık olduğuna vehmederseniz kefaretimizin.
118 Başkeşişiydim ben San Zeno'nun Verona'da
Yiğit Barbarossa'nın idaresi altında,
Milano hâlâ anar onun adını kahırla.[1]
121 Ve o, bir ayağı mezarda olan zaten,
Yakındır ağlayacak o manastır yüzünden,
Ve orada eskiden hükmü olmasına tutacak matem;
124 Zira oturttu günahının tohumunu,
Bedeni kusurlu, ama zihni daha da mekruh olan oğlunu,
Meşru çobanın yerine makama."[2]
127 Konuştu mu daha fazla, yoksa sustu mu bilmiyorum, zira
Koşup gitmişti çoktan bizden uzağa;
Bu kadarını işittim ve çok memmun oldum duyduklarıma.

---

1 Konuşan ruh muhtemelen Barbarossa (Kızıl Sakal) lakaplı İmparator I. Friedrich'in (1122-1190) saltanatı sırasında –ki 1162 Milano'yu feth ve harap etmiştir– Verona'daki San Zeno Manastırının başkeşişi olan Gherardo'dur (ö. 1187). Ruhani hayatlarında ezber ve tekrarın elinde hissizleşme ve bezginleşme eğiliminde olan keşişler ve diğer din adamları en çok gaflet günahından mustariptir.

2 *Komedya*'da sık rastladığımız bu geçmişten geçmişe kehanetin odağında bu kez 1301 senesi eylül ayında (yani *Komedya*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen nisan ayından hemen sonra) ölen Verona Sinyoru Alberto della Scala ve onun San Zeno Manastırı başkeşişliğine bedenen engelli ve ahlaken yozlaşmış gayri meşru oğlu Guiseppe'yi getirdiği için ölüler dünyasında çarptırılacağı ceza vardır.

130 Ve her ihtiyacımda imdatçı olan bana,
Dedi: "Dön bu yana; bak iki kişi yaklaşmakta,
Gafleti ısırarak, dişleriyle kavrayıp sıkıca."
133 Bağırdılar herkesin gerisinden:
"Önünde denizin yarıldığı o halk cümleten,
Ölmüştü mirasçılarını görmeden önce Erden.[1]
136 Ve tahammül edemeyenler imtihanların çilesine,
Erene dek nihayete Ankhises'in oğluyla birlikte,
Bıraktılar kendilerini adi bir hayatın ellerine."[2]
139 Sonra bu gölgeler bizden çok uzağa gittiğinde,
Ki onları görmek mümkün değildi bundan böyle,
Yeni bir fikir süzülüp geldi zihnime;
142 Bu fikir tüm bereketiyle,
Nice ve muhtelifini getirdi beraberinde,
Böylece yumdum gözlerimi ve koyuldum zihnimde bir gezintiye,
145 Ve tefekkür tahvil oldu bir düşe.

---

[1] Musa'yla birlikte Kızıldeniz'den geçen İsrailoğulları durmaksızın sevk ve idareden şikâyetçi oldukları için Rab, iki istisna dışında, bu ilk neslin Erden (Şeria) nehri ve böylece Vaat Edilen Topraklar'a varmadan önce ölmesine hükmeder (*Sayılar* 32:10-13).

[2] Ankhises'in oğlu Aeneas'la birlikte Latium'a gidip Roma İmparatorluğunun kuruluşuna, yani görkeme ortak olmak yerine Sicilya'da kalanlar.

KANTO XIX

Dünyanın ve bazen de Satürn'ün,
Erdirdiği nihayete sıcaklığı gündüzün,
Soğuğu kıramaz ya artık aydan eden sökün,[1]
4 İşte bu saatlerinde günün –ki bir süre daha karanlık kalacak göğün,
Mümkün kıldığı saatlerdir bunlar reml ehlinin,[2]
Görmesini şafaktan evvel doğudan yükseldiğini Büyük Talih'in–
7 Rüyamda gördüm kekeme bir kadını,
Gözleri şaşı, yamuk ayakları,
Elleri kesilmiş, solgun siması.
10 İzledim onu; ve güneşin canlandırması gibi tıpkı
Gecenin uyuşturduğu hissiz uzuvları,
Bakışım çözdü kilidi, dilini yaptı akıcı,
13 Biraz sonra düzeltti çarpık uzuvlarını,
Ve gözlerim solgun suratını,
Sevginin beğendiği renkle boyadı.
16 Ve böylece konuşması salıverilince,

---

1 Dünya, Ay –ve gözüktüğü zaman Satürn'ün– sahip olduğu düşünülen soğuk etkinin, güneşten kalan sıcaklığı ziyadesiyle düşürdüğü gecenin son saatleri.

2 Özellikle kum üzerindeki nokta ve çizgileri yıldızlarla eşleştirip benzeştirerek fal bakmaya remil (reml) denirdi. Doğu kökenli bu müneccimlik biçimi (*ilmü'l-reml*) Batı kültüründe de kendine yer bulmuştur (*geomanteia/geomanti*). Yıldızların dizilişlerine benzettikleri şekillere çeşitli anlamlar atfeden bu falcılar, bahar zamanı gündoğumundan hemen önce ufukta görünen ve Balık ve Kova takımyıldızlarının teşkil ettiği örüntüye *Fortuna Major*, yani "Büyük Talih" derlerdi.

Başladı şarkı söylemeye, öyle ki güçlükle
Yöneltebilirdim ilgimi ondan başka yöne.
19 "Ben," dedi şarkıda, "Ben tatlı Siren,
Denizin ortasında denizcileri büyüleyen,
Çok haz alır beni dinleyen!
22 Ulysses'i bile şarkımla bizzat ben saptırdım rotadan,[1]
Alıkoydum devam etmeye can attığı yolculuğundan, zira bana alışan,
Öyle tatmin olur ki, nadiren ayrılır yanımdan."
25 Daha onun dudakları kapanmadan, belirdi yanımdan
Bir hanım ki teyakkuz içinde hali ve azizevari, o an,
Siren sersemledi varlığından.
28 "Ey Vergilius, Vergilius, kim bu?" diye sordu hanım belli ki kınayan,
Öne çıktı Hocam,
Gözlerini selimeden ayırmadan.
31 O hanımsa birden yakaladı kadını,
Yırttı libasını önden, gösterdi bana onun çıplak karnını;
Oradaki necasetin leş kokusu beni düşten uyandırdı.[2]
34 Çevirdim gözlerimi ve cömert Üstadım dedi ki:
"En az üç kez çağırdım seni. Kalk ve yürü;
Bulalım artık gireceğin gediği."
37 Hemen kalktım ayağa, ki gün ışığı halihazırda
Yayılmıştı kutsal dağın taraçalarına,

---

1 Şarkılarıyla denizcileri cezbedip kayalıklara, böylece faciaya sürükleyen bu güzel deniz perisi, yani Siren, Ulysses'i de yoldan çıkarttığını iddia eder, ancak Homeros'un *Odysseia*'sı uyarınca kahramanı yoldan çıkartan Sirenler değil Kirke'dir (bkz. *Cehennem* XXVI:91-93).

2 Daha ulvi bir hakikatin simgesi olan bu hanım Dante'ye, ne kadar cezbedici olsa da dünyevi nimetlerin özünde çirkin, yozlaşma ve çürümeye götürücü olduğunu ifşa eder. Bu ikinci sabah rüyası/rüyeti vasıtasıyla Dante, izleyen üç taraçada cezalandırılan müsrif sevginin üç biçiminin yol açtığı günahların kaynağını teşkil eden dünyevi nimet ve hazların sahte çekiciliğini, kendi tecrübesi üzerinden okuyucuya hatırlatır.

Böylece yürüdük alarak taze güneşi arkamıza.
40 Takip ediyordum Rehberimi başım önde,
Benziyordum düşüncelerinin ağır yüküyle,
Köprü kemeri gibi eğrilmiş birine;
43 Ve bir ses duydum sonra, "Yaklaşın, geçit bu tarafta!"
Diyordu ziyadesiyle şefkatli ve yumuşak bir edayla,
Ki muadili duyulamaz bizim fani dünyamızda
46 Bize seslenen kuğununki kadar beyaz açık kanatlarıyla,
Sevk etti bizi duvar gibi yükselen iki kayanın arasında,
Çıkan yola yukarıya.
49 Salınan tüylerin esintisiyle bizi okşadı da,
Tasdik etti tekrarla, "*Oui lugent*," ne mutlu onlara,
Teselli verilecek ruhlarına.[1]
52 "Ne sebep oluyor gözlerini sürekli aşağıda tutmana?"
Dedi Rehberim bana, meleği bırakıp arkada
Biraz tırmanmışken daha.
55 Dedim ki: "Yürümemin nedeni böyle evhamlı,
Gördüğüm yeni bir rüyet ki çeliyor aklımı,
Düşünmekten imtina edemiyorum onu."
58 "Gördüğün," dedi, "O kadim cadı,
Bir tek odur ağlatan üzerimizde bekleşen ruhları;
Ve yine gördün insanın ondan nasıl kurtulduğunu.
61 Kâfi gelsin bu sana, hızlandır artık adımlarını,
Kaldır gözlerini o cazibeye doğru,
Ebedi Kral'ın muazzam küreleriyle sürdürdüğü deveranı."

---

1 Gaflet günahının cezalandırıldığı taraçadan çıkışa eşlik eden bu Kutlulama, Cennet'in ebedi sevincine kavuşmak için çekilen ruhani ıstırapı vurgulayacak şekilde *Matta* 5:4'ten "*Qui lugent*/Ne mutlu yaslı olanlara; çünkü onlar teselli edilecekler." cümlesidir.

64 Hani şahin süzülürken havada, önce bakar aşağıya,
Sonra şahinci seslenince, bekleyen yemin coşkusuyla,
Kanatları açık geçer ya dalışa,
67 Ben de geldim o duruma ve çıktım aynı heyecanla,[1]
Kayanın bir kişinin yürüyebileceği yarığından yukarıya,
Varana dek taraçanın başladığı noktaya.
70 Beşinci dairede, dururken daha ilk açıklıkta,
Ağlayan insanlar girdi nazarıma,
Hepsi zeminde yüzükoyun yatmakta.
73 "*Adhaesit pavimento anima mea*,"[2]
Diyorlardı soluya soluya,
Öyle derindi ki iç çekişleri, bu sözleri ayırt etmek zordu aslında.
76 "Ey siz, Tanrı'nın seçilmişleri, çektikleri acılar burada,
Adalet ve umutla teskin olanlar acaba,
Yönlendirir misiniz bizi yukarı çıkan basamaklara?"
79 "Eğer geldiyseniz buraya ve yere uzanmanız gerekmiyorsa,
Çabucak ulaşırsınız o patikaya,
Devam edin dağın boşluk tarafını tutarak hep sağınızda."
82 Böyle sordu ve böyle cevaplandı Ozan,
Ses gelmişti az uzağımızdan,
Kimin konuştuğunu ayırt etmiştim aralarından.
85 Çevirdim gözlerimi, Efendimin gözlerine;

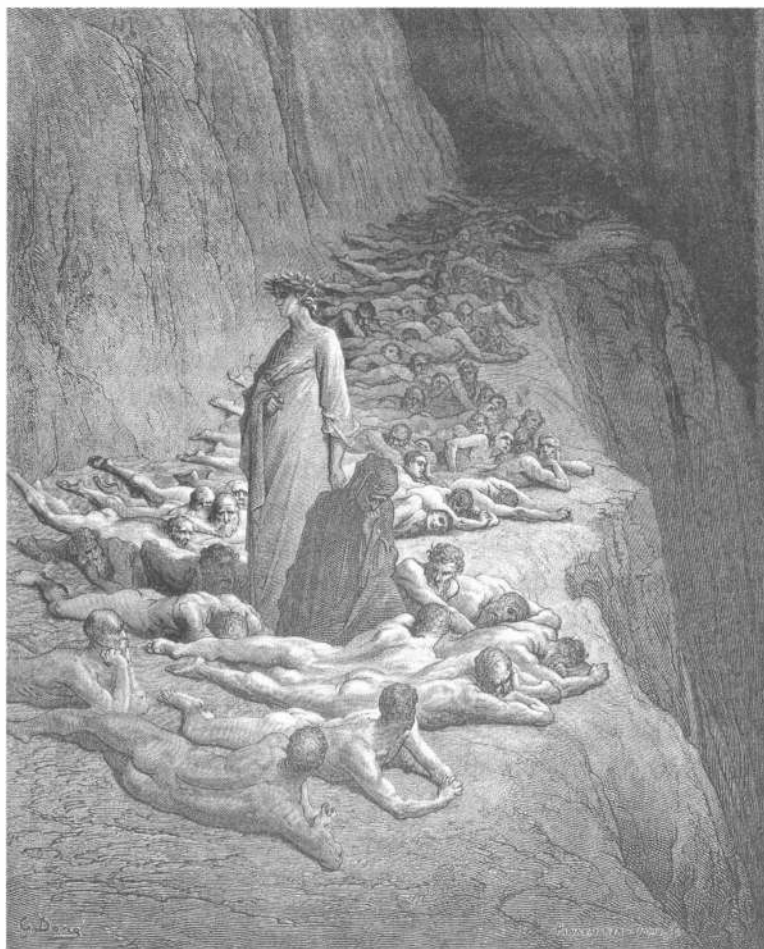
1 Şahincinin, şahini eğitirken elindeki yemi havada çevirip seslenerek dikkatini çekmesi gibi Tanrı da döndürdüğü gök küreleriyle insanların dikkatini Cennet'e çeker.

2 *Mezmurlar* 119:25'in sözleri: "Canım toprağa yapışır." Bu dize hem çekilen cezanın yere yüzükoyun uzanmak şeklindeki biçimini hem de tamahkârlık günahının doğasını, yani dünyevi bir nesneye -paraya- aşırı bağlanmayı tasvir etmektedir.

O da icazet verdi hoşnut bir işaretle,
Hevesli bakışımda aşikâr niyetime.
88 Arzu ettiğimi yapma iznine kavuşunca,
Vardım ve eğildim usulca yanına
O ruhun, az evvel tespit ettiğim konuştuğunda,
91 Dedim ki: "Ey ruh tekâmül eden gözyaşlarıyla,
Ki başka türlü kavuşulmaz Tanrı'ya,
Benim için mühim uğraşına bir müddet ver ara.
94 Kimdin sen ve sırtlarınız neden dönük yukarıya?
Söyle, canlı olarak ayrıldığım dünyada,
Senin için yapabileceğim bir iyilik varsa."[1]
97 Dedi ki bana: "Neden Gökler sırtımızı kendine çevirdi
Bileceksin, ama öncesinde söylemeliyim ki,
Scias quod ego fui successor Petri.[2]
100 Akar Siestri ile Chiavari arasında,
Güzel bir ırmak ve adı da,
Yer alır aile armamın üst tarafında.
103 Öğrendim bir aydan biraz fazla zamanda,
Onu çamurdan sakınmak isteyene aziz cübbe nasıl yük olmakta,
Öyle ki tüm diğer yükler tüy gibi gelir insana.
106 Heyhat geç girdim doğru yola!
Ne zaman ki çobanlık ettim Roma'ya,
Ol vakit vâkıf oldum dünya hayatının aldatıcılığına.

1 Dante'nin yapabileceği iyilik, yaşayanların bu ruha hayırduası etmesini istemektir.

2 "Bilmeni isterim ki Petrus'un halefiydim;" yani konuşan ruh bir papa, tam olarak Papa V. Hadrianus'tur. Ligurya bölgesindeki Lavagna ırmağının ismiyle anılan Lavagna bölgesinin kontları unvanını taşıyan Fieschi ailesinin bir ferdidir. Papalık tahtına çıkışından (yani aziz cübbeyi giyip Roma'nın çobanı olmasından) sadece beş hafta sonra 1276'da ölür. Kilisenin tamahkârlığının bir simgesi olarak burada yer alır, ancak Simunvari Papalardan (*Cehennem* XIX) farklı olarak ölmeden önce nedamet getirmiştir.

109 Gördün kalbin rahat bulmayacağını orada,
Ve çıkamazdım da o hayatta daha yukarıya;
Böylece harlandı yüreğimde sevgi buradaki hayata.
112 Ruhum sefildi varıncaya dek o noktaya,
Ruhum ki Tanrı'yla irtibatı kesmiş, teslim olmuş tamaha;
Şimdi, görüyorsun, bu günahın cezasındayım burada.
115 Arınan ruhlara reva görülen eza,
Tamahın nasıl bir şey olduğunu gösteriyor açıkça;
Ve bu dağda mevcut değil daha fena bir ceza.
118 Nasıl kaldırmadıysak gözlerimizi yücelere,
Aksine, dünyevi şeylere onları diktikse,
Burada da adalet çevirdi onları yere.
121 Tamah iyiye olan sevgimizi hükümsüz kıldı,
Kaçırdık salih amel yapanlardan olma fırsatını,
Burada da adalet tuttu bizi sımsıkı,
124 Bağladı ve kısıtladı ellerimizi ve ayaklarımızı;
Adil Rabbimiz ne kadar derse uygunu,
O kadar kalacağız hareketsiz ve yere yayılı."
127 Diz çökmüştüm konuşmak için o ruhla,
Sözlerini bitirip ben kelama başladığımda,
Sesimin geldiği yerden fark etti bu ihtiramımı,
130 "Neden eğildin yanımda?" diye sordu bana.
Dedim ki: "Yüksek makamınıza saygıyla,
Vicdanım el vermedi huzurunuzda ayakta durmaya."
133 Cevapladı "Kardeş, doğrult bacaklarını; kalk ayağa!" diye,
"Hata etme; sen ve diğerleri gibi, ben de,
O Yegâne Kudret'in bir kuluyum sadece.
136 Eğer gerçekten işittiysen İncil'in sesini,
Onun *Neque nubent* sözlerini,[1]

---

1 *Matta* 22:30'un "Zira kıyamette onlar *neque nubent*/ne evlenirler, ne de

Anlayacaksındır niye böyle dediğimi.
139 Git yoluna şimdi; daha fazla istemiyorum gecikmeni;
Hem burada beklemen aksatıyor matemimi,
Senin dediğin gibi, gözyaşlarının himmetiyle tekâmülümü.
142 Yeryüzünde, bir yeğenim var Alagia isminde,[1]
Hayırlıdır özünde, misal olup hanemdekiler kendisine,
Kötülüğe sevk etmezlerse;
145 Ve benden sadece o kaldı geride."

---

kocaya verilirler, ancak gökte olan melekler gibidirler," sözleri, Cennet'te kutsananlar arasında evliliğin mevcut olmayacağı anlamından daha ileri bir kapsama taşınıp, ikinci hayatta dünyevi ayrımlar ve payelerin –mesela bir Papa ile sıradan bir kişi arasındaki farkın– ortadan kalkacağı manasında kullanılmaktadır.

1 Alagia, sürgündeki Dante'nin hamilerinden biri olan Moroello Malaspina'nın karısıdır (*Araf* VIII:134-139).

KANTO XX

İrade, daha hayırlı bir iradenin tutunamaz karşısında,
Dolayısıyla memnun etmek için, tatminimin hilafına,
Sudan çıkarttım süngerimi ulaşmamışken doygunluğa.[1]

4 İlerledim ve Rehberim de ilerliyordu uçurumun kenarında,
Bulabildiğimiz boşluklara basa basa,
Bir surun üzerinde mazgallar boyunca yürür gibi adeta;

7 Zira ayaklarımızın altında uzanıyordu sıra sıra,
Dünyanın kötülüğünü akıtıp arınanlar damla damla,
Kayanın yamacına varana dek bütün taraça boyunca.

10 Ey kadim kurt, lanet olsun sana,
Hep daha fazla av peşindesin diğer canavarlara kıyasla,
Açlığın dinmez ve büyük sonsuzca!

13 Ey gökler, deveranları vesilesiyle,
Yeryüzündeki hallerin değiştiğini düşünür pek çok kimse,
Ne zaman gelecek amelleriyle, bu kurdu defedecek kimse?[2]

---

1 Dante daha fazla bilgiyi (su), öğrenmeyi arzulamaktadır.

2 Kadim kurt tamahkârlıktır; insanlığı ondan kurtaracak birinin beklentisiyle birlikte *Cehennem* I:49-51, 88-111'deki dişi kurt ile tazıyı anımsatır.

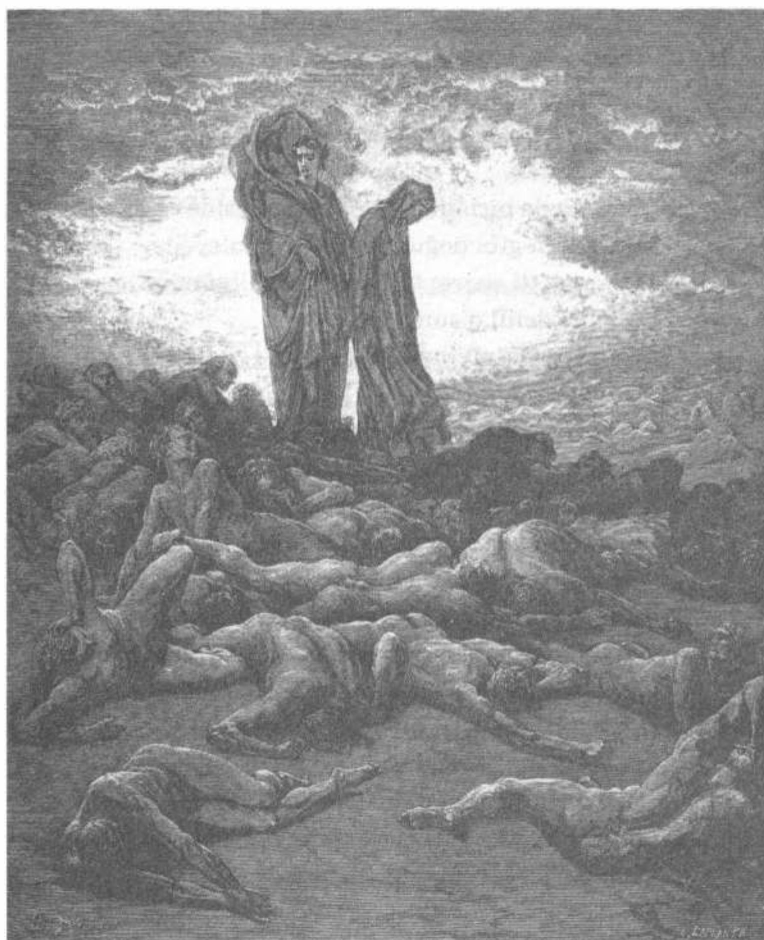
16 İlerledik küçük ve ağır adımlarla;
Özen gösteriyordum gölgelere basmamaya,
İşittiğim ağlayıp inlemelerini gamla.
19 Ve duydum "Güzel Meryem!" diye haykırdığını tesadüfen,
İlerimizde birinin ağlamama seslerine rağmen,
Bir kadın gibi doğum sancısıyla inleyen;
22 Devam etti sonra: "Ziyade yoksulluğunun,
O hane delili olsun,
Kutsal yükünü bıraktığın."[1]
25 Duydum akabinde: "Ey Fabricius, ey hayırlı kişi,
Tercih ettin erdemli sefaleti,
Biriktirmektense ahlaksızca kazanılmış serveti."[2]
28 Çok memnun etti de sözleri,
İlerledim yanına tanıyayım diye gölgeyi,
Sanıyorum sesin ondan geldiği.
31 Konuşuyordu hâlâ, cömertliğini anlatmakta
Nikolaos'un, ki bakirelere verdiği armağanlarla,
Evlenebildiler alınlarının akıyla.[3]
34 "Ey ruh, konuşan bu salih sözlerle,
Kimdin sen söyle," dedim, "Ve neden sadece,
Sen düzmektesin münasip methiye?
37 Karşılıksız kalmayacak sözlerin,
Dönersem şayet geri kısa hayat seyrinin,

---

1 Meryem, İsa'yı Beytlehem'de yoksul bir ahırda/mağarada doğurmuştur (*Luka* 2:7). Bu, tamahkârlığın zıttı olan iradi yoksulluk erdeminin sergilendiği bir dizi örneğin ilkidir.

2 Gaius Fabicius Luscinus, MÖ 3. yüzyıldan Romalı bir cumhuriyetçi konsül ve siyasetçidir. Roma'nın düşmanlarından hediyeler almayı reddetmiş ve öylesine fakir bir halde ölmüştür ki cenaze masraflarını devlet karşılamıştır [Vergilius ve Dante'nin *Convivio* ile *Monarchia*'sı].

3 3. yüzyıl sonuyla 4. yüzyıl başlarında yaşamış ve Noel Baba figürünün de dayanağı olan Myra (Demre) Piskoposu Aziz Nikolaos yoksul bir adama kızlarını evlendirebilmesi için drahoma (çeyiz parası) olarak üç kese altın verir; bu, paranın tek erdemli kullanımı olan yoksullarla paylaşmanın bir örneğini teşkil eder.

Şimdi nihayetine doğru varan bakiyesini yürümek için."
40 Dedi ki: "Söyleyeceğim, dünyadan bir teselli ümidim
Var diye değil, hatırına sende parıldayan inayetin,
Vâsıl olmadan ölüm.
43 Bendim kökü habis bitkinin,[1]
Tüm Hıristiyan topraklarına feyizsiz gölgesi düşenin,
Nadirdir bitmesi oralarda iyi meyvenin.
46 Eğer Douai, Lille, Brugge ve Gent'in kâfi gelseydi kuvveti,
Şimdiye alırlardı intikamı, sökerlerdi o bitkiyi;
Ve niyazdayım her şeye hükmedene, getirsin nihayeti.
49 Hugues Capet'di taşıdığım isim orada,
Phillippeler, Louisler hep benden doğdu da,

1 Konuşan ruh 987-1328 arası Fransa kralları ve Anjoulu I. Charles üzerinden de 1266-1343 arası Napoli kralları olan Capet Hanedanının (kötü bitki) kurucusu Hugues Capet'tir. Burada mütevazı bir aileden gelip, Charlemagne'nin soyunun bir keşiş haricinde erkek varisi kalmayınca kendini Fransa'yı yönetme konumunda bulup, oğlunu tahta geçiren bir adam olarak tasvir edilir. Krallık idaresinde tamahkârlık örneği olarak kendi habis soyunu (50. dize; Philippeler, Louisler, yani Fransa kralları) lanetler ve Tanrı'dan onları cezalandırmasını ister (bu ceza 1297-9'da IV. Philippe, Flandra'nın Douai, Lille, Brugge ve Gent şehirlerini işgal ettikten sonra 1302'de başlayan isyan neticesinde bozguna uğradığında mümkün olacak gibidir, ama kâfi gelmemiştir). Capet Hanedanının yozlaşıp kötüleşmesinin başlangıcını IX. Louis'in kardeşi Anjoulu I. Charles'ın 1245'te Provencelı Beatrice'le evlenip onun topraklarını da Fransız kraliyet ailesi mülküne eklemesine tarihler. Bu genişlemeyle birlikte aile, çevrelerindeki sorunlu yahut diğer krallıklarla çekişme yaratan (mesela İngiltere'nin hak iddia ettiği Ponthieu, Normandiya ve Gaskonya gibi) toprakları, düzeni sağlama bahanesiyle işgale başlar. Anjoulu I. Charles benzer şekilde İtalya'ya hücum eder ve Manfred'i yenerek Sicilya (1266-82) ve Napoli'nin (1266-85) ilk Capet Hanedanından gelen kralı olur (bkz. *Araf* III:145, VII:113, 129). 1268 yılında krallığı geri almaya çalışan Manfred'in kuzeni Konradin'i yener ve idam ettirir. 1274'te ölen ilahiyatçı Aziz Aquinolu Tommaso'yu (Thomas Aquinas) da I. Charles'ın zehirlettiği rivayet olunur (bkz. *Cennet* X:99).

Onlar hükmediyor bir dönemdir Fransa'ya.
52 Bir kasabın oğluydum Parisli;
Kadim kralların kesilince silsilesi, kalmayınca varisi,
Külrengi giysili keşiş harici,
55 Krallığın idaresinin dizginlerini buldum ellerimde,
Yeni kazandığım güçle
Ve edindiğim pek çok dost marifetiyle,
58 Dul kalmış taç geçirildi benim oğlumun başına,
Ve kemikleri kutsanan onca
Kralın silsilesi başladı onunla.
61 Büyük bir çeyiz olarak alıp Provence'ı,
Nesebim kaybedene kadar utanç duygusunu,
Belki çok değerli değildi ama kötülükleri de olmamıştı.
64 Sonra başladılar yalanlar ve kaba kuvvetle yağmaya;
Ve el koydular ıslah lafzıyla,
Ponthieu, Normandiya ve Gaskonya'ya.
67 Charles geldi İtalya'ya,
Konradin'i kurban etti önce burada,
Sonra Tommaso'yu Göğe sürdü aynı ıslah lafzıyla.
70 Görüyorum bir zamanı, uzak değil çok da,[1]

---

1 Dante izleyen dizelerde, Hugues Capet'in ağzından yine alışkın olduğumuz geçmişten geçmişe kehanet örüntüsüne başvurur ve yolculuğun gerçekleştiği söylenen 1300 baharı ve sonrasındaki olayları ve sonuçlarını sıralar. Papa VIII. Bonifacius, IV. (Güzel) Philippe'in kardeşi Valoislı Charles'ı İtalya'ya çağırır; Charles 1301 Kasımında Floransa'ya girer ve asıl vazifesi olan arabuluculuk yerine Kara Guelfoların yönetimi ele geçirmesine, böylece aralarında Dante'nin de bulunduğu Ak Guelfoların sürgün edilmesine göz yumar. Bu neredeyse Yahuda'nınkine (bkz. *Cehennem* XXXIV:62) denk bir ihanettir. 1284'teki bir deniz savaşında Aragonlulara esir düşmüş Napoli Kralı Anjoulu II. Charles ise 1305'te kendi siyasi ve ekonomik çıkarı için kızını Ferrara Dukası'yla evlendirmiştir. Kehanetin devamında Fransız kralları, simgeleri olan zambak çiçeğiyle (*fleur de lys*) anılır; 1303 yılında, Lazio'daki Anagni şehrinde Güzel Philippe'in ajanları Papa VIII. Bonifacius'u üç gün boyunca rehin tutmuştur. Dante bu papayı mütemadiyen kınamasına rağmen

Başka bir Charles çıkıyor Fransa'dan dışarıya,
Kendini ve soyunu meşhur etmek uğruna.
73 Sözde silahsız varıyor durağına,
Ama vaktiyle Yahuda'nın doğrulttuğu mızrak onda,
Ve yarıyor saplayıp Floransa'nın karnına.
76 Toprak değil ama günah ve utanç kazanacak bununla,
Ve en ağırı da bu gelecek ona,
Zira böylesi bir lekeyi çok az kattı hesaba.
79 Bir vakit gemisinde esir alınan diğerini de görüyorum da,
Çıkar için kızını satmakta,
Dişi köleler için pazarlık yapan korsanları andırmakta.
82 Ey tamahkârlık, ne yapabilirsin bize daha,
Hanedanım tutsak olmuş sana,
Öz evlatlarının etinin bile ticaretini yapmakta!
85 Geçmiş ve gelecekteki bu kötülükler az geliyorsa gözüne,
Görüyorum zambak çiçeğinin girdiğini Alagni'ye,
Ve tutsak edildiğini İsa Mesih'in vekili nezdinde.
88 Görüyorum O'na sövüldüğünü ikinci kere;
Görüyorum ödün ve sirkenin verildiğini yine,
Ve iki haydutun arasında, onlar sağken, katledilmekte.
91 Görüyorum yeni Pilatus'u, öyle zalim ki,
Doymak bilmediğinden elinde olmadan yetki,

(bkz. *Cehennem* XIX:52-7, XXVII:85-93) nihayetinde İsa'nın dünyadaki vekili unvanını taşıyan bu zata çektirilen çileyi İsa'nın Çilesi'nin (yakalanmış, sövülmüş, içmesi için öd ve sirke verilmiş, iki haydut arasında çarmıha gerilmiştir; *Matta* 27) bir tekrarı olarak görür. Böylece Güzel Philippe, İsa'nın haçta ölümünden sorumlu Roma valisi Pilatus'un çağdaş muadilidir. Aynı Philippe servetlerine el koymak için 1307 yılından itibaren Tapınak Şövalyeleri tarikatına karşı bir tutuklama ve işkence seferberliğine koyulur ve 1312-3'te tarikatı ezip Büyüt Üstat'ını kazığa bağlatarak yakar.

Tapınak'a götürüyor yelkenleri hırsla şişmiş gemisini.
94 Ey Rabbim, ne vakit izin vereceksin sevinmeme,
Sır dolu sessizliğinde mahfuz intikamın alındığını görüp de,
Senin öfkende bile hayır vardır elbette![1]
97 Kutsal Ruh'un bildiği yegâne gelin
Hakkında az önce söylediklerim,[2]
Hani onları duyup da benden izahat istemiştin,
100 Bunlar ettiğimiz dualara cevaptır gündüz olduğu müddetçe,
Fakat gece çökünce,
Tam zıttı misaller yerleşir dilimize.[3]
103 Başlarız anlatmaya Pygmalion'un hikâyesini,
Altına duyduğu haris arzu bürüyüp gözlerini,
Nasıl hain, hırsız ve akraba katiline dönüştüğünü;[4]
106 Ve tamahkâr Midas'ın rezilliğini,
Ölçüsüz talebinin bu neticesi,
Daima güldürür ahaliyi.[5]
109 Yâd ederiz sonra her birimiz sersem Akan'ı da,
Nasıl ganimet aldığını çapulla; böylece hâlâ
Yeşu'nun gazabı yakmakta gibi onun canını burada.[6]

---

1 Bu habis soyun (ve genel olarak günahkârların) nasıl ve ne zaman cezalandırılacağı (intikam) Tanrı'nın asla bilinemeyecek gelecek tasarısında saklıdır.

2 Kutsal Ruh'un kudretiyle İsa'ya gebe kalan Meryem (*Matta* 1, *Luka* 1) yoksulluğun ilk örneğidir.

3 Bunlar cezalandırılan tamahkârlığın örnekleridir.

4 Sur (Tiros/Tyre) Kralı Pygmalion, kardeşi Dido'yla evlenen ve varlıklı bir adam olan Sychaeus'u servetine sahip olmak için öldürür [Vergilius].

5 Frigya Kralı açgözlü Midas, tanrı Bakkhos'tan dokunduğu her şeyi altına çevirme gücü ister, ancak yediği yemek bile altına döndüğünden bir süre sonra bu tanrı armağanını geri vermek zorunda kalır; başka bir hikâyesindeyse tanrı Apollon'u kızdırır ve kulakları eşek kulaklarına dönüştürülerek cezalandırılır [Ovidius].

6 Eriha'da çapuldan kendine ganimet alan Akan adında İsrailli, Yeşu'nun emriyle taşlanarak öldürülür (Yeşu 7).

112 Sonra ayıplarız Safira ve kocasını;[1]
Methederiz Heliodorus'un yediği toynakları;[2]
Ve Polydros'u katleden Polymestor'un adı,
115 Yankılanır bu dağın her yanında, hatırlanır alçaklığı;[3]
Ve akabinde ederiz son nidamızı:
'Crassus, söyle bize, bilirsin zira, nasıl altının tadı?'[4]
118 Bazen birisi konuşur yüksek, diğeri alçak sesle,
Bizi teşvik eden hisse göre,
Kâh bağırırız kâh konuşuruz kendimize;
121 Az evvelki gündüze mahsus, hayırlı olanlar zikrinde,
Nitekim konuşan bir ben değildim sadece,
Ama sesini yükseltmemişti yakınımdaki hiç kimse."
124 O ruhun yanından ayrılmıştık da,
İlerlemeye çalışıyorduk güçbela, ruhları ezmekten imtina
Ve yola devam etme arzusuyla,
127 Ki o sıra, düşüp yuvarlanan bir şeyi andırırcasına,
Zangırdadı dağ, bir ürperme sardı beni dolayısıyla,
Benzeyen, ölüme giden birinin kapıldığına.
130 Herhalde sallanmıyordu Delos böyle şiddetle,
Latona yuvasını yapmadan önce üzerinde,
Gökyüzünün iki gözünü doğurma niyetiyle.[5]

---

1 İlk dönem Hıristiyanlardan Safira ve kocası Hananya, Kiliseye tahsis olmuş paranın bir kısmını zimmetlerine geçirmiş ve Tanrı tarafından çarpılarak ölmüşlerdir (*Resullerin İşleri* 5:1-11).

2 Tapınak'taki hazinelere el koymak için gönderilen vekil Heliodorus kötü bir binicinin idare ettiği bir at tarafından çiftelenerek Kudüs'ten kovulur (*II. Makkabiler*).

3 Trakya kralı Polymestor kendisine emanet edilen Troia prensi Polydros'u yanında taşıdığı hazineye sahip olmak için öldürür [Vergilius; Ovidius].

4 Romalı general ve siyasetçi Marcus Licinius Crassus (ö. MÖ 53) Iulius Caesar'a finansal hamilik yapacak kadar varlıklı ve bir o kadar da açgözlü bir adamdır. Harisliğiyle öyle kötü ün salmıştır ki kesilmiş başı Part Kralına sunulduğunda, kralın onun ağzına erimiş altın döktürüp "susuzluğun dinmiyordu altına, al iç kana kana" dediği rivayet edilir [Florus; Cicero].

5 Delos yüzen bir adaydı ve Iuppiter'den hamile kalıp Hera'nın hışmına uğramaktan korktuğu için oraya sığınan Latono (Leto) ikiz çocukları Apollon

133 Her yandan öyle bir avaz yükseldi ki akabinde,
Üstadım yanıma sokulup iyice, dedi ki bunun üzerine:
"Korkma, ben rehberin olduğum müddetçe."
136 "*Gloria in excelsis Deo*" diye haykırıyordu hepsi,[1]
Yakınımızdakilerden anlayabildim ki,
Zira mümkündü duymak onların bağırdığı sözleri.
139 Bu terennümü ilk duyan çobanlar gibi,
Kalakaldık, hiç hareket etmedik, bekledik ki,
Titreme nihayetinde durdu ve o lahza kesildi ilahi.
142 Sonra mukaddes yolumuza koyulduk yine,
Seyrederek yatan gölgeleri yerde,
Mutat gözyaşlarına çoktan boğulmuş halde.
145 Cehaletimle cebelleşmemiştim hiç bu denli,
Asla bu kadar arzulamamıştım ne olduğunu bilmeyi,[2]
Şayet hafızam bu hususta yanılmıyorsa şimdi;
148 Tefekkürde gibiydim de akabinde,
Ne cüret edebildim sormaya yürüdüğümüzden aceleyle,
Ne de kavrayabildim sebebini kendi kendime;
151 Çekingen ve dalgın ilerledim böylece.

(Güneş) ve Diana'yı (Ay) üzerinde doğurana kadar deniz tabanına sabitlenmemişti [Ovidius].

1 "En yücelerde Allah'a izzet" anlamına gelen bu cümle, Beytlehem yakınlarında sürülerini otlatan çobanlara görünüp İsa'nın doğumunu müjdeleyen melekler tarafından terennüm edilir (*Luka* 2:8-14).

2 Dante'nin depremin ve bu sırada söylenen İzzet İlahisinin nedenini bilme arzusu.

KANTO XXI

O asli susuzluk geçmeyecek asla,
İnayetle doyuran suya kavuşmadıkça,
İçmeyi arzulamıştı ondan Samiriyeli kadın da;[1]
4 Bu susuzluk yakıyordu beni, atıyordum adımları-
mı ivedi,
Rehberimin ardında, o yol boyunca ruhlarla bezeli;
Ne kadar acıklı halleri, hak etseler de elemlerini.
7 Ve bakın, Luka'nın yazdığı misalce,
Hani İsa göründü ya iki kişiye,
Kayada oyulmuş mezarından kıyam edince,[2]
10 Bir gölge göründü bize ve arkamızdan geldi de,
Biz bakarken dikkatle yere, yatanları çiğnemeye-
lim diye,
Fark etmedik onu, hitap edene dek şöyle:
13 "Ey kardeşlerim, Tanrı'nın selameti olsun üzeri-
nize!"
Hemen döndük geriye kendisine, ve Vergilius ken-
disine
Münasip karşılığı vermesinin akabinde,
16 Şöyle başladı söze: "Yerimi benim,
Sonsuz sürgün belirleyen o Adil Hâkim,

---

1 "Asli susuzluk," insanın fıtratında mevcut ve Hıristiyanlığın tabiatüstü hakikatleriyle ancak tam olarak giderilebilecek olan bilme arzusudur. *Yuhanna* 4:6-15'in anlatısında Samiriyeli kadının İsa'dan istediği, içenin ebediyen susamadığı su, bu hakikatlerdir.

2 *Luka* 24:13-53'ün anlatısına göre İsa Mesih'in ölümü üzerine Kudüs'ten kaçan ve Emmaus diye bir köye yönelen iki şakirdine ölümden kıyam etmiş İsa Mesih yolda katılır, ama ilk başta onu tanımazlar.

Seni kutlularla selamette cem etsin!"
19 "Ne!" dedi gölge, ilerliyorken biz aceleyle,
"Eğer Tanrı size yükseklere gelmeyi bahşetmediyse,
Bu kadar uzağa kim rehber oldu O'nun merdivenlerinde?"
22 Dedi ki Üstadım: "Eğer takdir edersen meleğin çizdiği,
Bu adamın taşıdığı izleri,[1]
Göreceksin açıkça salihlerle hüküm sürmesi gerektiğini;
25 Lakin Klotho'nun her birimiz için uygun gördüğü yumağa,
Gece gündüz ip eğiren kız hâlâ,
Yanımdaki için çalışmakta,[2]
28 Senin ve benim ruhumun kardeşi olan ruhu da,
Urucunda, varamazdı tek başına buraya,
Bizim usulümüzde göremiyor zira.
31 Dolayısıyla, rehberlik edeyim diye yolunda,
Cehennem'in geniş boğazından çıkartıldım dışarıya,
Tedrisimin yettiği yere kadar yol göstereceğim ona.
34 Şimdi söylesene, biliyorsan elbette,
Neden az önce sarsıldı ve haykırdı dağ bütünüyle,
Sanırım denizin yıkadığı kıyılarından ta zirvesine."
37 Arzumun görünmez sandığım iğne deliğinden,
Üstadımın bu sorusuydu yanıt ipliğini geçiren,
Bilmenin umudu bile susuzluğuma derman olmuştu birden.
40 Gölge başladı konuşmaya: "Bu dağın mukaddes yamaçları,
Çekmez hiçbir şeyin cefasını,
Gerçekleşen intizamı ya da itiyatı dışı.

---

1 Şimdi üç tanesi kalmış 'P' harfleri (bkz. *Araf* IX:112-114).

2 Üç kader tanrıçası, üç kız kardeş Moiralardan Lakhesis ömür ipini eğirir, Klotho yumağa sarar ve Atropos ölüm vakti geldiğinde ipi keser.

43 Hiçbir düzen ihlali yaşanmaz burada;
Gök kendinden ve kendine ne alırsa,
O olabilir sebep, hiçbir şey değil başka.
46 Dolayısıyla ne yağmur, ne dolu, ne kar yağar,
Ne çiğ düşer, ne kırağı kaplar,
Üç küçük basamaklı merdivenden daha yukarılarda;[1]
49 Ne kalın ne ince bulutlar göğü sarar,
Ne şimşek çakar ne de Thaumas'ın kızı sizin dünyanızda,[2]
Sıklıkla varan bir diyardan bir diyara, buraya uğrar;
52 Kuru buhar yükselemez yukarısına,[3]
O üç basamağın sonuncusunun, bahsettim ya,
Petrus'un vekili ayaklarını basar oraya.
55 Az ya da çok sallanabilir belki daha aşağılar,
Burada ve yukarılardaysa asla neden olmadı sallantıya,
Nasıldır bilmem ama dünyanın içinde hapsolmuş rüzgâr;
58 Ne zaman bir ruh arındığını hissederse sarsılır bu diyar,
O ruh yükselir ya da yukarıya tırmanmaya başlar;
Ve kendisini takip eder bu bağrışlar.[4]
61 İradedir bizzat saflığın alameti,
Şimdi arınıp tadınca hürriyeti,
Gayreti akabi mesken değiştiren ruha yaşatır hayreti.[5]

---

1 Araf dağının üst kısımları sadece Göğün hükmüyle gelen etkilere açıktır. Her türlü hava durumu ve olayı sadece nâzır meleğin bekçilik ettiği basamaklı kapının aşağısında bulunan yamaçlara tesir edebilir (bkz. *Araf* IX:73-132).

2 Thaumas'ın kızı İris, yani gökkuşağıdır.

3 Kuru buhar, yani dünyanın içinde sıkışmış rüzgârın depremler ve rüzgârların sebebi olduğu düşünülürdü.

4 "Bağrış," yani "En yücelerde Allah'a izzet" (*Araf* XX:138).

5 Mesken değişimi bir taraçadan diğerine geçiştir. Her ruh aynı anda hem

64 Elbette ruhta evvelinde de vardı yükselme iradesi,
Lakin ilahi adaletin telkin ettiği kefareti
Ödeme arzusu bunu engellerdi, ki günahı da arzuyla işlemişti.
67 Ve ben, yatan yüzükoyun bu çilede,
Beş yüzden fazla sene, hissettim az önce
Hür irademle gidebileceğimi daha iyi bir yere;
70 Böylece duydunuz depremi ve mütedeyyin gölgeleri
Dağın her yanından, hamdüsenayla anarken Rabbi,
Tezlikle yukarı alsın diye kendilerini."
73 Bunları söyledi bize ve sözleriyle verdiği neşe,
Nasıl çok susayan kimseye su içmek daha çok keyif verirse,
Öyle ziyadeydi, anlatılamaz kelimelerle.
76 Bilge Rehberim dedi ki: "Anlıyorum şimdi,
Sizi zapt eden ağın vasfını ve içinden nasıl geçildiğini,[1]
Buranın neden sarsıldığını ve cümlenizi neyin sevindirdiğini.
79 Peki lütfeder misin bana kim olduğunu söylemeyi,
Ve öğreneyim senin sözlerinden ki,
Neden bunca yüzyıldır burada yatmaktasın yüzüstü."
82 "En Yüce Kral'ın yardımıyla,
Muteber Titus'un Yahuda'nın sattığı kanın aktığı yaralara,
İntikam dermanını verdiği çağda,[2]

---

yükselmeyi hem de bulunduğu taraçada kalıp arınmayı arzular; ilgili arınma tamamlandığında irade özgürlüğüne kavuştuğunu hisseder ve ruh sıradaki taraçaya ilerler.

1 Zapt eden ağ, ruhun yükselişini ketleyen şey, kefareti ödeme arzusudur.

2 Bu dönem yaklaşık olarak 70 senesidir ve Kudüs bu yıllarda –daha sonra imparator olacak– general Titus'un komuta ettiği Romalılar tarafından zapt

85 Sahiptim muazzam bir şana," diye o ruh başladı cevaba,
"Taşıdım o ismi hatırlanacak yıllarca
Ve itibarı pek fazla, ama sahip değildim imana.
88 Öyle ahenkliydi ki dizelerim, Toulouselu olsam da,
Kendine çekti beni Roma ve orada,
Alnım taçlandı mersin dallarıyla.
91 Hatırlanır dünyada hâlâ ismim Statius diye,
Thebai'ye ve sonra büyük Akhilleus'a yer verdim şiirimde;
Ancak bu ikinci yükümle devrildim hayat seyrimde.
94 Beni tutuşturan kıvılcımlar, hararetlendiren közler,
Kutsal ateşten gelmekteydiler, ki benden evvel
Yalazlanmış ve parlamıştı o ateşle nice şairler.[1]
97 *Aeneis*'tir bahsettiğim elbette,
Her bir dizeme o oldu anne, o oldu hemşire,
Elvermese, bir dirhem bile etmezdi şiirim de.
100 Ve yaşamak için yeryüzünde, Vergilius'un yaşadığı devirde,
Hiç düşünmez bir yıl daha süre,
Ekletirdim buradaki sürgünüme."
103 Bu sözler Vergilius'u bana doğru döndürdü ve,
"Sus!" dedi kelamsız, sadece ifadesiyle;
Ama iradenin kuvveti yetmez her şeye,

---

ve harap edilmiştir. Hıristiyan yazarlar bu olayı Yahuda'nın ihanetiyle İsa'nın yakalanıp haça gerilmesindeki sorumluluklarından dolayı Yahudilerin Tanrı tarafından cezalandırılması olarak yorumlar (bkz. *Cennet* VI:92-3). Konuşan ruh Romalı şair Statius'tur (y. 45-96); eskiden Toulouse doğumlu olduğu düşünülen Napolili Statius iki ünlü destan, Thebai'ye karşı sefere çıkan yedi kral ve savaşı anlattığı *Thebais* ve ölümüyle yarım kalan, Akhilleus ve Troia Savaşını anlattığı *Akhilleis*'i yazmıştır. İmanlı olduğu, yani yaşarken Hıristiyanlığı seçtiği hikâyesi tamamen Dante'nin icadıdır; Dante paganken Hıristiyan olup Araf'ta kurtulmuşların arasına katılan Statius figürüyle, klasik şiir geleneğinin temsilcisi Hıristiyan bir şair olan kendisi ile Vergilius arasında –ki Statius'un diline de bu şair için övgüler yerleştirir– bir silsile kurar.

1 Kıvılcımlar, közler Vergilius'un *Aeneis*'inin Statius ve diğer pek çok şairde yarattığı şiirsel esindir.

106 Zira gözyaşı ve gülümse, kendilerini geçiren harekete,
Hislere sadıktır ki öylesine, olsa bir nebze de,
Görünür samimi his bastırsa da irade.
109 Bense gülümsedim sadece, gözleri aşikâr eden biri misalince;
Bunun üzerine, suskun gölge, dikti nazarını gözlerime,
Hakikatin ifadesini taşıyan belirgince,
112 Ve "Bu büyük çabanın hayırlı nihayete ermesi hatırına,"
Dedi, "Söylesene, neden az önce suratında
Parlayıp sönen bir gülümse göründü bana?"
115 Şimdi kalmıştım ikisinin arasında,
Biri sus diyor, diğeri konuşmama ricada;
İç çekince dolayısıyla, Üstadım halimi anladı da,
118 "Konuş," dedi bana, "Korkma;
Konuş ve ver cevabını ona,
Öğrenmek istediğinin böyle bir iştiyakla."
121 Dedim ki böylece: "Ey kadim ruh, şaşırdın ihtimal ki,
Görünce sana gülümsediğimi;
Lakin daha da fazla hayrete düşüreceğim seni.
124 Bu zat, yücelere doğru gözlerime rehberlik eden,
O Vergilius, gücünü aldığın kendisinden
Sana insanları ve tanrıları dizelerinde yâd ettiren.
127 Eğer başka bir sebebe atfettiysen gülümsememi,
Hatalı, terk et bu düşünceni, ve emin ol ki,
Sadece onun hakkındaki sözlerindi."
130 Öpüp sarılmak için kapandı ayaklarına,
Fakat Üstadım dedi ki ona: "Kardeşim, yapma;
Sen bir gölgesin ve bir gölge baktığında."
133 Ve o da dedi ki kalkarken ayağa: "Anla nasıl nâr ve hârla

Sevgi duyuyorum sana,
Bedensizliğimizi unuttum da
136 Dünyadaymış gibi muamele ettim ruhuna."[1]

[1] Ruhlar gölgedir, bedensizdirler, kucaklanamazlar (bkz. *Araf* II:79-81).

KANTO XXII

Melek çoktan gerimizde kalmıştı şimdi,
Altıncı taraçaya doğru uğurlayıp bizi,
Alnımdan bir yarayı daha silmişti;
4 "Ne mutlu salaha acıkıp," deyip aleni,
"*Sitiunt*"ta tamamlayıp cümlesini,
Söylemedi gerisini.[1]
7 Tırmanırken iki çevik ruhun arkasında,
Ki sarf etmem gerekmiyordu hiç çaba,
Diğer merdivenlerdeki halimden hafiftim açıkça,
10 Vergilius başladı kelama: "Erdemle tutuşan sevgi,
Elbet bir diğerinde bulur mukabelesini
Yeter ki belli olsun dışarıdan alevleri;[2]
13 Iuvenalis inip aşağıya,[3]
Cehennem'in Limbus'unda katılıp aramıza,
Bana olan sevgini ilam ettiğimden bu yana,
16 Hep hayırla andım seni, öyle ki bir kişi,
Hiç görmediği bir diğerini böyle azizlemezdi;
Bu yüzden çok kısa buluyorum sohbet için bu merdivenleri.
19 Söylesene şimdi, ama bir dostun olarak affet beni,
Samimiyetim aşarsa haddini, boşlarsam dizginlerimi,

1 *Matta* 5:6'dan "Ne mutlu salaha acıkıp *sitiunt*/susayanlara; çünkü onlar doyurulacaklar." Kutlulamasını alan Dante dünyada adaletin/salahın en büyük düşmanı olarak gördüğü harisliğin/tamahın cezalandırıldığı beşinci taraçadan, oburluğun cezalandırıldığı altıncı taraçaya geçmektedir.
2 Erdem üzerine kurulu ve ifadesini bulabilmiş, iki arkadaş arasındaki sevgi.
3 Romalı satirik şair (y. ö. 130).

Yine dostane bahşet sözlerini,
22 Bu tamah nasıl yer bulabildi kendine,
Şevk ve gayretle edindiğin bilgelikle
Dolu göğsünün içinde?"
25 Bu sözler Statius'u bir nebze gülümsetti önce;
Cevap verdi akabinde: "Söylediğin her kelime,
Delalettir kıymetli sevgiye.
28 Vaki ki gerçek nedenlerin saklı olması hasebiyle,
Genellikle ederiz hatalı muhakeme,
Ve vaziyet sürükler bizi tereddüte.
31 Sorun emin kıldı beni, ihtimal ki,
Bulduğun daire itibariyle beni,
Eski hayatımda tamah günahını işlediğime oldun kani.
34 Bilesin ki hiç tamahkâr olmadım, tam aksi,
Ölçüsüzlüğümdü binlerce aydır ceza çekmemin nedeni.[1]
Ve şayet düzeltmeseydim takdirimi,
37 Anlayıp senin dizelerini,
İnsanın doğasına öfkeli, neredeyse haykırdığın şu sözleri:
'Ey bitmeyen açlık altına,
40 Neden ölümlüler dizginleyemiyor iştahlarını sana?'
Vâkıf olamasaydım manasına, şimdi olacaktım aşağıda,
Birbirleriyle çarpışıp duran zavallıların arasında.[2]
43 Fark ettim ki ayrıca eller de açılabilir fazlasıyla,

1 Ölçüsüzlük, yani müsriflik de (müfritçe harcama) tamahın (müfritçe biriktirme) tam zıttı günah olarak beşinci taraçada cezalandırılır (ayrıca bkz. *Cehennem* VII:28-60).

2 Vergilius'un *Aeneis*'inden uyarlanarak yapılan, altın hırsının insanı korkunç suçlara sürüklemesine dair bu alıntıyla Statius bir kez daha onu ahlaki hocası olarak anar ve dizeleriyle kendisini Cehennem'den, tamahkârlar ile müsriflerin sonsuza dek iki grup halinde zıt yönlere dönüp, birbirleriyle çarpışıp durduğu cezadan kurtardığı için takdir eder (bkz. *Cehennem* VII:24-35).

Tıpkı kanatlar gibi mevzubahis olan harcamaksa;
Ve tövbe ettim buna ve diğer günahlarıma.
46 Saçları kazılı ne çok kişi,
Çıkacak mezarlarından cehaletleri oldu mani,
Ne yaşarken ne son nefeste getirdiler nedameti![1]
49 Ve bil ki burada, bir günahı tam zıttında
Olan bir günahla karşılaştırırlar da,
Böylece ikisinin de yeşil yaprakları solar aynı anda;
52 Nitekim ben de arınmamda,
Koyuldum tamahkârların yanına,
Benim günahım tam aksi, müsriflikti oysa."
55 Kır türkülerini manzum eden Ozan sordu:[2]
"Peki ama ya Iokaste'nin ikiz ıstırabı
Arasındaki acımasız savaşı
58 Anlattığında, görünüşe bakılırsa Kleio vardı yanında,
O zaman imanın mümini olmamıştın daha,
Ki salih işler kifayet etmez iman olmazsa.
61 Eğer durum buysa, hangi güneş, kandil ya da
Işıldadı karanlığında, ki rüzgârıyla,
Fora ettin yelkenlerini balıkçının ardında?"[3]
64 Dedi ki ona: "İlk sendin sevk eden beni Parnassus'a,
Suyunu içeceğim mağaralarına,[4]

---

1 Nihai Hüküm Günü bedenin kıyamında müsriflerin alameti kazınmış saçları olacaktır (bkz. *Cehennem* VII:57).

2 Rustik ve pastoral temalar ve sahneler içeren *Eclogae*'nin yazarı olarak Vergilius.

3 Statius *Thebais*'inde Oidipus ile annesi/karısı Iokaste'nin erkek çocukları arasındaki husumet ve kavgayı tasvir eder. Vergilius bu ve benzeri temaların tarih Musası Kleio'nun esiniyle yazılmış gibi olduğunu ima etmektedir. Statius'un şiiri görünen o ki tamamen paganik öğeler içerir, dolayısıyla Vergilius onun ne zaman gerçek imanı, Hıristiyanlığı benimsediğini ve Roma Kilisesinin kurucusu, eski bir balıkçı olan Resul Petrus'un takipçisi olduğunu merak eder.

4 Şair olmak, şiirsel ilhama kavuşmak, şiirin ve Musaların tanrısı olan Apollon'la özleştirilen Parnassus dağının eteklerindeki bir pınarın sularından

Ve yine ilk sen, aydınlattın beni Tanrı hususunda.
67 Gecenin karanlığında yürüyen ve arkasında
Fener taşıyan biri gibiydin adeta, kendine etmeyen fayda,
Ama rehber olan yürüyenlere peşi sıra,
70 'Yeni bir çağ başlayacak, adalet tekrar tesis olacak,
Ve insanın dünyadaki ilk zamanları yeniden yaşanacak,
Göklerden yeni bir nesil nazil olacak,' diye yazdığında.[1]
73 Senin vasıtanla şair oldum ve Hıristiyan senin vasıtanla!
Bu tarifim gelmesin diye sana kabaca,
Biraz renklendireceğim tabloyu detaylarla.
76 Yayılıp bütün dünyaya,
Ebedi krallığın elçileri vasıtasıyla,
Gerçek iman çoktan nüfuz etmişti kalplere o sıralarda;[2]
79 Yeni vaizlerin vaazlarında söyledikleri de,
Az önce andığım sözlerinle ahenk içindeydi ki öylesine,
Başladım sık sık yanlarına gitmeye.
82 Akabinde azizleştiler gözümde,

---

içmekle ifade edilirdi.

1 Vergilius'un *Eclogae*'deki dördüncü şiirinden yine uyarlanarak yapılan (özgün biçimi şöyledir: Yüzyılların yüce nizamı kuruluyor yeniden/Dönüyor bakire/Satürn kral yine/Yeni bir döl nüzul ediyor göklerden) ve aslında İmparator Augustus'un hükümdarlığında yaşanan bir Altın Çağ'a, bakire Astraea'nın (Adalet) geri dönüşüne ve doğacak harika çocuğa atıfta bulunmasına rağmen Hıristiyanlar tarafından Bakire Meryem'in Tanrı'nın Oğlu'nu, İsa Mesih'i doğurmasıyla başlayacak yeni çağa dair bilinçsizce yapılmış bir kehanet olarak yorumlanan bu alıntıyla Statius, üçüncü kez Vergilius'a kendisini Hıristiyanlığa ve kurtuluşa yönelten ruhani rehber olarak hürmetini sunmaktadır.

2 Resuller ve şakirtler Hıristiyanlığı Roma İmparatorluğu topraklarına ve bizzat Roma'ya yaymaktaydılar.

Ki Domitianus onlara işkence ettiğinde,[1]
Benim matemim de eşlik etti kederlerine;
85 Ve o dünyada kaldığım müddetçe,
Yardım ettim kendilerine ve dürüst teamülleri de,
Vesile oldu diğer bütün tarikatları hor görmeme.
88 Şiirimde Yunanları götürmeden önce,
Thebai nehirlerine,[2] vaftiz olmuştum; yine de
Korku hasebiyle, Hıristiyandım sadece gizlice,
91 Pagan gibi gösterdim kendimi uzun süre;
Ve bu gafilliğim sebep oldu dördüncü dairede,
Dört asırdan fazla dönmeme.
94 Şimdi sen kaldıran perdeyi gözlerimden,
O perde ki bahsettiğim hayırları gizliyordu benden,[3]
Bir yol var madem önümüzde tırmanmamız gereken,
97 Söylesene nerede Terentius, o eski şairlerden,
Caecilius, Plautus, Varius, bilgin var mı kendilerinden;
Söyle lanetlendiler mi, hangi mıntıka onlara mesken?"
100 "Birlikteyiz Persius, diğer saydıkların ve daha nice ozanla,
Diye başladı Rehberim cevaba, "ve o Yunanla,
Ki Musaların emzirdiği diğer herkesten fazla.[4]
103 Kör zindandır meskenimiz, ilk dairesindeyiz;
Defaatle dağdan bahsetmekteyiz,

---

1 Titus Flavius Domitianus, 81-96 arasında tahtta olan ve özellikle saltanatının sonlarına doğru gaddarlaşan Roma İmparatorudur.

2 Statius'un *Thebais*'i.

3 "Hayırlar" iyilik, yani Hıristiyanlıktır.

4 Terentius, Caecilius, Plautus MÖ 2. yüzyıldan Romalı komedya yazarlarıdır; Varius, Vergilius'un MÖ 19'daki ölümünden sonra *Aeneis*'i düzenlemiş Romalı bir şairdir; Persius 34-62 arasında yaşamış başka bir Romalı şairdir ve Yunan ise yüce şair Homeros'tur (bkz. *Cehennem* IV:88).

Ki orada yaşar hemşirelerimiz.[1]
106 Euripides bizimle, Antiphon da,
Simonides ve Agathon da yanımızda, ve nice Yunan da
Bir vakit alınları süslenen defne yapraklarıyla.[2]
109 Senin halkın da orada,[3]
Antigone, Deiphyle ve Argia,
Ve Ismene kederli hâlâ.
112 Rastlayabilirsin Langia pınarını gösteren kadına da,
Teiresias'ın kızı ve Thetis de orada,
Ve kız kardeşleriyle birlikte Deidamia da."[4]
115 Susuyordu her iki ozan şu anda,
Dalıp gitmişlerdi çevrelerine bakınmaya zira
Merdivenler de bitmişti, iki yanındaki duvarlar da;
118 Ve günün dört hizmetçisi geride kalmıştı halihazırda,
Beşincisi koşulmuştu güneş arabasına, tırmanıyorlardı da,
Alevden boynuzları bakıyordu yukarıya;[5]

---

1 "Dağ" Parnassus, emziren/süt veren hemşirelerse Musalardır.

2 Euripides (ö. MÖ 406) ve Agathon (y. ö. MÖ 400) Yunan tragedya yazarları; Antiphon (ö. MÖ 411) Yunan hatip ve Simonides de (ö. MÖ 467) Yunan lirik şairdir. Limbus'taki büyük Romalı ve Yunan şairlerin bu listesi, Dante'nin kendini de mirasçısı saydığı klasik edebiyatın uzun ve şanlı tarihini okuyucuya anımsatır.

3 Statius'un halkı iki şiirinin başkahramanlarıdır. İzleyen satırlarda anılan bütün isimlerin kadın olması dikkat çekicidir.

4 Antigone ve Ismene, Oidipus'un kızları (*Thebais*); Deipyle ve Argia ise Kral Tydeus'un karısı ve kızıdır (*Thebais*); yedi krala Langia pınarını gösteren kadın Hypsipyle'dir (*Thebais*); Teiresias'ın kızı Manto'dur, ki Dante onu aslında Limbus'ta değil, *Cehennem* XX:52-87'de görmüştür (*Thebais*); Thetis, Akhilleus'un annesidir (*Akhilleis*) ve Deidamia Troia'ya karşı Yunan seferine katıldığında Akhilleus'un geride bıraktığı prensestir (bkz. *Cehennem* XXVI:61-62; *Akhilleis*).

5 Günün hizmetçileri, güneş ışığının mevcut olduğu on iki saate tekabül edecek biçimde on iki tane olduğu ve sabah altıda başladığı varsayılan nizamdaki saatlerdir. Güneş beşinci saatte olduğuna göre saat 10 ila 11 arasıdır

121 Rehberim dedi ki bu lahza: "Vakti geldi zannımca,
Alıp taraçanın yamacını sağ omzumuz tarafına,
Hep yaptığımız minvalde yürüyelim dağın etrafında."
124 Sancağımızdı bu alışkanlık orada;
Ve tuttuk yolumuzu daha az kuşkuyla,
O saygın ruh tasvip etti adımlarımızı zira.
127 İkisi önde gidiyordu, ben tek başıma, arkalarında,
Ve dinlediğim sohbetleri layıkıyla,
Çok şey öğretti bana şiir hususunda.
130 Kesildi bu sohbet, yüklü dallarıyla,
Albenili bir ağaç yolun ortasında,
Meyveleri ve mis kokusuyla karşımıza çıkınca;
133 Köknarın dalları nasıl kademe kademe azalır ve sivrilirse,
Bununkiler de kısalıyordu, ama aşağı doğru, tam tersine,
Galiba kimse tırmanmasın diye üzerine.
136 Duvarın yolumuzu kestiği solumuzda,
Yüksek kayadan berrak bir su şelaleleniyordu da,
Çarpıp yayılıyordu yukarıdaki yapraklara.
139 İki ozan ağaca yaklaştığında,
Yaprakların arasından yükseldi bir nida:,
"İştahlanmayın bu gıdaya!"[1]
142 Bağırdı yine sonra: "Meryem'in itinası da,
Düğün münasip ve tam olsun diyeydi ya,
Bakmıyordu şimdi sizler için şefaat etmesi gereken ağzının tadına.[2]
145 Ve kadim Romalı kadınlar içecek diye,
Suyla memnun oldular sadece;[3] ve genç Daniel de,

---

ve hâlâ yukarı doğru yükselmektedir.

1 Bu sözler Tanrı'nın *Yaratılış* 2:16-17 uyarınca Âdem ile Havva'nın Aden Bahçesindeki o ağacın meyvesinden yemeyi yasaklamasını hatırlatır.

2 Meryem'in itinası, Kana'daki düğünde "şarapları yok" ricasıdır (bkz. *Araf* XIII:29). Bu oburluğun tam zıttı erdem olan ölçülülüğün ilk örneğidir.

3 Bazı kaynaklara göre Romalı kadınlar şarap içmezlerdi.

Hikmet kazandı, yemeği hor görmekle.[1]
İlk çağ altın gibi güzeldi;
Açken insalara meşe palamutları lezzetli gelirdi,
Susamışken, her dere nektar sanki.[2]
Keçiboynuzu ve yaban balıyla sadece,
Beslendi Vaftizcinin çölde,
Böylece izzetlendi ve ulaştı yücelere,
İncil'de bildirildiği gibi size."[3]

---

1 *Daniel* 1:5-17'nin anlatısı uyarınca peygamber Daniel, Kral Nebukadnetsar'ın yemeğini ve şarabını reddedip sade bir biçimde sebze ve suyla beslenir, bunun mükâfatı olarak Tanrı ona rüya ve rüyetleri yorumlama hikmeti ve kuvveti verir.

2 İlk çağ, insan masumiyeti ve doğadan toplanan şeyler ve suyun tek besin olduğu basit yaşamın Altın Çağ'ıdır.

3 İsa'nın kuzeni ve azizlerin azizi olan Vaftizci Yahya, *Matta* 3:4'te belirtildiği gibi çölde keçiboynuzu (çekirge olarak tercüme edilmesi de yaygındır) ve yabani balla beslenirdi.

KANTO XXIII

Yeşil yapraklara raptolmuşken gözlerim,
Ki ömrünü tüketen bir avcı gibiydim,
Takip ederken küçük kuşları daim,
4 Dedi ki babadan da öte olan bana:
"Devam edelim oğlum, bize biçilen zamanı zira,
Daha faydalı kullanmamız ediyor iktiza."
7 Gözlerimi çevirdim ve gecikmeden adımlarımı da,
O iki bilgenin ardına; sohbetleri öyle âlâ
Ki hiç yorgunluk vermedi bu yürüyüş bana.
10 Ve bakın, yükseldi sesler gözyaşlarıyla terennüm edilmekte,
"*Labia mea*, *Domine,*"[1]
Öyle ki hem hüzün hem sevinç doldu içime,
13 Sordum: "Ey nazik Babam bu duyduğum ne ola?"
Dedi ki: "Kendilerini bağlayan düğümü çözmek uğruna,
Yürüyen ruhlar olmalı mutlaka."
16 Hani düşüncelere dalmış hacılar yolda,
Tanımadıkları kişilere rastladıklarında,
Dönüp bakarlar ama durmazlar ya,
19 Bizim de yetişip hızla arkamızdan,
Bir alay ruh geçti yanımızdan,

---

1 *Miserere* (Bana acı) mezmurunun (bkz. *Araf* V:24) 15. dizesinden "*Labia mea Domine*/Ya Rab, dudaklarımı aç ve ağzım senin hamdını bildirsin." Günahlarının (düğümün, 14. dize) nedeni ağızları olan oburlara münasip pişmanlık ilahisidir.

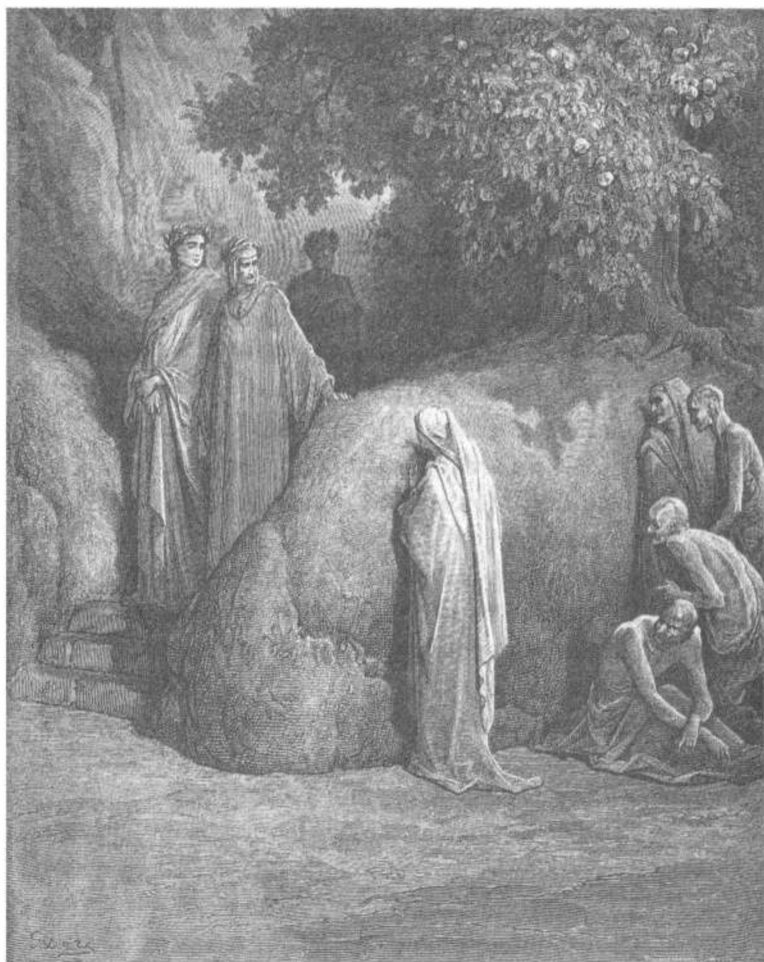
Sükût içinde ve azimli, bize şaşkınlıkla bakan.
Her birinin karanlık bir kuyu gibi gözleri,
Benizleri soluk ve öyle sıska ki bedenleri,
Altındaki kemiklerle şekilleniyor gergin derileri.
Erysikhthon bu kadar kuruyup solmamıştır zannımca,
En dehşetli açlığa çarptırılıp da,
Bir deriden ibaret kaldığında.[1]
Düşünürken dedim ki kendi kendime:
"Meryem denen kadın gagasıyla öz evladını didiklediği vakitte,
Kudüs'ü kaybeden kavim görünüyor gözüme."[2]
Gözleri mücevheri çıkarılmış yüzükler misaliydi,
İnsanın yüzünden *OMO*'nun okunabileceğini düşünenleri,
Haklı çıkarırdı zayıf suratlarında belirgin M harfi.[3]
Kim inanır ki meyvenin yalnızca kokusunun ya da
Bir damla suyun böylesi arzulanacağına,
Yoksunluğunu yaşamamışsa?
Hâlâ merak ediyordum nasıl böyle açlık çektiklerini,
Zira bilmiyordum henüz sebebini,
Bir deri bir kemik, bu harabe hale neden düştüklerini.
Ve bakın, yüzüne gömülü gözlerini,
Çevirerek bana bir gölge, izliyor hevesli;
Sonra seslendi: "Nasıl bir lütuf bana bahşedildi?"

---

1 Tanrıça Ceres'i (Demeter) gücendiren Teselya Kralı Erysikhthon öyle feci bir açlıkla cezalandırılır ki sonunda kendi etini yiyip ölür [Ovidius].

2 MS 70'te Romalıların kuşatması altındaki Kudüs halkı öyle büyük bir açlık çekmektedir ki Meryem adında bir kadın kendi bebeğini yer [Titus Flavius Iosephus/Yosef ben Matityahu].

3 "*OMO*" (insan) kelimesi, göz yuvarları 'O' harflerini ve elmacık kemikleri, kaşlar ve burun da 'M' harfini olurturacak şekilde insanın yüzünde okunabilir; ruhlar çok zayıfladığı için daha da belirginleşmiştir.

43 Tanımam mümkün değildi simasından kendisini,
Lakin sesi açık delildi,
Anımsamam için çehresinin silip gizlediğini.
46 Bu hatıra kıvılcımı aydınlattı içimde her şeyi,
Mümkün kıldı tahrif olmuş yüzü teşhisimi,
Böylece fark ettim ki, bu ruh Forese'nin ta kendisi.[1]
49 "Ah, ayıplamadan derimi lekeleyen kurumuş kabuklarla,"
Diye başladı yalvarmaya,
"Ya da etten yoksun oluşumla,
52 Anlat hakkındaki hakikati bana;
Kimdir eşlik eden ruhlar sana,
Çekinme, ne olur susma!"
55 "Yüzün, bakıp boğulduğum gözyaşlarına sen öldüğünde,
Şimdi ağlamak için yine sürüklüyor beni hüzüne,"
Diye cevap verdim, "böyle değişmiş görünce;
58 Ama Tanrı adına sen söyle, nasıl düştün bu harap hale,
Öylesine hayret içindeyim ki, benden anlatmamı bekleme;
Aklı başka yerdeyken kişi, konuşabilir ancak beceriksizce."
61 Dedi ki: "Ezeli ve Ebedi Niyet'te kaynağını bulan,
Bir tesir mevcut suda ve ağaçta gerimizde kalan,
O tesirdir beni bu cılız hale koyan.
64 İlahiler okuyan bütün bu insanlar gözyaşlarıyla,
Müfrit iştahları dolayısıyla,
Açlık ve susuzlukla arınıyorlar burada.
67 İçimizde tutuşturur yemeye ve içmeye özlem,
Rayiha, meyvelerden yükselen,
Ve sular, yeşil yapraklardan çiseleyen.

---

1 Forese Donati (ö. 1296), Dante'nin Floransalı bir arkadaşıdır.

70 Bir kereden ibaret de değil sadece,
Deveran ettikçe bu yerde, cefamız tazelenmekte;
Cefa dediğimden elbette, bahsetmeliyim teselli diye,
73 Zira bizi ağaca sevk eden arzu ki,
Aynı arzudur İsa'ya sevinçle dedirten '*Eli*',
Kendi kanıyla kurtarırken bizi."[1]
76 Dedim ki ona: "Forese, o günden beri,
Daha iyi bir hayat için değiştirdiğin âlemini,
Ancak beş yıldan daha azı tamamladı seyrini;
79 Eğer tükenmediyse içindeki günah işleme mecali,
Gelmeden önce o hayırlı matem vakti,
Tanrı'ya tekrar bağlayan bizi,
82 Nasıl geldin bu yukarılara böyle süratli?
Aşağıdaki o yerde bulacağımı düşünüyordum seni,
Zamanın tazminatının zamanla ödendiği."[2]
85 Bana dedi ki: "Bu eziyetlerin,
Tatlı ağusunu böyle çabuk içmem için,
Nellamın sel gibi gözyaşları oldu rehberim.
88 Onun hayırlı duaları, ardımdan iç çekişleri,
Beklenen yamaçtan geçirip alttakilerde de durmadan dahi,
Bu daireye azat etti beni.
91 Nazik dulum, candan çok sevdiğim,
Sevdiği ve mükâfatlandırdığı bir kulu Rabbimin,
Zira tutuyor yolunu yalnızca hayırlı amellerin.[3]

---

1 *Matta* 27:46'nın sözleri: "Ve dokuzuncu saate doğru İsa: *Eli, Eli, lama sabaktani?* Yani: Allahım, Allahım, beni niçin bıraktın? diye, yüksek sesle bağırdı." İsa'nın haçta kendini feda edişi örneğini izleyen ruhlar kefareti arzular.

2 Forese 1296'da ölmüştür; hayatının son anlarında tövbe ettiyse, şimdi aşağı yamaçlarda, yaşayanların hayırduaları olmadığı müddetçe, geç kalanların dünyada geçirdikleri ömür kadar bir süre beklemek zorunda oldukları yerde olmalıdır (bkz. *Araf* IV:130-135).

3 Nella, Forese'nin dul karısıdır ki duaları onu aşağı yamaçlar ve önceki beş taraçada beklemekten kurtarmıştır. Ancak Forese'nin dul karısına ve onun Floransa'nın erdem timsali olduğuna dair sevgi dolu sitayişleri, hayattayken ona dair yazdığı ve Dante'yle paylaştığı bir dizi alaycı ve tahkir edici soneyle

94 Sardinya'daki Barbagia'nın kadınları bile,
Daha iffetlidir mukayese edildiğinde,
Onu bıraktığım Barbagia'nınkilerden geride.[1]
97 Ey nazik kardeşim, daha ne söylememi istersin?
Gelecekten bir an çoktan önünde gözlerimin,
Çok da yaşlı kalmayacağı yanında şimdinin,
100 Ki kürsüden yasak geliyor o utanmazlara,
Floransalı kadınlar açık bağırlarıyla,
Memelerini sergileyerek dolaşamayacaklar etrafta.
103 Barbar kadınlar, Sarazenler ya da,
Örtünerek çıkmak için dışarıya,
İhtiyaç duydular mı ilahi yahut içtimai bir yasaya?[2]
106 Ama bu edepsizler,
Göklerin tez elinin onlar için hazırlandığını bilseler,
Şimdiden feryat ederler;
109 Şayet burada sahip olduğumuz basiret sahihse,
Şu an ninni söyledikleri bebelerinin yüzünde,
Sakalları bitmeden evvel boğulacaklar kedere.[3]
112 Ah, kardeş, sen de artık gizleme benden kendini!
Görüyorsun, sadece ben değil, buradaki insanların hepsi,
Güneşi perdelediğin yere diktiler gözlerini."[4]
115 Bunun üzerine dedim ki ona: "Eğer aklına getirirsen,

çelişir, ki Dante yaşarken Forese'yi başka şeylerin yanı sıra karısını ihmal ve "yatağını soğuk ve yalnız" bırakmakla da suçlamıştır.

1 Barbagia, Sardinya'da bir bölgedir, kaba ve ilkel halkıyla kötü bir şöhreti vardır; diğer Barbagia ise Floransa'dır.

2 "Emir," dinsel yahut seküler yasalardır, ki Dante'ye göre doğal bir hayâ şuuruna sahip kadınlar, ilkel toplumlardakiler ya da Müslüman dünyasındakiler dahil, böyle yasalara ihtiyaç duymazlar.

3 Göklerin tez eli, Tanrı'nın adaletidir ve bugünün bebekleri ergenliğe ulaşmadan işleyecektir.

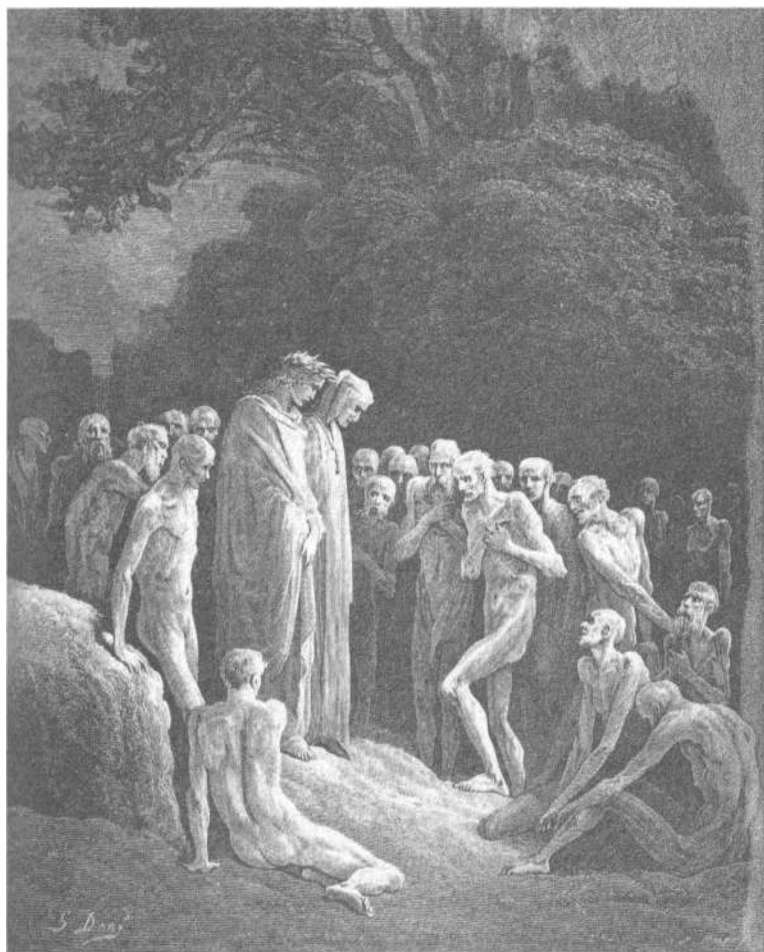
4 Dante'nin bedeni ruhlarınki gibi şeffaf değildir ve güneşi geçirmez, yani gölgesi vardır.

Ne olmuştun benimle sen ve seninle ben,
Hatırlamak ağır gelir halen.[1]
118 Bu zat önümde giden, çevirdi yolumu o hayattan,
Birkaç gün evvel şunun bacısı –güneşi işaret ettim o an–
Size yusyuvarlak göründüğü zaman;[2]
121 Rehberlik etti bana,
Dermansız ölülerin kesif gecesi boyunca,
Ve bu gerçek et'de yürüdü arkasında.
124 Oradan buraya beni onun teşvikleri getirdi,
Döne döne tırmanıyorum bu dağın çevresini,
Düzelten, dünyanın eğdiği sizleri.
127 Diyor ki, kalacak refaketimde,
Ben varıncaya dek Beatrice'nin olduğu yere;
Onsuz devam etmeliyim daha ötesinde.
130 Vergilius'tur kendisi, bunları bana bizzat söyledi
–Bu sırada işaret ettim Rehberimi– ve diğeri, o gölge ki
Az evvel edinip hürriyeti,
133 Krallığınızın her yamacının sarsılmasının müsebbibi."

---

1 Buradaki gönderme Dante'nin hayatının bir döneminde, şimdi oburların arasında olan Forese'yle birlikte, sefahat içinde yaşadığına dairdir.

2 Vergilius güneşin bacısı, yani ay, Araf'ta dolunay halindeyken, Dante'yi karanlık ormandan kurtarmıştır (bkz. *Cehennem* I).

KANTO XXIV

Konuşmak yavaşlatmadı adımlarımızı, adımlarımız da onu,
Sürdürerek sohbeti yürüyorduk hızlı,
Bir yelkenli gibi yakalamış tatlı rüzgârı.
4 Gölgelerin, öldükten sonra tekrar ölmüşe benzeyen,
Kara kuyuların dibindeki gözlerinden,
Hayret okunuyordu, canlı olduğumu fark eden.
7 Ve ben, devam ederek sözlerime,
Dedim ki: "Çoktan tırmanabilirdi de yeni meskenine,
Yavaş yürümekte yanındakinin hürmetine.
10 Peki söylesene, biliyorsan elbette, Piccarda nerede?[1]
Ve bana gözlerini alamadan bakanların içinde,
Anmaya şayan kimse var mı bir de?"
13 "Kız kardeşim, ki hayrı mı güzelliği mi ziyade
Karar veremesem de, çoktan tacıyla sevinç içinde,
Olympos'un zirvesinde, muzafferane."[2]
16 Dedi önce ve akabinde: "Menedilmedik neyse ki,
Söylemekten birbirimizin ismini,
Bu perhiz yedi bitirdi zira yüzlerimizi.
19 Bu Bonagiunta –parmağıyla işaret etti–
Luccalı Bonagiunta; ve şu yüz, ötesindeki,
Avurtları herkesten fazla çökük hani,

---

1 Piccarda, Forese'nin kız kardeşidir; Dante onunla Cennet'te karşılaşacaktır (bkz. *Cennet* III:49).

2 Tanrıların meskeni olan Olympos dağının Hıristiyan muadili, yani Cennet.

22 Sıkıca kavradı kollarıyla Kutsal Kiliseyi,
Toursludur kendisi, ve tuttuğu oruçla ödüyor şimdi,
Bolsena yılanbalıkları ile Vernaccia şaraplarının bedelini."[1]
25 Birer birer tanıttı pek çoğunu,
Ve isimlerinin anılmasından sanki hepsi memnundu,
Bundan dolayı, baktığım hiçbir surat kararmadı.
28 Gördüm boşluğu kemiren dişleriyle,
Ubaldin de la Pila ve Bonifazio'yu, ki değneğiyle,
Çobanlık etmişti nicelerine.
31 Gördüm Messer Marchese'yi,
Forli'de asla doymayacak gibi içerken içkiyi,
Muhakkak böyle sıkıntılı ve susamış değildi.[2]
34 Ama süzdüğü için dikkatli,
Diğerlerinden daha fazla tanımak istiyor gibi beni,
Ben de Luccalıya verdim ilgimi.
37 Mırıldanıyordu, "Gentucca" gibi bir şey işittim de,
Anlamıyordum, dolanıp duruyordu kelime,
Adaletin yarasının açık olduğu yerde.[3]
40 "Ey ruh," dedim, "Hevesli görünen benimle sohbete,
Konuş ki anlayabileyim böylece,
Sözlerin tatmin edecek seni de, beni de."

---

[1] Bonagiunta Orbicciani Toskana'daki Lucca kentinden bir şairdir ve 1290'ların sonunda ölmüştür. Diger kişi Tours Katedrali'nde görev yapan ve 1281-85 arasında Papalık tahtına oturan IV. Martinus'tur. Araf'ta kefaretini açlıkla ödediği oburluğu, Lazio'daki Bolsena gölünün yılanbalıkları ve beyaz Vernaccia üzümü şaraplarına olan düşkünlüğüyle simgelenmektedir.

[2] Ubaldin de la Pila (ö. 1291) Toskanalı bir soyludur. Bonifazio Fineschi ise 1274-94 arasında Ravenna Başpiskoposudur. Messer (sinyora eşdeğer bir unvan; efendi) Marchese, Romagna bölgesindeki Forli'den bir siyasi liderdir ve 1290'ların sonlarında ölmüştür.

[3] Luccalı, yani şair Bonagiunta (20. dize). Oburluğu nedeniyle açlıkla cezalandırıldığı, yani yarasının olduğu yer ağzıdır. Gentucca muhtemelen 44-45. dizelerde andığı kadının adıdır.

43 Cevap verdi: "Her ne kadar şehrim mahkûm edilmiş olsa da,
Bir kadın doğdu içinde, duvak takmadı daha,
Sayesinde orası memnuniyet verecek sana.[1]
46 Sürdüreceksin yolculuğunu bu kehanetle,
Şayet hezeyanlarım düşürdüyse seni şüpheye,
Tasdik olur gerçekleşecek hadiselerle.
49 Şimdi sen, karşımda duran kişi, söylesene,
O musun getiren yeni üslubu şiire,
'Ey irfan-ı muhabbeti haiz kadınlar' ilk dizesiyle?"[2]
52 Cevap verdim: "Evet, ben o kişiyim ki,
Soluk aldığımda içimde sevgi, oynatırım kalemimi,
Onun söylettiklerini manzum ve malum ederim bitevi."
55 "Ey kardeş, anlıyorum şimdi" dedi,
"Notaro, Giuttone ve beni, duyduğum bu yeni ve ahenkli
Üsluptan mahrum bırakan düğümü!
58 Açıkça görüyorum nasıl sizlerin kalemleri,
Layıkıyla takip ediyor ilham ve ilam edenin iradesini,
Bizimkiler taşımıyor bu hasleti;
61 Hususu derinlemesine tetkik eden biri,

1 Bonagiunta'nın kehaneti, 1300 senesinde henüz evlenmemiş olan bir kadının, Lucca'da, sürgündeki Dante'ye misafirperverlik göstereceğini söyler.

2 Dante'nin 1280'lerin ortasında yazdığı ve şairliğinde bir dönüm noktasına tekabül eden bir şiirinin ilk dizesidir. Dize Dante'nin zihnine sanki mucizevi bir ilhamla gelmiştir ve bu şiir sevgi temasını yoğun iç sıkıntılarının sebebi olarak ele almak yerine, ona yeni ve daha ulvi bir anlam yüklediği –Beatrice'ye methiye– aynı zamanda da hitabını, bu yeni ve daha nükteli, asil ve erdemli sevgi düsturunu anlamaya muktedir kadınlara yönelttiği ilk şiirdir [*Vita nuova*]. Dante'nin Bonagiunta'ya cevabı bu yeni üslubun esas özelliğinin sevginin insanın içinde dikte ettiği cümlelere sadık kalmak olduğunu vurgular; sevgi gerçek şairdir, Dante'yse sadece onun kâtibi yahut müstensihidir.

Üsluplarımız arasında başka fark bulamaz belli."[1]
Sustu böylece, meramını dile getirdiğinden sevinçli.
64 Kuşlar, geçiren kışı Nil boylarında,
Yavaş uçup bazen dağınık bir sürü halinde havada,
Sonra hızlanıp hizalanırlar ya bir sırada,
67 Oradaki insanlar da hız verdiler yürüyüşlerine böyle,
Benden çekip gözlerini çevirip önlerine,
İlerlediler ivedi arzuları ve zayıf bedenleriyle.
70 Koşunun yorduğu biri,
Bırakır ya arkadaşları geçsin diye kendisini,
Ve yürür, dinene kadar çarpıntı göğüs kafesindeki,
73 İlerlesin diye kutlu sürü bekledi bu misal Forese de,
Sonra benimle birlikte ilerledi gerilerinde,
Diyerek, "Ne vakit göreceğim seni yine?"
76 "Bilmiyorum," dedim, "yaşayacağımı ne kadar süre;
Yine de, bu kıyıya tez vakitte dönsem bile,
Yavaş kalacaktır tekrar ulaşma isteğimden bir an önce;
79 Çünkü yaşamak için tayin edildiğim yerde,[2]
Günbegün hayırdan soyunup şer giyilmekte,
Görünen o ki nasibimiz sefil bir harabe."
82 "Yeise düşme" dedi, "Olanların en büyük suçlusunun,[3]

---

1 Notaro, 1230'lar ve 1240'larda İmparator II. Friedrich'in maiyetinde bulunan ve Sicilya ekolünün önde gelen şairlerinden olan Giacomo da Lentini'dir. Guittone d'Arezzo (ö. 1294) dönemin en meşhur Toskanalı şairidir (bkz. *Araf* XXVI:125). Bonagiunta bizzat Toskana'ya Sicilya şiirini takdim eden figürdür ve bir sonesinde, Dante'nin yeni üslubunda etkilendiği başlıca figür olan Guido Guinizzelli'yi eleştirmiştir (bkz. *Araf* XXVI:92). Yeni ve ahenkli üslup (*Dolce Stil Novo*) Dante'nin geç 13. yüzyıl İtalyan sevgi şiirlerinin gelişiminde kendi yenilikçi konumunu tayin etmek için kullandığı terimdir; aşka ve erdeme dair yeni temalar ve daha tatlı ve ahenkli üslup kullanan öncü Guinizzelli ve Dante'nin 1300'lere kadar dahil olduğu dar şairler çevresinin eserlerini tanımlayacak şekilde kalıplaşmıştır.

2 Floransa.

3 En büyük suçlu Forese'nin erkek kardeşi Corso Donati'dir. 1301'de Floran-

Bir canavarın kuyruğunda sürüklendiğini görüyorum,
O vadiye ki mümkün olmadığı aklanmanın.
85 Hayvan hızlanıyor her adımda,
Artan ivmesiyle parçalanıyor beden arkasında,
Ve kalıyor murdar ve perişan bir kenarda.
88 Bu çarklar –gökyüzüne doğru baktı bu sırada–[1]
Çok dönmeden daha, aşikâr olacak sana,
Daha açık anlatamadıklarım burada.
91 Kal sen artık arkada; zaman kıymetli de bu krallıkta,
Ben çok harcadım yürürken yanında,
Adımlarımı uydurmuş halde adımlarına."
94 Çatışmaya ilk giren olma şerefini,
Kazanmak için geride bırakıp birliğini,
Nasıl ileri atılırsa bir süvari,
97 Öyle uzaklaştı kocaman adımlarla geride bırakıp bizi;
Yanımda dünyanın iki ihtişamlı refakatçisi,
Oldum ben de yine yolumun takipçisi.
100 Ve bizden çok uzağa gittiğinde,
Ki gözlerim zorlanıyordu onu takipte,
Hakeza zihnim de söylediklerini tahkikte,
103 Başka bir ağaç göründü az ötemizde,
Yeşil dalları dolu olan meyveyle,
Bir dönemeci aşmamızla birlikte;
106 Altında insanlar gördüm uzatmış yukarı ellerini,
Ağlaşıp yalvarıyorlar bir şeye yaprakların arasındaki,

---

sa'da iktidarı ele geçiren Kara Guelfoların şiddet yanlısı lideridir. 1308'de şehirden kaçmaya çalışır, ama başaramaz; zira atından düşüp ölür ve hayvanın arkasında sürüklenir. İzleyen dizelerdeki geçmişten geçmişe kehanet bu ölümü Cehennem'e bir yolculuk olarak sunar.

1 Göksel küreler.

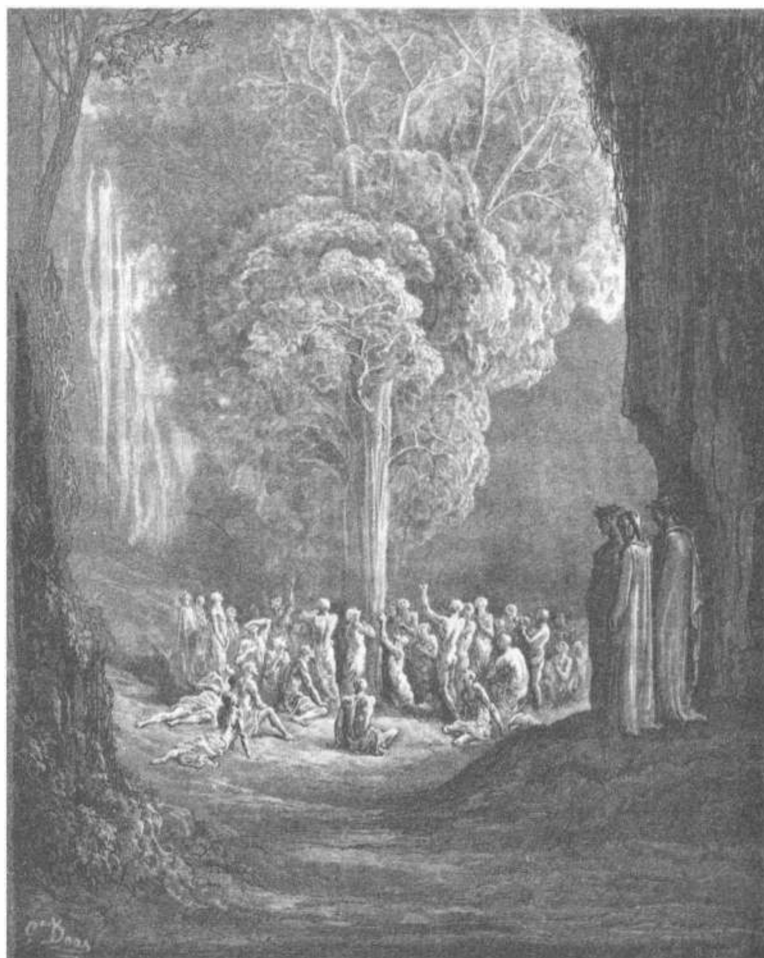
Küçük çocuklar gibi kandırılmış ve hevesli,
109 Ki sersemce yalvardıkları kişi kulak asmayıp bir de,
Arzularını kışkırtacak biçimde,
İstedikleri şeyi tutar havada, gözlerinin önünde.
112 Alarak derslerini tekrar yola revan oldukları anda,
Biz de vardık ulu ağacın yanına,
Aldırmayan nice yakarışa ve gözyaşlarına.
115 "Oyalanmadan geçip gidin buradan;
Yukarılarda bir ağaç var Havva yemişti memnusundan,
Bu ağaç büyüdü o ağacın tohumundan."[1]
118 Dalların arasından böyle seslendi meçhul bir ses bize;
Vergilius, Statius ve ben iyice sokulup birbirimize,
Yükselen kenara çekilip devam ettik yürüyüşümüze.
121 Ses kesilmedi: "Hatırla o sefilleri,
Bulutun dölleri, iki tabiatlı göğüsleri,
Tıka basa yiyip içtiklerinde, Theseus onları nasıl tepeledi;[2]
124 Ve hatırla Midyan'a varan aşıp tepeleri,
Gideon'un kavminden nasıl azlettiğini,
Su içerken muhteris davranan İbranileri."[3]
127 Bu veçhile olabildiğince yakın durup yamaca,
Yol aldık oburluğun zamanında
Nasıl acı bedeller ödettiğinin ibretleri kulağımızda.
130 Sonra genişleyen tenha yolda,

---

[1] Araf dağının zirvesindeki, Aden Bahçesindeki yasaklanmış ağaç (bkz. *Araf* XXXII:37-39.)

[2] Cezalandırılan oburluk günahının ilk menfi örneği, tanrıça Iuno'nun (Hera) suretindeki bir bulutla birlikte olan Iksion'un peydah ettiği Kentaurlardır (bkz. *Cehennem* XII:56). Bir düğüne katılmış, burada çok fazla yiyip içmiş, sarhoşluk ve şehvetle gelini kaçırmaya kalkmış, ama Theseus ve yoldaşlarıyla girdikleri çatışmada yenilmişlerdir [Ovidius].

[3] *Hâkimler* 7:4-7'nin anlatısı uyarınca suyu aşırı hevesli içen İsrailoğullarından askerler, Tanrı'nın talimatıyla, Gideon tarafından Midyanlılara karşı görkemli bir zaferin kazanılacağı sefere alınmazlar.

Binden fazla adım attık, ilerledik oldukça,
Her birimiz tefekkürde, bir kelime dahi etmeden hatta.
133 "Üç başınıza tutmuş yolu neye kafa yoruyorsunuz böyle?"
Dedi bir ses birdenbire, bunun üzerine ben de
Toy ve ürkmüş bir hayvan gibi sıçradım geriye.
136 Kafamı kaldırdım kim olduğunu görmek niyetiyle;
Hiçbir ocağın içindeki cam ya da metal böyle,
Kızıldan akkora ışımamıştır bence,
139 Karşımda duranla mukayese edilse ki tekrar başladı söze:
"Yukarı çıkmak isterseniz, buradan girmeniz gerekmekte;
Bu yoldur yolcusunu götüren selamete."
142 Çehresi, gözlerimden mahrum bıraktı beni,
Bu nedenle sesleri kendine rehber alan bir kör misali,
Tuttum da bırakmadım iki hocamın peşini.
145 Ve günün şafağının müjdecisi,
Çiçekler ve çimenlerde demlenmiş nefaseti,
Rahiyalı mayıs meltemi misali,
148 Hissettim bir esintinin alnıma değdiğini,
Ve bir çift kanatın nazikçe hareket ettiğini,
Hava ambrosia sanki.
151 Geldi sesi sonra kulaklarıma:
"Ne mutlu inayetin nuruyla dolanlara zira,
Lezzetli şeyleri sevme arzusu kıttır onlarda,
154 Açlıkları mutedildir daima."[1]

---

1 *Matta* 5:6'nın "Ne mutlu salaha acıkıp susayanlara; çünkü onlar doyurulacaklardır." Kutlulamasının mealen aktarımıdır. Yeme içme arzusu itidal/ölçülülük erdemiyle dizginlenmeli ya da adalet sevgisiyle değiştirilmelidir (bkz. *Araf* XXII:4-6).

KANTO XXV

Fasılasız tırmanmak gereken vakit gelmişti;
Zira güneş Boğa'ya bırakmıştı öğlen dairesini,
Ve Akrep de almıştı gecedeki yerini.[1]
4 Bu sebeple zaruretin teşvikiyle bir kimse,
Ne görürse görsün ilgilenmez de,
Nasıl duraksamadan yoluna devam ederse,
7 Biz de öyle girdik geçide,
Ve tırmandık basamakları biri arkada biri önde,
O kadar dardı ki yan yana yürüyemezdik kesinlikle.
10 Hani yavru leylek kanatlarını açar ya,
Uçma arzusuyla, ama cüret edemeyip yuvadan ayrılmaya,
Toplayıp indirir sonra tekrar aşağıya,
13 Böyleydim ben de, soru sorma arzusu içimde,
Alevlenip sönüyordu akabinde,
Kişinin konuştuğu uzva ulaşmasıyla birlikte,
16 Ama adımlarımız olsa da ivedi, sevgili babam çekinmedi,
Ve dedi ki: "Değdiyse yaya temreni,
Sal, sözlerinin oku bulsun menzili."
19 Güven buldum açtım ağzımı böylece:
Dedim ki: "Nasıl zayıflayabilir bir kimse,
Beslenmeye katiyen ihtiyaç duyulmayan bu yerde?"

---

1 Araf'ta saat öğleden sonra ikidir, zira Koç'taki güneş göksel meridyeni geçmiş ve izleyen yıldız olan Boğa, oraya yerleşmiştir; böylece dünyanın öteki tarafında da Akrep aynı konumdadır, yani Kudüs'te saat gece ikidir.

22 Dedi ki: "Getirirsen aklına Meleagros'un nasıl tükendiğini,
Yanıp kül olurken odun kütüğü,
Bunu anlamak da olmaz senin için zahmetli;
25 Ve düşünürsen vücudun ne kadar hızlı hareket etse de,
Aynadaki suretinin yakaladığını bunu bir de,
Bulanık olduğunu düşündüğün berraklaşacak gözünde.[1]
28 Yine de, bilme isteğin tatmin olsun diye,
İşte, Statius bizimle; çağırırım onu ve rica ederim, böylece
Şifacı olsun şimdi tereddütlerine.
31 "Bir faniye izah edeceksem ebedi usulleri,"
Diye Statius cevap verdi, "Senin huzurunda olmasıyla vaki,
Mazur görülsün, zira reddedemem senin hiçbir talebini."
34 Sonra söze girdi: "Evlat, şayet zihnin benim sözlerime,
Kulak verir ve üzerine düşünürse,
Işık olacaklardır sorduğun 'nasıl'ın gölgesine.
37 Susamış damarlar emer kusursuz kanı,[2]

---

1 Prens Meleagros'un doğumunda Moiralar (bkz. *Araf* XXI:25-27) ateşe bir kütük atar ve ömrünün bu kütüğün yanıp kül olma süresi kadar olmasına hükmeder; bu kütük daha sonra ateşten çıkarılır, ama tekrar ateşe atılır atılmaz hemen kül olur ve prens ölür [Ovidius]. Her hareketi olduğu gibi yansıtan ayna imgesiyle birlikte bu mit, maddi şeylerin gayri maddi şeyler üzerinde –bu durumda ruh– nasıl birebir örtüşen etkileri olduğunu anlatır.

2 Kan, ortacağ fizyolojik görüşlerine göre bedenin dört sıvısından biridir, kalpte oluşur ve damarları doldurur. İzleyen anlatı, şehvet günahının cezalandırıldığı taraçaya girmeden önce, babanın dölünden nasıl doğal üremenin gerçekleştiğine, ölümsüz ve de akıl sahibi ruhun Tanrı tarafından doğrudan nasıl yaratıldığına ve etkinliğinin ölümden sonra havadan şekillenen bir bedenle nasıl sürdüğüne dair uzun bir ders niteliğindedir. Aynı ortaçağ fizyolojik görüşleri üremeyi şöyle tarif eder: Erkekte kanın bir kısmı döle dönüşür, bu döl faaldir ve annenin faal olmayan (sakin) kanıyla karıştığında

Ama geride kalır bir kısmı,
Sofradaki yemek artıkları gibi tıpkı.
İşte bu artakalan kan bir kudret alır kalpten,
Başka bir insanın tüm organlarını var edebilen,
Tıpkı kanın organları beslemesi gibi taşınıp damarların içinden.
Kandan daha koyu bir sıvıya olup hulasa,
İner erkeğin adının söylenmesi ayıp kısmına,
Birleşir böylece doğal bir kapta başka bir kanla.
Bu iki kandan karışan birbirine,
Biri sakindir diğeriyse hazır faaliyete geçmeye,
Bu tabiatlar sabittir, damıtıldılar zira halis imbikte, kalpte.
Sakine tutunan faalin şudur faaliyeti:
Önce bir pıhtı olur, can verir ertesi,
Var eder mayalanıp kabaran maddeyi.
O faal kuvvet bir canlı olmuştur şimdi, tıpkı bir bitki gibi,
Ama farkları şu ki, bitki yerden bittiğinde almışken son halini,
Ceninin hâlâ sürmekte seferi;
Hareket edip hisseder böylece,
Benzemekte şimdi de bir deniz süngerine,
Ama akabinde, içinde tohumlanmış kuvvetler başlar gelişmeye.
Şimdi oğul, müsebbibin kalbinden gelen,
O kuvvet olur koruyan ve geliştiren,
Doğası uyarınca her uzvu mükemmelen.
Fakat bir hayvandan nasıl dönüşür konuşan bir bebeğe,[1]

---

insan vücudunu oluşturma kudretine sahiptir; bu kudret önce hayatın bitkisel fonksiyonları (beslenme, büyüme, yeniden üreme) ve sonra da duyusal fonksiyonları (beş duyu ve hareket) için gereken organları yaratır; böylece cenin ruh almaya hazır hale gelir.

1 Yani insan olur, konuşmak ve gülmek akıl sahibi ruhun ayırt edici yetileridir (bkz. 103. dize).

Anlamadın daha bu hususu, ki zordur ziyadesiyle,
Vaktiyle hataya düşürdü, senden âlim birini bile,
64 Zira kendi nazariyatında,
Ruhu, heyulani akıldan ayırdı da,
Göremediğinden hiçbir uzuv ait buna.[1]
67 Şimdi aç kalbini vardığımız hakikate;
Beynin gelişimi ceninde,
Mükemmele erince,
70 İlk Muharrik tabiatın sanatını görür de,[2]
Sevinçle dolar, işte bu veçhile
Yeni ve zinde ruhunu üfler içine;
73 Bu ruh ne varsa faal olan ceninde,
Cem eder cevherinde,
Gelir yaşayıp, hisseden ve varlığını bilen bir canlı haline.
76 Söyleyeceklerim aklını daha az karıştırsın diye,
Mütalaa et nasıl güneşin ısısı işleyip de
Asmanın meyvesinin özsuyuna, ondan şarap meydana gelmekte.[3]
79 Lakhesis'in eğireceği ip bittiğinde,
Ruh etten olur azade,
Lakin insani ve ilahi kuvvetlerini hâlâ taşır üzerinde;
82 İnsani olanlar artık sessizleşmişlerdir de,

---

1 Bu filozof İbn Rüşd'tür (bkz. *Cehennem* IV:143). Evrensel olguları duyuların algıladığı şeylerden soyutlamayı sağlayan heyulani aklın (fıtri idrakin) faaliyetini sergilediği hiçbir uzuv olmaması nedeniyle onun ruhtan ayrı ve tüm insanlar tarafından müştereken paylaşılan bir meleke olduğunu söylemiştir. Ancak Hırlstiyan teologlar bu önermeyi, insan ruhunun bölünemezliği doktrini itibariyle reddederler.

2 İlk Muharrik (hareket ettiren), Tanrı'dır.

3 Ruh, hayatın bitkisel, duyusal ve özfarkındalığa sahip üç kademesini bir araya getirip, bunların yetenek ve yetilerini kaynaştırıp yeni bir mevcudiyet ortaya çıkarır; tıpkı gayri maddi olan sıcaklık ile maddi olan üzümün birleşmesinden şarap oluşması gibi, ruh da maddi ve gayri maddi unsurlardan insanı ortaya çıkarır.

Diğer melekeleri, akıl, bellek ve irade,
Eskisinden fazla geçmiştir faaliyete.
85 Hiç vakit geçmeden ve hayret verici biçimde,
Ruh varır iki kıyıdan birine kendi kendine,
Orada öğrenir önce yolculuğu ne yöne.
88 Ve yine orada boşlukla çevrelenmişken,
O kudretle suret kazanır ruh hemen,
Vaktiyle yaşayan uzuvlara da biçim veren.
91 Nasıl hava yağmurla doyana dek yüklendiğinde,
Yansıtıp güneşin ışıklarını kendinde,
Gökkuşağının renklerine bezenirse,
94 Ruhun bulunduğu yerdeki hava da,
Biçimlendirici kudret üzerine vurduğu için damga,
Alır şeklini ruhun, benzer bir vücuda;
97 Ve sonra alevin hareket ettikçe ateşi izlemesi gibi,
Bu kazandığı sureti,
Olur ruhun takipçisi.
100 Havadan teşekkül bu vücudu nedeniyle,
Ruh olur bir gölge,
Bu suret sahiptir her bir uzva, göze bile.
103 Bu havadan ibaret vücut imkân verir konuşup, gülmemize,
Onunla sahip oluruz gözyaşlarımıza ve iç çekişlerimize,
Ki duymuşsundur muhtemelen bu dağın çevresinde.
106 Arzu ve tutkularımızla mesul olduğumuzdan burada,
Gölgemiz de biçim alır bunlar uyarınca
İşte bu neden oldu şaşkınlığına."[1]

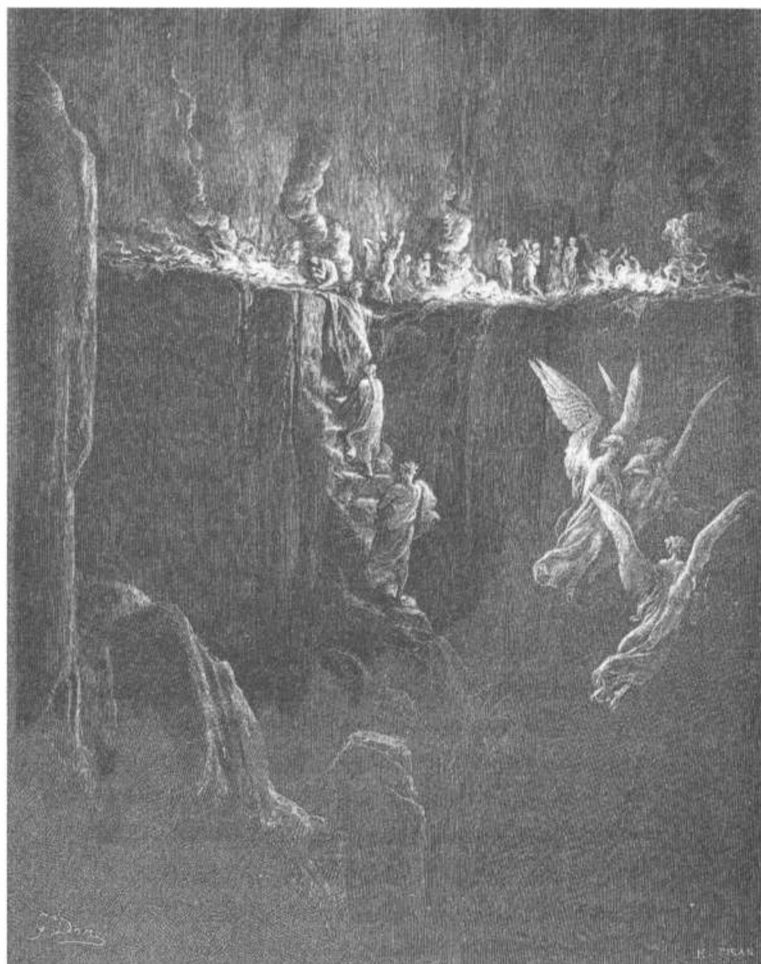
1 Maddi olan bedenden ölümle ayrılınca hafifleyen ruhun gayri maddi melekeleri, aklı/idraki, belleği ve iradesi daha iyi faaliyet göstermeye başlar. Ruh lanetlendiyse Akheron'un kıyısına (bkz. *Cehennem* III:70-120), kurtarıldıysa Tiber'in kıyısına gider (bkz. *Araf* II:101-102). Ruhun en başından beri taşıdığı faal ve uzuvlar yaratmaya muktedir kudret (bkz. 41-75. dizeler) etrafını çevreleyen havaya, dünyadaki bedenin birebir sureti olan bir şekil verir, bir

Varmıştık şimdi son tavaf meydanına,
Adımlarımızı çevirdik sağa,
Ve başka bir gaileye rastgeldik orada.
Bir yandaki kaya duvardan alevler fışkırıyordu,
Yamaç tarafından esen rüzgârsa onları geri püskürtüyordu,
Böylece alev, taraçanın hudutları içinde kalıyordu;
Bu minvalde yürüdük uçurum kenarından tek sıra,
Korku salıyordu ateş solumda,
Düşme ihtimali de hemen sağ yanımda.
Rehberim dedi ki: "Bu taraçada,
Gözlerin dizginini tutmalı sıkıca,
Dikkat birazcık dağılırsa, kolayca düşülebilir hataya."
"*Summae Deus clementiae,*" terennüm edildi sonra
Büyük ateşin bağrında, ki duyduğumda,
Hevesim daha az değildi dönüp bakmaya;[1]
Ve gördüm ki ruhlar yürüyor alevlerin içinde;
Bir onlara, bir adımlarıma baktım bu nedenle,
Sırayla çevirerek gözlerimi birinden diğerine.
İlahinin son mısrasını söyleyip bitirince,
Haykırdılar "*Virum non cognosco,*" diye,[2]
Sonra tekrar başladılar ilahiye alçak sesle.
Ve yine bittiğinde, bağırdılar: "Diana tutan ormanı mesken,
Venüs'ün zehrinden içen,

"gölge" oluşur ve bu gölge ruhun bütün faaliyetlerine bedenin vereceği gibi tepki verir. Böylece Araf'taki tüm cezaların ruhlara tesir etmesi gibi oburların açlık cezaları bedenlerinde zayıflık olarak karşılık bulur.

1 "*Summae Deus clementiae*/Ey merhametli yüce Tanrı," şehvet günahından ateşte arınmaya dair bir dua içeren ilahinin ilk dizesi.

2 *Luka* 1:34 uyarınca İsa'yı doğuracağını tebliğ eden meleğe Bakire Meryem'in yanıtı "*Virum non cognosco*/Ben er bilmem" olur. Bu şehvet günahına tezat oluşturan iffet erdeminin müspet örneğidir.

Helike'yi defetti bu yerden."[1]
Sonra döndüler terennüme; ve akabinde yine yüksek sesle,
İffetli karı ve kocaların isimlerini ilan ettiler sitayişle,
Sadık kalan erdeme ve evlilik yeminine.[2]
Zannımca devam ediyorlar bu usulle,
Yandıkları müddetçe ateşte;
Tüm yaraların sonuncusu böyle
Bir perhiz ve muameleyle tedavi edilmekte.[3]

---

1 İffetli tanrıça Diana (Artemis) perilerden oluşan maiyetiyle birlikte ormanda yaşar; bu perilerden biri olan Helike (Kallisto) Iuppiter tarafından ayartılıp gayri meşru bir aşk ("Venüs'ün zehri") yaşar ve ormandan kovulur.

2 Cinselliğe dönük sevginin erdemle dizginlenmesi ve evlilik içinde tutulmasının örnekleri.

3 Tüm yaraların, yani yedi 'P' harfinin (bkz. *Araf* IX:112) sonuncusu şehvettir. Perhiz, iffetli olmaya dair anılan müspet örnekler, muamele ise hem şehvetin hem de onu ıslah edecek olan ruhani sevginin simgesi olan ateşle cezalandırılmaktır.

G. Doré
PANNEMAKER-DOMS. sc.

KANTO XXVI

Yürürken tek sıra yamacın kenarında,
Üstadımın sesini duydum çok defa:
"Dikkat et, sakın sözlerimi unutma;"
4 Güneş, vuran artık sağ omzuma,
Şualarıyla bütün batı göğünün halihazırda,
Rengini değiştirmişti maviden beyaza.
7 Gölgemin düştüğü yerde, alevler daha kızıl görünmekte;
Ve gördüğüm nice ruh böyle bir alamete,
Yürürken dikkat kesilmekte.
10 Bu oldu hakkımda konuşmaya başlamalarının sebebi;
Kendi aralarında diyorlardı ki:
"Bunun suni değil bedeni sanki."
13 Sonra bazıları olabildiğince yaklaştı yanıma,
Dikkat ederek adım atmamaya,
Yandıkları alanın dışına.
16 "Ey sen miskinliğinden değil belli ki saygından
Yürüyen diğerlerinin arkasından,[1]
Cevap ver bana, susuzluk ve ateşle yanan.
19 Cevabını bekleyen, değilim sadece ben,
Soğuk suya hasret Hint ve Habeşlilerden,
Daha susamış halde bekliyor bu gölgeler cümleten.
22 Söyle bize nasıl vücudunla,

---

1 Diğerleri Vergilius ve Statius.

Duvar olabiliyorsun güneşin karşısında,
Düşmemiş gibi hâlâ ölümün ağına."
25 Böyle hitap etti bana içlerinden biri,
İlan ederdim şimdiye ona kendimi,
Eğer gördüğüm başka bir tuhaflık çekmeseydi dikkatimi;
28 Aksi yönden bir güruh gelmekte,
Sola doğru kayıp yanan yolda devam ettiler yürüyüşlerine,
Ben de bakakaldım onlara, şimdi ne olacak diye.
31 İki güruh yan yana gelince,
Her bir ruh tezlikle sarılıp öpüştü birbiriyle,
Hiç duraksamadan ve bu kısa selamlaşmadan memnuniyetle;
34 Benziyorlardı bu hareketleriyle kara karınca dizilerine,
Onlar da yan yana gelip dokunur ya birbirlerine,
Bekleyen yoldan ya da kısmetten haber almak için belki de.
37 Dostane selamlaşmalarının bitmesiyle birlikte,
Daha ilk adımlarını atmadan önce,
Her biri gayretle bağırdı bir diğerine,
40 Yeni gelenler, "Sodom ve Gomorra!" diye,
Diğerlerinin mukabelesiyse, "Pasiphae saklandı ineğe,
Boğa şehvetine meyletti böylece!"[1]
43 Sonra turnalar gibi, bir kısmı güneşten kaçmak amacıyla,
Göçerken kuzeye, Riphaeus dağlarına,

---

1 Sodom ve Gomorra günahları, özel olarak da sodomi (bkz. *Cehennem* XI:50) nedeniyle Tanrı tarafından harap edilen iki şehirdir. Cezalandırılan şehvet günahının ilk menfi örneği, taraçada heteroseksüellerin zıttı yönde yürüyen homoseksüeller tarafından bağırılır. Heteroseksüeller ise şehvetin en bilinen antik örneği olan, bir boğayla sevişmek için tahta bir ineğin içine giren Pasiphae'nin ismini bağırırlar (bkz. *Cehennem* XII:12-13).

Soğuktan kaçmak uğruna çöllere uçar ya bir kısmı da,[1]
46 Bir güruh devam edip zıttına, bir güruh yürüdü bizle aynı doğrultuda,
Ve döndüler ilahilerini söylemeye gözyaşlarıyla,
Yine münasip gelen cümleyi tekrar ederek sonunda.
49 Soru soranlar bana, yaklaştılar yanıma yine,
Daha önce tuttukları gibi bir mesafeye,
Dinleme hevesleri aşikârdı yüzlerinde.
52 Bir kez daha görünce arzularını söze girdim ben de:
"Ey emin kılınmış ruhlar, nihayetinde elbette
Kavuşacaklarına selamete,
55 Uzuvlarım, olgunlaşmış ya da turfanda, kalmadılar geride,
Dünyada değil buradalar, benimle birlikte,
Kemiklerim yerli yerinde, kanım akıyor vücudumun içinde.
58 Kör olmayayım diye bundan böyle, geçiyorum meskeninizden de,
Yukarıdan bir hanımın inayetiyle,
Fani bedenimi taşıyabiliyorum âleminizde.
61 Dilerim en büyük arzunuz gerçekleşir bir an önce,
Mukim olursunuz Gökte,
Azami sevgi ve ferahlıktan ibaret o yerde,
64 Şimdi bu arzunuz hürmetine, lütfen söyleyin de,
Tasvir edebileyim gördüklerimi dökerken dizelere,
Siz kimsiniz ve kimdi o güruh giden diğer yöne?"
67 Bir dağlı hani düşüp hayrete,
Dili tutulmuş halde bakar ya çevreye,
Hoyrat ve yabani, şehre geldiğinde,
70 Bütün ruhların yüzüne yerleşti bu ifade;

---

1 Antik coğrafyacılar uzak ve soğuk Kuzey Avrupa'da Riphaeus dağlarının bulunduğunu varsayarlardı. Güneydeyse sıcak Afrika çölleri vardır.

Sıyrılınca şaşkınlıklarından nihayetinde,
Ki bu çok çabuk olur soylu yüreklerde,
73 Bana daha önce soru soran girdi söze:
"Ne mutlu sana daha iyi yaşayayım diye,
Tecrübe devşirmektesin kendine!
76 Demin gidenler diğer tarafa,
Hissedardırlar zafer alayında Caesar'ın suratına,
'Kraliçe' diye bağrılmasına neden olan günaha,[1]
79 Ayrılırken 'Sodom' diye haykırdılar duydun sen de,
Kendi kendilerini kınamakta ve
Ateşi kızıştırmaktalar mahcubiyetleriyle.
82 Bizim günahımızsa temayülümüz karşı cinse,
Kalamayıp insani erdemin hudutları içinde,
Hayvanlar misali teslim olduk şehvetimize;
85 Diğer saftan ayrılırken böylece,
Vurulsun diye ayıbımız yüzümüze, anarız ismini hep birlikte,
Bizzat hayvana dönüşenin, girip tahta hayvanın içine.
88 Biliyorsun artık günahlarımızı ve neden böyle eylediğimizi;
İhtimal ki, isimlerimizle tanımak istersen bizi,
Buna vakit yok ve ben de bilmiyorum hepsini.
91 Lakin şahsen tatmin edeceğim bilme isteğini;
Ben Guido Guinizzelli, arınıyorum şimdi,[2]
Tövbe ettiğim için görmeden son saati."
94 Lykurgos'un mahzun öfkesinin hüküm verdiği
Kadının iki evladının, analarını bulduklarında kucakladıkları gibi,[3]

---

1 Bu günah homoseksüel şehvet ve sodomidir. Gençliğinde elçi olarak gönderildiği Bitinya'da Kral IV. Nikomidis'le gayri meşru bir ilişkisi olduğu söylentileri itibariyle Iulius Caesar'ın askerleri ona "Kraliçe" lakabını takmıştır.

2 Guido Guinizzelli Bolonyalı bir şairdir, 1276'dan önceki bir tarihte ölmüş olmalıdır, ayrıca bkz. *Araf* XI:97 ve XXIV:62.

3 Dadısı Hypsipyle'nin yalnız bırakması dolayısıyla ölen oğlunun intikamını

Kucaklamak istedim onu, lakin gösteremedim cesareti,
97 Duyunca söylediği ismini; o ki, ben ve benden daha iyi,
Nicelerinin bir baba gibi bildiği,[1]
Zarif ve latif sevgi kafiyelerini ilk kez kullanan kişi;
100 Konuşmadan, işitmeden, düşünceli,
Yürüdüm uzun süre ayırmadan ondan gözlerimi,
Daha fazla yaklaşmamı ateş engelledi.
103 Gözlerim doyunca bakmaya kendisine,
Amade olduğumu söyledim hizmetine,
İtimatını kazanacak diğer sözlerle birlikte.
106 Dedi ki bana: "Senden duyduklarım içimde,
Öyle aydınlık bir iz bırakıyor ki Lethe bile,
Kifayet etmez bulandırmaya, silmeye.[2]
109 Lakin az evvelki sözlerin hakikati ahdettiyse,
Söyle, hitabın ve bakışınla göstermenin sebebi ne,
Sende şayan olduğumu ziyade kıymete."
112 Dedim ki kendisine: "Sebebi o ahenkli kafiyelerinizdir de,
Dilimizin bu yeni biçimi baki kaldığı müddetçe,[3]
Müteşekkir olunmalı, hatta onları yazan mürekkebe bile."

---

almak için Kral Lykurgos kadını ölüme mahkûm eder; ceza ifa edilmeden hemen önce Hypsipyle'nin iki oğlu yetişir, aceleyle analarını kucaklar ve kurtarmaya çalışır [Statius].

1 Guinizzelli, Dante dahil, kendinden sonraki dönemin sevda şairleri için bir öncü ve modeldir. Onun dizeleri –özellikle de "Soylu bir kalpte himaye bulur her daim sevgi" (bkz. *Cehennem* V:100) ve "Hanımıma, temennim odur ki, sadakatle düzebileyim methiyemi" sonesi Dante'nin 1280'lerdeki şiirlerinde, dünyada ahlaki asaletin ve sevginin erdeminin yüce örneği olarak Beatrice'yi methederken kullandığı "yeni ve ahenkli üslup"un tetikleyicisidir (bkz. *Araf* XXIV:49-57)

2 Lethe, unutuş ırmağı (bkz. *Cehennem* XIV:131, *Araf* XXVIII:130), Guinizzelli, Dante'nin ona övgüsünü asla unutmayacaktır.

3 Dilin yeni biçimi Dante ve çağdaşlarının kullandığı yeni ve ahenkli üsluptur.

"Kardeş," dedi, "şu gösterdiğim kişi,"[1]
Bir ruhu işaret etti bu sırada ilerideki,
"Anadilinin en büyük zanaatkârıydı, ki
Geride bırakırdı yavan romanslar ve sevda şiirleri
yazanların hepsini;
Bırak budalalar sürdürsün gevezeliği,
Tutturmuşlar en iyinin Limoges'ten çıktığı bahsini.[2]
Bunlar için muteberdir hakikattense rivayet,
Takdirlerine vururlar ket,
Etmeden sanatın ve aklın söylediğine riayet.[3]
Vaktiyle atalarımızın çoğu da taşıyıp kulaktan ku-
lağa,
Israr etti layıktır diye Guittone mükâfata,
Ama nihayetinde hakikat galebe çaldı birçoğunda.[4]
Şimdi madem sana nasip olan bu büyük imtiyazla,
Kabul edileceksin o manastıra,
Mesih'in bizzat pederi olduğu cemaatin arasına,
Senden ricam benim adıma,
Bir *Pater noster* okumandır O'nun huzurunda,

---

1 Bu kişi geç 12. yüzyıldan trubadur Arnaut Daniel, anadiliyse Oksitancadır. Arnaut'un şiiri teknik olarak oldukça gelişkin ve yer yer bariz bir biçimte erotikti. Oksitanca erken dönem romanslarda kullanılan ortak dildi. Guinizzelli'nin Arnaut'u diğer trubadurlardan ve (genellikle Fransızca yazan) sıradan romans yazarlarından üstün görerek övmesi, onu aynı zamanda romans edebiyatının üçüncü dili, yani İtalyancada üretilen lirik sevda şiirlerinin de öncülü olarak gördüğü manasına gelir.

2 Limoges, Orta Fransa'nın Limousin bölgesindeki bir kenttir ve erken 13. yüzyılda en iyi trubadurlardan sayılan Giraut de Bornelh'in (Girauld de Borneil) de doğduğu yere çok yakındır.

3 Şiiri değerlendirmek için doğru vasıta basitçe şairin hakkındaki övgüler ve şöhreti değil, sanatsal ve mantıklı değerlendirmedir.

4 Guittone d'Arezzo geç 13. yüzyılın en meşhur ve tesirli Toskanalı şairidir (bkz. *Araf* XXIV:56). Dante onun dilini ve üslubunu eleştirmiş, onun şiirini beğenen herkesin cahil olduğunu söylemekten çekinmemiştir [*De vulgari eloquentia*/Halk Dilinde Belagat]. Gerçekte Guinizzelli, Guittone'ye şiirsel "baba"sı olarak hürmet göstermiştir, ancak Dante kendi yeni ve ahenkli üslubu için "baba" olarak gördüğü Guinizzelli'nin ağzından onu bu şairler silsilesinden atar.

Artık günahtan muaf olsak da bu diyarda, hâlâ muhtacız duaya."[1]
133 Sonra belki de yer açmak için arkasından gelenlere,
Kayboldu ateşin içinde,
Bir balık misali görünüp yüzeyde, akabinde dalan dibe.
136 Biraz yaklaşıp işaret edilen kişiye,
Dedim kendisine arzumun olduğunu amade,
İsmini karşılamaya nezaketle.
139 O da başladı konuşmaya serbestçe:
"*Tan m'abellis vostre cortes deman,*
Qu'ieu no me puesc ni voill a vos cobrire.
142 *Ieu sui Arnaut, que plor e vau cantan;*
Consiros vei la passada folor,
E vei jausen lo joi qu'esper, denan.
145 *Ara vos prec, per aquella valor*
Que vos guida al som del'escalina,
Sovenha vos a temps de ma dolor!"[2]
148 Akabinde gizlendi tekrar arındıran ateşin içinde.

---

1 *Pater noster*/Göklerde olan Babamız duasıdır; artık ruhlar günaha ayartılamasa da dünyadakiler için dua ederler (bkz *Araf* XI:1-24).

2 Arnaut Daniel yanıtını anadili olan ve eserlerini söylediği Oksitanca da vermektedir:
Şu nazik talebiniz öyle hoşuma gitti ki / Saklamam mümkün değil sizden kimliğimi / Arnaut adım, hem ağlarım giderken hem söylerim türkülerimi / Kahrolurken hatırlayıp sersemlik ettiğim geçmişi / Sevinç duyuyorum görüp ümitle beklenen günlerin geldiğini / Sizi bu merdivenin tepesine ulaştıran Kudret'in hürmetine şimdi / Tanrı'nın katında arz ederken halinizi / Anmanızı istiyorum benim de kederli ahvalimi.

KANTO XXVII

Güneş, Yaratıcısının kanının aktığı,
O yerde yayarken ilk ışınlarını,
Ebro nehri yükselen Terazi'nin altında akıyordu,
4 Ve dokuzuncu saatin şuaları, kaynatıyordu Ganj sularını;
Güneş'in bu konumuyla böylece burada gün ederken vedasını,[1]
Tanrı'nın bahtiyar meleği karşımıza çıktı.
7 Alevlerin değmediği yamaçta duruyordu,
Biz insanların sesinden daha canlı ve coşkulu
Bir sesle "*Beati mundo corde,*" terennüm ediyordu.[2]
10 Sonra, "Mukaddes ruhlar, gidemezsiniz daha ileriye,
Ateş size sarmadan önce; girin içine,
Ve kulak tıkamayın duyacağınız ilahiye."
13 Dedi bize, yanına iyice yaklaştığımızda;
Ve bunları duyduğumda,
Konmuş biri gibi oldum mezara.
16 Birleştirdim ellerimi uzattım ileriye,
Alevlerden korunayım diye ve canlanıyordu zihnimde,

---

1 "O yer," İsa Mesih'in çarmığa gerildiği Kudüs'tür ve şimdi şafak vaktindedir. Böylece en batıda (İspanya'daki Ebro nehri) gece yarısı, en doğuda (Hindistan'daki Ganj nehri) dokuzuncu saat, yani gün ortasıdır ve Araf'ta da gün batmaktadır.

2 *Matta* 5:8'den "*Beati mundo corde*/Ne mutlu yüreği temiz olanlara; çünkü onlar Allah'ı görecekler," Kutlulaması, şehvetten arınanlara münasip gelir.

Yandığını gördüğüm insan bedenlerinin hatırası evvelinde.
19 Nazik refakatçilerim döndüler bana,
Ve Vergilius dedi ki: "Oğlum burada,
Cefa olsa da ölüm yoktur unutma.
22 Hatırla! Geryoneus'un sırtında bile hatta,
Seni emin kıldım ya, şimdi yakınken böylesine Tanrı'ya,
Neleri yapmak mümkün bana![1]
25 Şuna ol ki kani,
Bin yıl meskenin olsa dahi alevlerin merkezi,
Eksilmez başından bir saç teli dahi.
28 Eğer itimat edilmez buluyorsan sözlerimi,
Yaklaş, bizzat ellerinle tutarak giysinin eteğini,
Alevlerin içine sokarak yap denemeni.
31 Bırak şimdi, bırak tüm korkularını geri,
Dön yüzünü ateşe emin ol, gir içeri!"
Lakin imanımın hilafına ayaklarım inat etti.
34 Böyle hareketsiz ve mütereddit görünce beni,
Biraz huzursuzlanıp dedi ki: "Evladım iyice anla şimdi;
Bu duvar Beatrice'yle aranda teşkil ediyor engeli."
37 Thisbe'nin ismiyle açan gözlerini,
Ve bakan ona, ölürken, Pyramus misali,
Ki o günden beri dut kırmızı verir meyvesini,[2]
40 İnadım kırılınca benim de,
Daima tomurcuklanan zihnimde, o ismi işitmekle,
Döndüm bilge Rehberime.
43 Başıyla işaret edip ateşi, dedi ki:

---

1 Uçan canavar, bkz. *Cehennem* XVII:79-136.

2 Babilli Thisbe'nin sevgilisi Pyramus, öldüğünü düşünerek kendini öldürmek ister ve kılıcını göğsüne saplar; Thisbe onu kanlar içinde bir dut ağacının altında bulur ve "Pyramus cevap ver bana, sevdiğin Thisbe seslenmekte sana" der; Pyramus gözlerini açar, sevgilisini son kez görür ve ölür. O günden beri dut ağacının meyvesi kırmızıdır [Ovidius].

"Evet, bu tarafta daha fazla bekletmek istiyor musun bizi?"
Gülümsüyordu bir meyveyle huysuz çocuğu kandırmış gibi.
46 Sonra geçip önüme, girdi ateşe,
Yol boyunca hep ikimizin arasında yürümüştü de,
Şimdi Statius'tan rica etti olsun diye en geride.
49 Girer girmez alevlerin içine,
Düşündüm serinlemek için kendimi akkor cama atsam yeridir diye,
Zira alevler hiçbir yakıcılıkla edilemezdi mukayese.
52 Nazik babam cesaretlendirmek için beni,
Yürürken Beatrice'den bahsetmeye devam etti,
Diyordu ki: "Şimdiden görüyorum sanki gözlerini."
55 Terennümde bir ses rehberimizdi ilerimizde,
Dikkat kesilip ona sadece,
Vardık yukarı tırmanan geçide nihayetinde.
58 "*Venite, benedicti Patris mei,*"[1]
Benim haddimi aşan bir nurun içinden söylendi,
Ki bakmam mümkün değildi.
61 "Güneş batıyor," dedi, "Ve geliyor gece;
Hızlandırın adımlarınızı, edin acele
Batı kararmadan önce."
64 Tuttuğumuz patika tırmanıyordu kayanın içinde,
Ve istikameti itibariyle bedenim maniydi önümde,
Güneşin şualarına, alçalan tam gerimizde.
67 Ancak birkaç basamak tırmanmıştık ki,
Ben ve iki bilge fark ettik artık güneşin yittiğini,
Zira silinmişti, artık görmüyorduk gölgemi.
70 Tek bir renk gökyüzünün enginliğine

---

1 *Matta* 25:34, "... *Venite, benedicti Patris mei*/Ey sizler, babamın mübarekleri gelin, dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan melekûtu teslim alın," uyarınca Hüküm Günü'nde İsa Mesih'in halas bulan ruhları Cennet'e girmeleri için davet edeceği sözler.

Hâkim olmadan ve her şeyi gece,
Karanlığına davet etmeden özgürce,
73 Her birimiz bir basamağı yatak yaptık kendimize;
Dağın tabiatı güçten düşürdü de,
Ne derman ne şevk kaldı tırmanmaya bizde.
76 Hani keçiler atlama hevesiyle,
Atik ve serkeş seker durur ya sarp tepelerde,
Sonra doyup, bir de güneş iyice yükselince,
79 Çekilirler dinlenip geviş getirmeye sessizce gölgeye,
Çobanları da bekler başlarını yaslanıp değneğine,
Nezaret eder düşmesinler diye tehlikeye;
82 Yahut çobanlar yaylada, merada,
Gece boyu bekler ya sürüsünün başında,
Bir yırtıcı dalmasın diye aralarına,
85 Böyleydi işte üçümüzün hali o vakitte,
Onlar çoban, ben keçi misalince,
İki yanımızda kaya duvarlar yükselmekte.
88 Çok az görülebiliyordu oradan dışarısı,
Ama bu daracık açıklıktan seçebildim yıldızları,
Her zamankinden büyük ve parlaklardı.
91 Böyle dalıp gitmiş bakarken onlara,
Uyku galip geldi bana;
Uyku ki, gelecekte olacakları malum eder sıklıkla.[1]
94 Daima sevgi ateşiyle tutuşmuş gibi görünen Kithiralının,[2]
Yeni yeni ışıldadığı üzerinde şarkın dağlarının,
Vakitlerdi sanırım,
97 Ki genç ve güzel bir kadın girdi rüyama,
Yürüyor kırda, çiçek toplamakta,

---

1 Dante'nin daha önce de gördüğü ve vurguladığı biçimde şafaktan hemen önce görülen rüyalar, gelecekten haber veren rüyetler niteliği taşır (bkz. *Araf* IX:13-18); ki bu rüya Dante'nin Araf'ta gördüğü üç mucizevi ve önemli rüyanın sonuncusudur.

2 Aşk tanrıçası Venüs'ün (Afrodit) Akdeniz'deki Kithira adasında doğduğu rivayet edilir.

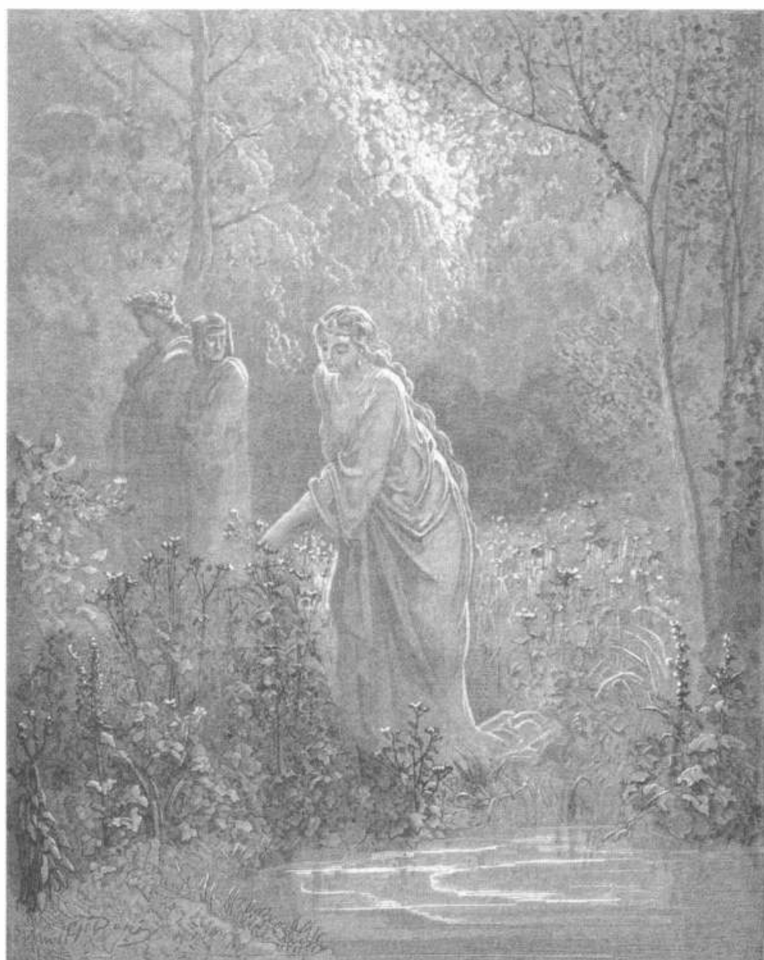
Bir yandan da şunları diyor söylediği şarkıda:
100 "Malum olsun ismim sorana,
Lea'yım ben, latif ellerimle başıma,
Bir taç yapacağım topladığım çiçeklerden yakında.
103 Güzel görüneyim diye aynada, süslüyorum kendimi
burada,
Kız kardeşim Rahel asla,
Aynasının başından ayrılmaz oysa;
106 O güzel gözlerini izlemeye can atıyor da,
Benim süsleyen ellerim gidiyor hoşuma,
O tatmin buluyor bakmakta, ben ise yapmakta."[1]
109 Ve şimdi nasıl seyyahlara dönüş yolunda,
Yuvalarına yaklaştıkça ilk ışıklar şafakta,
Daha samimi, daha fazla parlarsa,
112 Benim de karanlık dağıldı bir anda etrafımdan,
Uykum da dağıldı böylece, uyandım ve o an
Gördüm ki Üstatlarım ayaklanmış çoktan.
115 " O tatlı meyve ki fanilerin heves ve ihtimamla,
Aradığı nice dalların arasında,
Bugün huzur verecek açlığına."[2]
118 Aynıyla bunları söyledi Vergilius dönüp bana;
Aldığım hiçbir hediye bu sözleriyle kıyaslanınca,
Daha latif olamazdı asla.
121 Yukarı çıkma isteğim öyle katmerlendi ki,
Her basamakta hissediyordum serpildiğini
İçimde kanatların, uçuyordum sanki.[3]
124 Merdivenler kalıp arkamızda,

---

1 *Yaratılış* 29 uyarınca Yakub'un ilk karısı Lea, ikinci karısı da Lea'nın kız kardeşi Rahel'dir. Lea ruhun kendini erdemler ve faziletle süslemesi gereken dünyadaki Faaliyet Hayatını, Rahel ise Cennet'te, bir aynada gibi, Tanrı'nın güzelliğinin ebedi suretini izlemeye ulaştıracak semavi hakikatlerinin tahsili olan Tefekkür Hayatı'nı temsil eder.

2 Tatlı meyve, bütün insanların arzuladığı ve muhtelif yollardan ulaşmaya çalıştığı aliyyülâlâ saadet.

3 Dante günahlardan arındığı için tırmanış artık çok kolaylaşmıştır, bkz. *Araf* IV:91-94, XII:115-126.

Ulaşınca en üstteki basamağa,
Vergilius gözlerini sabitleyip bana,
Dedi ki: "Fani ateşi ve ebedisini,
Gördün artık oğul şimdi; lakin vardığın mevkiyi,[1]
Görmek aşar benim haddimi.
Ulaştırdım bu menzile seni ilim ve akılla;
Ama bundan sonra, arzun rehber olsun sana;[2]
Ki dar ve çetin yolları bıraktın arkanda.
Bak şimdi çehrene vuran güneşe,
Bak etrafındaki ağaçlara, çiçeklere, çimenlere,
Toprak nasıl da mahsul vermiş cömertçe.
İster dinlen, ister dolan aralarında,
Gözyaşlarıyla yollayan beni senin yanına,
Sevgi dolu gözleriyle zuhur edene dek mesrurca.
Artık ne bir söz ne bir alamet bekle benden,
Hür, selim ve sağlamdır iraden,
Hataya düşersin hilafına hareket edersen;
Tahtın da tacın da tek sahibisin artık sen.[3]

---

1 Geçici ateş Araf, sonsuz ateş Cehennem'dir.

2 Günahın tesirinden ıslah olduğu için Dante'nin arzusu, yani iradesi yalnızca iyi olan şeyleri seçecektir, bu nedenle Beatrice gelene kadar Vergilius değil, kendi iradesi ona rehberlik edecektir.

3 Taht ve taç dünyevi ve ruhani iktidarın iki simgesidir, Dante'nin tam hürriyete ve her iki dünyada da faaliyetlerinde tam muhtariyete ulaştığının işaretidirler.

KANTO XXVIII

Hevesliydim ziyadesiyle her yerini tetkike,
Bu mübarek ormanın, ki kesif ve capcanlı yeşille,[1]
Yeni günün ışığında, teskin eden gözlerimi gölgesiyle;
4 Vakit kaybetmeden ayrılıp kenardan,
Çıktım düzlüğe ve yürüdüm yavaştan,
O toprağın üzerinde, rahiyalar yükselen her yanından.
7 Dalgalanmadan esiyordu yumuşak bir esinti,
Alnıma çarpıyordu, ama tesiri,
Nazik bir meltemden daha fazla değildi;
10 Bu rüzgârla titriyordu ağaçların dalları,
Şevkli ve narince tutturmuş bir salınımı,
Dağın sabah gölgesinin düştüğü yöne eğiliyorlardı;[2]
13 Yine de dalların bozulmuyordu edaları,
Bu salınım rahatsız etmiyordu üstlerindeki kuşları,

---

1 *Yaratılış* 2 ve 3'ün anlatısı itibariyle Tanrı'nın Âdem ve Havva'yı yerleştirdiği Dünyevi Cennet ya da saadet bahçesi; her türlü güzel ağacı ve meyvesiyle birlikte, yasaklanmış iyilik ve kötülüğü bilme ağacı da oradadır; Âdem ve Havva bu ağacın meyvesinden yiyip Tanrı'ya karşı gelir ve tüm nesilleriyle birlikte oradan sürülür. *Cehennem*'in başında kaybolduğu ürkütücü karanlık ormanın aksine Dante'nin Aden Bahçesi, Araf dağının zirvesinde, her daim bahara ve mükemmel doğal güzelliğe sahip canlı ve kadim bir ormandır. Günah nedeniyle kaybedilen bu Cennet, ruhun günahın tesirinden arınıp insanın özgün haline, yani masumiyete ve dünyevi saadete ulaştığı yolculuğun ara menzilidir; sırada yolculuğun ebedi saadet menziline, yani Göksel Cennet'e ulaşmak vardır.

2 Bu yön batıdır.

Hünerlice sergiliyorlardı sanatlarını;
16 Dolup sabahın ilk ışıklarının kıvancıyla,
Şarkılar söyleyen kuşlara, eşlik ediyordu yapraklar da,
Hışırdayışları nakarattı cıvıldayışlara;
19 Tıpkı Aiolos tulumunu açınca Sirokko'nun,
Çıkarttığı sesler gibiydi bu rüzgârın,
Dalları arasında gezinirken Classe kıyısındaki çamların.[1]
22 Yavaş olsa da adımlarım bu kadim ormanın içinde,
Katetmiştim şimdi hayli mesafe,
Zira girdiğim yeri artık göremez oldum geride;
25 Ve işte, bir dereye rastgeldim, mani oluyor ilerlememe,
Küçük dalgaları nazikçe,
Kıyısında büyümüş otları sola doğru eğmekte.
28 En saf suları dünyanın bu dereyle mukayese edilse,
Kesinlikle bir kir bulunur içlerinde;
Üstelik bu dere hiçbir şeyi gizlememekte,
31 Geçit vermeyen ayın ve güneşin şualarının parlamasına üzerinde,
Bu ormanın daimi gölgesinde,
Oldukça koyu aksa bile.
34 Durdurdum da ayaklarımı,
Karşı kıyıya yönelttim bakışlarımı,
Seyrettim türlü çeşit çiçeğe durmuş dalları.
37 Hani bazen bakılan yerde,
Birden belirir de beklenmeyen bir nesne, yarattığı hayretle,
Yer kalmaz ya zihinde başka düşünceye,

[1] Aiolos, rüzgârları bir tulum içine hapsederek ya da salarak idare eden tanrıdır. Sirokko, Kuzey Afrika'dan İtalya'ya esen sıcak ve kuru rüzgârdır. Classe, Adriyatik kıyısındaki Ravenna'da, eskiden bir Roma limanına ev sahipliği yapan, çam ağaçlarıyla kaplı bir bölgedir.

40 İşte böyle göründü karşımda yalnız bir kadın, yürümekte,[1]
Şarkı söylemekte ve çiçek dermekte,
O çiçekler ki rengârenk uzanıyor önünde.
43 "Ey güzel hanım, sevginin şualarıyla ısıtan kendini,
Halin ve çehren yanıltmıyorsa beni,
Ki genellikle bunlardır kalbin şahidi,
46 Rica etsem gelirsin değil mi,"
Diye sordum ona, "Derenin kıyısına ki,
İşitebileyim söylediğin ezgiyi.
49 Hatırlattı bu halin bana,
Anası kızından ve kız da bahar çiçeklerinden koparıldığında,
Nerede ve ne haldeydi Proserpina."[2]
52 Raks eden bir kadın gibi tıpkı,
Dönen neredeyse yerden kaldırmadan ayaklarını,
Ve atmayan birbirinin önüne küçücük adımlarını,
55 Kızıl ve sarı çiçeklerin üzerinde döndü bana doğru,
Yere eğen iffetli bakışlarını,
Bir bakireden yoktu farkı.
58 Ricamı karşılıksız bırakmadı,
Öylesine yaklaştı ki, duyduğum o tatlı sedası,
Şimdi tamamen anlaşılırdı.
61 Güzel derenin suyuyla yıkanan otların üzerine,

---

1 Bu yalnız kadının adı daha sonra Matelda olarak açıklanacaktır (bkz. *Araf* XXXIII:119). Kimliğine ve işlevine dair pek çok teori vardır, ancak en kabul göreni bu güzel hanımın *Süleyman'ın Meselleri* 3:19 ve 8:22-31 uyarınca yaratılışta Tanrı'yla birlikte olan ve ilk yaratılan Hikmet olduğudur. İnsanın zihnini mükemmelleştiren halis Hikmet, Dante için Beatrice'nin ölümünden sonra gönül verdiği hanım, yani Felsefe'nin yerini almıştır [*Convivio*]. Lea'ya, yani Faaliyet Hayatı'na dair rüyasını gerçek çıkaracak biçimde Dante'ye dünyevi saadet bahçesinde rehberlik edecek ve onu Gökte Rahel'le birlikte oturan hanıma, yani Beatrice'ye götürecektir (bkz. *Cehennem* II:102; *Araf* XXVII:94-108).

2 Güzel Proserpina kırda çiçek toplarken annesi Ceres'in yanından kaçırılır; kaçıran Pluto'dur (Hades). Proserpina'yı karısı ve ölüler dünyasının kraliçesi yapar [Ovidius].

Varır varmaz kaldırıp gözlerini yerden yüzüme,
Bahşetti bana bir hediye.
64 Oğlunun okuyla vurulduğunda istemeden,
Venüs'ün gözkapaklarının içinden,
Böyle muhteşem bir ışık parlamamıştır, zannetmem.[1]
67 Sakince durup karşı kıyıda gülümsedi,
Elleri sarıyor demeti, rengârenk çiçekleri,
Bu yaylada tohumsuz büyüyen güzellikleri.
70 Üç adımdı ikimizi ayıran derenin mesafesi,
Ama bir vakit Serhas'ın geçtiği,
–Ki bu vaka hâlâ dizginler insanların kibrini–
73 Hellespontos'a, Abydos ile Sestos arasında dalgalarını kabartıp yükselttiğinde,
Leandros duymamış sayılır öfke,
Benim bu aşamadığım dereye öfkemle mukayese edildiğinde.[2]
76 "Siz burada yenisiniz, ve belli ki,"
Diye başladı, "İnsanlığa yuva olarak seçilmiş bu yerdeki
Tebessümüm şaşırttı sizi,
79 Merak ediyorsunuz nedenini;
Ama aydınlatacak ışık gölgelenmiş zihninizi,
Delectasti diye başlayan mezmurda baki.[3]

---

1 Aşk tanrıçası Venüs yanlışlıkla oğlu Cupido'nun (Eros) okuyla vurulur ve Adonis'e tutkuyla sevdalanır [Ovidius]. Matelda'nın gözlerinde daha yüce bir sevginin ışığı vardır.

2 Hellespontos (Çanakkale) boğazından Pers Kralı I. Serhas büyük bir orduyla geçip Avrupa'yı işgale girişmiş, ancak Yunanlar tarafından MÖ 480'de bozguna uğratılıp aynı boğazdan utanç verici koşullarda ricat etmiştir. Genç Leandros sevgilisi Hero'yu görebilmek için her gece Asya yakasındaki Abydos'tan Avrupa yakasındaki Sestos'a boğazı yüzerek geçer, fakat bir gece fırtınada boğulur [Ovidius].

3 "Çünkü, ya Rab, işinle beni *delectasti*/sevindirdin; senin ellerinin işlerinden ötürü sevinçle terennüm edeyim" (*Mezmurlar* 92:4 [Latince 91:5]). Matelda, insanlığa yuva olarak Tanrı tarafından yaratılmış Cennet'in güzelliklerinde sevinç bulmaktadır.

82 Ve sen öne çıkıp, benden ricada bulunan kişi,
Sor ne duymak istersen, burada bulunmamın sebebi,
Cevaplamaktır sorularını gelene kadar sana kâfi."
85 Dedim ki: "Bu su ve ormanın şarkısı,
Tekzip etti ikrarımı,
Yeni temin edilmiştim sözlerle, inkâr eden onların varlığını."[1]
88 Dedi ki: "Anlatacağım, şaşkınlığının menşei
Olan şeyin nedir hususi sebebi,
Dağıtacağım sana mani olan sisi.
91 En Yüce İyi, Zatıdır Zatının yegâne sevinci,
İyi olsun ve iyiye meyletsin diye yarattı beşeri,
Ebedi selametin temini olarak ona bu meskeni bahşetti.
94 Lakin insanın kendi hatasıyla kısa oldu buradaki ikameti,
Ve kendi hatasıyla ki samimi gülüşleri ve tatlı meşgaleleri,
Gözyaşı ve meşakkate tebdil etti.
97 Bu dağın aşağısında yükselen toprağın ve suyun buharı,
Tabiatları gereği olabildiğince takip edip sıcağı,
Hasıl ederler huzursuzluğu, karışıklığı;
100 İşte tepesinde mukim insana bu bela bulaşmasın diye,
Dağ yükseltildi böyle yakın Göğe,
Muaftır kargaşadan, kilidin vurulduğu kapısının ötesinde.
103 Malum ki hava deveran etmekte,
İlk kürenin hareketinin tesiriyle,

1 Suyun akışı ve rüzgârın varlığı, Dante'nin edindiği, eşikten itibaren Araf'ta hava olaylarının bir etkisi olmadığı bilgisiyle tezat teşkil etmektedir (*Araf* XXI: 43-54).

Lakin devri bir noktada kırılır çarpıp bu zirveye;[1]
106 Zirveyi kuşatan hava da böylece
Maruz kalan bu darbeye, geçer harekete,
Yankısı duyulur buradaki kesif ağaçlar marifetiyle.
109 Tıpkı ağaçlar gibi çarpar bitkilere de,
Bitkiler mevcut meziyetleriyle havayı bırakır gebe,
Hareket eden hava böylece, tohumları taşır ötelere;
112 Diğer yarıküre, toprağın ve iklimin mahiyetine göre,
Farklı tesirlerle farklı bitkilere
Gebe kalıp da mahsul vermekte.
115 Anlattığımı anladınsa iyice,
Hayret etmemelisin dünyada rastgelince,
Tohumu meçhul olsa bile köklenip büyüyen bir şeye.
118 Ve bilmelisin ki, vardığın bu mukaddes yayla,
Donanmıştır türlü türlü tohumla,
Öyle meyveleri vardır ki bulamazsınız orada.[2]
121 Gördüğün su doğmaz bir damardan,
Soğuğun yoğunlaştırdığı buharla takviye olan,
Irmaklar misali, güçlenen ya da zayıflayan;
124 Beslenir saf ve bitevi bir pınardan,
Tanrı'nın iradesiyle geri kazanan,
Döktüğü kadarını ulaştığı iki yandan.
127 Bu yöne akarken kuvveti,
Günahın hatırasını silmesi;
Diğer yöndeyse hatırlatır kişiye bütün iyi amelleri.
130 Burada adı Lethe'dir; Eunoe diğerinde,
Bir diğerinin suları tecrübe edilmedikçe,
Tesirini göstermez her iki nehir de;

---

1 Göksel kürelerin ilk katı olan Ay'ın hareketiyle hareket eden hava Araf dağının zirvesine çarpıp sürekli bir esintiye neden olur ve bu esinti bitkilerin çoğalmasını sağlar.

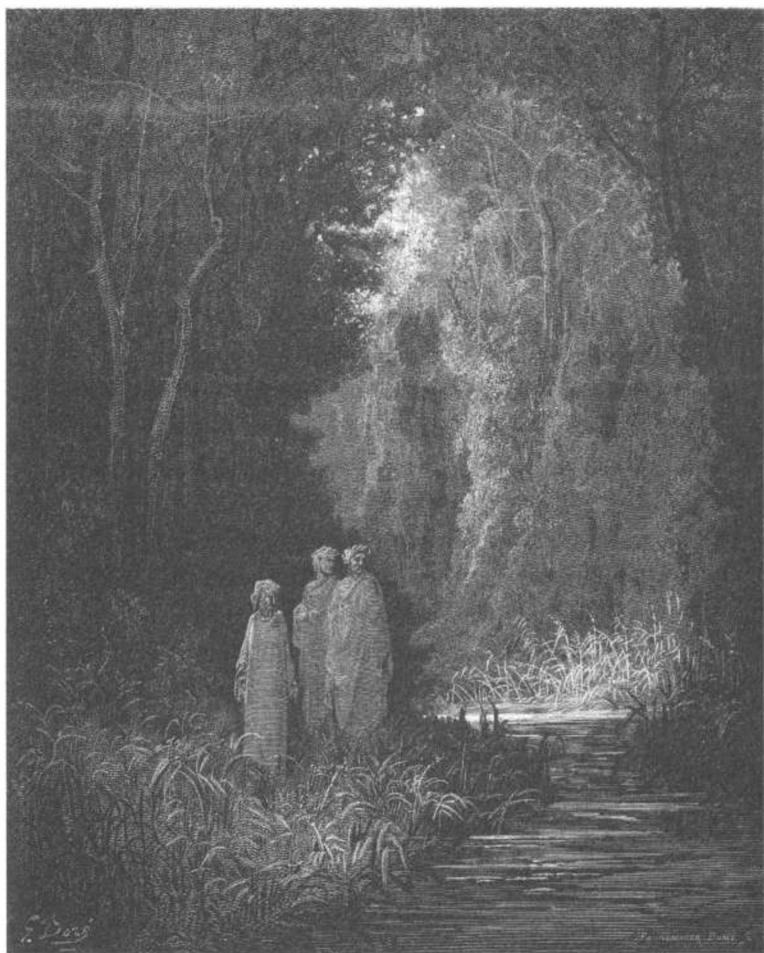
2 "Ora"sı, kuzey yarıküredir.

Sahipler tüm tatların ötesinde bir lezzete.[1]
Bu söylediklerim kâfi gelmiş olsa bile
Susuzluğunu gidermeye,
Bir şey daha ekleyeceğim netice niyetine;
Geçse de sözlerim vaadimin ötesine,
Sanmam karşılamayacağını memnuniyetle.
Antik dönemdekiler dizelerinde,
Yer veren Altın Çağa, o saadet dönemine,
Bahsettikleri Parnassus buranın hayaliydi belki de.
Buradaydı insanın masum ataları,
Buradaydı her meyve ve hiç bitmezde baharı,
Suları, şairlerin nektar diye andığı."[2]
O vakit döndüm tam geriye, baktım şairlerime,
Ve gördüm ki çehrelerini sarmış bir gülümseme,
Duydukları bu nihai tefsir üzerine;
Sonra o güzel hanıma yüzümü çevirdim yine.

---

1 Buradaki ırmakların kaynağı, bulutlarla havanın soğuk bölgelerine çıkıp orada tekrar yoğunlaşıp yağmur olarak düşen su değildir, dolayısıyla havanın durumuna göre hızlı ya da yavaş akmazlar. Bu ırmaklar Tanrı'nın iradesiyle her daim ikmal olan tabiatüstü bir kaynaktan beslenir. Şu an kenarında durdukları unutuş ırmağı Lethe'dir, ikiziyse "iyiyi hatırlayış" ırmağı Eunoe'dir (bkz. *Cehennem* XIV:136-138; *Araf* XXXIII:112-145).

2 Altın Çağ insanın masum olduğu, toprağın ekilmeden ekin verdiği, ırmaklardan süt ve nektarın aktığı, her daim baharın yaşandığı kadim dönemdir [Ovidius] (Ayrıca bkz. *Araf* XXII: 148-150). Parnassus dağının Musalarından ilham alan klasik şairlerin yarattığı bu paganik mit, belki de Hıristiyanlığın Aden Bahçesi hakiki inancına dair bir hissikablelvukudur.

KANTO XXIX

Sözleri biter bitmez vermeden fasıla,
Meftun bir kadın gibi devam etti şarkısına:
"*Beati quorum tecta sunt peccata!*"[1]
4 Nasıl ki periler eskiden,
Bir başlarına yürürlermiş ya ormanın gölgelerinden,
Kimi arzularken görmeyi, kimi kaçıyor güneşten,
7 Böyle peri misali, akıntının tersine,
Dere boyunca yürümeye koyuldu eşlik ettim ben de,
Küçük adımlarına uydurarak seyrimi hem de.
10 Onun attığı adımlar ve benimkiler yüz olmamıştı daha,
Suyun iki yakası aynı biçimde kıvrıldığında,
Aldığımız bu kavisle şimdi bakıyordum doğuya.
13 Fazla ilerlemiştik daha bu minvalde,
Tamamen dönerek bana dediğinde:
"Kardeşim, bak ve dinle."
16 Ansızın bir ışık parıldadı her yerde,
O muazzam ormana tamamen nüfuz etti de,
Vehmettim çakan bir şimşeğe.
19 Fakat şimşek parlayıp sönerdi akabinde,
Bu ışıksa kaybolmuyor, güçleniyordu aksine,
"Bu ne acaba?" diye sordum kendi kendime.

---

1 "*Beati quorum*/Ne mutludur o adam ki... *tecta sunt peccata*/günahı örtülmüştür." (*Mezmurlar* 32:1 [Latince 31:1]). Günahın örtülmesi/silinmesi elbette hayatta tövbe ve Araf'ta arınma sayesindedir.

22 Akkor olmuş havanın içinde,
Tatlı bir ezgi işitilmekte; böylece haklı bir öfkeyle,
Esef ettim Havva'nın kibrine,
25 Toprak ve gök boyun eğerken hükme,
Tek kadın, yeni yaratılmış hem de,
Tahammül edememişti örtüye;
28 Girseydi örtünün altına mütedeyyin,
Ben de tarifi namümkün bu güzelliklerin,
Evvelinde varırdım tadına ve daha çok olurdu vaktim.[1]
31 Yürürken mest olmuş halde,
Ebedi saadetin nice turfanda meyvesi çevremde,
Ve daha büyük sevince nail olmaya hevesliydim de,
34 Önümüzde, yeşil dalların altındaki havanın hali,
Değişmeye başladı, andırdı şevkli bir ateşi,
Tatlı ezgi de aşikâr bir şarkıydı şimdi.
37 Ey Bakireler, mukaddes, sizin hürmetinize,
Açlıga, soğuğa ve uykusuzluğa tahammül ettimse,
Bu vesile mecbur bırakıyor beni mükâfatımı istemeye.
40 Şimdi Helikon akıtmalı pınarlarını benim için,
Ve korosuyla Urania olmalı destekçim,
Havsalamın almadığı şeyleri dizelere dökebilmek için.[2]
43 Az ötemizde altından yedi ağaç seçtikse de,
Onlarla aramızdaki hava dalgalanıp esnemekle,
Başka gösteriyordu suretlerini gözlerimize;
46 Ancak iyice yaklaşınca yanlarına,

---

1 Eğer Havva Tanrı'ya itaatsizlik etmese, örtüye, yani O'nun sınırlamalarının altına girseydi, tüm insanlar Dünyevi Cennet'te doğacak ve yaşayacaktı.

2 Bakireler, yine Musalardır ve pınarlarıyla şairleri besledikleri –bazı kaynaklarda Parnassus dağının eşdeğeri yahut iki tepesinden biri olan– Helikon'da yaşarlar (*Cehennem* II:7, XXXII:10-12; *Araf* I:7-12, XXII:64-5, 104-5). Dante şiirinin izleyen bölümünün şiirsel ve zihinsel zorluğunun üstesinden gelebilmek için Musalara, özellikle de yüce şiirin Musası Urania'ya ricada bulunur.

Mesafenin artık hükmü kalmayınca, idrak edilen şeylerin bulanmış duyularla,
Hakiki niteliklerini yitirdiğine oldum ikna;
49 O kuvvet ki temin eden muhakemeyi,
Ağaçların aslında şamdan olduğunu bildirdi.[1]
Ve duyulan sesler de "*Hoşana*" terennüm etmekteydi.[2]
52 Berrak gökyüzünde gece yarısı,
Parıldayan dolunaydan daha göz alıcı,
Işıl ışıl tutuşmuştu şamdanların üst kısmı.
55 Hayretim azami,
Muhterem Vergilius'a doğru döndüm geri,
O da benimkiler kadar şaşkın gözleriyle etti mukabelesini.
58 Baktım akabinde tekrar o fevkaladeliğe,
Bize doğru yaklaşmakta şimdi aheste aheste,
Daha hızlı yürüyordur yeni gelinler bile.
61 Kadın azarladı beni: "Neden sadece
Zinde ışıkları izlemeye heveslisin de,
Bakmıyorsun peşlerinden ne gelmekte?"
64 O vakit ahaliyi gördüm beyazlar içinde,
Öyle bir beyazlık ki dünyada rastlanmaz benzerine,
Rehberlerini izler gibi yürüyorlardı şamdanların gerisinde.
67 Alevler şavkıyordu solumdaki dereden,
Benim sol yanım da yansıyordu üzerinden,
Nazar etsem ayna kabilinden.

---

1 Bu yedi şamdan geleneksel olarak *Yeşaya* 11:1-2'de listelenen, Kutsal Ruh'un yedi armağanı (hikmet, anlayış, nasihat, kuvvet, bilgi, iman ve takva) şeklinde yorumlanır. Dante izleyen anlatıda yedi şamdan, yirmi dört muhterem/ihtiyar, tahtın etrafındaki dört mahluk ve Kuzu (İsa Mesih) içeren Yuhanna'nın Göğe yükseliş rüyetinin ilk bölümünü temel almaktadır [bkz. *Vahiy*].

2 *Hoşana* yahut *Osanna* için bkz. *Araf* XI:10. Hatırlanacağı gibi İsa Mesih Kudüs'e girerken ona "Kurtar bizi" manasında böyle seslenilmiştir (*Matta* 21:9).

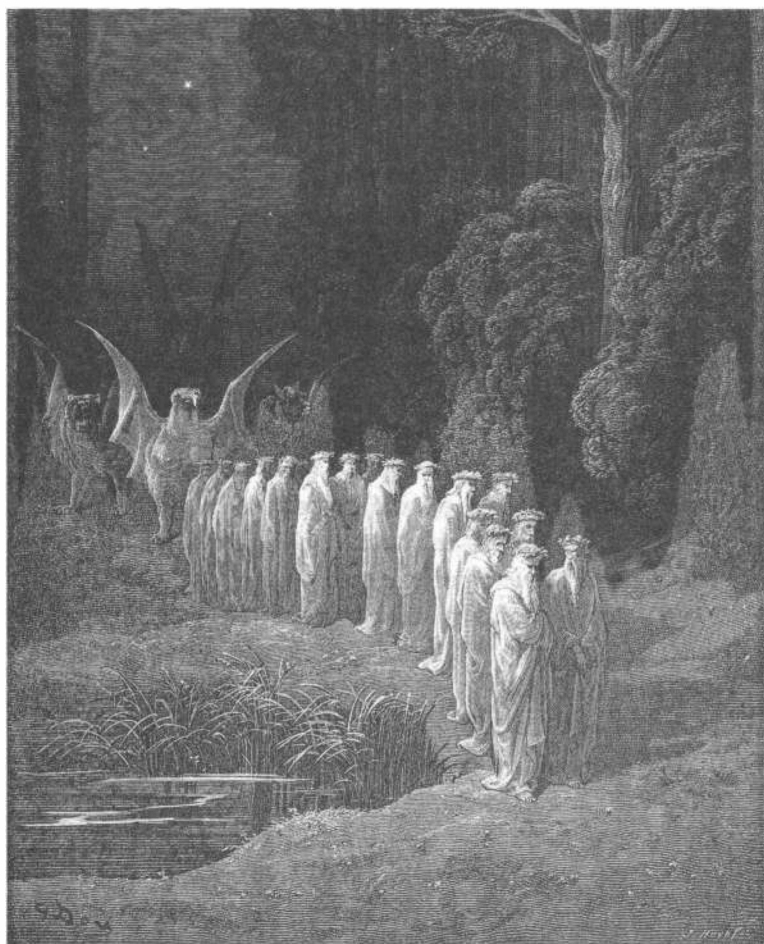
70 Bulunduğum yakadaki o noktada,
Onlardan beni ayıran dere varken yalnızca,
Durdurdum adımlarımı daha iyi bakmak amacıyla;
73 Ve gördüm ki alevler gidiyor ileri,
Boyayarak havayı arkalarındaki,
Rengârenk izleri, bir ressamın fırça darbeleri gibi;
76 Böylece havada yan yana,
Yedi şerit oluşuyordu her tonda,
Aynı renklerde göğün ve Deloslunun kuşağıyla.[1]
79 Şeritler sancaklar gibi uzanıyordu geriye,
Nerede bittiklerini görmem mümkün değildi de,
On adımdı bence en uçtakilerin arasındaki mesafe.
82 Tasvir ettiğim güzel gökyüzünün altında,
Yirmi dört muhterem kişi yürüyordu ikişerli sırayla,
Zambaklardan yapılma taç takılı başlarında.[2]
85 Hepsi birlikte katılmıştı bir şarkıya:
"Sen Âdem'in kızları arasında *benedicta*,
Mübarek güzelliklerin ersin sonsuzdan sonsuza!"[3]
88 Karşı kıyının güzel tomurcukları ve çiçekleri de,
Şahit oldular benimle birlikte,
Bu seçilmiş insanların gözden yitişine.
91 Sonra göklerde yıldızların birbirini takip edişi gibi,
Muhteremler gitti, dört hayvan geldi,
Bunların taçlarıysa yeşil yapraklardan idi;[4]

1 Deloslu, Delos'ta doğan Diana, ay tanrıçasıdır (bkz. *Araf* XX:130-132); ayın çevresindeki hâle tıpkı gökkuşağı gibi ışık tayfının yedi rengini de taşır; buradaki ışıktan sancaklar da bu renklerdedir.

2 Aziz Hieronymus'a göre bu yirmi dört muhterem/ihtiyar *Eski Ahit*'in yirmi dört kitabını temsil eder.

3 Muhteremlerin/İhtiyarların şarkısı *Luka* 1:42'de meleğin Meryem'e "Sen kadınlar arasında *benedicta*/mübareksin," sözlerinin mealen aktarımıdır.

4 Hem Hezekiel'in (dört kanatlı olmak üzere) hem de Yuhanna'nın (altı kanatlı olmak üzere) rüyetlerinde görünen, insan, aslan, öküz/dana, kartala benzeyen dört hayvan/canlı mahluk (*Hezekiel* 1:4-14; *Vahiy* 4:6-8). Dört İncil yazarını, yani Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'yı simgelerler.

94 Altı tüylü kanatla süslenmişti her biri,
Her kanadınsa üzerinde vardı nice gözleri,
Ölmeselerdi eğer, bunlara benzerdi Argos'un gözleri.[1]
97 Ey okur, harcamıyorum tasvir etmek için suretlerini
Daha fazla kafiyemi; müsrifçe davranırsam şimdi,
Anlatamam, anlatmam gerekenleri mecburi.
100 Velakin oku Hezekiel'i
Zira o bu hayvanların şimalden kanatlanıp bir bulut gibi,
Rüzgâr ve ateş içinde nasıl geldiklerini bihakkın tasvir etti;
103 Burada da onun anlattığı gibi hepsi,
İstisna, kanatlar hususunda Yuhanna'nın şerhi,
Ki sarih, benim de gördüğüm böyleydi.
106 Boşluk, dördünün arasındaki,
Zafer alaylarına yaraşır iki tekerlekli bir arabayı havi,
Bir Griffon'un boynuna bağlanmış, çekilmekteydi;[2]
109 Mahluk, iki yanında üçer adet kanatları,
Kaldırırken uçtakileri, aşağıda kalıyor ortada olanı,
Böylece değmiyorlar birbirlerine yararken havayı;
112 Ve gözden yitiyorlar ulaştıklarından çok yukarı.

---

1 Öldürülen ve gözleri tavuskuşunun kuyruğunu süsleyen yüz gözlü canavar [Ovidius] (ayrıca bkz. *Araf* XXXII:64-6).

2 Griffon başı, gagası ve kanatlarıyla kartal, gövdesinin geri kalanıyla aslan olan azametli bir mitolojik canavardır. Genellikle buradaki kullanımının hem insan hem Tanrı tabiatına sahip, Kiliseyi (araba) kuran ve onu Tanrı'nın adaletine izafe eden İsa Mesih'i temsilen olduğu izahı yapılır (bkz. *Araf* XXXII:43-51). Ancak başka bir yorum da dünyevi hükümdar (kartal) ile halkın (aslan) birleşimi olan ve insan toplumunu (araba) sevk ve idare eden Roma İmparatorluğunu simgelediğidir. Bu elbette İsa'nın doğduğu dönemde iktidarda olan Augustus'un evrensel barışı tesis ettiği imparatorluktur; ki Dante, kendi dönemi için, Tanrı tarafından seçilmiş dünyevi önder olarak, İmparatorun tüm insan ırkını Dünyevi Cennet'in hususiyetlerine, yani selamete, hürriyete, adalete ve dünyevi saadete sevk ettiği böylesi bir İmparatorluğu salık verir.

Kuş tabiatlı uzuvları altın sarısı,
Kan kırmızıyla karışık beyaz geri kalan kısımları.
115 İster Africanus, ister Augustus, hiçbir Romalı,
Böyle ihtişamlı bir arabayla onurlandırılmadı,
Bizzet güneşinki bile yanında sönük kalırdı;
118 O araba ki yoldan çıktığında,
Cevap verip dünyanın yardım dualarına,
Iuppiter, nedendir bilinmez insaf edip, yaktı yıldırımıyla.[1]
121 Sağ tekerleğin yanında üç kadın çember halinde,[2]
Raks ederek gelmekte; ilki kızıl ki öylesine,
Zor fark edilir olsa ateşin içinde;
124 İkincisinin sanki eti kemiği,
Zümrütten yapılmış gibi;
Üçüncüsü, yeni düşmüş kar misali.
127 Ve bir beyaz olan idare ediyordu onları,
Bir kırmızılı; ve başa geçenin şarkısı,
Yavaş ya da hızlı, belirliyordu diğerlerinin adımlarını.
130 Sol tekerde bu kez dört kadın, giysileri mor renkte,
Kafasında üç gözü olan bir tanesinin ahengine
Uygun olarak hepsi raks etmekte.[3]
133 Tasvir ettiğim bu heyetleri,
Takip etmekteydi iki muhterem kişi,

---

1 Africanus (Afrikalı Scipio) MÖ 202 Kuzey Afrika'da Hannibal ve Kartacalıları bozguna uğratan Roma generalidir; Roma'ya dönüşünde zaferinin şerefine büyük bir tören alayı dizilir. MÖ 24-MS 14 arasında hüküm süren Roma İmparatoru Augustus şerefine üç kez çok görkemli tören alayları düzenlenir. Güneş arabasıysa Phaethon'un idaresindeyken yoldan çıkmış, başıboş arabayı, dünyayı yakmasını engellemek için Iuppiter yıldırımıyla düşürmüştür (bkz. *Cehennem* XVII:106-8).

2 Hıristiyanlığın üç teolojik erdemini, sırasıyla Sevgi, Umut ve İman'ı temsil ederler (bkz. *Araf* VII:35).

3 Dört Ana (doğal) Erdemi temsil ederler, başlarını geçmiş, şimdi ve geleceği dikkate alan üç gözüyle "basiret" çeker (bkz. *Araf* I:23, ayrıca bkz. *Araf* VIII:89-93).

Kıyafetleri farklı, ama vakar ve asaletleri müsavi.
İlki, tabiatın en sevdiği mahluka bir hediyesi
Olan yüce Hippokrates'in talebesi
Misali giyinmişti;
Diğerinin ise aksiydi meşgalesi,
Kılıcı öyle parlak ve keskindi ki,
Dehşete düşürdü derenin diğer tarafındaki beni dahi.[1]
Sonra gördüm dört kişi, halleri mütevazı;[2]
Ve hepsinin arkasında tek başına bir ihtiyarı,
Çehresi dirayetli, uykuda gibi ağır ağır yürüyordu.[3]
Bu yedi kişi ilk heyetteki,
Muhteremler gibi beyaz giyinmişlerdi,
Lakin zambaktan değildi taç alınlarındaki,
Güller ve diğer kırmızı çiçeklerle bezenmişti;
Biraz daha uzak mesafeden onları gören biri,
Kaşlarının üzerinden alevler yükseldiğine yemin ederdi.
Ve araba tam karşısına aldığında beni,
Bir gök gürlemesi işitildi; ve görünen o ki,
Bu hayırlı kafilenin ilerlemesi engellendi,
Zira durdu orada, öncü sancakların arkasında dizili.[4]

---

1 İki muhterem/ihtiyar, Yeni Ahit'in İncilleri takip eden iki kitabını temsil eder: *Resullerin İşleri*, bir hekim, yani insanların menfaati için tıbbın kurucusu Hippokrates'in takipçisi olan Luka ve *Mektuplar* da geleneksel olarak kılıçla tasvir edilen Pavlus tarafından yazılmıştır.

2 Genel Mektuplar olarak bilinen Yakub, Petrus, Yuhanna ve Yahuda'nın mektuplarını temsil ederler.

3 Yuhanna'nın ihtiyarlığında yazdığı ve rüyetlerinin bir anlatımı olan *Vahiy* kitabını temsil eder.

4 Yedi şamdan.

KANTO XXX

En yüce göğün *Septentrion*'u durunca,
–Ki o yıldızlar doğup batmaz asla,
Örtülmez, günahın sisi gözlerimizi karartmadıkça;
4 O yıldızlar, yukarıda, herkese vazifesini hatırlatmakta,
Tıpkı Ayı'nın daha aşağıda,
Serdümeni yönlendirmesi gibi limana–[1]
7 Yürüyen bu yedi sancak ile Griffon arasında,
İlk aziz heyet de durdu, döndüler arkaya,[2]
Sanki selametlerine döner gibi arabanın tarafına,
10 Ve içlerinden biri, Gökten gönderilmiş sanki,
Üç kere "*Veni, sponsa, de Libano*" terennüm etti,[3]
Peşi sıra tekrarladı diğerleri.
13 Mübarekler Nihai Borunun Çağrı'sıyla,[4]
Amade bekledikleri mezarlarından kıyamla,
Tekrar kavuşup seslerine, "*Alliluia*" terennüm edecekler ya,
16 O ilahi arabadan aynı böyle,

---

[1] Denizcilere kılavuzluk eden Büyük Ayı'nın yedi yıldızı gibi gök kürelerinin ötesindeki nihayetsiz Gökte yer alan *Septentrion* da (Yedi Yıldız) insanı erdeme götüren ebedi rehberlerdir. Dante yedi sancağı bu yıldızlara benzetmektedir.

[2] Yirmi dört muhterem/ihtiyar.

[3] *Neşideler Neşidesi* 4:8 uyarınca Kral Süleyman'ın güzel gelinine sözleri olan "*Veni, sponsa, de Libano*/Gel, yavuklum, benimle Libnan'dan" cümlesi Mesih'in bakire annesi Meryem, yani Tanrı'nın Gelini liturjisine tatbik edilmiştir.

[4] Nihai Hüküm için ölülerin kıyamı.

Ebedi hayatın elçileri ve vekilleri geldi husule,[1]
Ad vocem tanti senis yüz tanesi zuhur etti de,[2]
19 Hepsi demekte "*Benedictus qui venis!*"[3]
Ve çiçek saçmakta her yana eksiksiz,
"*Manibus*, ah, *date lilia plenis!*"[4]
22 Görmüştüm doğu göğünü bazen,
Pembeye kesmiş gün doğarken,
Semanın kalanıysa huzurlu bir maviyle bezenmiş-
ken,
25 Görmüştüm güneşin yüzünü gölgeli,
Sis teskin etmiş haşmetini,
Uzun uzun bakabiliyor böylece ona insanın gözleri,
28 İşte bu minvalde bir çiçek bulutu arasından,
Meleklerin ellerinin hareketiyle yükselip alçalan,
Ve arabadan her yana yayılan,
31 Bir kadın zuhur etti ve aşikâr oldu bana
Beyaz bir tül yüzünde, zeytin dallarından tacıyla,
Kaftanı yeşil, alev kırmızısı bir elbise var altında.[5]
34 Bir vakitler alışkındım onun huzurunda,
Kendimi yitirmeye ve sarsılmaya huşuyla,
Çok çok evvelde kalmıştı bu ama.
37 Şimdi gözlerimle görmeden yüzünü daha,

---

1 Melekler zuhur etmektedir.

2 "*Ad vocem tanti senis*/Böyle soylu bir ihtiyarın davetiyle."

3 *Matta* 21:9 uyarınca İsa Mesih Kudüs'e girerken kalabalıkların bağırdığı cümlenin kişi çekimi değiştirilmiş hali: "Rabbin ismiyle *benedictus, qui venit*/gelen mübarek olsun."

4 Vergilius'tan alıntılıyarak Augustus'un çok sevdiği yeğeni Marcellus'un ölümü üzerine ağıtından: "Avuç avuç zambak saçsın, *ah*, eller." Dize arasındaki iç çekme nidası olan "ah" Dante'nin ekidir.

5 Gelen kadın Beatrice'dir (bkz. *Cehennem* II:53). 1290 senesinde yirmi dört yaşındayken ölmüş ve Dante'nin şiirlerinde hep Gökte meleklerin ve Meryem'in yanına, nur ve izzete yükseltilmiş olarak yer almıştır [*Vita nuova*]. Burada da, evvelinde Tanrı'nın Gelini'nin ve Mesih'in anılmasıyla kurulan sahnede meleklerin arasında tasvir edilir. Giysileri Hıristiyanlık erdemleri olan İman, Umut ve Sevgiyle aynı renktedir (bkz. *Araf* XXIX:121-129) ve zeytin yapraklarından taç da selamet ve ilahi hikmeti simgelemektedir.

Ondan yayılan bir efsun vasıtasıyla,
Eski sevdanın büyük tesiri nüksetti ruhumda.
40 Çarpılır çarpılmaz tasavvurum bu yüce kuvvetle,
Ki daha çocukluktan çıkmamıştım bile,
İçimi ilk kez delip geçtiğinde,
43 Sol arkama döndüm tezlikle,
Korku ya da endişeye düşünce,
Bir çocuğun koşması gibi hemen annesine,
46 Demek için Vergilius'a: "Bir dirhem kanım bile
Kalmadı kaynamayan içimde;
Aşinayım o eski alevin alametlerine."[1]
49 Oysa yoktu Vergilius yerinde, varlığından mahrum bırakmıştı beni,
Vergilius muhterem babam, Vergilius kendimi
Selametim için emanet ettiğim kişi;
52 Kadim anamızın tüm yitirdikleri dahi,
Gözyaşlarımın yanaklarımı lekelemesini engelleyemedi,
Çiğ taneleriyle yıkanıp temizlenmişlerdi oysa ki.[2]
55 "Dante, Vergilius senden ayrılsa da henüz ağlama,
Ağlama bir süre daha;
Zira dökmen gerekiyor o gözyaşlarını başka bir kılıçla."[3]
58 Durup da bir pupada bir pruvada,
Bakan diğer gemilerin kaptanlarına,
Seferde cesaret veren onlara bir amiral edasıyla,
61 Dururken arabanın hemen sol yanında,
–Tekrar arkama dönmüştüm adımı duyduğumda,
İktiza ediyor, vurguluyorum burada–

1 Dize Vergilius'un *Aeneis*'inden alıntıdır.

2 Yitirilenler Havva'nın kaybettiği Dünyevi Cennet'in güzellikleridir; Dante'nin yanakları Cehennem'in lekesinden Araf dağının kıyısında arındırılmıştır (bkz. *Araf* I:121-9).

3 Bu kılıç darbesi Beatrice'nin daha sonra Dante'ye günahlarını hatırlatırken yapacağı suçlamalardır.

64 Gördüm o hanımı ilk zahir olan bana,
Meleklerin çiçek bulutunun ardında,
Şimdi bakıyor gözlerime ırmağın karşı kıyısında.
67 Minerva'nın yapraklarıyla taçlanmış başından,[1]
İnen peçe ayan beyan,
Yüzünü görmeme vermese de imkân,
70 Hâlâ asil ve mağrur duruşuyla,
Devam etti konuşmaya, hitabının sonuna
En ateşli kısmı saklayan biri edasıyla:
73 "Buraya bak! Ben Beatrice'yim, benim gerçekten!
Nasıl mümkün oldu bu dağa gelmen,
İnsan mutludur burada bilmiyor musun sen?"
76 Eğilmişti gözlerim berrak dereye,
Lakin alnında büyük bir utanç taşıyan yansımamı görünce,
Çevirdim onlara bakmak için çimene;
79 Bir çocuğa nasıl görünürse anası,
O da bana böyle hissettiriyordu tıpkı,
Haşin şefkatin tadı ne acı!
82 Onun sözleri bittiğinde, melekler birdenbire,
Başladılar "*In te, Domine, speravi*" terennüm etmeye;
Geçemediler ama "*pedes meos*"tan ötesine.[2]
85 Nasıl kar, yetişen İtalya'nın sırtında
Diri ağaçların arasında donarsa,
Slavon rüzgârları vurunca,[3]
88 Gölgeden mahrum diyardan sonra,
Kuzeye varan rüzgârlarla erirse damla damla,[4]

---

1 Minerva (Athena) hikmet tanrıçasıdır, zeytin ağacı onun adına kutsaldır.

2 *Mezmurlar* 31:1-8 (Latince 30:1-9): "*In te, Domine, speravi*/Ya Rab, sana sığınıyorum ... *pedes meos*/ayaklarımı, genişlikte durdurdun." Dante'nin lehine melekler, kendine sığınanı Tanrı'nın nasıl kurtardığına dair bir ilahinin ilk dizelerini okurlar.

3 Soğuk kuzeydoğu rüzgârlarının Apenin dağlarına esişi mevzubahistir.

4 Sıcak Afrika çölü rüzgârlarının İtalya'ya esip buzları eritişi.

Mumun erimesi gibi alevin altında;
91 İşte onların ilahilerini duymadan önce,[1]
Ki notaları her daim uyum içinde,
Ebedi kürelerin nağmesiyle, ne bir ah ne de
94 Gözyaşları vardı bende, donakalmıştım böylece;
Ama işitince bana dair bir şefkati tatlı ezgilerinde,
Sanki dediler, "Hanımım, neden hicap duyduru-
yorsun ona böyle?"
97 Yüreğimi saran buz eridi, döndü sinemde soluğa ve
suya;
Ve sinemden ıstırapla,
Dudağımda ah, gözümde yaş olarak taştı dışarıya.
100 Hâlâ arabanın sol tarafında dururken sebatla,
O kutsal mahluklara,
Seslendi şu kelamla:
103 "Sizler, nöbettesiniz hiç bitmeyen bir günde,
Ne hiç uyumadığınız uyku ne gece,
Saklayabilir sizden dünyanın attığı bir adımı bile;
106 Bu nedenle büyük bir itinayla verdim cevabımı,
Anlayabilsin diye o zat şurada döken gözyaşlarını,
Böylece günahının nispetinde olsun pişmanlığı.
109 Değil sadece yüce kürelerin faaliyetiyle,
–Ki sevk ederler her dölü kati bir nihayetle,
Hangi yıldızların refakatçisi olduğuna göre–[2]
112 Bizzat ilahi inayetin cömertliğiyle,
–Ki bereketli bulutları durur çok yükseklerde,
Görmemiz mümkün değildir gözlerimizle–
115 Öyle ihtimaller bahşedilmişti ki kendisine gençli-
ğinde,

---

1 Meleklerin müziği döndürdükleri gök kürelerinin de müziğidir (bkz. *Cennet* XXVIII:64-78).

2 Daha önce vurgulandığı gibi kürelerin, yani göklerdeki yıldızlar ve diğer işleyişlerin, kendi ve birbirleriyle konumunun da insanın doğal yatkınlıklarını ve mizacını etkilediğine inanılıyordu; Dante'nin durumunda burcu İkizler ona entelektüel ve şiirsel hüner vermektedir (bkz. *Cehennem* XXVI:23-24; *Cennet* XXII:112-17).

Fıtri yetenekleriyle her neye meyletse,
Ulaşabilirdi fevkalade muvaffakiyetlere.
118 Ancak toprağın bereketli olduğu yerde,
Kötü tohumlar ayıklanmaz, çapa vurulmazsa yüzüne,
O kadar habis ot biter ve yabanileşir bahçe.
121 Çehrem cesaret verdi ona bir süre,
Gözleri önüne serdiğim genç gözlerimle,
Salah yolunda yürüttüm onu kendimle birlikte.
124 İkinci çağımın eşiğine gelip de,[1]
Hayat değiştirmemle birlikte,
Uzaklaştı benden, takıldı başkalarının peşine.[2]
127 Etten kemikten sıyrıldım ruha yükseldim,
Böylece çoğaldı faziletim ve güzelliğim,
Lakin artık onun için eskisi kadar hoş ve kıymetli değildim;
130 Ve doğru olmayan yollara adımlarını çevirdi,
Asla yerine getiremeyecek vaatlerini,
Sahte iyilik timsallerini takip etti.
133 Ona yaptığım telkinler de,
–Rüyalarda ya da başka biçimlerde çağırdım onu geriye–[3]
Çare etmedi, kulak asmadı hiçbirine!
136 Öylesine düşmüştü ki uzağa,
Vasıta kalmamıştı sevk etmek için onu halasa,
Zayi olmuş insanları göstermekten başka.
139 Ölümün kapısını ziyaret ettim bu nedenle,
Ve ona bu yukarılara kadar rehberlik edene,

---

1 İkinci çağ, ölümden sonraki hayattır.

2 "Başkaları," Beatrice'nin ölümünden sonra Dante'nin sevgisinin başka bir kadına, yani Felsefe'ye yönelmesidir [*Vita nuova*; *Convivio*]. Dante, asla mükemmel saadeti getiremeyecek olan dünyevi ve hatalı iyiyi sevmeye başlayarak Beatrice'den uzaklaşmıştır.

3 Dante'nin *Vita nuova*'da kaleme aldığı, ölmesinin akabinde Beatrice'ye dair rüyetleri.

Dualarımı sundum gözyaşları eşliğinde.[1]
Yüce nizam, Tanrı'nın hükmettiği,
Bozulmuş olurdu geçseydi Lethe'yi,
İçseydi sularını, getirmemişken nedameti,
Gözyaşı dökerek ödenen vecibe kalsaydı zimmeti."

---

1 Hatırlanacağı gibi Beatrice, Cehennem'in ilk dairesi olan, Limbus'a gider ve Vergilius'tan Dante'yi kurtarmasını rica eder (bkz. *Cehennem* II:52-117).

KANTO XXXI

"Ey sen, kutsal ırmağın diğer kıyısındaki,"
Diyerek bana çevirdi hitabının temrenini,
–Olsa da ziyadesiyle sivri–
4 Devam etti uğratmadan sekteye:
"Söyle, söyle gerçekse; ithama böyle,
Senin bizzat itirafın etmeli mukabele."
7 Kargaşa hâkimdi konuşma melekeme,
Sözler birikiyordu da içimde,
Yitiyorlardı kelam olacakları uzuvlara ulaşmadan önce.
10 Tahammül etti bir süre, dedi ki sonra:
"Ne düşünüyorsun? Cevap ver bana,
Sular, esef dolu hatıralarını lağvetmedi daha."[1]
13 Kargaşa ile korku karışıp birbirine,
Ağzımı mecbur etti bir "evet"e,
Öyle sessizdi ki, duymak için dudaklarımı görmek gerekirdi bir de.
16 Bir arbalet çok gerildiğinde,
Nasıl yayını kirişini parçalarsa atışın akabinde,
Ve ok da varırsa hedefine bitap bir halde,
19 Bu ağır yükün altında yıkılmıştım ben de böyle,
Gözyaşı ve ahlarımı dökmekteydim de,
Sesim dudaklarımın arasından çıktı aheste.
22 Dedi bunun üzerine: "Benim temenni ettiğim yol üzerinde,

---

1 Henüz su, yani Lethe geçilip günahların hatırası silinmemiştir.

Götüren seni İyi'yi sevmeye,
Ki istemeyiz hiçbir şeyi ondan öte,
25 Hangi çukurlar kazılı, hangi zincirler geriliydi de,
Denk gelince bunlardan birine,
Kaybettin ümidini devam etmek için ileriye?
28 Hangi menfaat, hangi cazibe,
Başkalarının alınlarında teşhir edilmişti de,
Riayetle dolanıp durman gerekti önlerinde?"[1]
31 Acı bir iç çekişin akabinde,
Zor çıkarttım bir ses cevap kabiline,
Ve bitap halde, dudaklarım biçim verdi kelimelerime;
34 Ağlayarak dedim ki: "Göremez olunca artık çehreni,
Aldatıcı sevinçleriyle anın zevahiri,
Yoldan çıkardı beni."
37 Dedi ki: "Sussaydın ya da inkâr etseydin itiraf ettiğini,
Olmaz değildi kabahatinin daha az delili,
O Hâkim biliyor zira hepsini!
40 Lakin günahın suçlaması gelirse,
Kişinin kendi ağzıyla dile, bizim mahkemede,
Bileytaşı döner tersine, kılıcın keskin ağzı körelsin diye.[2]
43 Hataların ne kadar yöneltirse seni mahcubiyete,
Sirenlerin çağrısını duyduğun bir dahaki seferde,[3]
O kadar güçlü olursun karşılarında böylece;
46 Bitir artık gözyaşı tohumları ekmeyi ve dinle;
Duyabilirsin böylelikle hangi yola, hangi yöne
Sevk etmekteyim seni defnolmuş bedenimle.

---

1 Dante'nin sevgisinin yöneldiği başka kadınlar ve nesneler, fani hayatın beyhude çekicilikleridir.

2 Kişi suçlarını itiraf ettiğinde ilahi adalet daha merhametlidir.

3 Sirenler, yani dünyevi güzelliklerin ayartıcılığı (bkz. *Araf* XIX:19-21).

49 İçini bir vakit mesken tuttuğum latif uzuvlara müsavi güzelliği,
Tabiat veya sanat sana gösterebildi mi,
O uzuvlar ki toprağa karıştı şimdi;
52 Eğer en yüce güzellik yüzüstü bıraktıysa seni ölümümle,
Hangi fani şey şevk verebilirdi sana akabinde,
Arzulayasın onu diye?
55 Aldatıcı şeylerin okuyla vurulduğun ilk anda bu nedenle,
Kesinlikle bırakıp onları geride,
Kanatlarını açıp düşmeliydin benim peşime.[1]
58 Tazecik bir genç kız ya da başka beyhude şeyler,
Böyle geçici hevesler, kanatlarına ağırlık olup yüklenmemeliydiler,
Zira bekliyordu seni onların elinden ve yüzünden başka darbeler.
61 Bir kuş yavrusu yeni çıkan kanatlarıyla,
Öğrenene dek hayatı iki üç darbe yemeli mutlaka,
Ama kanatları mamur olan kolayca yakalanmaz ağla sapanla."
64 Bir çocuk utanç duyunca,
Devirip gözlerini yere dinler ya usulca,
Sessizce kabullenmekte hatalarını pişmanlıkla,
67 İşte öyle duruyordum da, buyurdu bana: "Yalnızca
Duymak bile gark ettiyse seni böyle yasa,
Kaldır sakalını yukarıya, görmek boğacak seni gözyaşına daha fazla."[2]
70 Bizim buralardan ya da Iarbas'ın ülkesinden,[3]

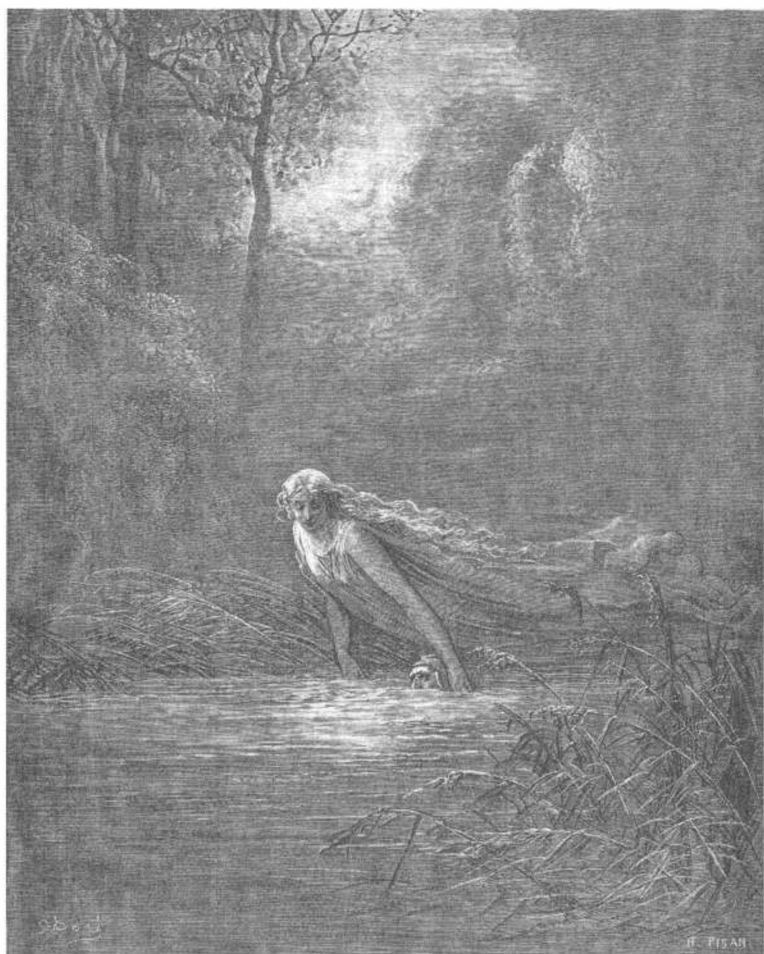
1 Beatrice'nin ölümü Dante'yi fani şeyleri sevmekten ebedi güzellikleri sevmeye sevk etmelidir.

2 Eylemlerinin toyluluğuyla keskin bir tezat oluşturan, Dante'nin yetişkinliğin simgesi olan sakal özellikle vurgulanmaktadır (74-75. dize).

3 "Bizim buralar," Avrupa, yani kuzey rüzgârları; Aeneas'ın zamanında kral olan Iarbas'ın ülkesiyse Afrika, yani güney rüzgârlarıdır.

Esen bir rüzgâr sökerken köklerinden,
Sağlam bir meşe daha az mukavemet göstermiştir benden,
73 Emriyle çenemi kaldırırken yerden;
Vurgularken sakalımı bahsediyordu yüzümden,
Ziyadesiyle farkındaydım akan zehri sözlerinden.
76 Ve kaldırınca yüzümü yukarıya,
Önce gördüm ilk yaratılanlar durmuşlar da,
Çiçek saçmıyorlar artık etrafa;
79 Bulanık gözlerimle gördüm ki sonra,
Beatrice dönmüş o mahluka,
İki tabiatlı olan Tek vücutta.[1]
82 Altında peçesinin, öte kıyısında ırmağın,
Duruyordu, hem kendi eski güzelliğini aşkın,
Hem de fevkinde dünyanın bütün kadınlarının.
85 Pişmanlık bir ısırgan gibi değdi de,
Onun dışında bir vakit sevgimi cezbetmiş her şeye,
Şimdi nefret kabarıyordu içimde.
88 Kendimde bulmak kabahati, zaptetti yüreğimi,
Yıkıldım yitirip duyularımı, andırıp bir harabeyi,
Halim malumdu ona, zira oydu sebebi.
91 Sonra kalbim biraz nefes bulup kavuşunca idraka,
Gördüm rastgeldiğim hanıma tek başına,
Bekliyordu başımda ve diyordu: “Tutun bana, tutun bana!”
94 Boğazıma dek sokup beni suya,
Sürükledi peşi sıra,
Hafif bir kayık gibi geçirdi ırmaktan, suları yara yara.
97 Yaklaşmışken mübarek kıyıya,

1 Daha önce belirtildiği gibi kartal ve aslan tabiatıyla, Tanrı ve insan olan İsa'yı yahut hem tanrısal hem de dünyevi iktidarın temsilcisi olması gereken Roma İmparatorluğunu andıran Griffon.

H. PISAN

Duydum "*Asperges me*"yi, öyle bir ahehkle okunmakta[1]
Ki tasvir etmek bir yana, getiremem bile şu an aklıma.
100 Nazik hanım açtı kollarını iki yana,
Kucaklayıp başımı soktu ırmağa,
Öyle bir raddede ki, kaldım su yutmak zorunda.
103 Sonra çıkardı beni dışarıya ve her yanımda damlalarla,
Götürdü dört güzel kadının raksının ortasına;
Birleştirdiler kollarını başımın yukarısında.
106 "Gökte yıldızız, periyiz burada,[2]
Beatrice henüz inmeden dünyaya,
Hizmetçi olarak vazifelendirildik ona.
109 Biz götüreceğiz seni gör diye onun gözlerinin huzuruna,
Ama hissedar olabilmen için onun sevinçli aydınlığına,
Daha derinden gören şu üçü yardımcı olacak sana."
112 Diye başladılar şarkıya ve söylerken bir arada,
Götürdüler beni Griffon'un bağrına,
Beatrice bize dönmüş, duruyordu orada.
115 "Bak," dediler, "Bak doyasıya;
Bir vakitler Sevgi'nin oklarıyla,
Seni vuran o zümrüt gözlerin getirildin karşısına."
118 Kesif arzular, yanan içimde, alevlerden daha hararetli,
Hâlâ Griffon'a dikili o parlak gözleri,
İzlemeye mecbur ve meftun etti beni.
121 Aynaya vuran güneş gibi,

---

1 *Mezmurlar* 51:7'den (Latince 50:9) "Beni zufayla *asperges me*/temizle de, pak olurum; beni yıka, kardan ak olurum."

2 Dört ana ve daha üstün olan üç teolojik erdemin yıldız olarak da temsil edildikleri hatırlanacaktır (bkz. *Araf* I:23, VIII:89-93)

O gözlerde parlıyordu iki tabiatlı mahlukun aksi,
Göstererek bir o, bir bu kisvesini.
124 Düşün, okur, hayret etmedim mi,
Gördüğümde hiç hareket ettirmeden bedenini,
Sürekli değiştirdiğini suretini.
127 Besleniyordu da ruhum bu nimetle şaşkınlık içinde,
Açlığımı bastırsa bile,
İştahımı kabartıyordu bir yandan kendisine.[1]
130 Hallerinden daha yüksek bir rütbede
Oldukları malum, diğer üçü çember halinde,
Raks ederek söyledikleri ezgiyle yaklaştılar bize.
133 "Çevir Beatrice, çevir ey kutsal gözlerini sadığına,"
Diye rica ettiler şarkılarında, "Varmak için huzuruna,
Bir nazar uğruna, çok uzun yolları adımlayana.
136 Lütufkârlığınla lütfet bize,
Kaldır dudaklarından tülü görsün böylece,
Sakladığın ikinci güzelliği de."
139 Ey ebediyen parlayan nurun görkemi,
Ömür harcasa da biri mesken tutup Parnassus'un gölgesini,
İçmiş olsa da pınarından hararetli hararetli,
142 Karmakarışık olmadan zihni,
Yapabilir mi senin şu zuhurunun tasvirini,
Tecessüm etmiş üzerinde bizzat göklerin ahengi,
145 Yüzün gözler önünde, kaldırmışken tamamen peçeni?[2]

---

1 Beatrice'nin gözlerinde Griffon'un yansıması, iki tabiatını da sergileyerek mucizevi biçimde değişmektedir. Yine ideal dünyevi iktidarın ilahi yetkiyle iki gücü –İmparatorun ve halkınkini– kullanması gerektiğinin vurgulanması olabilir; çünkü Dante hakikat nimetinden yemekte ve ideale daha çok acıkmaktadır.

2 "İkinci güzellik" Beatrice'nin gülümsemesidir. Dante'nin erken dönem şiirlerinde Beatrice iki güzelliğiyle anılır, ki ilki sevgiyle dolu gözleri, ikincisiyse tebessümüyle Dante'yi kelimelerle tasvir edilemeyecek bir letafet içinde mest eden ağzıdır [*Vita nuova*]. Parnassus'un Musalarının ilham verdiği en

KANTO XXXII

Sabitlenmişti gözlerim ona,
Tatmin bulmuşlardı da on yıllık susuzluklarına,
Dalıp gittiler, tüm diğer duyularımsa uykuda.[1]
4 Ve kayıtsız kalıp diğer her şeye,
Sanki duvarlarla çevrelenmişlerdi de,
Eski ağına düşürmüş, çekiyordu kendine kutsal gülümseme,
7 Sola çevirmek zorunda kaldığımda onları,
Duyup üç tanrıçanın beni uyardığını,
"Çok sabitledin nazarını!"
10 Ve görüşü etkileyen o hale,
Gözler maruz kalınca güneşe,
Düştüm ben de kör kısa bir süre.
13 Ama görme yetim alışınca daha azına,
–Azdan kastım gözlerimi zorlayan ricata,
O muazzam şaşaayla kıyasla–
16 Gördüm ki muzaffer ordu manevra yapıyor sağa,
Yüzleri dönüyor doğuya,
Güneşe ve yedi şamdana.
19 Nasıl bir kıta korunarak kalkanlarıyla,
Kurtulmak için saldırıdan dönerse uyarak sancağına,

---

yetkin şair bile, hele şimdi ilahi sevinci izhar ederken, bu gülümsemeyi tasvir etmeye mahir değildir.

1 "Susuzluk," Dante'nin yolculuğunun gerçekleştiğini söylediği 1300 senesinden on yıl önce ölen Beatrice'yi görme arzusudur.

Tüm askerler bakana dek başka tarafa,
22 İşte aynıyla, önde öncü kıta ve sırasıyla,
Göklerin krallığının tüm sefer alayı ardı ardına,
Geçti önümüzden okunu peşlerine çevirmeden önce araba.[1]
25 Kadınlar tekerlerinin yanındaki yerlerine döndü;
Griffon çekiyordu da mübarek yükünü,[2]
Titremiyordu bile bir tüyü.
28 Beni ırmaktan geçiren latif hanımla,
Ben ve Statius da aldık yerimizi katarda,
Sağa dönerken daha küçük bir yay çizen tekerin yanında.
31 Böyle ilerledik o görkemli ormanda,
–Issız, inanan kadın yüzünden yılana–
Meleksi bir ilahiye uygun adımla.
34 Yürümüştü ki büyük bir mesafeyi,
Üç ok atımı kadar belki,
Beatrice arabadan indi.
37 Duydum hep birlikte "Âdem" diye fısıldadıklarını,
Sonra halka oldular sarıp bir ağacın etrafını,[3]
Soyulmuş her bir dalındaki çiçekleri, yaprakları.
40 Dalları genişliyordu ağaç yükseldikçe,
Ormanları dev ağaçlarla dolu Hintliler bile,
Hayret ederlerdi bu ağacın büyüklüğüne.[4]
43 "Mübareksin, Griffon, gagasıyla koparmayan,
Bu tatması lezzetli ağaçtan,
Ama yiyenin midesini kıvrandıran ıstıraptan!"
46 Kunt ağacın çevresinde halka olanlar haykırdılar böyle;

1 "Ok," arabayı çeken hayvanın bağlandığı ve yön vermeye de yarayan çubuk ya da çubuklardır.

2 Mübarek yük, tören arabasındaki Beatrice'dir.

3 Yılana kanarak Âdem ve Havva'nın meyvesini yedikleri yasak ağaç çıplaklığıyla ilk günahın tesirinin delaletidir.

4 Ortaçağda, Hint diyarında oldukça büyük ağaçlar olduğuna inanılırdı.

Ve iki tabiatlı hayvan da etti mukabele:
"Tüm salihlerin sakınması gereken tohum bu işte."
49 Sonra dönüp geri çektiği oka,
Getirdi onu soyulmuş ağacın altına,
Bağladı ikisini birbirine bir dalla.
52 Bizim bitkilerimiz büyük ışık vurduğunda dünyaya,
–Semavi Balıkların peşi sıra
Parıldayan ışıkla bir arada–
55 Bezenir de tomurcuklarla,
Ve her biri yeni renkler kuşanır ya,
Güneş atlarını bağlamadan evvel başka bir takımyıldıza;
58 Gülden açık, menekşeden koyu,
Bir renk kapladı ve canlandırdı ağacı,
Evvelinde boş olan dalları.[1]
61 Anlayamadım söyledikleri ilahiyi akabinde,
Söylenmiyor burada, yeryüzünde,
Ve dinleyemedim sonuna dek, birden uyku bastırdı ki öylesine.
64 Tasvir edebilseydim şayet o zalim gözleri,
Uzun uyanıklıkları yüzünden ödeyen ağır bedeli,
Nasıl kapandıklarını dinlerken Syrinks'in hikâyesini,
67 O vakit örnekten çalışan bir ressam gibi,
Çizebilirdim uyuyakalışımın halini;

---

1 Büyük ışık mevsimi, yani baharda Güneş, Balık takımyıldızının ardından gelen Koç'tadır. İlahiyatçılar Cennet'ten düşüşe neden olan ağacın İsa'nın haçında temsil edildiğini düşünürler, böylece Dante'nin kurduğu sahne –Griffon'un (Roma'nın adaleti) arabayı (insan toplumu) çıplak ağaca bağlaması ve ağacın yapraklarının tekrar çıkıp koyu kan renginde çiçekler vermesi– İsa'nın, yani yeni Âdem'in, kendini feda ederek çarmıha gerilip, bütün insanlığı Âdem'in günahından kurtarmasının simgesel bir anlatımıdır [*Monarchia*] (ayrıca bkz. *Cennet* VI:82-90). Ve ayrıca binyılcı bir gelecek tasavvuruyla Tanrı'nın Adaleti'nin dünyada tekrar tesis olacağını vurgular.

Çekinirim ben, mahir olan boyasın bu resmi.[1]
70 Şimdi bu nedenle uyandığım zamana atlıyorum;
Ve diyorum ki, bir parlaklık yırttı örtüsünü uykumun,
Ve bir çağrı: "Kalk, ne yapıyorsun?"
73 Petrus, Yakub ve Yuhanna hani,
Götürüldüklerinde görsünler diye elma ağacının çiçeklerini,
–Ki melekleri cezbeder meyvesi,
76 Gökte temin eder daimi şölenleri–
Seyrettikleri karşısında kendilerinden geçmişlerdi,
Ama sonra duyup en derin uykuları bölen kelimeyi,
79 Kalktılar ve gördüler azalmış refakatçileri,
–Zira Musa ve İlya tebdil-i âlem etmişti–
Ve fark ettiler ki Hocalarının esvabı değişmişti;
82 Ben de onlar gibi uyandım ve gördüm merhametli
Hanımın, ırmak boyunca yapan adımlarımın rehberliğini,
Başımda beklediğini.[2]
85 Tamamen şaşkınlık içinde sordum: "Beatrice nerede?"
Dedi: "Bak, oturuyor orda işte,
Yeni yaprakların altında, köklerin üzerinde.
88 Bak çevresindeki kafileye;

---

1 Mercurius (Hermes) peri Syrinks'in hikâyesini anlatarak yüz gözlü canavar Argos'u uyutur ve onu öldürür [Ovidius] (ayrıca bkz. *Araf* XXIX:96). Dante'nin vecdle gelen uyku halini tasvir etmesi mümkün değildir.

2 *Matta* 17'nin anlatısı uyarınca üç resul, Petrus, Yakub ve Yuhanna, İsa'nın suret değiştirmesine tanık olurlar. Mesih'in yüzü güneş gibi parlar, giysisi ışık gibi ak olur, Musa ve İlya peygamberler yanına gelirler; tüm bu mucizelerden korkan resuller "yüzüstü düşer"ler, ki İsa onlara dokunup "Kalkın, korkmayın" der; bunun üzerine kafalarını kaldırırlar, İsa'yı tekrar yalnız ve eski suretinde görürler. "Elma ağacının çiçekleri" suret değiştirecek İsa'nın izzetidir, üç resule gelecekten bir sahne, Gökte meleklerin sevinci olan İsa'nın ebedi sureti gösterilecektir. Dante de vecd halinde kendinden geçer ve gözlerini başka bir manzaraya açar; başında bekleyense Matelda'dır.

Diğerleri Griffon'un peşinde gittiler daha yücelere,
Daha ahenkli ve daha tesirli bir ilahiyle."
91 Bilmiyorum devam etti mi sözlerine,
Çünkü duruyordu şimdi o gözlerimin önünde,
Mani olan başka şeylerle ilgilenmeme.[1]
94 Tek başına oturmuştu çıplak toprağa,
Bir bekçi edasıyla arabanın yanına,
İki tabiatlı mahlukun sıkıca bağladığı ağaca.
97 Yedi peri halka olup sarmış etrafını,
Ellerinde lambaları,
Söndüremez kuzey ya da güney rüzgârı.
100 "Kısa bir süre korucu olacaksın burada,
Ve sonra benimle birlikte daima,
Bir yurttaş olacaksın, İsa'nın Romalı olduğu Roma'da.[2]
103 Dolayısıyla şerle yaşayan dünyanın hayrına,
Nazar et arabaya sebatla,
Ve döndüğünde oraya, gördüklerini yaz mutlaka."[3]
106 Böyle dedi Beatrice; ve ben kendimi hasretmiş biçimde,
Onun her emrini gerçekleştirmeye,
Çevirdim aklımı ve gözlerimi işaret ettiği yere.
109 İnmemiştir böylesi süratle,
Hiçbir yıldırım kalın bir buluttan koparak birdenbire,
Gökyüzünün en ırak ucundan yere,
112 Gördüğüm Iuppiter'in kuşuyla mukayese edilse,
Ki ağaçtan saldırır gibi geçip inişe, acımayıp yeni yapraklara, çiçeklere,

1 Beatrice
2 Roma, yani İsa'nın idare ettiği Gökteki hakiki Ebedi Şehir.
3 İzleyen anlatıda kötülük içindeki dünyayı ıslah etmek için başına gelecek felaketlerin temsili sunulacaktır; ki bu anlatı da Yuhanna'nın *Vahiy* kitabında aktardığı, nihai sondan evvel dünyanın başına gelecek musibetlere dair rüyetinin Dante tarafından uyarlanmış halidir.

Kabuklarını bile soydu neredeyse.
115 Arabaya çarptı da tüm gücüyle,
Yalpalattı onu olduğu yerde, fırtınada bir gemi misalince,
Dalgalar döverken bir sancak bir iskele yönünde.[1]
118 Sonra bir tilki gördüm sıçrayıp bir hamlede,
Girdi muzaffer arabanın içine,
Öylesine zayıf ki sanki hiç hakiki yemek girmemiş midesine;
121 Sayılıyordu günahları bir bir bu sefaletinde,
Hanımım mecbur etti de,
Süratle kaçtı oradan, kemikten ibaret vücudu vesilesiyle.[2]
124 Sonra gördüm ki kartal ağaçtan sökün ederek yine,
Bu kez girdi arabanın içine,
Kapladı her yanını tüyleriyle;
127 Ve çıkar gibi yaralı bir yürekten,
Bir ses yayıldı gökten,
Dedi: "Ah kayığım, yükün nasıl da kem!"[3]
130 Sonra yarıldı sanki toprak iki tekerin arasında,
İçinden bir ejder oldu peyda,
Kaldırıp kuyruğunu sapladı arabaya;
133 Sonra iğnesini geri çeken bir yabanarısı edasıyla,
Zehirli kuyruğunu topladı, ki bu sırada,
Arabanın zemininden koparmıştı bir parça, sürükleyip ardında,
136 Kıvrıla kıvrıla gitti yoluna.[4] Kalanıysa geride,

---

1 Kartal, Roma İmparatorluğunun simgesidir. Arabaya yaptığı bu saldırı özelde Neron ve diğer pagan Roma imparatorlarının ilk Hıristiyanlara zulmünü ve genelde de ortaçağda imparatorlar ile papalar arasındaki çekişme neticesiyle insanlığın maruz kaldığı şiddeti temsil eder.

2 Tilki, 4. yüzyıldan Dante'nin zamanlarına kadar Kiliseye bulaşma tehlikesi olan sapkın fikir ve mezhepleri simgeler.

3 "Petrus'un kayığı," yani Kilise, papaların dünyevi iktidarı gasp etmesi nedeniyle yozlaşmıştır. Muhtemelen konuşan ses ilk papa da olan Petrus'tur.

4 Ejder Yuhanna'nın *Vahiy* kitabından alınmış bir simgedir; muhtemelen bura-

Kaplandı kartalın tüyleriyle –belki de
En başta sunulmuştu halis ve müşfik niyetlerle–
139 Bereketli toprağın kaplanması gibi çimenle,
Çekme oku ve iki teker de bezendi tüylerle,
Ağızdan bir ah çıkışından daha kısa sürede.[1]
142 Aziz vasıta dönüşünce bu yeni şekline,
Kafalar tomurcuklanmaya başladı muhtelif yerlerinde,
Üçü çıktı okun üzerinde ve birer tane her köşede.
145 Bu üçünün boynuzları öküz mahiyetinde,
Ama alında tek boynuz vardı diğer dördünde;
Böylesi bir canavar görülmemiştir evvelinde.
148 Ve utanmaz bir fahişe zuhur etti, oturdu arabanın üzerine,
Muhkem bir kale misali sarp yamacın tepesinde,
Fasılasız süzüyor etrafı gözleriyle;
151 Ve gördüm yanında bir dev dikilmekte,
Kimse almasın onu diye, gözleri kadının üzerinde,
Bu ikisi sarılıp öpüşüyorlar biteviye.[2]

---

da Dante'nin aslında kökeninin Hıristiyan olduğunu düşündüğü ve getirdiği yeni dinle 7. yüzyılda insanlığın çok büyük kısmını Kiliseden koparmakla suçladığı (bkz. *Cehennem* XXVIII:29) –ve takipçilerinin 1291'de bütün Kutsal Topraklar'ı Haçlıların elinden tekrar aldığı İslam peygamberi Hazreti Muhammed'i temsil eder.

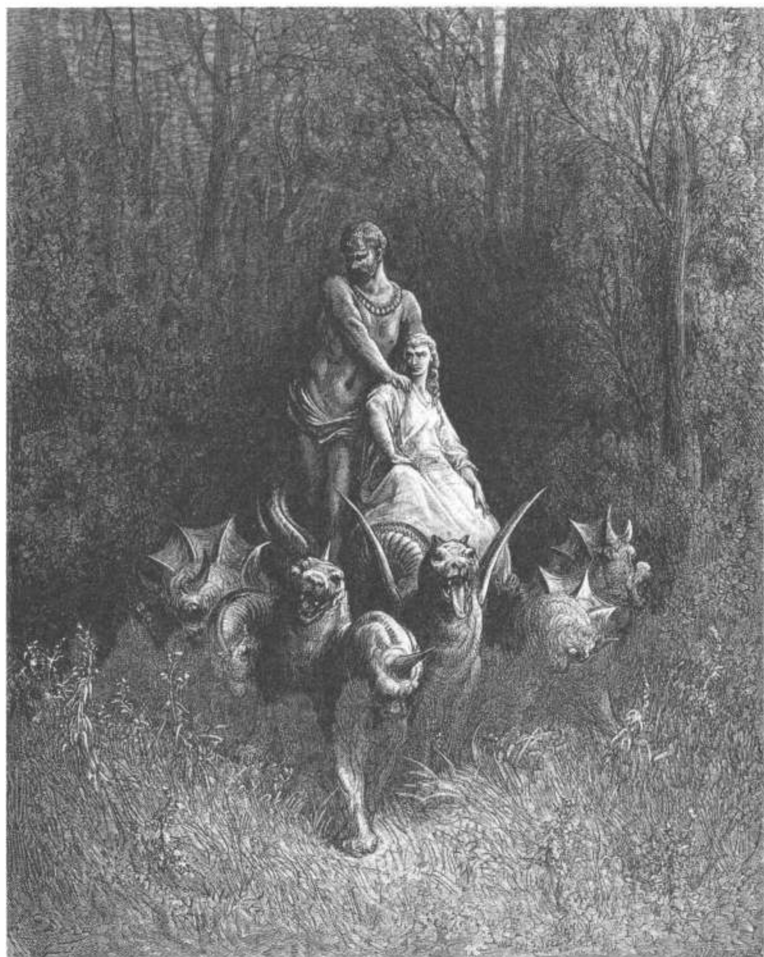
1 Kartal'ın tüyleri, ilk kez İmparator I. Konstantin tarafından Papalığa verildiği kabul edilen ve 1303'te de İmparator Albrecht tarafından tasdik edilen imparatorluk yetkilerini temsil eder (bkz. *Cehennem* XIX:115-17). Bu yetkiler Kiliseyi hızla yozlaştırmakta ve onu, Yuhanna'nın *Vahiy* kitabında, dünyanın nihai sonunda Şeytan'ın müttefiki olarak hüküm sürecek Deccal'in bir alameti olarak tasvir ettiği yedi başlı ve on boynuzlu canavara benzetmektedir [*Vahiy* 12].

2 Yuhanna'nın Deccal çağı alametlerinden bir diğeri, canavarın üzerindeki fahişedir [*Vahiy* 17]; yine hırs ve dünyevi iktidarla yozlaşmış Papalığı temsil etmektedir (bkz. *Cehennem* XIX:106-111). Dev, yine aynı alametlerde fahişeyle birlikte bulunan, Deccal'in müttefiki krallardan biridir. Burada Papa V. Clemens'le ittifakı 1309'da Papalığın Roma'dan Avignon'a taşınmasına yol açan Fransa Kralı IV. (Güzel) Philippe'i temsil etmektedir (bkz. *Cehennem* XIX:82-7). Nihayetinde Dante 14. yüzyıl başlarında Kilisenin ve dünyanın du-

154 Fakat kadın ahlaksız ve hercai gözlerini çevirince bana,
O zalim hovarda,
Kırbaçladı kadını baştan ayağa;
157 Sonra kıskançlığın pençesinde hiddetli,
Çözdü canavarın ipini,
Ormanın derinliklerine sürükledi,
160 Böylece hem acayip canavar hem de fahişe gözden yitti.

---

rumunu cesurca Deccal'in hüküm süreceği çağa benzetmektedir.

KANTO XXXIII

Deus venerunt gentes mezmuruna[1]
Başladı kadınlar gözyaşlarıyla,
Usul usul söylüyorlar bir üçü bir dördü sırayla,
4 Ve Beatrice merhamet dolu iç çekişlerle,
Dinledi onları; değişti çehresi de neredeyse,
Haçın dibinde ağlayan Meryem'in misaline.
7 Yedi bakire mezmuru bitirdiğinde,
Ve ona baktıklarında konuşsun diye,
Ayağa kalkıp cevap verdi coşkun alev gibi parlayan yüzüyle:
10 "*Modicum, et non videbitis me;*
Et iterum, kız kardeşlerim, bana olan habibe,
Modicum, et vos videbitis me."[2]
13 Sonra yedi periyi dizip önüne,
İşaret etti bize gelelim diye peşinde,
Hanıma, bana ve hâlâ yanımızda olan bilgeye.[3]
16 İlerledi bu minvalde ve bence
Onuncu adımı daha değmemişti yere,
Gözleri, gözlerimi çapmadan önce,

---

1 *Mezmurlar* 79:1'den (Latince 78:1): "*Deus, venerunt gentes*/Ey Allah milletler [imansızlar] girdi, senin mirasına, mukaddes mabedini murdar ettiler..." Tanrı'ya, acımasız ve kutsala saygısız zalimleri cezalandırarak halkına yardım etmesi için niyaz eden bir mezmurdur.

2 *Yuhanna* 16:16 uyarınca İsa'nın şakirtlerine ölümünü ve yeniden dirilişini tebliğ ettiği sözler: "Biraz zaman ve beni artık göremeyeceksiniz; ve yine biraz zaman ve beni göreceksiniz." Burada Nihai Hüküm Günü'nde Mesih"in gelişiyle kötülüğün cezalandırılacağını vurgulamak için kullanılmıştır.

3 Matelda, Dante ve Statius.

19 Ve asude çehresiyle "Gel buraya acele,"
Dedi bana, "Daha hazır olduğun için beni dinlemeye,
Konuşmalıyım seninle."
22 Vazifemi ifayla yanına vardığımda,
Dedi ki: "Kardeş, madem geldin yanıma,
Neden cesaret etmiyorsun soru sormaya?"
25 Kendisinden üst mertebedekilerle
Konuşurken aşırı hürmetle,
Dili dolanır ya insanın, kuramaz düzgün cümle,
28 İşte ben de böyle konuşabildim güdük bir sesle:
"Hanımım, öğrenmeye olan arzum malumdur size,
Ve yine malumdur nasıl tatmin edeceğiniz de."
31 Dedi ki: "Korkundan ve çekinmenden,
Azat et istiyorum kendini bu andan itibaren,
Artık rüyada biri gibi konuşma katiyen.
34 Bil ki o vasıta, yılanın parçaladığı,
Vardı ve yoktur; ama emin olsun yapan hatayı,
Engelden korkmaz Tanrı'nın intikamı.[1]
37 Tüylerini döken kartal da,
Önce bir canavar, sonra av olan arabaya,
Mirasçısız kalmayacak böyle daima;
40 Açıkça görüyorum, anlatacağım sana,
Yıldızların eli kulağında,
Tehir ya da mani tanımaz olacak olan da,
43 Geliyor zamanı, gönderecek Tanrı,
Beşyüz ve On ve Beş olanı,
Katledecek fahişeyi ve devi, onunla işleyen günahı.[2]

---

1 Ejder'in parçaladığı ve sonra kartalın döktüğü tüylerle canavara dönüşen araba yine Yuhanna'nın *Vahiy* kitabından bir alıntıyla anlatılır: "Gördüğün canavar vardı ve yoktur..." (*Vahiy* 17:8).

2 Tanrı'nın intikamını alacak ve kartalın (İmparatorluğun) mirasçısı olacak bir kurtarıcıya dair başka bir kehanet sunulmaktadır. Vergilius'un İtalya'yı ıslah edecek "tazı" (bkz. *Cehennem* I:102-111) kehaneti gibi bu kehanet de kasten muammalı kurulmuştur. Kurtarıcının kimliği rakamlarla şifrelen-

46 Naklettiklerim örtük, Themis ve Sphinks gibi
Belki de tereddütte bırakıp zihnini,
Tam manasıyla ikna etmeyebilir seni;
49 Lakin hadiseler bizzat Naiades olacak tez vakitte,
Bu zor bilmeceyi çözecek de,
Zayi olmadan tek bir buğday ya da tek bir koyun bile.[1]
52 Unutma ve dönünce geriye,
Sanki ben konuşuyormuşum gibi naklet sözlerimi fanilere,
Hayatları bir koşudan ibaret olan ölüme.
55 Ve çıkarma aklından, bunları yazma vakti gelince,
İki kez yaprağından olan şimdiye,
Ağaçta nelere tanık olduğunu gizlememelisin kesinlikle.[2]
58 Her kim ki bu ağaçtan koparır ya da çalarsa,
Küfre denktir bu fiil Tanrı'ya;
Yalnız kendi tasarrufuna yarattı şol kutsalı zira.
61 İlk ısırığı alan ruh hasret ve kahırla,
Bekledi beş bin yıldan daha fazla,

---

miştir: 515. 515, Roma rakamlarıyla DXV şeklinde yazılır ve "lider" anlamına gelen *DUX* kelimesinin anaglamı olabilir. Şimdiye kadar sunulan hiçbir teori bu rakam dizisini belirli bir kişiye bağlayamamıştır. Muhtemelen bu, İmparator VII. Heinrich'in başarısızlığa uğrayan İtalya Seferinden sonra (1310-13) Dante'nin hâlâ süren erdemli bir imparatorun İtalya'ya barış getirip Roma Hukukunu tekrar tesis edeceği umudunun bir ifadesinden ibarettir.

1 Sphinks, sorduğu bilmeceleri yanıtlayamayanları öldüren Thebaili bir canavardır, Themis'in ise müphem kehanetleri vardır [Ovidius]. Ovidius'un ortaçağ metinlerinde Sphinks'in bilmecesinin Naiades, yani kehanetleri çözebilecek periler tarafından çözüldüğü yazılıdır; bu Laiades (Laios'un oğlu, yani Yunan metinlerine göre bu bilmeceyi çözen Oidipus) kelimesinin yanlış okunmasının sonucudur. Sphinks'in bilmecesi çözüldükten sonra Themis'in gönderdiği bir canavar Thebaililerin tarlalarını ve sürülerini talan eder. Gelecek olan 515, Tanrı'nın intikamını başka türlü alacaktır.

2 Beatrice bir kez daha Dante'ye tanık olduğu bu kehanet ve olayları ıslah edici nitelik taşıyacak şiirlerinde anlatması talimatı verir (*Araf* XXXII:103-106).

Gelsin diye o lokmanın bedelini ödeyen kendi vücuduyla.[1]
64 İdrakin uykuda demek ki,
Düşünmüyorsan o müstesna sebebi,
Ağacın böyle uzun olup dallarının kök gibi büyümesindeki.
67 Şayet Elsa nehrinin suları gibi,
Beyhude düşünceler örtmeseydi zihnini,
Pyramus'un boyadığı dut gibi eğlemeselerdi seni,[2]
70 Anlamana kâfi gelirdi bizzat ağaç dahi,
Yasak ettiğinde onun yanına gelmeyi,
Tanrı'nın adaletindeki ahlaki niyeti.[3]
73 Lakin idrakin taştan görüyorum ki
Kesif, katı, nüfuza oluyor mani,
Sözlerimin nuru sersemletiyor seni;
76 Lakin istiyorum taşıyasın sözlerimi,
Yazamasam bile zihnine kazıyabilirim değil mi,
Hacıların asasının hurma sarılı geri gelmesi gibi."[4]
79 Dedim ki: "Üzerine mühür vurulan mum gibi,
Aynıyla vaki hali,
Beynim hangi mührü vurursanız onu taşır şimdi.
82 Lakin beklediğim sözleriniz bunca özlemle,
Neden ele geçmez bir kuş oluyor yükselip gökyüzünde,

---

1 İlk ısırığı alan Âdem'dir, beş bin yıldan fazla beklediğiyse insanlığı onun günahından kurtaran ve Âdem'i de Limbus'tan çıkartıp Cennet'e yükselten İsa Mesih'tir (bkz. *Cehennem* IV:55; *Cennet* XXVI:118-123).

2 Toskana'daki Elsa nehrinin içindeki taşların üzerini kireçvari bir tortu kaplar. Benzer bir biçimde hatalı dünyevi düşünceler ve zevkler Dante'nin zihnini tortu gibi kaplamış, onu Pyramus'un kanıyla beyazdan kızıla dönen dutlar gibi karartmıştır (bkz. *Araf* XXVII:37-39).

3 Ağaç, önce yasak sonra da bu yasağın delinmesinin sonuçlarıyla insanlar için Tanrı'nın Yasası'na sadık kalmaya dair bir ahlaki ibret timsali, ilahi adaletin bir simgesidir.

4 Hurma bir hacının Kutsal Toprakları ziyaret ettiğinin alametidir. Benzer bir şekilde, şiirde kayıt altına alınan Beatrice'nin ilahi bilgisi, Dante'nin ikinci hayatı tecrübe ettiğinin kanıtı olacaktır.

Ne kadar çaba gösterirsem, o kadar görünmez oluyor gözlerime?"
85 "Takdir etmelisin ki," dedi,
"Talebesi olduğun mektep ve teşhis etmelisin ki
Sana öğrettikleri, benim söylediklerime şamil olabilir mi?
88 Ve gör ki, ne kadar uzaksa dünya,
Göklerin en süratli ve en uzak olanına,
Sen de o kadar uzaksın ilahi şuura."[1]
91 Dedim ki: "Hatırlamıyorum ben böyle bir vakti,
Sizden böyle uzaklaştırdığımı kendimi,
Hiç vicdanım bu nedenle kemirmemişti içimi."
94 "Hatırlayamıyorsan eğer oldu mu bunlar vaki,"
Diye mütebessim cevap verdi: "Getir aklına şimdi,
Daha bugün Lethe'den içtiğini;
97 Böylece aşikâr ki, duman ateşe delalettir zira,
Hükme varabiliriz bu unutuşla,
İradende vardı hata, arzuların dönüktü başka tarafa.
100 Filvaki, artık üryan bırakacağım sözlerimi,
Müşaheden hâlâ acemi,
Açık seçik konuşmaktır münasibi."
103 Şimdi daha parlak halde,
Güneş ağır adımlarla ulaşmıştı da meridyene,
Ki konumu değişir gözlediğin yere göre,[2]
106 İşte o vakit durdu yedi kadının yedisi de,
–Rehberlik eden birinin kafileye, durması gibi rastgelince

1 Mektep, dünyevi bilgidir ve Tanrı'nın Hikmeti'nden, dünyanın Primum Mobile'ye (İlk Hareket Ettirici, Sabit Yıldızların ötesindeki dokuzunca gök küresi) uzaklığı kadar uzaktır. İzleyen dizelerde sunulduğu gibi Dante'nin bir vakit dünyevi hikmetin peşinden koştuğunu unutmuş olması, Lethe'de belleğinden bunun da silindiği, yani günaha teşvik edici olduğuna delalettir.

2 Göksel meridyenin konumu farklı yerlerdeki gözlemcilere göre değişir. Araf'ta öğle vaktidir.

Bir tuhaflığa, hatta tuhaflık emaresine–
109 Ölüm gibi solgun bir gölgenin köşesinde,
Ki benziyordu Alplerin karlı tepelerinde,
Yeşil yapraklar ve kara dalların altına düşen gölgeye.
112 Önlerinde Fırat ve Dicle'yi gördüm gibi geldi,[1]
Aynı pınardan edip neşeti,
Birbirlerinden ayrılıyorlar sonra iki dost misali.
115 Sordum: "Ey nur, ey insanlığın izzeti,
Hangi sudur bu akarken önce tek menşei,
Sonra ayrılıyor kendinden, geride bırakıp kendini?"
118 Cevap verdi sorduğum soruya:
"Matelda izah edecek bunu sana."[2]
Ve o nazik hanım, temize çıkmaya çalışan biri edasıyla,
121 Başladı konuşmaya: "Bunu ve diğer şeyleri,
Benden dinledi; ve Lethe'nin suları eminim ki,
Bu hususlarda örtmemiştir belleğini."
124 Beatrice dedi ki: "Belki de daha büyük bir gaile,[3]
Ki zayıflatır belleği genellikle,
Kararttı zihninin gözünü görmesi gereken şeylere.
127 İşte Eunoe, akmakta ilerde,
Götür onu suya ve alışkın olduğun biçimde,
Can ver içindeki sönmüş kuvvete."[4]
130 Asil bir ruh hani, bulmadan bahane,
Nasıl başkasının arzusunu kendi arzusu bilirse,
Aşikâr edilir edilmez bir işaretle;
133 İşte böyle bu latif hanım da, aldı beni yanına,
İlerlerken nezaketle dedi ki Statius'a:

---

1 Fırat ve Dicle'nin Dünyevi Cennet'ten aktığına inanılırdı.

2 Matelda'nın ismi ilk kez anılır. Genellikle Toskanalı Kontes Matelda'yla (Matilde, 1046-1155) ilişkilendirilir.

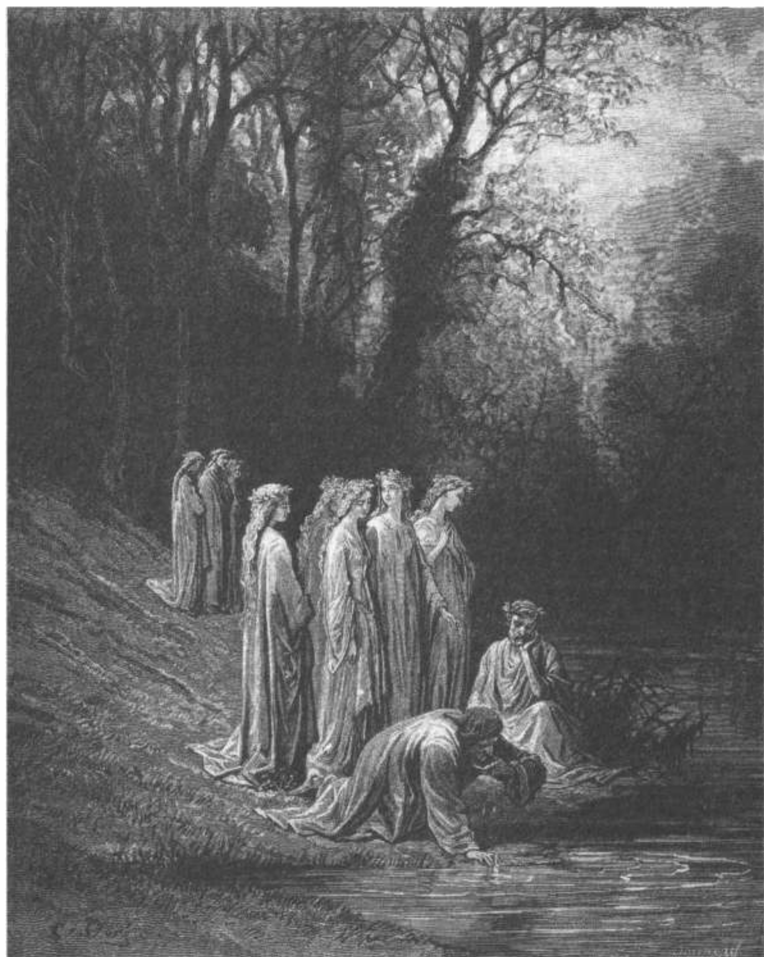
3 Matelda ırmakların işlevini açıkladıktan sonra (bkz. *Araf* XXVIII:127-132) Dante'nin tanıklık ettiği daha büyük hadiseler.

4 Eunoe'nin suları Dante'ye iyiyi tekrar hatırlatacaktır.

"Siz de gelin onunla."
136 Eğer, okur, daha çok olsaydı yerim,
Yine eksik kalırdı ama yazmak isterdim,
Ne tatlı bir suydu içtiğim, asla yatışmayacak ona özlemim;
139 Ancak doldurdum için tamamen neredeyse,
Ayrılan sayfaları ikinci neşideye,
Sanatın gemi izin vermiyor devam etmeme.[1]
142 Döndüm bu en kutsal suyu bırakıp arkamda,
Yenilenmiştim nasıl yenilenirse ağaçlar baharda
Çıkan yemyeşil yapraklarla,
145 Saf ve amadeydim erişmeye yıldızlara.[2]

1 *Komedya*'nın yapısı *Araf*'ı otuz üç kantoda sınırlar.

2 "Yıldızlar," yani Cennet. Daha önce de belirttiğimiz gibi her üç neşidenin son kantosu "yıldızlar" kelimesiyle biter.

Dante Alighieri

İlahi Komedya

Araf

İlahi Komedya ölmeden önce ölmenin ve yeniden doğmanın yolculuğudur. Yazıldığı 14. yüzyıla dair bir tanıklık sunduğu kadar insanın iyiye, salim ve kâmil olmaya nasıl ulaşacağına dair bir rehberdir de. İtalyanca orijinalinden çevrilen bu eksiksiz ve tamamı kafiyeli İlahi Komedya, ayrıca Dante'nin referans ve hayal dünyasına vâkıf olunabilmesi için ayrıntılı notlarla zenginleştirilmiştir.

Dante'nin başyapıtının ikinci menzili olan Araf'ı sizlere, Komedya'nın en canlı tasvirini sunduğu kabul edilen 19. yüzyılın üretken ressamı Gustave Doré'nin 1867'de çizdiği 42 resimle sunuyoruz.

ALFA

alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com

EDEBİYAT